

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΦΗΟΤΡΙΚΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Νέοι, Πολιτική Συμμετοχή και Μέσα Επικοινωνίας την Ψηφιακή Εποχή

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σιγουλάκη Μαρία

Αθήνα, 2019

Τριμελής επιτροπή:

Ζέρη Περσεφόνη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Αυλάμη Χρυσάνθη, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Καββαθάς Διονύσιος, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Μαρία Σιγουλάκη, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την πολύμηνη προσπάθεια, οφείλω να ευχαριστήσω από καρδιάς, όσους βοήθησαν καθοριστικά στην περάτωση της. Κατ' αρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω, όλους τους νέους που συμμετείχαν στις ποιοτικές συνεντεύξεις. Μου παρείχαν πολύτιμο υλικό, το οποίο ευελπιστώ να αξιοποιήθηκε αναλόγως στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Τις πιο θερμές μου όμως ευχαριστίες, οφείλω να εκφράσω προς την Επιβλέπουσα Καθηγήτρια της εργασίας, την κα Ζέρη Περσεφόνη, της οποίας η συμβολή υπήρξε ανεκτίμητη σε όλη αυτή την διαδρομή. Στάθηκε συνοδοιπόρος και καθοδηγήτρια σε μια πορεία ιδιαίτερος απαιτητική για εμένα, καθώς απείχε σημαντικά από το προηγούμενο Προπτυχιακό μου υπόβαθρο. Με βοήθησε να αναπτύξω νέα ερευνητικά ενδιαφέροντα, διεύρυνε με τις γνώσεις της, την δική μου σκέψη και αντίληψη της πραγματικότητας, κι όλα αυτά με καθιστούν το λιγότερο ευγνώμων προς εκείνη.

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Εισαγωγή	8
Μεθοδολογία.....	11
Κεφάλαιο Πρώτο- Νέοι, πολιτική συμμετοχή και συνείδηση του γενικού καλού	14
Νέοι και εκλογές.....	14
Νέοι, αντιπροσώπευση και εμπιστοσύνη στους θεσμούς.....	15
Νέοι και αντιλήψεις για τα κόμματα.....	17
Νέοι και πρόσληψη του «ιδανικού ηγέτη».....	20
Νέοι, σύγχρονες συνθήκες και άνοδος του λαϊκισμού.....	21
Νέοι και ενεργή συμμετοχή στην Κοινωνία Πολιτών.....	27
Νέοι και ενεργή συμμετοχή σε διαμαρτυρίες και απεργίες.....	29
Νέοι και στάσεις προς την βία.....	31
Η «έννοια του πολίτη» στο πλαίσιο της καταναλωτικής κοινωνίας.....	33
Η απόσυρση στον ιδιωτικό βίο και οι συνέπειες της.....	34
Νέοι και στάσεις για τη φοροδιαφυγή.....	35
Νέοι και μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα.....	39
Νέοι και εκπαίδευση.....	41
Κεφάλαιο Δεύτερο- Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση	45
Ο ευρωσκεπτικισμός και η ελληνική κοινωνία.....	45
Νέοι και παραμονή της Ελλάδας στην Ε.Ε.....	47
Νέοι και αναζήτηση νέων Συμμάχων, εκτός Ε.Ε.....	49
Νέοι και αντιλήψεις για τον ρόλο της Ελλάδας στην Ε.Ε.....	50
Νέοι και αντιλήψεις για τις μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν από την Ε.Ε.	51
Νέοι και στάσεις προς τον ρόλο της Γερμανίας στην Ε.Ε.....	54
Νέοι και πρόσληψη της αξίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.....	55
Νέοι και συνολική αποτίμηση της αξίας της Ε.Ε.....	57

Κεφάλαιο Τρίτο- Νέοι και χρήση των μέσων επικοινωνίας	58
Η επίδραση των μέσων στους πολίτες.....	58
Νέοι και εφημερίδες.....	59
Νέοι και τηλεόραση.....	62
Οι ειδήσεις και ο ρόλος των δημοσιογράφων.....	65
Νέοι και διαδίκτυο.	67
Διαδίκτυο και Δημοκρατία.....	71
Συμπεράσματα- Συζήτηση	74
Βιβλιογραφία	79
Παράρτημα Ι	84
Παράρτημα ΙΙ.....	95

Περίληψη

Χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής, είναι η βαθιά κρίση εμπιστοσύνης προς την Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία και τους θεσμούς αυτής, σε μια αξιοσημείωτη μερίδα πολιτών. Βασική υπόθεση εργασίας υπήρξε το χαμηλό ενδιαφέρον των νέων για την πολιτική, σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα. Κεντρικό θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί η εξέταση της πολιτικής συμμετοχής των νέων στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία, καθώς και το ενδιαφέρον αυτών για τις τρέχουσες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές εξελίξεις. Ενώ, ζητούμενο της, είναι αφενός, η περαιτέρω εξέταση των επιμέρους παραγόντων που συντελούν σε φαινόμενα σταδιακής αποπολιτικοποίησης της νέας γενιάς πολιτών. Αφετέρου, η ανάδειξη των στάσεων, των σκέψεων, των συναισθημάτων, αλλά και των κρίσεων αυτών, που με τη σειρά τους επηρεάζουν την δική τους πρόσληψη της πραγματικότητας, πάντα υπό το πρίσμα της επιρροής και της σημασίας της χρήσης των μέσων επικοινωνίας από τους ίδιους. Μεθοδολογικά, η έρευνα στηρίχθηκε σε ποιοτικές συνεντεύξεις νέων που είχαν δικαίωμα ψήφου, τουλάχιστον στις πιο πρόσφατες εκλογές.

Λέξεις- κλειδιά: Νέοι, Πολιτική Συμμετοχή, Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία, Εμπιστοσύνη, Δημοκρατικοί Θεσμοί, Μέσα Επικοινωνίας, Οικονομική και Πολιτική Κρίση.

Youth, Political Participation and Media in the Digital Age.

Maria Sigoulaki

Abstract

One of the major characteristics of our times is the deep crisis of trust in the Representative Democracy and its institutions by a large proportion of citizens. The main working hypothesis is the low interest of the youth in politics, according to recent surveys that have been conducted in Greece. The central subject of this research study is the political participation of the youth in the contemporary Greek society, and their interest in the current socioeconomic and political developments. Furthermore, we have tried to investigate the factors that have contributed to the gradual depoliticization of the new generation of citizens. Apart from that, we have tried to examine their attitudes, thoughts, emotions and judgements that affect their own understanding of the reality, in the light of the influence and meaning of their media-use. From a methodological point of view, the survey is based on qualitative interviews with young people that have had the right to vote, at least since the most recent elections.

Key- words: Youth, Political Participation, Representative Democracy, Trust, Democratic Institutions, Media, Economic and Political Crisis.

Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου και πιο συγκεκριμένα της κατεύθυνσης της Επικοινωνίας και Ρητορικής των Μέσων. Στόχος της είναι η εξέταση της πολιτικής συμμετοχής των νέων ανθρώπων στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, όπως έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια, υπό το πρίσμα των νέων κοινωνικοοικονομικών και πολιτικών συνθηκών αλλά και της επικράτησης του διαδικτύου. Βασική υπόθεση εργασίας αποτέλεσε το χαμηλό ενδιαφέρον των νέων για ενεργή πολιτική συμμετοχή όπως αναδείχθηκε από τις έρευνες της διαΝέοσις (2018α, 2018β), που στηρίχθηκαν σε ποσοτικά δεδομένα. Εν προκειμένω, αξιοποιούνται τα πλεονεκτήματα της ποιοτικής μεθόδου, τα οποία μας επιτρέπουν την μεγαλύτερη εμβάθυνση στις στάσεις και αντιλήψεις των νέων και δύνανται να εξηγήσουν το τελικό αποτέλεσμα του χαμηλού ενδιαφέροντος και συμμετοχής.

Κατ' αρχάς, η έρευνα στηρίζεται σε συνεντεύξεις νέων ηλικίας 22- 30 ετών και αποτελείται από τρεις βασικές θεματικές ενότητες. Στην πρώτη θεματική ενότητα, θα εξεταστεί η συμμετοχή των νέων στις εκλογές, η εμπιστοσύνη τους σε δημοκρατικούς θεσμούς και πολιτικά πρόσωπα καθώς και η ευρύτερη κριτική τους στάση για την κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα της Ελλάδας σήμερα. Επίσης, δεδομένης της κρίσης που δοκιμάζει την χώρα, κρίνεται ως αναγκαία η εξέταση του κατά πόσο οι νέοι πολίτες νιώθουν την ανάγκη να δραστηριοποιηθούν ενεργά στο πλαίσιο κομμάτων ή επιμέρους οργανώσεων με σκοπό την αναβάθμιση των συνθηκών ζωής του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου, παρά το ότι κάθε άτομο αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες σε προσωπικό επίπεδο λόγω του ευρύτερου κλίματος αβεβαιότητας και ανασφάλειας.

Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως οι νέοι αντιλαμβάνονται το δικαίωμα της συμμετοχής στις εκλογές ως την αποκλειστική δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής στο σύγχρονο δημοκρατικό πολίτευμα. Ενώ, στο ενδιάμεσο διάστημα δείχνουν μια ευρύτερα παθητική στάση που είναι δηλωτική του αισθήματος αδυναμίας τους, που λαμβάνει τη μορφή της τελικής αδιαφορίας. Η σημερινή εποχή είναι άκρως ανταγωνιστική με αποτέλεσμα την εστίαση της προσοχής ειδικά των νέων ατόμων στο ιδιωτικό τους συμφέρον, με το ευρύτερο καταναλωτικό κλίμα να προσθέτει ακόμη μεγαλύτερο άγχος στους πολίτες που πιέζονται να ικανοποιήσουν τις ιδιαίτερα

απαιτητικές καταναλωτικές τους ανάγκες, με όσο το δυνατόν περισσότερες υπηρεσίες και προϊόντα υψηλού κόστους και κύρους κατά τα πρότυπα του πρόσφατου ελληνικού παρελθόντος. Επομένως, στη σημερινή εποχή, υπερισχύει η έννοια του «καταναλωτή» έναντι του «πολίτη» και το «ιδιωτικό» έναντι του «δημόσιου» συμφέροντος.

Στη συνέχεια, η δεύτερη θεματική ενότητα, αφορά τους νέους και τις αντιλήψεις τους για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 2015, με το δημοψήφισμα του Ιουλίου και το πλειοψηφικό «όχι» τέθηκε υπό αμφισβήτηση η αξία παραμονής της χώρας στην Ενωμένη Ευρώπη. Καθώς, και όσα είχε αποκομίσει η Ελλάδα από την συμμετοχή της αυτή, δείχνοντας πως το αίσθημα οργής και αγανάκτησης που καλλιεργήθηκε κυρίως μέσω της λαϊκίστικης ρητορικής επηρέασε με αξιοσημείωτο τρόπο τη νηφαλιότητα των Ελλήνων, που μέχρι σήμερα φαίνεται πως έχουν πολύ χαμηλή εμπιστοσύνη στην Ευρωπαϊκή Ένωση σύμφωνα με το Standard Eurobarometer 90 (2018). Έτσι, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση του συνολικού βαθμού απώλειας της εμπιστοσύνης των πολιτών σε θεσμούς και πρόσωπα εντός και εκτός συνόρων, ως αποτέλεσμα της διάψευσης των προσδοκιών τους κατά το τελευταίο διάστημα. Όπως και οι συνέπειες αυτής, που σχετίζονται άμεσα την αποστασιοποίηση της πλειοψηφίας των νέων από τον δημόσιο βίο.

Η ελληνική συμμετοχή στην Ε.Ε. χαρακτηρίστηκε εξ αρχής από ιδιαιτερότητες και από μία ευρύτερα ευρωσκεπτικιστική διάθεση μερίδας πολιτών. Ωστόσο, η ενδυνάμωση των ευρωσκεπτικιστικών τάσεων αναζωπυρώθηκε κυρίως από την δεινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας που χρειάστηκε πολύ άμεσες και επιτακτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες φυσικά, δυσαρέστησαν και προβλημάτισαν το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας. Σε αυτό το καθεστώς, ο τρόπος παρουσίασης του ρόλου και της δράσης της Ε.Ε. από τους εγχώριους πολιτικούς και τα μέσα, έθεσε σημαντικά ερωτήματα στους πολίτες για τις προθέσεις της Ε.Ε. προς την χώρα. Ενώ, στη ρητορική αυτού του είδους αξιοποιήθηκε εκτενώς και η προβαλλόμενη ως «ανθελληνική» στάση της Γερμανίας, η οποία συνδέθηκε άμεσα με το ιστορικό παρελθόν. Έτσι, φαίνεται πως η Ε.Ε. γίνεται αντιληπτή ως μια αμιγώς οικονομική Ένωση η οποία δεν έχει καμία σύνδεση με το πραγματικό όραμα της ουσιαστικής ενότητας, της προώθησης των δημοκρατικών αρχών και αξιών και της αλληλεγγύης. Μόνο η τελευταία αναφέρεται συχνά, όχι όμως στο πλαίσιο ανάδειξης δημοκρατικών αρετών, αλλά ως ένα επιπλέον επιχείρημα για ευνοϊκότερη μεταχείριση της χώρας από την Ε.Ε..

Τέλος, η τρίτη θεματική ενότητα, αποσκοπεί στην ανάδειξη του ρόλου των μέσων στην διαμόρφωση των πολιτών. Κατά τα τελευταία χρόνια, η κυριαρχία του διαδικτύου είναι αδιαμφισβήτητη, ιδιαίτερα στην ηλικιακή ομάδα των νέων. Η σχέση πολιτών και μέσων είναι σαφές πως είναι αμφίδρομη, καθώς, η κάθε πλευρά εξ αυτών διαμορφώνει και προσαρμόζεται στην άλλη, με τις δύο, να συναποτελούν τον ελεγκτικό μηχανισμό προς τις δράσεις των εκλεγμένων αντιπροσώπων. Δεδομένου ότι η εμπιστοσύνη στα παραδοσιακά μέσα βρίσκεται σε φθίνουσα πορεία, το διαδίκτυο αποτελεί σχεδόν την αποκλειστική πηγή ενημέρωσης, λόγω πέραν των άλλων, της αμεσότητας και της ευκολίας που παρέχει στους χρήστες. Ωστόσο, η λειτουργία του στηρίζεται έντονα στην εικόνα, στη δημιουργία συναισθημάτων και την διατύπωση σύντομων σχολίων που δεν συνάδουν με την δημιουργία διαλόγου και την επιχειρηματολογία, η καλλιέργεια των οποίων αποτελεί βασική προϋπόθεση ύπαρξης κάθε δημοκρατικής κοινωνίας,

Συνοψίζοντας λοιπόν, δεδομένου ότι οι νέοι ζουν σε πολύ απαιτητικές εποχές και ταυτόχρονα καλούνται να αντιμετωπίσουν λάθη προηγούμενων κυβερνήσεων και πολιτών, είναι αναμενόμενο να παρουσιάζουν ιδιαίτερα κλονισμένη εμπιστοσύνη προς παραδοσιακούς θεσμούς και πρόσωπα, των οποίων η δράση στο παρελθόν δεν κατόρθωσε να διασφαλίσει τη σημερινή εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας. Έτσι, στόχος της έρευνας είναι η ανάδειξη των παραμέτρων που επιδρούν αρνητικά στο ενδιαφέρον των νέων πολιτών για την πολιτική συμμετοχή, καθώς και η παρουσίαση των σκέψεων, των συναισθημάτων και των προβληματισμών τους σχετικά με όσα βιώνουν στην σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην εξέταση της ενεργούς συμμετοχής των νέων Ελλήνων στην πολιτική και ακόμη περισσότερο στην διερεύνηση των στάσεων, των αντιλήψεων και πεποιθήσεων τους γι' αυτήν. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται παράλληλα ως αναγκαία η συνεξέταση του ρόλου των μέσων επικοινωνίας στην διαμόρφωση των παραπάνω χαρακτηριστικών, δεδομένης της επιρροής των δεύτερων στην καθημερινή συμπεριφορά των πολιτών, ειδικότερα όσων ανήκουν στις νεαρότερες ηλικιακές ομάδες πληθυσμού, μέλη των οποίων αποτελούν και οι συμμετέχοντες στην συγκεκριμένη έρευνα.

Για τα ζητούμενα της εν λόγω έρευνας κρίθηκε ως καταλληλότερη η ποιοτική μέθοδος. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκαν δέκα συνεντεύξεις (πέντε σε άνδρες και πέντε σε γυναίκες), νέων ηλικίας 22- 30 ετών. Βασική προϋπόθεση συμμετοχής σε αυτήν, ήταν το δικαίωμα ψήφου τουλάχιστον στις πιο πρόσφατες εκλογές. Όλοι οι συμμετέχοντες είναι απόφοιτοι ΑΕΙ που είτε εργάζονται ή συνεχίζουν τις σπουδές τους σε μεταπτυχιακά προγράμματα ελληνικών πανεπιστημίων, με εξαίρεση μια συμμετέχουσα (την ηλικιακά νεαρότερη) που φέτος ολοκληρώνει τις προπτυχιακές της σπουδές. Αξίζει να αναφέρουμε πως στην πλειοψηφία τους (ακόμη κι όσοι εργάζονται), ζουν ακόμη με την οικογένεια τους, καθώς δεν δύνανται οικονομικά να ανεξαρτητοποιηθούν πλήρως από αυτήν.

Οι συνεντεύξεις των νέων στηρίχτηκαν σε ανοιχτό ερωτηματολόγιο (Χαϊντενράιχ, 2014) που αποτελείται από τρεις βασικές θεματικές. Η πρώτη θεματική αφορά την πολιτική συνείδηση που έχουν διαμορφώσει οι νέοι ως τώρα αλλά και το κατά πόσο δρουν και σκέφτονται με βάση τις αξίες του «γενικού καλού». Εν προκειμένω, οι νέοι καλούνται αφενός να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με τη δράση τους ως ενεργοί πολίτες στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού πολιτεύματος (τη συμμετοχή στις εκλογές αλλά και σε άλλες δράσεις συλλογικού χαρακτήρα υπό το πρίσμα μιας ενεργής κοινωνίας πολιτών). Αφετέρου, σχετικά με τις αντιλήψεις τους και τα συναισθήματα τους για διάφορα περιστατικά που απασχολούν την ελληνική πραγματικότητα (όπως τη φοροδιαφυγή, το καθεστώς του δημοσίου τομέα, αλλά και άλλων γεγονότων επικαιρότητας με κοινωνικό και δυνάμει πολιτικό χαρακτήρα).

Στη συνέχεια, η δεύτερη θεματική αφορά τις πεποιθήσεις, τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς των νέων για την δράση και τη μορφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, σε σχέση πάντα με την ελληνική περίπτωση και τις ιδιαιτερότητες αυτής. Η ευρύτερη ευρωσκεπτικιστική τάση στους κόλπους της ίδιας της Ευρώπης, συνέπεσε με τη δεινή οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, κλονίζοντας την εμπιστοσύνη μεγάλου μέρους του πληθυσμού της - κρίνοντας πέραν των άλλων και από το πρόσφατο δημοψήφισμα του 2015- στους θεσμούς, τις αξίες αλλά και την αξιοπιστία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ό,τι άλλο αυτά συνεπάγονται συμβολικά για την ταυτότητα κάθε πολίτη. Εδώ, οι νέοι καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με την παραμονή της χώρας στην Ε.Ε., να αξιολογήσουν τη συμμετοχή της σε αυτή, αλλά και να εξετάσουν το ενδεχόμενο σύναψης νέων, Συμμαχιών ή την ισχυροποίηση υπαρχουσών. Ενώ, η τρίτη θεματική εξετάζει τη χρήση των μέσων από τους νέους, το κατά πόσο ενδιαφέρονται και ενημερώνονται για θέματα της επικαιρότητας. Και τέλος, το πώς η αποσπασματικότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (που επιλέγεται από την πλειοψηφία των νέων) έχει αλλάξει σημαντικά τον τρόπο κατανόησης και την ερμηνεία της πραγματικότητας όχι μόνο ως προς την στάση τους προς την ενημέρωση αλλά κι ως προς την συνολική τους αντίληψη και ευαισθησία ως πολίτες.

Είναι εύλογο να αναφερθεί πως όλες οι ερωτήσεις ήταν σκόπιμο να προσαρμοστούν στη γλώσσα και το ύφος κάθε συνεντευξιαζόμενου, αποσκοπώντας στη μέγιστη ελευθερία έκφρασης από πλευράς του. Ενώ, σύμφωνα με τα λεγόμενα κάθε συμμετέχοντος κρίθηκε ως θεμιτή η προσθήκη ορισμένων συμπληρωματικών ερωτήσεων, ώστε να υπάρξει η μέγιστη δυνατή εμβάθυνση στον τρόπο αντίληψης και νοηματοδότησης της ελληνικής κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας για τον εκάστοτε συμμετέχοντα, στον τόπο και χρόνο που ο ίδιος έχει επιλέξει, πάντα στο πλαίσιο της δικής του άνεσης και διευκόλυνσης.

Από την ανάλυση των δεδομένων των συνεντεύξεων προέκυψαν δύο τύποι συμμετεχόντων. Στον πρώτο τύπο συγκαταλέγονται όσοι έχουν σαφή κομματικό προσανατολισμό, ενώ τον δεύτερο αποτελούν όσοι βρίσκονται σε «αναζήτηση». Είναι αξιοσημείωτο πως οι δύο μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες (ένας άνδρας και μια γυναίκα 30 ετών), ενώ συγκαταλέγονται σε αυτούς που είναι σε «αναζήτηση» εμφανίζουν το μικρότερο ενδιαφέρον για συλλογικές δράσεις, φαίνονται περισσότερο απογοητευμένοι από τους νεαρότερους συμμετέχοντες, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στις ατομικές και οικογενειακές τους ανάγκες και επιδιώξεις.

Η έρευνα στηρίχτηκε σε πρόσφατες, προγενέστερες έρευνες ποσοτικής ωστόσο μεθόδου που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα, κυριότερες των οποίων υπήρξαν όσες συντελέστηκαν από τον ερευνητικό οργανισμό της διαΝΕΟσις. Κίνητρο περαιτέρω εξέτασης αποτέλεσαν τα αποτελέσματα του 7^{ου} Γύρου της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών (διαΝΕΟσις, 2018α), στα οποία, μόλις το 33% των πολιτών θεωρεί ως «πολύ» και «αρκετά» σημαντική την πολιτική, ενώ τα πολιτικά κόμματα, εμπιστεύεται «πολύ» και «αρκετά» μόλις το 7,2%. Αντίστοιχα απογοητευτικά αποτελέσματα παρουσιάζονται και ως προς την Ευρωπαϊκή Ένωση (την οποία εμπιστεύεται «πολύ» και «αρκετά» μόλις το 25, 8%), αλλά και ως προς τα μέσα επικοινωνίας και τους δημοσιογράφους, καθώς το 79,2% των ερωτηθέντων πιστεύει πως όλοι ή οι περισσότεροι αυτών εμπλέκονται στη διαφθορά.

Στόχος λοιπόν της παρούσας έρευνας είναι μέσω της αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων της ποιοτικής μεθόδου, να εξεταστούν περαιτέρω οι στάσεις και οι αντιλήψεις των νέων, αλλά ακόμη περισσότερο, να γίνει μια απόπειρα εμβάθυνσης στους διάφορους παράγοντες που επιδρούν σ' αυτές και τις διαμορφώνουν. Διαπλάσσοντας νέους πολίτες, με χαρακτηριστικά που διαφέρουν σημαντικά από τους προγενέστερους ως προς τη συμμετοχή, την οργάνωση και τη δράση τους όσον αφορά κοινωνικοοικονομικά και πολιτικά ζητήματα, με τις ακόλουθες συνέπειες στον δημόσιο πολιτικό βίο.

Κεφάλαιο Πρώτο

Νέοι, πολιτική συμμετοχή και συνείδηση του γενικού καλού

Νέοι και εκλογές.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της διαNEOσις (2018α), μόλις το 27,9% των νέων ηλικίας 18- 29 ετών ενδιαφέρεται «πολύ» κι «αρκετά» για την πολιτική (ενδεικτικά με το 2,4% να βρίσκεται στο «πολύ»). Στην ίδια έρευνα, φαίνεται πως η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα συμμετέχει στις εθνικές εκλογές σε ποσοστό 79%, ενώ στις τοπικές σε ποσοστό 76,1%. Είναι αξιοσημείωτο στο σημείο αυτό, πως τα αντίστοιχα ποσοστά στην ηλικιακή ομάδα 50-59 ετών ανέρχονται σε 98% για τις εθνικές εκλογές και 97,9% για τις τοπικές. Είναι λοιπόν φανερό, πως υπάρχει μια αισθητή διαφορά συμμετοχής και κατ' επέκτασιν ενδιαφέροντος ανάμεσα στους νέους και σε ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας με άλλα βιώματα και προσλαμβάνουσες.

Οι νέοι 22-30 ετών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα, ανεξάρτητα από το αν εκφράζονται πλήρως από ένα από τα υπάρχοντα κόμματα, έδειξαν να εκτιμούν τη συμμετοχή τους στις εκλογές ως την κατ' εξοχίν σημαίνουσα δράση τους ως ενεργοί πολίτες, ως μια πράξη έκφρασης της βούλησης τους που ταυτόχρονα τους εξασφαλίζει το επακόλουθο δικαίωμα τους για αντίδραση και διαμαρτυρία στο ενδεχόμενο διαφωνίας τους με τις αποφάσεις που λαμβάνονται μετεκλογικά. Πιο συγκεκριμένα, μεταξύ άλλων αναφέρουν:

«Θεωρώ πάρα πολύ σημαντική τη συμμετοχή, άμα δεν συμμετέχεις δεν μπορείς να έχεις και άποψη για το τι μέλλει γενέσθαι, δεν έχεις συμμετάσχει, άρα δεν έχεις και γνώμη γι' αυτά που γίνονται.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Η φωνή του πολίτη, προκύπτει μέσα από τις εκλογές κι από το αποτέλεσμα αυτών, δηλαδή την εκλογή βουλευτών. Επομένως, αν δεν συμμετέχεις δεν μπορείς να έχεις κι άποψη.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Από τη στιγμή που είσαι ενεργός πολίτης, θεωρώ ότι είναι καλό να συμμετέχεις και να παίρνεις ενεργό ρόλο μέσα στην όλη διαδικασία.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση».)

«Προφανώς θεωρώ τη συμμετοχή σημαντική, γιατί είναι το ελάχιστο που σου δίνουν ως περιθώριο για να συμμετάσχεις μέσα στο σύστημα που ζούμε. Το μόνο που μπορεί να κάνεις είναι

κάθε φορά που σε καλούνε, έστω, να εκφράσεις το οτιδήποτε.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Η συμμετοχή των πολιτών στις εκλογές είναι δεδομένο πως είναι βασική προϋπόθεση για την ορθή λειτουργία του πολιτεύματος. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί πως μόνη της δεν συνεπάγεται κάτι ουσιαστικό για την αναγκαία πολιτική συνείδηση των συμμετεχόντων στο δημοκρατικό πλαίσιο. Πρώτη βασική προϋπόθεση της ορθής λειτουργίας του είναι η ύπαρξη αμφισβήτησης. Είναι γνωστό πως η δημοκρατία στηρίζεται στην ελευθερία και στην αμφισβήτηση, ακόμη κι αν η δεύτερη ελέγχει μέχρι και τις ίδιες τις αρχές του πολιτεύματος (Πολίτης, 2013). Έτσι, κάθε πολίτης πρέπει να έχει εσωτερικεύσει τη διαδικασία αυτή της εξέτασης των προσώπων και αποφάσεων, πάντα έχοντας υπ' όψιν το ενδεχόμενο λάθους ή αποτυχίας αυτών (Müller, 2017) κατά τη διάρκεια όλης της διακυβέρνησης, ώστε να μην έχουμε το φαινόμενο «ενεργών πολιτών» ανά πενταετία ή τετραετία.

Με αυτόν τον τρόπο, αποφεύγεται επίσης μια «μυωπική» προσέγγιση των ψηφοφόρων (Achen, & Bartels, 2016), σύμφωνα με την οποία οι πολίτες εμφανίζουν μια «βραχεία μνήμη» που περιορίζει την κρίση τους όπως και τις αποφάσεις τους στο διάστημα μόλις πριν από τις εκλογές, παραμερίζοντας ασυναίσθητα όλη την προγενέστερη περίοδο. Ολοκληρώνοντας ως προς τις εκλογές, πρέπει να σημειωθεί πως η έννοια της πλήρους ελευθερίας επιλογής στην εκλογική διαδικασία φαίνεται να είναι μερικώς σχετική, καθώς κάθε πολίτης έχει πλήρη ελευθερία επιλογής μεν, από συγκεκριμένες ωστόσο υποψηφιότητες (Achen, & Bartels, 2016), γεγονός που μας οδηγεί στην έννοια της αντιπροσώπευσης και στην καθοριστική συμβολή της στο δημοκρατικό πολίτευμα.

Νέοι, αντιπροσώπευση και εμπιστοσύνη στους θεσμούς.

Τα τελευταία χρόνια, οι οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες που βιώνει η Ελλάδα έχουν αναδείξει πληθώρα δυσεπίλυτων προβλημάτων που με τη σειρά τους κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στην αντιπροσωπευτικότητα (Zeri, 2017), αλλά και στους δημόσιους θεσμούς καθιστώντας την «την μεγαλύτερη πληγή αυτής της χώρας. Και είναι μια πληγή που δύσκολα θεραπεύεται. Χωρίς όμως την θεραπεία της δεν αναστηλώνονται ούτε το κράτος ούτε το πολιτικό σύστημα» (Μανιτάκης, 2014). Είναι άλλωστε αναμενόμενο η οικονομική (και κοινωνική) παρακμή να οδηγεί σε

υποβάθμιση θεσμών και δημοκρατικών αξιών (Τσιβάκου, 2015). Όμως, η ύπαρξη ελευθερίας στους πολίτες είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το ενδιαφέρον τους για τους θεσμούς (Καστοριάδης, 2000).

Ξεκινώντας από την αντιπροσώπευση, οφείλουμε να αποδεχτούμε την διατύπωση της Arendt (2012: 79), πως η ίδια «η πολιτική σκέψη είναι αντιπροσωπευτική». Ζητούμενο της είναι η προσέγγιση, η εξέταση και η ανάλυση ενός θέματος από όσο το δυνατόν περισσότερες πλευρές, ώστε με τον λόγο και τις πράξεις μιας ομάδας ατόμων να ταυτιστεί το μεγαλύτερο δυνατό μέρος μιας ολόκληρης κοινωνίας βλέποντας τις επιθυμίες και τα αιτήματα του να λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν. Με την «κρίση αντιπροσώπευσης» σήμερα, σχετίζονται αρνητικές στάσεις των πολιτών προς τους αντιπροσώπους τους, με αποτέλεσμα την αποχή τους από την εκλογική διαδικασία ή την ροπή τους προς επιλογές που υποβαθμίζουν ή «χλευάζουν» τη διαδικασία αυτή (Μαραντζίδης, 2017) και διαχωρίζεται από την «κρίση νομιμοποίησης» που χαρακτηρίζεται από μία πολύ πιο «μηδενιστική» προσέγγιση των πολιτών. Δυστυχώς, κατά τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότεροι είναι οι πολίτες που νιώθουν πως οι κομματικές τους επιλογές δεν αντιπροσωπεύουν αργότερα έμπρακτα τις δικές τους προσδοκίες κι επιθυμίες. Ενδεικτικά ακολουθούν κάποιες απαντήσεις των νέων συμμετεχόντων της έρευνας:

«Γενικότερα θεωρώ ότι δεν μπορεί να βρει κάποιος ένα κόμμα που να πει ότι απόλυτα τον αντιπροσωπεύει κι αυτή τη στιγμή αυτό που ψάχνουμε είναι το λιγότερο κακό ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«Περίμενα ασχέτως του τι ψήφισα εγώ, -αυτό που περιμένουμε νομίζω οι περισσότεροι κάθε φορά από τις εκλογές-, αυτά δηλαδή που εξαγγέλλονται προεκλογικά να υλοποιούνται και στη συνέχεια, τα οποία ουδεμία σχέση με την πραγματικότητα έχουν, δηλαδή αν ακούσει πραγματικά αποσπασματικά κάποιος αυτά τα οποία εξαγγέλλονται με αυτά τα οποία υλοποιούνται, νομίζει ότι βρίσκεται σε άλλη χώρα, με άλλα πρόσωπα, δεν έχουν καμία απολύτως σχέση και καμία συνέπεια!» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Αυτό που είδα όμως είναι ότι στην ουσία πρόκειται για το ίδιο πράγμα, δεν έχει και μεγάλη διαφορά, απλώς αλλάζει το όνομα, αλλά τα άτομα εν μέρει τα ίδια είναι, οπότε στις επόμενες, θα διαλέξω κάτι άλλο, του οποίου βρίσκομαι σε «αναζήτηση». Αυτή τη στιγμή δεν νιώθω πως με «καλύπτει» κάποιο από τα υπάρχοντα κόμματα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Το ζήτημα της αίσθησης μιας προβληματικής αντιπροσώπευσης βέβαια εγείρει και ένα εξίσου μείζον ζήτημα εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς συλλογικά. Ειδικότερα, από τον ερχομό της κρίσης κι έπειτα, έχουν συντελεστεί αρκετά περιστατικά που απογοητεύουν τους πολίτες και τους καθιστούν διστακτικούς για τη λειτουργία των θεσμών εφόσον οι δεύτεροι δεν κατόρθωσαν να αποτρέψουν φαινόμενα όπως η ψευδολογία πολιτικών, ή η διατήρηση πελατειακών σχέσεων. Ωστόσο δεν έχει γίνει αντιληπτό (ή δεν επιθυμούν οι ίδιοι να αποδεχτούν) πως κανένας θεσμός μόνος του δεν δύναται να αποτρέψει τα παραπάνω, αν αυτά δεν αποτελούν ουσιαστικά παράνομες πράξεις (Αλιβιζάτος, 2013).

Επομένως, οδηγούμαστε στον πυρήνα της αποτελεσματικής λειτουργίας των θεσμών, που είναι η πράξη των ίδιων των ανθρώπων, η οποία δύναται να διασφαλίσει την ύπαρξη και τη λειτουργία αυτών (Arendt, 2012). Βασική όμως προϋπόθεση της πράξης είναι η εμπιστοσύνη, όχι μόνο προς τους θεσμούς αλλά και στους συμπολίτες και στο ευρύτερο πολιτικό σύστημα. Η απουσία αυτή είναι δηλωτική του ότι η Ελλάδα αποτελεί μια χώρα «θεσμικά ανώριμη» (Χατζής, 2017), η οποία εμφανίζει θεσμικό έλλειμμα (τυπικών και άτυπων θεσμών). Η λύση λοιπόν δεν βρίσκεται στον έλεγχο των θεσμών «από κάτω» (Σωτηρόπουλος, 2017) αλλά στην σταδιακή δημιουργία ενός περισσότερο αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου (υπό το πρίσμα μια δημοκρατίας υψηλότερης ποιότητας) που θα εξασφαλίζει παράλληλα την ουσιαστική κατανόηση του ρόλου, των αρμοδιοτήτων και της λειτουργίας των θεσμών από τους πολίτες. Κατά τον Καστοριάδη (2000) η δημοκρατία στηρίζεται στην στοχαστικότητα και την αυτοστοχαστικότητα, με αποτέλεσμα να υπάρχει ανάγκη από θεσμούς που θα τις εξυπηρετούν αναλόγως.

Νέοι και αντιλήψεις για τα κόμματα.

Η εποχή της μεταπολίτευσης συνοδεύτηκε από μια πραγματικά θεμελιώδους σημασίας κυριαρχία των κομμάτων όχι μόνο όσον αφορά το πολιτικό προσκήνιο αλλά τον κοινωνικό βίο και δράση των πολιτών εν συνόλω. Η επιρροή που άσκησαν σε αμέτρητους τομείς του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου είναι αυτή που πλέον αποτελεί τον μεγαλύτερο εχθρό της αξιοπιστίας και αξιοκρατίας τους, όπως και το σημαντικότερο επιχείρημα εις βάρος τους, απ' όσους τάσσονται εναντίον τους. Είναι πλέον αδιαμφισβήτητο πως η δράση τους «αλλοίωσε» πολλές βασικές αρχές του

πολιτεύματος περιορίζοντας εκείνη την εποχή την αλληλεπίδραση πολιτών και πολιτικών σε ένα αέναο «δούναι» και «λαβείν» (Πολίτης, 2013), με τους χώρους μόνο της δικαιοσύνης και των πανεπιστημίων να διατηρούν μια στοιχειώδη έστω ανεξαρτησία από αυτά (Αλιβιζάτος, 2013). Ο ερχομός της κρίσης ανέδειξε λοιπόν μια πάγια παθογένεια της ελληνικής κοιμοτοκρατίας που ήταν η ύπαρξη της στην δημόσια ζωή ως «ένα άθροισμα επιμέρους (ιδιοτελών) ατομικοτήτων» (Τσέκερης, 2018: 62) που απείχαν σημαντικά από τον σκοπό της δημόσιας ανιδιοτελούς προσφοράς.

Η εμπιστοσύνη όμως προς τα κόμματα δοκιμάστηκε ακόμη περισσότερο από τον ερχομό της κρίσης λόγω του ότι το σύνολο της κοινωνίας καταλόγισε σε αυτά την ανικανότητα όχι μόνο αποτροπής των συνεπειών αυτής αλλά και το ότι δεν μπόρεσαν να προβλέψουν ούτε τον ερχομό της (Αλιβιζάτος, 2013), ώστε να διαφυλάξουν την εύρυθμη λειτουργία της χώρας. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό πως η πλειοψηφία των πολιτών αποδίδει τα αίτια της καταστροφής στην παλαιά κοιμοτοκρατία και γενικότερα στους «άλλους» (Zeri, 2017), αποφεύγοντας την ανάληψη οποιασδήποτε ευθύνης από μέρους της. Έτσι, η έννοια της κοιμοτικής δημοκρατίας βλέπουμε πως σταδιακά φθίνει στις συνειδήσεις των πολιτών (Mair, 2013), με την «κοιμοτική δημοκρατία» εν προκειμένω να κλίνει προς την «κρίση αντιπροσώπευσης» που αναφέρθηκε παραπάνω. Πρέπει βεβαίως να επισημανθεί, πως μπορεί η αμφισβήτηση προς τον ρόλο των κοιμάτων να εντάθηκε στην Ελλάδα κατά την εποχή της κρίσης και να συσχετίστηκε άμεσα με αυτή. Ωστόσο, φαίνεται πως σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες υπάρχει αντίστοιχη τάση, με την ένδοξη κοιμοτική εποχή να αποτελεί πια, παρελθόν (Αλιβιζάτος, 2013).

Ενδεικτικό της σταδιακής απομάκρυνσης των πολιτών από την κοιμοτική κυριαρχία είναι και το γεγονός της χαμηλής ενεργού συμμετοχής σε αυτά. Σύμφωνα με την έρευνα της διαNEOσις (2018α), το 95% των συμμετεχόντων δηλώνει πως δεν είναι μέλος σε κάποιο κόμμα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ηλικιακή ομάδα 18- 29 ετών ανέρχεται στο 96, 3% (το υψηλότερο ανάμεσα σε όλες τις ηλικιακές ομάδες). Ανάλογα αποτελέσματα είχε και η παρούσα έρευνα με τους περισσότερους συμμετέχοντες να φαίνονται πως δεν κατανοούν καν τον λόγο ύπαρξης των πολιτικών κοιμάτων, ή όσοι έδειχναν πως κατανοούν, φρόντιζαν να διαχωρίζουν την προσωπική τους θέση απ' αυτά, δείχνοντας πως η λειτουργία των κοιμάτων έχει συνδυαστεί για τους ίδιους με αρνητικές συνδηλώσεις. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρουν σχετικά με ενδεχόμενο ενεργής δράσης τους σε κάποιο κόμμα τα ακόλουθα:

«όχι, αφού σου είπα, δεν μού αρέσουν τα κόμματα. Αν μπορούσα να ψηφίσω πρόσωπα θα το προτιμούσα, δηλαδή να μπορούσα να πάρω ένα από το ΠΑΣΟΚ, να μπορούσα να πάρω έναν από τη Νέα Δημοκρατία, και να φτιάξω ένα ψηφοδέλτιο και να πω «θέλω αυτή την ομάδα, αυτή την dream team» και να μετρούν ψήφους. Όχι αναγκαστικά ότι πρέπει αν πάρω τη Νέα Δημοκρατία, πρέπει να πάρω ολόκληρο το ψηφοδέλτιο της. Αυτό, έχει και μερικούς οι οποίοι είναι τελείως για το θεαθήναι.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«όχι, όχι ούτε είμαι γραμμένη, ούτε δραστηριοποιούμαι σε κάποιο. Δεν πιστεύω ότι εξυπηρετεί κάτι, δεν καταλαβαίνω για ποιον λόγο να το κάνει κάποιος. Όχι ότι έχω βρει κάποιο κόμμα που να με κάνει να θέλω να το κάνω αυτό. Δεν έχω βρει κάποιο να με εμπνεύσει τόσο ώστε να πω «θα πάω»! Αν πίστευα πως μια τέτοια προσπάθεια έχει νόημα, τότε ναι. Πρώτα απ' όλα δηλαδή να νιώθω πως το κόμμα αξίζει, και δεύτερον ότι αν προσφέρεις σε αυτό θα έχει όντως μετά κάποιο νόημα, κάποιο αποτέλεσμα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«όχι, γιατί αφενός δεν με εκφράζει κάτι συγκεκριμένο την δεδομένη στιγμή, είμαι σε φάση «αναζήτησης», αφετέρου, πιστεύω ότι χρειάζεται να έχεις και κάποια «μέσα», να αποσκοπείς κάπου, για να μπεις σε ένα τέτοιο πλαίσιο. Γι' αυτό, ούτε μελλοντικά θα συμμετείχα ενεργά σε κάποιο κόμμα, ξεκάθαρα. Δεν μού αρέσει ο τρόπος που έχουν διαμορφωθεί τα κόμματα στην Ελλάδα. Θα ήθελα, στην ουσία, αυτά που λένε ότι θα εφαρμόσουν, να τα εφαρμόζουν. Αυτό πιστεύω ότι είναι το βασικό. Δεν γίνεται το «χ, ψ» κόμμα να υπόσχεται κάποια πράγματα, και στην ουσία να βλέπεις μια πολύ μεγάλη μεταστροφή στην πολιτική γραμμή του ας πούμε.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Ωστόσο, είναι σκόπιμο να αναφερθεί και η παρακάτω απάντηση ενός νέου συμμετέχοντος, του οποίου η ενεργή του παρουσία στο πλαίσιο του κόμματος της προτίμησης του φαίνεται πως τον θέτει εμφανώς υπέρ της δράσης τους, δίνοντας έμφαση με τα λεγόμενα του στην προώθηση του διαλόγου μέσα από τις κομματικές οργανώσεις, επισημαίνοντας παράλληλα πως η διαδικασία αυτή «ολοκληρώνει» και ικανοποιεί την πολιτική πλευρά της προσωπικότητας του:

«ναι, πάνε πάνω από δέκα χρόνια που συμμετέχω ενεργά. Εγώ μέσω αυτού, κάλυψα νομίζω το κενό αυτό που μεγαλώνοντας είχα ανάγκη, το να μην είμαι μόνος μου, να μην σκέφτομαι μόνος μου, να μπορώ να συζητάω και να σκέφτομαι και να συναποφασίζω με άλλους ανθρώπους. Είχα μια ξεκάθαρη αντίληψη, ότι δεν με κάλυπτε να έχω έναν αρχηγό και να μού λέει τι να κάνω και δεν θα ήθελα σε καμία περίπτωση να είμαι εγώ ο αρχηγός και είχα ανάγκη ακριβώς αυτό, το είμαστε τρεις, είμαστε τέσσερις, είμαστε πέντε, συζητάμε κι αποφασίζουμε το καλύτερο. Και αυτή

μου η κίνηση είναι από τα πράγματα που δεν έχω μετανιώσει μεγαλώνοντας.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Νέοι και πρόσληψη του «ιδανικού ηγέτη».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ταυτόχρονα και ο τρόπος πρόσληψης του «ιδανικού ηγέτη» από τους νέους συμμετέχοντες. Η σημερινή συγκυρία ενώ φαίνεται πως προσφέρεται περισσότερο για την ανάδειξη των ατομικών δεξιοτήτων ενός πολιτικού και την ευρύτερη προβολή ενός προσώπου έναντι μιας συλλογικότητας (μέσω κυρίως των νέων δεδομένων που έχουν διαμορφωθεί από την κυριαρχία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία θα εξεταστούν στη συνέχεια), στην πράξη, δεν φάνηκε οι νέοι να ξεχωρίζουν πραγματικά κάποια προσωπικότητα της ελληνικής και παγκόσμιας πολιτικής σκηνής. Συνολικά, ως ζητούμενο τους ήταν η κοινωνική πολιτική, το αίσθημα πατριωτισμού, η ανιδιοτελής προσφορά, και η ικανότητα να εμπνεύσει εμπιστοσύνη με τη δράση και την παρουσία του στους πολίτες.

Όταν όμως αυτές οι αρετές έπρεπε να συνδεθούν με κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, οι συμμετέχοντες αντιμετώπιζαν σημαντικές δυσκολίες, με εξαίρεση ορισμένους οι οποίοι είναι όσοι έχουν σαφή κομματικό προσανατολισμό εκ των οποίων ένας ξεχώρισε τον Πούτιν (κρατώντας επιφυλάξεις και για τα αποτελέσματα της διακυβέρνησης Τραμπ), ένας τον Ομπάμα, και ο τελευταίος έκρινε ειρωνικά πως δηλωτική επιλογή της λαϊκίστικης ακμής των καιρών μας είναι ο Τραμπ. Είναι σημαντικό πως ο μοναδικός νέος που μπόρεσε να διαλέξει κάποια πρόσωπα, ενώ βρίσκεται σε «αναζήτηση», επέλεξε και τον Πούτιν αλλά και την Μέρκελ δείχνοντας με αυτόν τρόπο μια σχετική έλλειψη πολιτικού προσανατολισμού:

«Πιο ξεχωριστός απ' όλους είναι ο Πούτιν, γιατί σε μια δύσκολη περίοδο μεταπολεμικά για τη Ρωσία, την έφερε σε ένα υψηλό επίπεδο οικονομικά. Βέβαια, σε μεγάλο βαθμό είναι милитаристής, δηλαδή έχει επιβάλλει συγκεκριμένα πράγματα αλλά πάει μπροστά, έχει φέρει επενδύσεις, έχει κάνει πράγματα για την χώρα του! (...) Θα ήθελα γενικά ένα πρόσωπο ευέλικτο όπως π.χ. η Μέρκελ. Είναι μια πολιτικός που θεωρητικά εντάσσεται στο σοσιαλιστικό κομμάτι αλλά πάρα πολλές κινήσεις της είναι «δεξιές». Η ευελιξία που έχει ένας πολιτικός στο να κινείται μέσα στις ιδεολογίες τον κάνει πραγματικά πετυχημένο κι όχι η εμμονή του σε μια συγκεκριμένη.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«κοίτα, ο Τραμπ έχει βγει τώρα, δεν έχουμε προλάβει να δούμε πολλά πράγματα. Για εμένα πιστεύω ο Πούτιν. Έχει κάνει αρκετά πράγματα για τη χώρα του, δεν αντιλέγω βέβαια πως κάποια εξυπηρετούν και το δικό του συμφέρον, κι εννοείται πως και η Ρωσία έχει δικά της εσωτερικά προβλήματα. Έχει όμως καταφέρει να πάρει τη χώρα και να την κάνει μια μεγάλη υπερδύναμη, και κοιτάει το συμφέρον της χώρας του. Είναι ένας καλός ηγέτης για τη χώρα του!» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Εγώ για παράδειγμα θα επέλεγα τον Ομπάμα, τόσο οι κινήσεις, όσο ο λόγος, όσο οι απόψεις, η δραστηριότητα αυτού του ανθρώπου, εμένα μου άρεσαν. Ναι μεν είσαι πλανητάρχης, είσαι ο ηγέτης της μεγαλύτερης δύναμης αυτή τη στιγμή στον κόσμο κατ' εμέ, παράλληλα όμως δείχνεις κι ένα πιο κοινωνικό πρόσωπο, το Obama Care για παράδειγμα, ήταν μια σημαντική μεταρρύθμιση παγκόσμια, να ακολουθηθεί σαν παράδειγμα και για άλλους.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«νομίζω ότι εγώ δεν μπορώ να βοηθήσω, δεν μπορώ να απαντήσω αυτή τη στιγμή, γιατί γι' αυτό που αντιλαμβάνομαι εγώ, όχι κανείς τους! Αν θέλουμε να κάνουμε μια θεωρητική συζήτηση, θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή, ναι, ίσως ένας Τραμπ να μπορούσε να βοηθήσει! Με την έννοια του λαϊκισμού, βλέπω ότι αυτή τη στιγμή, ότι για παράδειγμα και στην Ιταλία έγινε ακριβώς το ίδιο πράγμα. Έπαιξε όλο αυτό το «λαϊκίστικο», «πάτησε» πάνω στον φόβο ενός κόσμου, ότι έρχονται εδώ οι ξένοι, μας παίρνουν τις γυναίκες, τα παιδιά και τα σπίτια, ένα κομμάτι ήταν αυτό.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Μέσω της τελευταίας απάντησης οδηγούμαστε σε άλλη μια παράμετρο, της οποίας η παρουσία απειλεί την πολιτική σκηνή και ευρύτερα το δημοκρατικό πολίτευμα, και δεν είναι άλλη από την άνοδο του λαϊκισμού, που εξυπηρετείται απόλυτα τόσο από τις συνθήκες ανασφάλειας και αβεβαιότητας των σύγχρονων πολιτών αλλά και από την έλλειψη εμπιστοσύνης σε πρόσωπα και φορείς, που έχει κλονίσει τα θεμέλια της πολιτικής δράσης και αντίληψης των μελών των σημερινών κοινωνιών.

Νέοι, σύγχρονες συνθήκες και άνοδος του λαϊκισμού.

Η περίοδος της κομματοκρατίας στην Ελλάδα συνέπεσε με την ανοδική πορεία της λεγόμενης μεσαίας τάξης, της οποίας τόσο τα εισοδήματα όσο και οι κοινωνικές απαιτήσεις αυξήθηκαν σημαντικά μειώνοντας την απόσταση από την λεγόμενη ανώτερη κοινωνική τάξη. Ο ερχομός ωστόσο της κρίσης, ήταν αυτός που έπληξε

κυρίως την «διογκωμένη» μεσαία τάξη δημιουργώντας ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας και απογοήτευσης στα μέλη της, που είδαν τις προσδοκίες τους για συνεχώς αυξανόμενα κέρδη και συνολικές παροχές να εξανεμίζονται αν όχι εν μια νυκτί, σε ένα πολύ σύντομο διάστημα, δυσανάλογα μικρότερο αυτού που χρειάστηκε για να τα εξασφαλίσουν. Η ματαιώση λοιπόν των κόπων και επιδιώξεων σημαντικού τμήματος της ελληνικής κοινωνίας οδήγησε στον μηδενισμό υπό την έννοια της παραίτησης (Τσιβάκου, 2015), με τα μέλη της να μην προχωρούν σε ουσιαστικά συλλογική δραστηριότητα λόγω έλλειψης ελπίδας και πολιτικής επάρκειας (Davou, & Demertzis, 2013).

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων βίωσε την αλλαγή του τρόπου ζωής που επέφερε η κρίση μέσα από το οικογενειακό της περιβάλλον. Είναι εδώ αξιοσημείωτο πως όλοι οι νέοι ανήκουν στη μεσαία τάξη, και όπως αναφέρουν η κρίση δεν τους στέρησε τα αναγκαία προς το ζην, αλλά τους δημιούργησε μεγάλη ανασφάλεια για το μέλλον που πλέον ήταν πραγματικά αβέβαιο μετά από μια σχετικά μακρά περίοδο ευημερίας. Ο θεσμός της οικογένειας φαίνεται πως παίζει καθοριστικό ρόλο στην εξασφάλιση των αναγκών και στην δημιουργία αισθήματος ασφάλειας. Αντιστέκεται σθεναρά στις δυσκολίες των νέων συνθηκών με νεότερα και γηραιότερα μέλη να «ενώνουν» τις δυνάμεις τους, ώστε να ανταπεξέλθουν στα νέα δεδομένα. Πολλοί είναι οι νέοι που ενώ εργάζονται, παραμένουν στην πατρική τους οικία, δεδομένων των χαμηλών τους απολαβών, με την παράλληλα όλο και πιο συχνή επιστροφή στο μοντέλο της εκτεταμένης οικογένειας που είχε υποχωρήσει τα τελευταία χρόνια λόγω της επικράτησης της πυρηνικής.

«Για παράδειγμα, εμένα εργαζόταν μόνο ο πατέρας μου. Ζήσαμε το άγχος του να υπάρχει ένα άτομο που εργάζεται σε μια οικογένεια εφταμελή (μαζί με την γιαγιά και τον παππού), να μειώνονται κατακόρυφα τα έσοδα, οι εισφορές να ανεβαίνουν επίσης, οπότε υπήρχε άγχος, αγωνία, μπήκαμε όλοι στη διαδικασία να μετρήσουμε δύο και τρεις φορές κάποια πράγματα που παλαιότερα, δεν θα πω πως κάναμε τη ζωή του Λάτση ή του Βαρδινογιάννη αλλά υπήρχε μια άνεση, δεν θα σκεφτόσουν κάτι δεύτερη φορά, μια φορά ίσως. Τώρα, θα το σκεφτείς τρεις και τέσσερις και θα καταλήξεις στο ότι «δεν μου χρειάζεται αυτό ακόμα»». (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί αυτό που αναφέρει πολύ εύστοχα η Ευθυμίου (2017) πως ο ισχυρός ρόλος και η δράση της οικογένειας πέραν των ευεργετικών παροχών σε κάθε άτομο ξεχωριστά (όπως αναφέραμε παραπάνω), καλλιιεργεί

παράλληλα ένα αρκετά σημαντικό αίσθημα εσωστρέφειας των πολιτών που τείνουν να ασχολούνται αποκλειστικά με την ευημερία «του δικού τους οίκου», αποκτώντας σταδιακά όλο και μεγαλύτερη απόσταση από το ενδιαφέρον και την επιδίωξη του γενικού καλού. Πρόκειται για μια ιδιαίτερη επικράτηση ενός «ιδιωτικού κόσμου» κατά τον Καστοριάδη, που αποτελείται μόνο από την οικογένεια και λίγους φίλους (Lasch, 2014: 21). Ενώ ταυτόχρονα, διατηρούν σε χαμηλά επίπεδα την εμπιστοσύνη τους προς το κράτος και τους δικούς του μηχανισμούς, δεδομένου πως αυτοί καλύπτονται από την πιο πρακτική για τους ίδιους συνεισφορά του οικογενειακού τους περιβάλλοντος. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο πως στην αρχαία ελληνική σκέψη οι έννοιες τις πολιτικής οργάνωσης και τις οικογένειας ήταν εκ διαμέτρου αντίθετες (Arendt, 1986).

Στο πλαίσιο λοιπόν των παραπάνω συνθηκών, φάνηκε μια σημαντική διάσταση ανάμεσα στο μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας και στη λεγόμενη ελίτ, πάσης φύσεως. Από τη μία έχουμε μια κοινωνία που «δοκιμάζεται» από σημαντικές αλλαγές που δυσχεραίνουν την καθημερινότητα της και από την άλλη μια ελίτ, η οποία φαίνεται σχεδόν αποκομμένη από τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο (Lasch, 1996: 4), ή ακόμη περισσότερο παρουσιάζεται ως υπεύθυνη για τις δυσκολίες των πρώτων, γεγονός που ενδυνάμωσε την λαϊκιστική ρητορική σε μια κρίσιμη εποχή, απειλώντας όχι μόνο την εύρυθμη λειτουργία του κράτους, αλλά και την απώλεια κάθε ψήγματος ελπίδας και εμπιστοσύνης σε μια αλλαγή. Ο λαϊκισμός επαναφέρει μέσω «υποκατάστατων» την ισότητα μεταξύ των πολιτών στις συνειδήσεις τους, όταν η δεύτερη σταδιακά εκλείπει στην πράξη (Κονδύλης, 1997). Η έλλειψη τόσο κοινωνικής όσο και πολιτικής εμπιστοσύνης καθώς και το αίσθημα δυσαρέσκειας για τις τρέχουσες και επερχόμενες συνθήκες ζωής συναποτελούν το καταλληλότερο κλίμα άνθισης του λαϊκισμού (Γεωργιάδου, 2016).

Ο λαϊκισμός καπηλεύεται συναισθήματα ιδιαίτερης πολιτικής αξίας που δίνουν κίνητρο δράσης στους νέους. Ειδικότερα στα ελληνικά συμφραζόμενα, οδήγησε σε μία πόλωση που απείλησε την πολιτική τους αντίληψη, ασκώντας μια σαφέστατα αρνητική επιρροή στο πολιτικό κεφάλαιο (Τσέκερης, 2018) μέσω προσεγγίσεων που μάχονται τις δημοκρατικές αντιλήψεις και αρχές σε μια κρίσιμη ιστορική στιγμή, θέτοντας παράλληλα σε κίνδυνο την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής σκέψης των νέων ψηφοφόρων. Άρα, ο λαϊκισμός δεν απειλεί τη δημοκρατία μόνο βραχυπρόθεσμα (όσο καιρό έχει ισχύ σε μία κοινωνία), αλλά κυρίως μακροπρόθεσμα, καθώς η επιρροή του

διαμορφώνει νέες γενιές πολιτών με στρεβλές αντιλήψεις για την πολιτική συμμετοχή και δράση, όπως και την αξία αυτών.

Σύμφωνα με τον Müller (2017), όσοι οδηγούνται σε λαϊκίστικες επιλογές έχουν κυρίως αισθήματα φόβου, αλλά και άλλα αρνητικά συναισθήματα όπως απογοήτευση ή και οργή. Είναι στο σημείο αυτό αξιοσημείωτο, πως τα συναισθήματα στο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο πρέπει να γίνονται αντιληπτά ως δομικά φαινόμενα (Πλουζ, 2015). Ενώ, όπως ανέδειξε και πάλι η Πλουζ (2015), ο φόβος είναι το πιο ισχυρό συναίσθημα, καθώς αν καταφέρει κάποιος να τον χειραγωγήσει, υπερκαλύπτει όλα τα υπόλοιπα. Έτσι λοιπόν, είναι φανερό πως η κρίση εξυπηρετεί με ευδιάκριτο τρόπο την ύπαρξη του. Ας εξετάσουμε όμως λίγο παραπάνω το γιατί έχει η επικράτηση του ως συνέπεια μια εσφαλμένη αντίληψη, για την πολιτική συμμετοχή και τη δράση των πολιτών στα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα.

Ο λαϊκισμός, αποσκοπεί κατ' αρχάς, στη συμβολική ανύψωση της έννοιας του «λαού» και της συνεισφοράς του (Γεωργιάδου, 2016), ενώ δεν παραλείπει ποτέ να επενδύσει την έννοια του «λαού» ως «ηθικά αμόλυντου» και «πλήρως ενωμένου» (Müller, 2017: 41) κάτι που σε καμία περίπτωση δεν οδηγεί στην αυτοκριτική και στην ανάληψη ευθυνών και δράσης από τους πολίτες. Επομένως, ζητούμενο του λαϊκισμού είναι η πλήρης αποχάνωση των πολιτών και ο εφησυχασμός τους. Καθώς, η εξουσία ασκείται συμβολικά «από τον ίδιο τον λαό» μέσω ενός λαϊκίστικου κόμματος και του αντίστοιχου ηγέτη, που υποτίθεται πως μιλά εξ ονόματος του εν συνόλω, ενώ φυσικά κάτι τέτοιο δεν είναι επ' ουδενί εφικτό.

Έτσι, καλλιεργείται συστηματικά το «μίσος» προς την ελίτ όποιας προέλευσης, διχάζοντας κυριολεκτικά τον λαό σε μία αντίληψη του «εμείς» έναντι των «άλλων». Προωθείται η κινδυνολογία και οι θεωρίες συνωμοσίας διευρύνοντας το κλίμα ανασφάλειας και την παθητικότητα των πολιτών, ενώ προβάλλονται αιτήματα για αμεσότητα είτε αφορά την επικοινωνία (χωρίς την παρέμβαση των «διεφθαρμένων» μέσων και δημοσιογράφων) είτε τους θεσμούς, των οποίων την ακεραιότητα μάχονται συστηματικά, με εξαίρεση όσους εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα (Müller, 2017). Θέτουν υπό αμφισβήτηση τον τρόπο λειτουργίας της δημοκρατίας, επηρεάζοντας ταυτόχρονα, κυρίως νέους πολίτες που δεν έχουν γνώση και εξοικείωση με τα δημοκρατικά όργανα και τους θεσμούς.

Ωστόσο, ας έχουμε υπ' όψιν πως η άγνοια αυτή δεν περιορίζεται μόνο στην συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα νέων, που είναι από τη φύση της πιο ευάλωτη (λόγω δυσκολίας ερμηνείας των γεγονότων), αλλά συνολικά, η έλλειψη εμπειρίας θέτει υπό αμφισβήτηση την ύπαρξη γνώσης από το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών. Καθώς, οι προσλαμβάνουσες τους για τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις της δημόσιας σφαίρας είναι διαμεσολαβημένες από τα Μ.Μ.Ε.(Δεμερτζής, 2002), των οποίων η αξιοπιστία πλήττεται καθημερινά από τη λαϊκιστική ρητορική, με αποτέλεσμα τα μέλη της κοινωνίας να βρίσκονται σε αμηχανία μπροστά στις εξελίξεις, αποτρέποντας μάλιστα σημαντικό μέρος των πολιτών από την ενασχόληση τους με την πολιτική.

Η δημοκρατία παρόλα αυτά, φαίνεται πως διατηρεί τη συμβολική της αξία στις συνειδήσεις των νέων παρά το ότι βιώνουν τα τελευταία χρόνια μια περίοδο που θέτει υπό συνεχή αμφισβήτηση τη δράση των προσώπων και των θεσμών στο πλαίσιο της, αιτούμενοι κυρίως μια «αναβάθμιση» του υπάρχοντος πολιτεύματος, σε καμία όμως περίπτωση την ανατροπή του:

«αν πάω σε έναν γιατρό και μού βγει κακός, θα απευθυνθώ σε άλλον γιατρό, δεν θα πάω σε χασάπη. Με την ίδια λογική, εάν βλέπω κάτι λάθος στο σύστημα, θα προσπαθήσω να το αλλάξω, αλλά μέσα από το ίδιο το σύστημα ή τουλάχιστον να φτιαχτεί κάτι που να μπορεί να αντιπροσωπεύει καλύτερα, αλλά πάντα μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας. Το να καταφύγουμε σε κάποιο απολυταρχικό καθεστώς δεν νομίζω ότι θα βελτιώσει ούτε την Ελλάδα, ούτε τις συνθήκες διαβίωσης σε κανένα επίπεδο, το αντίθετο.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«ε, όχι βέβαια, όχι βέβαια. Γιατί ενδεχομένως δεν φταίνε οι δομές, ούτε η βουλή, ούτε το σύστημα το εκλογικό, ούτε το πολίτευμα μας. Το πρόβλημα είναι αμιγώς ως προς την ελληνική νοοτροπία και τα πρόσωπα που ανεβαίνουν στην εξουσία και που συμμετέχουν, και βέβαια και στον καθένα από εμάς που πηγαίνει και ψηφίζει.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

Με εξαίρεση έναν συμμετέχοντα, που γενικώς είχε πολύ έντονο το αίτημα της «αλήθειας» (μιας «αλήθειας» που ακολουθεί το λαϊκιστικό πρότυπο) χωρίς να μπορεί να τεκμηριώσει περαιτέρω το τι εννοεί με αυτό και ο οποίος υποστήριξε τα ακόλουθα σχετικά με το ενδεχόμενο στρατιωτικής παρέμβασης:

«θα ήμουν υπέρ του να γίνει αυτό, αν υπήρχε κάποιος που πιστεύω θα μπορούσε να εμπνεύσει τον κόσμο και να πει την αλήθεια, αυτό που είπα και πριν. Κι επειδή θα ήταν στρατιωτικός ο οποίος δεν θα τον ενδιέφερε τι λένε οι άλλοι, θα είχε πιστεύω το θάρρος και τη δύναμη να το κάνει. Για εμένα και το πρόσφατο παρελθόν στρατιωτικής παρέμβασης είχε ένα θετικό πρόσημο,

ναι μεν υπήρχαν και κάποια πράγματα αρνητικά, που μιλάμε και βέβαια για πριν από τόσα χρόνια, αλλά για εμένα ναι, είχε θετικό πρόσημο που κι εκείνη η παρέμβαση «έπεσε» γι' αυτό που είπα πριν, από άλλες δυνάμεις, όταν άρχισαν να μην γίνονται αυτά που ήθελαν, οι άλλες δυνάμεις το «έριζαν». Μεγάλη κουβέντα!» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Συνοψίζοντας λοιπόν την επίδραση του λαϊκισμού στις αντιλήψεις των πολιτών για τη δημοκρατία, μπορούμε αφενός να είμαστε αισιόδοξοι για το ότι η δράση του δεν έχει αλλοιώσει την θετική στάση των πολιτών προς το δημοκρατικό πολίτευμα καθαυτό. Η δημοκρατία ήταν και παραμένει ψηλά στο αξιακό σύστημα των Ελλήνων (Μαραντζίδης, 2017). Οφείλουμε αφετέρου να είμαστε επιφυλακτικοί, δεδομένου ότι προϋπόθεση για την ύπαρξη της δεν είναι μόνο η αναγνώριση της ως το κατάλληλο πολίτευμα διακυβέρνησης αλλά πολύ περισσότερο η ενεργή μας συμμετοχή και η συνεχής μας ενημέρωση (Foa & Mounk, 2016).

Από την άλλη πλευρά, αν πρέπει να διακρίνουμε μια θετική προοπτική που προκύπτει από την λαϊκιστική ρητορική είναι αυτή του αιτήματος για περισσότερη αμεσότητα, με συχνές αναφορές σε μια μορφή αμεσοδημοκρατίας με λήψη αποφάσεων από τους ίδιους τους πολίτες. Είναι δεδομένο πως σημαντικές αποφάσεις δεν δύναται να ληφθούν από έναν λαό που συχνά προσιδιάζει σε όχλο, λόγω ελλιπούς ενημέρωσης και απουσίας αναστοχασμού για την τρέχουσα κατάσταση. Ενώ παράλληλα, τα σημερινά ζητήματα είναι αδιαμφισβήτητα πολύ σύνθετα για να λυθούν με τη μορφή «ναι» και «όχι» (Αλιβιζάτος, 2013: 106).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Πολίτης (2013), η πολιτική δεν πραγματεύεται αποκλειστικά μείζονος σημασίας υποθέσεις. Με αποτέλεσμα, οι διαδικασίες διαβούλευσης και συναπόφασης σε τοπικό επίπεδο να αποτελούν μια αξιοποιήσιμη ευκαιρία ανανέωσης και νοηματοδότησης της αντίληψης του πολίτη για την αξία της δικής του σκέψης και άποψης μετά από μία χρόνια αίσθηση πως αποφασίζουν «άλλοι» για το μέλλον του, με τον ίδιο να έχει αποκοπεί από κάθε κέντρο λήψης αποφάσεων (μείζονων και ελάσσονων). Με αυτό τον τρόπο, η τοπική αυτοδιοίκηση θα αποτελεί ένα εκκολαπτήριο που θα μυεί έμπρακτα τους πολίτες στην καλλιέργεια της ανταλλαγής ιδεών και απόψεων, δεδομένου ότι σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο «οι ιδέες, όπως η περιουσία πρέπει να διανέμονται όσο το δυνατόν περισσότερο, ευρέως» (Lasch, 1996: 10).

Νέοι και ενεργή συμμετοχή στην Κοινωνία Πολιτών.

Κατ' αρχάς, κρίνεται εύλογο να επεξηγήσουμε πρώτα, πολύ περιεκτικά την έννοια της κοινωνίας πολιτών, καθώς ο ορισμός της τυγχάνει ποικίλων προσεγγίσεων. Εν προκειμένω, επιλέγουμε ως πληρέστερη την προσέγγιση του Σωτηρόπουλου (2017: 25), ο οποίος διακρίνει δύο βασικές προϋποθέσεις για την ύπαρξη μιας τέτοιου είδους κοινωνίας. Οφείλουν οι δραστηριοποιούμενες σε αυτή συσσωματώσεις, αφενός να προβάλλουν σαφή αιτήματα και διεκδικήσεις προς το κράτος, ή, αφετέρου, να παρέχουν μια συμπληρωματική δράση προς τις προσφερόμενες από το κράτος παροχές και υπηρεσίες. Έτσι, είναι φανερό πως η ύπαρξη οποιασδήποτε οργάνωσης ή και κινήματος, δεν συνεπάγεται αυτομάτως ένα δείγμα ενεργούς δράσης στο πλαίσιο μιας κοινωνίας πολιτών. Αν και οι νέοι συνολικά, φαίνονται «ανενεργοί» στο δημόσιο χώρο ακόμη και αν πρόκειται για αθλητικές και πολιτιστικές οργανώσεις (Χτούρης, 2017).

Η εμφάνιση της κρίσης, έφερε στο προσκήνιο ζητήματα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας. Ωστόσο, δεν μπορούμε να διακρίνουμε μια ενεργή κοινωνία πολιτών στην Ελλάδα, το αντίθετο μάλλον, φαίνεται αναιμική. Για παράδειγμα, ακόμη και η μαζική κινητοποίηση του κινήματος των «Αγανακτισμένων» στην αρχή της κρίσης, δεν πρόβαλλε κάποιο συγκεκριμένο αίτημα, παρά μόνο το «αίτημα» της διατήρησης του προηγούμενου πλούτου μέσα από επιμέρους ομάδες που είχαν συγκεντρωθεί χωρίς συλλογική δράση κι οργάνωση. Η αναιμική της παρουσία, σχετίζεται επίσης άμεσα με το ότι ακόμη και οι νέοι δεν φαίνονται τόσο εξοικειωμένοι με την δράση στο πλαίσιο μιας ομάδας, μέσω της οποίας δεν έχουν κάποιο όφελος είτε αμιγώς οικονομικό ή ως προϋπηρεσία. Πιο συγκεκριμένα, μέσω των απαντήσεων φάνηκε, πως οι περισσότεροι αυτών δεν έχουν δραστηριοποιηθεί ποτέ σε κάτι ανάλογο, χωρίς απαραίτητα να επιθυμούν κάτι τέτοιο και για το μέλλον. Υπήρξαν μόλις δύο εξαιρέσεις, στις οποίες η αντίστοιχη συμμετοχή τους υπολογίζεται ως προϋπηρεσία για την επαγγελματική τους ιδιότητα:

«όχι, άμα νιώθει κάποιος την ανάγκη να συνεισφέρει με κάποιον τρόπο στην κοινωνία, οκ, καλά κάνει. Η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ο κάθε άνθρωπος μπορεί να συνεισφέρει με τον δικό του τρόπο στην ομαλή λειτουργία της, κάποιοι βρίσκουν τον εθελοντισμό, κάποιοι άλλοι πάλι πάνε και βοηθάνε π.χ. στα ΚΑΠΗ, στην ενορία κοκ., και βοηθούν έτσι. Προσωπικά, θεωρώ ότι μπορώ να βοηθήσω την κοινωνία με το να είμαι ένα λειτουργικό μέλος της το οποίο δεν δημιουργεί προβλήματα στους υπόλοιπους. Αν αργότερα νιώσω την ανάγκη να πάω να

συνεισφέρω σε κάτι, οκ, θα το κάνω, γιατί όχι;» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Όχι, όχι. Θεωρώ βέβαια πως αν έχεις τον χρόνο, ώστε να μπορέσεις να συμμετέχεις αποτελεσματικά κι όχι «διακοσμητικά» ή να γίνεται μόνο η εγγραφή και στη συνέχεια να μην συμμετέχεις, ενδεχομένως να έρθουν αποτελέσματα. Δεν μπορώ ωστόσο να εκφέρω κάποια πιο συγκεκριμένη άποψη, γιατί καθώς δεν συμμετέχω σε τέτοιες ας πούμε οργανώσεις και συλλογικότητες, δεν μπορώ να έχω άποψη, ούτε να σχολιάσω περαιτέρω το πώς λειτουργούν. Θεωρητικά στο μέλλον θα ήθελα να συμμετέχω αλλά στην πράξη, λόγω της δύσκολης καθημερινότητας και λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, -ίσως αν ήμουν νεότερη-, να έμπαινα ενδεχομένως σε αυτή τη διαδικασία. Αλλά νεότερη, δεν υπήρχαν αυτές οι συνθήκες, και δεν προβληματιζόμασταν ίσως τόσο, όσο τώρα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Εθελοντικά έχω συμμετάσχει, όχι κατά το τελευταίο διάστημα, αλλά γενικότερα, σε αρκετά προγράμματα. Ήμουν ενεργή στον εθελοντισμό περίπου δύο ή τρία χρόνια και μετά σταμάτησα γιατί έπιασα δουλειά. Το έκανα γιατί αρχικά, μου αρέσει να προσφέρω και ήταν κάτι που δεν έδινα μόνο αλλά έπαιρνα κι εγώ σαν άνθρωπος και ήταν κάτι που είχε να κάνει με παιδιά, ήταν στο αντικείμενο μου, οπότε θεωρούσα ότι πέρα από την εμπειρία, ασχολούμουν παράλληλα και άμεσα με το αντικείμενο μου.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«Πέρσι, είχα σκοπό να ξεκινήσω εθελοντισμό, στο πλαίσιο το εργασιακό το δικό μου, επειδή «μετράει» σ' εμάς, αλλά δεν σε παίρνουν ούτε στον εθελοντισμό! Μπορεί οι θέσεις εργασίας, να έχουν καλυφθεί ακόμη κι από εθελοντές, οπότε μπορείς να στείλεις βιογραφικό, ας πούμε σε κάποιες δομές σου κάνουν και training κιόλας, κι από τη στιγμή που είναι καλυμμένες, δεν παίρνουν επιπλέον, οπότε έχω στείλει, αλλά δεν με έχουν δεχτεί, οπότε και μελλοντικά θα το ήθελα. Σε κάτι άλλο ούτε έχω συμμετάσχει, ούτε έχω ψάξει, το κοίταζα συνδυαστικά με το επάγγελμα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Επομένως, είναι φανερό πως η χαμηλή συμμετοχή και το ενδιαφέρον προς τα κόμματα, δεν είναι δηλωτικά αποκλειστικά της χαμηλής εμπιστοσύνης προς αυτά. Σύμφωνα με τα παραπάνω φαίνεται μια συνολική αποστασιοποίηση των νέων πολιτών από μια ενεργή πολιτική ζωή, ενδεικτική του χαμηλού κοινωνικού κεφαλαίου ακόμη και αν λόγω της ηλικίας τους και των περαιτέρω συνθηκών ζωής τους, θα ήταν αναμενόμενο να επιθυμούν να προσφέρουν με τη δράση τους. Φαίνεται ωστόσο από τα λεγόμενα τους, η ελλιπής ενημέρωσή τους για τον τρόπο δράσης συσσωματώσεων καθώς και για την συμβολή τους στην κοινωνία ευρύτερα.

Νέοι και ενεργή συμμετοχή σε διαμαρτυρίες και απεργίες.

Κατά το χρονικό διάστημα πριν την εμφάνιση της κρίσης, όπως και μετά από αυτή υπήρξαν στην Ελλάδα πολλές κινητοποιήσεις εργαζομένων, κυρίως του δημόσιου τομέα αλλά φυσικά, και πολλών άλλων μεμονωμένων επαγγελματικών κλάδων. Η αλήθεια είναι πως κάλλιστα μπορεί να ισχυριστεί κάποιος πως έγινε μία πέραν του δέοντος χρήση αυτού του «μοχλού πίεσης» προς πάσης φύσεως εργοδότη, με κύριο αποδέκτη βέβαια το κράτος. Ωστόσο, αυτό που πραγματικά άπτεται του ενδιαφέροντος της συγκεκριμένης έρευνας, είναι το κατά πόσο οι νέοι συμμετέχουν ενεργά πλέον σε διαμαρτυρίες και απεργίες καθώς και οι επιμέρους στάσεις τους προς αυτές.

Φαίνεται δυστυχώς πως το στρεβλό, πρόσφατο ελληνικό παρελθόν των κινητοποιήσεων, με έντονο κομματικό πολλές φορές χαρακτήρα, αποτελεί ένα «κακό προηγούμενο» στις συνειδήσεις των νέων, που στέκονται επιφυλακτικοί στο ποιες ουσιαστικές αλλαγές δύνανται να προωθηθούν μέσω των μαζικών κινητοποιήσεων. Είναι αξιοσημείωτο, πως η αποκλίνουσα δράση του συνδικαλισμού στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια οδήγησε στην αποχή από αυτόν, σε μια εποχή που η δράση του θα ήταν αναγκαία για την διασφάλιση εργασιακών κεκτημένων. Ωστόσο, λόγω της κομματικής τους χροιάς (Πολίτης, 2013), η χαμηλή εμπιστοσύνη στα κόμματα επέδρασε ταυτόχρονα και στην μειωμένη (ή σχεδόν ανύπαρκτη) εμπιστοσύνη στα συνδικαλιστικά όργανα που επί χρόνια τελούσαν υπό τις υποδείξεις κομματικών σχηματισμών κι εξυπηρετούσαν πολύ συγκεκριμένα συμφέροντα.

Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότεροι συμμετέχοντες νέοι, δεν έχουν λάβει ποτέ μέρος σε κάποια διαμαρτυρία, ενώ φαίνεται να αντιλαμβάνονται ως κατ' εξοχίν δημοκρατικό τους χρέος την ανταπόκριση τους στο «κάλεσμα της κάλπης», ενώ στο ενδιάμεσο διάστημα, αποδίδεται πλήρες μερίδιο ευθύνης στους εκλεγμένους κυβερνώντες κι όχι στους ίδιους. Τάσσονται συνολικά υπέρ της ύπαρξης τους και της συμβολικής τους λειτουργίας στο πλαίσιο έκφρασης δυσαρέσκειας, δεν τις αντιλαμβάνονται όμως ως μια έμπρακτη δράση για έκφραση ενός στοχευμένου αιτήματος προς τους υπευθύνους, ως μια ενέργεια που μπορεί να επιφέρει αποτελέσματα.

«όχι, γιατί είμαι της άποψης ότι ζούμε σε μια κοινωνία, σε μια χώρα, όπου τουλάχιστον λέμε ότι έχουμε δημοκρατία. Κάθε τόσο, και ιδιαίτερα την περίοδο που ανέφερες, κάνουμε εκλογές, κατεβαίνουμε όλοι, πάμε μπροστά από την κάλπη και ρίχνουμε αυτή την ψήφο. (...) Αυτός ήταν

ακατάλληλος και πριν ανεβεί στην εξουσία, το ότι εσύ τον έβαλες να καθίσει σε μια καρέκλα που δεν θα έπρεπε να κάθεται, δεν φταίει αυτός, φταις εσύ! Άρα αν κάποιος πρέπει να κάνει διαμαρτυρία είναι αυτός που είναι στην καρέκλα, και να σου πει «γιατί με έβαλες εκεί, αφού έβλεπες ότι δεν είμαι γι' αυτό;». Όχι εσύ. Δεν γίνεται να ζητάς από έναν σκύλο να πετάξει, και να τον κατηγορείς που δεν πετάει! Διαμαρτυρίες όμως πρέπει να γίνονται, άλλο το ένα, άλλο το άλλο! Διαμαρτυρίες πρέπει να γίνονται για να «χτυπάς τα καμπανάκια» σε αυτούς που είναι πάνω ότι «κοίτα, πας στον γκρεμό, είναι πρόβλημα, δεν το κάνεις σωστά!».» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«όχι, δεν ήθελα, δεν ήταν κάτι που με αφορούσε. Πιστεύω πως δεν αλλάζουν καθόλου τα πράγματα μέσα από τέτοιες διαδικασίες, ναι μεν μπορεί να πει κάποιος πολύ εύκολα ότι βγαίνει η φωνή του λαού προς τα έξω, ότι ακούγονται πράγματα, ότι υπάρχει μια αντίδραση. Οι πολίτες έχουν ισχύ, αλλά δεν την χρησιμοποιούν όπως θα έπρεπε να την χρησιμοποιήσουν. Να σου πω ακριβώς τι εννοώ, το ότι στην ουσία δεν πας να ψηφίσεις, αλλά έχεις γνώμη, διαμαρτύρεσαι, για κάτι το οποίο δεν μπήκες στη διαδικασία πρακτικά να επιλέξεις, είναι κάτι ανούσιο, είναι δώρον άδωρον, δεν έχει κάποια λογική. Ναι μεν δεν ψήφισα, δεν μου αρέσουν αυτά που έγιναν, διαμαρτύρομαι, για κάτι με το οποίο δεν ασχολήθηκα.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«συμμετείχα σε κάποιες πορείες για το Μακεδονικό, μόνο γι' αυτό, για τίποτα άλλο. Πιστεύω γενικά πως μια τέτοια κίνηση μπορεί να επηρεάσει, δεν πιστεύω ότι μπορεί να αλλάξει κάποια πράγματα, αλλά πιστεύω ότι μια μεγάλη διαμαρτυρία μπορεί να επηρεάσει κάτι, γι' αυτό συμμετείχα κι εγώ, για να επηρεάσω.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Μόνο μια κινητοποίηση, αυτό που λέμε με μια «τουφεκιά», όχι, δεν μπορεί να αλλάξει κάτι. Υπάρχει εκεί μια μεγάλη συζήτηση, γιατί ένα μερίδιο κόσμου πίστευε ότι αυτό που γινόταν πριν τριάντα χρόνια, πριν σαράντα, μπορεί να γίνει και σήμερα. Ο περισσότερος κόσμος αναπολεί σε όλες τις χώρες τη ζωή του πριν είκοσι, τριάντα χρόνια και έχει και στο μυαλό του ότι «α, τότε κάναμε μια απεργία, μας έδιναν κάτι», ή αντίστοιχα «μαυρίζαμε» αυτούς, ψηφίζαμε τους άλλους, «ανέβαινε» αυτός, έδινε έναν καλύτερο μισθό. Δυστυχώς αυτό σήμερα δεν μπορεί να γίνει, και δεν μπορεί να γίνει όχι λόγω του τι κάνουμε εμείς, αλλά λόγω του ότι δεν υπάρχουν τα περιθώρια μέσα σε αυτό το σύστημα. Αυτό που εσύ μπορείς να κάνεις είναι το να συμμετέχεις, να αγωνίζεσαι καθημερινά, γιατί άμα πάψεις να προσπαθείς για κάτι καλύτερο, είναι ένας κοινωνικός θάνατος.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Νέοι και στάσεις προς την βία.

Στο ίδιο πλαίσιο διαμαρτυρίας, συντελούνται συχνά και βίαιες ενέργειες που αποκλίνουν σημαντικά από το ζητούμενο κάθε υγιούς διαμαρτυρίας που είναι η ανάδειξη ενός προβλήματος και ο διάλογος σχετικά με αυτό, με τους υπευθύνους. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, λόγω του ευρύτατου κλίματος οργής και αγανάκτησης των πολιτών έχουν λάβει χώρα αρκετά τέτοιου είδους περιστατικά, μεταξύ των οποίων καταστροφές δημόσιας και ιδιωτικής περιουσίας ή πυρπολήσεις κτιρίων. Ενώ, είναι αξιοσημείωτη και η άσκηση συμβολικής βίας (Πολίτης, 2013) που πραγματοποιείται όταν μια διαμαρτυρόμενη ομάδα στερεί αγαθά και υπηρεσίες από τους πολίτες σε ένδειξη της δυσαρέσκειας της. Η άσκηση βίας ως μέσο πειθούς παραπέμπει σε μια προπολιτική κατάσταση των ανθρώπων κατά την οποία η λήψη αποφάσεων δεν γινόταν δια των λόγων και της πειθούς (Arendt, 1986). Έτσι, κάτι τέτοιο είναι φανερό πως δεν πρέπει να συνάδει επουδενί με τις σύγχρονες δημοκρατικές πεποιθήσεις.

Μέσω των απαντήσεων τους, οι νέοι φάνηκαν ομόφωνα κατά της άσκησης βίας. Η εξέταση λοιπόν των στάσεων τους προς αυτή, ελέγχθηκε μέσα από τρία στάδια ερωτήσεων. Σε πρώτο επίπεδο κλήθηκαν να μιλήσουν για τον βίαιο χαρακτήρα ορισμένων διαδηλώσεων, κι αφού μεσολάβησαν κάποιες ερωτήσεις τελείως διαφορετικού περιεχομένου, τους ζητήθηκε να σχολιάσουν την τοποθέτηση εκρηκτικού μηχανισμού στα κεντρικά γραφεία του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΙ, που συστεγάζεται με την εφημερίδα *Καθημερινή*, -γεγονός που μάλλον δεν γνώριζαν οι περισσότεροι-. Τέλος, το τελευταίο σκέλος αφορούσε τον σχολιασμό δύο γεγονότων επικαιρότητας, της αυτοκτονίας μιας νεαρής φοιτήτριας μετά από την διαρροή γυμνών της φωτογραφιών στο διαδίκτυο καθώς και της άγριας δολοφονίας μίας άλλης νεαρής φοιτήτριας από συνομήλικους της, οι οποίοι την είχαν κακοποιήσει πρώτα. Στο τελευταίο αυτό επίπεδο, κλήθηκαν να αναζητήσουν τις αιτίες των περιστατικών σύμφωνα με την δική τους άποψη αλλά και να τα συσχετίσουν με την αντίληψη τους για την ευρύτερη ελληνική κοινωνία στην οποία έλαβαν χώρα.

Αρχικά, όσον αφορά τις βίαιες ενέργειες στο πλαίσιο διαμαρτυριών, οι νέοι αποδοκίμασαν συνολικά, το «αυτονόητο» της ύπαρξής τους, έδωσαν μεγάλη έμφαση στην απώλεια περιουσιακών στοιχείων συμπολιτών τους που δεν φέρουν καμία ευθύνη, ενώ διακρίνουν δύο ενδεχόμενα ως προς την προέλευση των περιστατικών με το δεύτερο να βρίσκει τη μεγαλύτερη αποδοχή. Η πρώτη εκδοχή, εκτιμά πως ίσως οι

ίδιοι οι διαμαρτυρόμενοι «χάνουν τον έλεγχο» ορισμένες φορές. Ενώ, οι περισσότεροι συμφωνούν στη δράση ομάδων που εισχωρούν στους διαμαρτυρόμενους με αυτοσκοπό τους την δημιουργία επεισοδίων. Ως βασικό επιχείρημα της δεύτερης θέσης υπήρξε το ότι δεν πρόκειται ένας συνταξιούχος ή μια μητέρα που ενδεχομένως έχει μαζί και το παιδί της, να σπάσουν μια βιτρίνα καταστήματος!

Όσον αφορά την περίπτωση του τηλεοπτικού σταθμού ΣΚΑΙ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι αφενός παραμένει σταθερή η απόρριψη της βίας από όπου κι αν αυτή προέρχεται, αφετέρου, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αντιλαμβάνεται το συγκεκριμένο περιστατικό περισσότερο με «ανθρωπιστικούς» όρους παρά με αμιγώς πολιτικούς. Πιο συγκεκριμένα, οι νέοι καταδίκασαν το περιστατικό κυρίως γιατί θα μπορούσε να είχε τραυματιστεί κάποιος συνάνθρωπος τους σοβαρά ή ακόμη και να χάσει τη ζωή του, δίνοντας έμφαση και στο ενδεχόμενο απολύσεων των εργαζομένων. Δεν ήταν όμως ιδιαίτερα φανερό στα λεγόμενα τους πως αντιλαμβάνονται τη σημασία της ενέργειας αυτής στο δημοκρατικό πλαίσιο, και τον συμβολισμό της σχετικά με την ελευθερία του λόγου και τον ελεγκτικό ρόλο των μέσων ως προς την εξουσία.

Τέλος, ως προς την άσκηση βίας στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο, ειδικότερα όμως με αφορμή τα περιστατικά δύο νέων γυναικών που βρίσκονται κοντά στην ηλικία των συμμετεχόντων, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον πως μεγάλο μερίδιο ευθυνών αποδίδεται από τους νέους στον ρόλο του οικογενειακού περιβάλλοντος των άτυχων κοριτσιών, παρά το ότι οι ίδιες ήταν πλέον ενήλικες. Είναι δεδομένο πως όλοι αποδοκίμασαν τέτοιες αποτρόπαιες πράξεις, ωστόσο στην πλειοψηφία τους εκτιμούν πως είναι δηλωτικές της κοινωνίας στην οποία λαμβάνουν χώρα με βασική διαφορά γι' αυτούς το ότι η ύπαρξη νεκρών είναι που σοκάρει ακόμη περισσότερο, με αποτέλεσμα να ασχοληθούν περισσότερο τόσο τα Μ.Μ.Ε., όσο και οι ίδιοι οι πολίτες. Επίσης αξιοσημείωτο είναι πως συχνά, τα περιστατικά αυτά συσχετίστηκαν με προηγούμενη περίπτωση κακοποίησης (νεαρού φοιτητή στην πόλη των Ιωαννίνων), ως επιχείρημα πως εκ των υστέρων «ανακαλύπτουμε» τα πάντα ως κοινωνία και δεν αλλάζει κάτι ουσιαστικά μετά από την δημοσιοποίησή τους, χωρίς αυτό να σημαίνει πως αυτή πρέπει να παύσει.

Συνοψίζοντας λοιπόν, οι νέοι φαίνονται ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι προς την άσκηση βίας και τις συνέπειες αυτής είτε είναι υλικές ή πόσω μάλλον αφορούν

ανθρώπινες ζωές. Είναι ωστόσο φανερό, πως δεν δύνανται να αντιληφθούν τη σημασία της άσκησης συμβολικής βίας, η βία γι' αυτούς είναι μία και καταδικάζεται από όπου προέρχεται. Αυτή τους όμως η στάση αυτοαναιρείται από το ότι πιστεύουν πως ζουν σε βίαιες κοινωνίες και αντιλαμβάνονται τη συνθήκη αυτή ως μη αναστρέψιμη, με αποτέλεσμα να μην πράττουν οι ίδιοι τίποτα γι' αυτό και να μην πιστεύουν πως κάτι τέτοιο μπορεί να αλλάξει. Επομένως, υπάρχει μια σαφής απόκλιση: από τη μία έχουμε μία θετική προοπτική του ότι οι νέοι σε μία δύσκολη εποχή οργής και αγανάκτησης, τάσσονται ξεκάθαρα εναντίον κάθε μορφής βίας και παραμένουν νηφάλιοι. Από την άλλη πλευρά όμως, είναι ανησυχητικό το ότι θεωρούν ως δεδομένη συνθήκη πως η κοινωνία τους είναι βίαιη και απλώς την αποδέχονται σαν να μην αποτελούν οι ίδιοι μέρος αυτής.

Η «έννοια του πολίτη» στο πλαίσιο της καταναλωτικής κοινωνίας.

Μέχρι τώρα, φαίνεται πως οι νέοι, απέχουν σημαντικά από την «παραδοσιακή» αντίληψη της πολιτικής συμμετοχής. Σε αυτή την κατεύθυνση, μια καθοριστική παράμετρος είναι και η κυριαρχία του καταναλωτισμού. Έτσι, είναι φανερό πως βρισκόμαστε αντιμέτωποι με το ακόλουθο σχήμα: πριν την κρίση είχαμε μια κατ' εξοχίν καταναλωτική κοινωνία που μπορούσε να ικανοποιεί στο μεγαλύτερο της μέρος τις ανάγκες της με προϊόντα και υπηρεσίες υψηλού κόστους (κι ανάλογου κύρους), με την απότομη οικονομική αλλαγή να διατηρεί την επιθυμία μαζικής κατανάλωσης σε εκείνην, πλήττοντας ωστόσο ταυτόχρονα, καθοριστικά, την ικανότητα αυτή στην πλειοψηφία των πολιτών. Αυτό είναι φανερό από τις απαντήσεις όλων των νέων, που δεν ανέφεραν στέρηση αναγκαίων, αλλά επιπρόσθετων υλικών αγαθών και συνηθειών. Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται αντιληπτό πως υπάρχει μια άμεση σχέση της έννοιας του πολίτη και του καταναλωτή (Κονδύλης, 1997), στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, καθώς η ελληνική κρίση για πολλούς πολίτες ήταν απλώς η αδυναμία τους να συνεχίσουν τη ζωή που είχαν συνηθίσει μέχρι τότε (Βαμβακάς, 2014).

Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό, η κατανάλωση τοποθετείται στον πυρήνα της κοινωνίας, ως αυτοσκοπός των επιμέρους ατόμων, που στις σημερινές συνθήκες αγωνίζονται να διατηρήσουν την καταναλωτική τους δύναμη, η οποία τους καθορίζει ως προσωπικότητες, δεδομένου ότι μέσω αυτής αντλούν ηδονή και δύνανται να ολοκληρωθούν (Κονδύλης, 1997). Ως επακόλουθο αυτού, η εργασία και το εισόδημα

που αυτή παρέχει, καθορίζουν κάθε άτομο ως προς την ευρύτερη του παρουσία στα κοινωνικά συμφραζόμενα, οικογενειακών και φιλικών σχέσεων και δεν επηρεάζει τη ζωή του αποκλειστικά και μόνο στον οικονομικό τομέα (Τσέκερης, 2018), όπως θα ήταν αναμενόμενο. Επομένως, η έννοια του καταναλωτή «μάχεται» την έννοια του πολίτη, εφόσον η πρώτη φαίνεται πως αξιώνει την επιβίωση των ατόμων στο πλαίσιο ιδιαίτερα απαιτητικών συνθηκών και δημιουργεί στα άτομα μια έντονα ναρκισσιστική πρόσληψη του ίδιου τους του εαυτού, με αποτέλεσμα να είναι πολύ απασχολημένα με τις ιδιωτικές τους ζωές για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μίας σύγχρονης δημοκρατίας (Achen, & Bartels, 2016).

Ολοκληρώνοντας, το αίτημα μαζικής κατανάλωσης προκαλεί ένα συλλογικό αίσθημα άγχους και ανασφάλειας, που ασκεί σημαντική πίεση ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους που φαίνεται πως όλο και πιο συχνά στρέφονται στην δική τους ψυχική αυτοβελτίωση, αποσκοπώντας στην περαιτέρω αναβάθμιση των συνθηκών ζωής τους, με συνέπεια την απομάκρυνση τους από την πολιτική (Lasch, 2008). Είναι λοιπόν πολύ διαδεδομένη η αναζήτηση της επιθυμητής ηρεμίας και ισορροπίας, από μια ιδιαίτερα «εγκλωβιστική» κοινωνία σε θεραπευτές (ή αντίστοιχα βιβλία αυτοβοήθειας), οι οποίοι με τη σειρά τους, ζητούν από το άτομο να στραφεί εκ νέου στον ίδιο του τον εαυτό, απομακρυσμένο από τη δημόσια σφαίρα, υπό το πρίσμα μιας εγωκεντρικής προσέγγισης του εαυτού (Ilouz, 2008). Έτσι, οι νέοι στον ελεύθερο τους χρόνο, είτε θα απολαμβάνουν υλικά και εμπειρίες κατά την επιταγή των καιρών ή θα βρίσκονται σε αναζήτηση του «σύγχρονου ισοδύναμου της λύτρωσης, της ψυχικής τους υγείας» (Lasch, 2008), πάντα όμως σε ατομικό επίπεδο, και αυτή ίσως είναι η πιο θεμελιώδης επίδραση της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας στην αντίληψη και την άσκηση της πολιτικής συμμετοχής.

Η απόσυρση στον ιδιωτικό βίο και οι συνέπειες της.

Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, είναι φανερό πως η σημερινή, είναι μια μαζική κοινωνία στην οποία σύμφωνα με την Arendt (1986), οι πολίτες είναι περιορισμένοι στην υποκειμενικότητα της δικής τους ύπαρξης. Η εμπειρία κάθε ατόμου μπορεί να επαναλαμβάνεται, δεν γίνεται όμως ποτέ γνήσια συλλογική. Επομένως, έχουμε σαφέστατα μια στροφή στον ιδιωτικό βίο. Ωστόσο, εδώ προκύπτει μια ελαφριά διάκριση. Στην υποκειμενικότητα τους είναι στραμμένοι τόσο ένας ατομικιστής, όσο

και ένας ναρκισσιστής. Όμως, όπως υποστήριξε ο Lasch (2008), ο ναρκισσιστής συνδέει την ύπαρξη του άμεσα με τον θαυμασμό των άλλων, ενώ ο ατομικιστής αδιαφορεί πλήρως γι' αυτούς. Άρα, οι σύγχρονες συνθήκες, μπορούμε να ισχυριστούμε πως ευνοούν αδιαμφισβήτητα την επικράτηση του πρώτου χωρίς φυσικά να αποκλείεται η ύπαρξη του δευτέρου.

Είναι σαφές πως βιώνουμε πλέον μια μορφή ατομικισμού «ριζική» και «άνευ όρων» που είναι «εγωκεντρική» και «ναρκισσιστική» (Gauchet, 2017: 2), με βασικά της χαρακτηριστικά την αδιαφορία και την απάθεια για την πραγματικότητα. Έτσι, το άτομο οδηγείται σε ένα είδος μηδενισμού που οδηγεί στην παραίτηση του (Τσιβάκου, 2015). Ωστε, εν τέλει, σύμφωνα με τον Καστοριάδη καλλιεργείται η εντύπωση στους ανθρώπους συνολικά πως οι πολιτικές ιδέες δεν είναι άξιες μόχθου (Lasch, 2014), ως αποτέλεσμα της δικής τους περιορισμένης αντίληψης της πραγματικότητας της δημόσιας σφαίρας της οποίας οι ίδιοι δεν μετέχουν (παρά κατ' εξαίρεσιν) με σκοπό την συλλογική προσπάθεια για το γενικό καλό, αλλά, με μοναδικό αυτοσκοπό την προσωπική τους ανάδειξη.

Ως εκ τούτου, η ελληνική κοινωνία εμφανίζει μία μορφή ατομικισμού που δεν είναι απαραίτητα επιθετική προς τους άλλους, προβάλλει όμως έντονα την ανάδειξη του δικαιώματος καθενός στη δημιουργία της ζωής του με τον δικό του τρόπο (Βαμβακάς, 2014). Με αποτέλεσμα, όπως υποστηρίζει και πάλι ο Βαμβακάς (2014) να προκύπτουν το υπαρξιακό και ναρκισσιστικό άγχος που εντείνουν με τη σειρά τους την εσωστρέφεια των ατόμων, πάντα στο πλαίσιο της μαζικής κατανάλωσης που προωθεί το πάθος για τη «στιγμή». Ούτως ώστε, τα άτομα να αποκόβονται σταδιακά από την ιστορικότητα (Lasch, 2008) και να αδιαφορούν για τη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων, καταλήγοντας στο ότι «η αύξηση της κατανάλωσης και της ικανοποίησης της ιδιωτικής ζωής είναι μια αύξηση του τίποτα» κατά τον Καστοριάδη (Lasch, 2014: 41).

Νέοι και στάσεις για τη φοροδιαφυγή.

Η συγκεκριμένη ενότητα αποσκοπεί στην εξέταση των αντιλήψεων των συμμετεχόντων προς το δημόσιο έναντι του ιδιωτικού συμφέροντος, ώστε εν τέλει να υπάρξει ένα συμπέρασμα για το εάν η φοροδιαφυγή είναι για εκείνους μια

αντικοινωνική συμπεριφορά που συνιστά κλοπή προς το κράτος ή όχι. Σε πρόσφατη έρευνα της διαΝέοσις (2018β), το 13,4% των ερωτηθέντων δήλωσε πως δεν θεωρεί τη φοροδιαφυγή κλοπή, ενώ στην ίδια έρευνα, το 40,7% δήλωσε πως η φοροδιαφυγή είναι θεμιτή άμυνα κατά της υπερβολικής φορολογίας. Η αλήθεια είναι πως όπως επεσήμανε και ο Μαραντζίδης (2017), η σχέση υψηλής φορολόγησης και φοροδιαφυγής είναι ιδιαίτερα ισχυρή στις συνειδήσεις των νέων, που στην πλειοψηφία τους καταδίκασαν ομόφωνα την ενέργεια, αναγνωρίζοντας αρκετοί ωστόσο σε αυτήν το ελαφρυντικό της επιβίωσης, με σαφή διάκριση του παρελθόντος (όπου σκοπός ήταν το υπερβολικό κέρδος) με τις σημερινές συνθήκες. Πιο συγκεκριμένα, οι νέοι υποστήριξαν:

«η φοροδιαφυγή όντως είναι μια παράνομη πράξη, αν το δούμε μεμονωμένα ως φοροδιαφυγή. Το θέμα είναι όμως να εξετάζεται το ποσό φορολόγησης προς τον κάθε πολίτη, δηλαδή, εννοείται πως όταν αυξάνεις υπερβολικά την φορολογία, εξαναγκάζεις και τον άλλον να ωθηθεί στη φοροδιαφυγή, (...). Παλιά, όπως και τώρα, ο περισσότερος κόσμος είχε και έχει σκοπό το κέρδος, απλά σήμερα, λόγω του αυξημένου ποσοστού φορολόγησης, η αιτία μπορεί να μην είναι το να «κερδίσω πολλά» αλλά το να «μπορέσω τουλάχιστον να έχω ίσο ή λίγο μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους από αυτό που αναλογεί στο κράτος.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«εντάξει, δεν είμαι υπέρ της φοροδιαφυγής, δεν θα έλεγα «ναι, καλά κάνουν και δεν πληρώνουν!», γιατί υπάρχουν άλλοι που πληρώνουν(...). Απλά καταλαβαίνω και πολύ λίγο, κάποιον που θα πει «ναι, δεν πληρώνω» γιατί έχει φτάσει ας πούμε στο αμύην και μπορεί πραγματικά να μην τού «βγαίνουν». Γενικότερα όμως, καλώς ή κακώς, από τη στιγμή που είναι έτσι η φορολογία, πρέπει αυτό να γίνεται. Παλαιότερα βέβαια, υπήρχαν πολλοί, το έκαναν κυρίως για να έχουν περισσότερα. (...) Τώρα το αν είναι κλοπή προς το κράτος, είναι λίγο περίεργο, γιατί, είναι κλοπή μεν, αλλά σε ελάχιστες περιπτώσεις έχεις κάποια ελαφρυντικά.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Αντίστοιχα, υπήρξε ένας νέος που ανέδειξε ξεκάθαρα την μη απόδοση φόρων ως μια μορφή κοινωνικής αδικίας:

«Εννοείται πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή και για μένα δεν είναι κλοπή τόσο προς το κράτος, είναι κλοπή προς τον άλλον πολίτη που μπορεί να είναι σωστός. Το ότι το κράτος σου επιτρέπει να κλέψεις είναι μια άλλη κουβέντα, το ότι εσύ όμως φοροδιαφεύγεις ενώ ο διπλανός σου μπορεί να είναι τίμιος παρά το ότι «βαδίζετε» στο ίδιο κράτος δείχνει πως αν το κράτος βάλει τους κανόνες και τους νόμους, μετά, δεν θα υπάρχει αυτή η αδικία μεταξύ των πολιτών.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Ακολουθως, άλλος νέος πρόβαλλε μία άλλη οπτική στο ζήτημα της φοροδιαφυγής:

«ναι, για εμένα το κομμάτι της φοροδιαφυγής, είναι λίγο σαν την οικολογία. Προφανώς, να μην φοροδιαφεύγεις! Προφανώς, να μην μολύνεις το περιβάλλον! Απλά μου φαίνεται αστείο, το να θεωρούμε ότι η φοροδιαφυγή ή το 1,5 ευρώ του περιπετερά ή τα 15 ευρώ της ταβέρνας μπορούν να συνδεθούν με τη φοροδιαφυγή, την νόμιμη ή μη, γιατί υπάρχει και μια φοροδιαφυγή, ένα κομμάτι φοροδιαφυγής που είναι νόμιμο. Δηλαδή, όταν εγώ δίνω αφορολόγητο πετρέλαιο στους εφοπλιστές, κι εγώ δεν έχω να βάλω πετρέλαιο στο σπίτι μου... καταλαβαίνω τον τρόπο που σκέφτεστε, το πώς θα κινηθεί η οικονομία κτλ., αλλά υπάρχει ήδη ένα κομμάτι ότι χάνεις από εκεί έσοδα και πρέπει να τα πάρεις από όλους τους άλλους. Θεωρώ ότι μένουμε στο ότι η φοροδιαφυγή είναι τα 20 ευρώ ή τα 15, όταν τα πραγματικά χρήματα και τα πραγματικά μεγέθη είναι πολύ μεγαλύτερα και γι' αυτό λέω πως είναι σαν την οικολογία, που λέει ο άλλος να μην πετάζω ας πούμε το μπουκάλι γιατί θα πάει στη θάλασσα, κι έχεις την ίδια στιγμή, μια βιομηχανία που δρα ανεξέλεγκτα!» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Εν προκειμένω, ο νέος θίγει έναν σημαντικό οικονομικό κλάδο, όπως το εμπόριο πετρελαίου που βρίσκεται εκτός της επίσημης φορολογίας (Χτούρης, 2017). Ενώ τέλος, ο μοναδικός νέος που φάνηκε ανένδοτος προς την ανοχή στη φοροδιαφυγή, είναι και ο μοναδικός συμμετέχων που εργάζεται στον δημόσιο τομέα:

«Από τη στιγμή που υπάρχει φορολογία κι αυτή είναι, για εμένα πρέπει να αποδίδουμε τους φόρους κι ας πιστεύουν κάποιοι άνθρωποι ότι το κράτος με αυτή τη φορολογία, τους κλέβει παραπάνω ή λιγότερο. Από τη στιγμή που είμαστε ένα κράτος με κάποιους νόμους, πρέπει κανονικά να πληρώνουμε αυτό που πρέπει να πληρώσουμε. Οπότε ναι, είναι κλοπή προς το κράτος, και αργά ή γρήγορα πιστεύω ίσως το βρούμε και μπροστά μας το να κλέβουμε το κράτος.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Επομένως, είναι φανερό πως η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να παρέχει ξεκάθαρα αποτελέσματα ως προς τις στάσεις των νέων προς το ιδιωτικό έναντι του δημοσίου συμφέροντος, δεδομένου ότι οι συνθήκες του καθεστώτος φορολόγησης είναι αρκετά σύνθετες και χρειάζεται πολύ πιο ενδελεχής μελέτη για να προκύψει ένα ασφαλές συμπέρασμα για το κατά πόσο η αναγνώριση των ελαφρυντικών στη φοροδιαφυγή είναι ενδεικτική εγωκεντρικών πολιτών που προτάσσουν το προσωπικό τους συμφέρον έναντι του συλλογικού, ή απλώς πολιτών που αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσκολίες ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις τους προς το κράτος, με αποτέλεσμα να πρέπει να ληφθεί πολύ σοβαρά υπ' όψιν η παράμετρος αυτή από τον κρατικό σχεδιασμό.

Έτσι, στη συνέχεια της συζήτησης με τους συμμετέχοντες, υπήρξαν άλλες δύο ερωτήσεις. Στην πρώτη, οι νέοι κλήθηκαν να σχολιάσουν τις περιπτώσεις δημοσίων υπαλλήλων που λάμβαναν κανονικά τους μισθούς τους από το κράτος χωρίς να εργάζονται, και να υποδείξουν το ποιος έφταιγε κατά τη δική τους εκτίμηση στην περίπτωση αυτή (το κράτος, όσοι λάμβαναν τα χρήματα, ή και οι δύο). Ενώ τέλος, ρωτήθηκαν για το εάν εκτιμούν πως ο δημόσιος τομέας οξύνει τη δυσκολία ανάπτυξης του κράτους με την λειτουργία του, και φυσικά αν οι ίδιοι στο μέλλον θα επιθυμούσαν να εργαστούν σε αυτόν και για ποιο λόγο.

Ως προς το πρώτο σκέλος, οι απαντήσεις κινήθηκαν «υπέρ» των «εργαζομένων» που λάμβαναν τα χρήματα (με αρκετούς νέους να τους «μακαρίζουν» σε βαθμό που θα ήθελαν να βρίσκονται στη θέση τους!), με την κρατική ευθύνη να μονοπωλεί στην απόδοση ευθυνών, ξεχωρίζοντας ιδιαίτερος τα άτομα που ήταν οι υπεύθυνοι προϊστάμενοι.

«ηθικό δίλημμα το συγκεκριμένο. Αν ήμουν στη θέση του πολίτη, θα τα παίρνα. Απλά, τι γίνεται τώρα: το κράτος για να έβαλε έναν δημόσιο υπάλληλο στην υπηρεσία του, σημαίνει ότι κάποιος άλλος πολίτης που ήταν σε ανώτερη θέση, έβαλε αυτόν τον άνθρωπο να «δουλεύει» από το σπίτι του, κάνοντας τίποτα. Άρα κάπου αλλού είναι πρώτα η ευθύνη. Εγώ, ως βιοπαλαιστής, ψάχνω την καλύτερη λύση για εμένα, ώστε να βγάζω χρήματα και να κάνω τη λιγότερη δουλειά. Αυτή είναι η λογική που έχει ο περισσότερος κόσμος, «βγάζω πολλά χρήματα, δουλεύω λιγότερο», αυτή είναι η λογική του περισσότερου κόσμου. Άρα εγώ ως πολίτης εξασφάλισα αυτό, τώρα το αν είναι σωστό ή όχι, ας με κρίνει κάποιος παπάζ!» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«αυτός που τα έπαιρνε, γιατί να μην τα πάρει θα σου πω! Δηλαδή κι εσύ να ήσουν δεν θα τα έπαιρνες; Αφού στα δίνουν, δεν θα τα έπαιρνες; Προφανώς δεν είναι σωστό, δεν υπάρχει αξιοκρατία, αλλά άμα στα δίνουν, σκέφτομαι, μακάρι να τα έδιναν και σ' εμένα, δεν ξέρω, και να καθόμουν!» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«το κράτος που τους πλήρωνε έχει την ευθύνη. Επανέρχομαι σε αυτό που είπα και πριν, όταν επικρατεί ένα καθεστώς ανομίας, με ανοργάνωτες δομές, χωρίς έλεγχο, ο άλλος έχει τη δυνατότητα, τού «δίνεται» το βάζο με το μέλι, οπότε «ανοίγει» το βάζο και «τρώει» από το μέλι. «Δεν πάω στη δουλειά μου; Παίρνω έναν μισθό; Δεν με ελέγχει κανένας αν πήγα, αν έφυγα, τότε έφυγα, τι έκανα, αν δούλεψα; Το κάνω.»» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Οι συγκεκριμένες αντιλήψεις, είναι ενδεικτικές της ελληνικής νοοτροπίας των τελευταίων δεκαετιών σχετικά με τον δημόσιο τομέα, που φαίνεται πως έχουν διαμορφώσει μερικώς και αντιλήψεις νέων ανθρώπων, οι οποίοι ωστόσο σύμφωνα με

τις επόμενες απαντήσεις τους (σχετικά με το δημόσιο), μάλλον καταφεύγουν σε αυτές τις απόψεις πολύ άκριτα είτε θέλοντας να ειρωνευτούν το υπάρχον καθεστώς του τομέα ή ως αντίδραση στο υπαρξιακό άγχος που βιώνουν λόγω των υψηλών απαιτήσεων που καλούνται να ικανοποιήσουν στον κοινωνικό και εργασιακό τους βίο (όπως εξετάσαμε παραπάνω) και δεν είναι δηλωτικές των ευρύτερων αντιλήψεων και πεποιθήσεων τους.

Νέοι και μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα.

Είναι γνωστό, πως τα τελευταία χρόνια έχουν προβληθεί γεγονότα που αφορούν τη λειτουργία του ελληνικού δημόσιου τομέα, και τα οποία πραγματικά ξεπερνούν την κοινή λογική, ενώ πλέον οι περισσότεροι πολίτες φαίνονται πολύ επικριτικοί με τη λειτουργία του, ειδικά σε σχέση με τις συνθήκες που επικρατούν στον ιδιωτικό τομέα εν μέσω οικονομικής κρίσης. Τάσσονται υπέρ ενός μικρότερου κράτους με την παράλληλη άρση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων (Μαραντζίδης, 2017). Οι νέοι συνολικά υπήρξαν υπέρ της προώθησης μεταρρυθμίσεων στον δημόσιο τομέα που θα γίνονται με σκοπό την ανάπτυξη του κράτους, κρίνοντας πως μέχρι τώρα λειτουργεί ανασταλτικά γι' αυτή. Η σημαντική πλειοψηφία των νέων τάχθηκε υπέρ της καλύτερης οργάνωσης, της αξιολόγησης, του εκσυγχρονισμού συστημάτων αλλά και της κάλυψης θέσεων από ανθρώπους που πληρούν τις προϋποθέσεις γι' αυτές, ώστε να αναβαθμιστεί η ποιότητα και η ταχύτητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Συνολικά λοιπόν, τείνουν στην μείωση της «απόστασης» ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, επιθυμώντας ωστόσο ο δεύτερος να διατηρήσει το κοινωνικό του προφίλ και να μην προχωρεί σε απολύσεις για παράδειγμα εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, που σύντομα θα συνταξιοδοτηθούν (όπως συχνά γίνεται στον ιδιωτικό τομέα). Είναι λοιπόν φανερό, πως σε σχέση με τις παλαιότερες αντιλήψεις γύρω από το καθεστώς στον δημόσιο τομέα, οι νέοι τον οραματίζονται ως άκρως δημιουργικό, παραγωγικό, με αδιαπραγμάτευτα δυναμική παρουσία προς ουσιαστικό όφελος των πολιτών, εμπνεόμενοι πάντα από όσα βιώνουν οι ίδιοι από τα εργασιακά περιβάλλοντα στα οποία δραστηριοποιούνται. Μόλις ένας νέος θεωρεί πως εσφαλμένα συσχετίζεται η ανάπτυξη με τη λειτουργία του δημοσίου και κυρίως το «μέγεθος» του:

«όχι, καθαρά οικονομικά αν πας να το δεις, είναι δύο άσχετα ζητήματα. Το μέγεθος του επηρεάζει οικονομικά τον προϋπολογισμό της χώρας, την ανάπτυξη όχι, από την στιγμή που την ανάπτυξη

δεν την σχεδιάζει μια κυβέρνηση γιατί δεν έχει τα μέσα παραγωγής η κυβέρνηση. Τα μέσα παραγωγής και η ανάπτυξη που έρχεται μέσα από την παραγωγική διαδικασία, τα έχουν οι ιδιώτες, που δεν σχετίζονται με τον δημόσιο τομέα. Και το διευκρινίζω γιατί πραγματικά είναι δύο διαφορετικά πράγματα, τώρα που κλείνει ας πούμε η Χαλυβουργική, δεν κλείνει επειδή έχεις μεγάλο δημόσιο!» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Ο ίδιος πολύ εύστοχα αναδεικνύει την αξία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την ανάπτυξη του κράτους, ωστόσο, είναι σαφές πως η ανάπτυξη του κράτους συνδέεται εξίσου με τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα. Ο ιδιωτικός τομέας πρέπει να είναι ιδιαίτερα ενεργός στη χώρα ώστε να δημιουργούνται θέσεις εργασίας και προοπτικές απασχόλησης των νέων ανθρώπων. Ωστόσο, με τη σειρά του ο δημόσιος τομέας οφείλει να παρέχει συνθήκες που θα προτρέπουν τους ιδιώτες να δραστηριοποιηθούν σε αυτήν, θα είναι ελκυστικές για επενδύσεις νέων κεφαλαίων και θα εξυπηρετεί αποτελεσματικά τις ανάγκες των πολιτών εγκαίρως, χωρίς περιττή γραφειοκρατία λόγω ελλιπούς οργάνωσης. Ολοκληρώνοντας, η δυναμική οπτική των νέων για τον δημόσιο τομέα ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι αποτελεί γι' αυτούς ακόμη έναν από τους εργοδότες για τους οποίους ενδεχομένως θα κληθούν να εργαστούν ξεχωρίζοντας μόνο τον μικρότερο βαθμό ανασφάλειας σε σχέση με όσα βιώνουν οι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα. Κρατώντας βέβαια ακόμη επιφυλάξεις για την δυνατότητα ανέλιξης σε αυτόν με τα υπάρχοντα δεδομένα.

Είναι λοιπόν φανερό, πως οι νέοι επιθυμούν μια ουσιαστική αλλαγή στον δημόσιο τομέα κυρίως ως προς την νοοτροπία που προωθούνταν όλα αυτά τα χρόνια μέσω αυτού, και μπορούμε να πούμε, πως η ατομικιστική τους προοπτική σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία τους από τον εργασιακό τομέα, δίνει μια πραγματική αίσθηση ανανέωσης, εάν βεβαίως όσα προτείνονται από τους ίδιους μπορέσουν να προωθηθούν. Αυτή η αλλαγή φαίνεται να έχει μεγάλη συμβολική αξία στις συνειδήσεις των νέων ανθρώπων, ώστε, να αυξηθεί η χαμένη πλέον εμπιστοσύνη τους προς το δημόσιο (και τα κόμματα που έχουν εμπλακεί δυσμενώς στη λειτουργία του). Παράλληλα, να μπορέσουν οι πολίτες να ανακτήσουν σταδιακά το ενδιαφέρον τους για τις κρατικές υποθέσεις, στις οποίες η διαφθορά και η διαπλοκή, έχουν δυσμενήσει μεγάλο μέρος της κοινωνίας και έχουν θέσει υπό αμφισβήτηση την κρατική λειτουργία εν συνόλω, με αποτέλεσμα την αποχή και την αδιαφορία από ό,τι σχετίζεται με αυτήν, άρα και με την πολιτική συμμετοχή και την αναγνώριση των θεσμών.

Νέοι και εκπαίδευση.

Ο τομέας της εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι γνωστό πως συνεχώς επανεξετάζεται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις, οι οποίες θέτουν κάθε φορά τους δικούς τους στόχους και ενδεχομένως εξυπηρετούν τις δικές τους σκοπιμότητες και συμφέροντα. Ο λόγος που επιλέγεται μια σύντομη έστω εξέταση του ρόλου της είναι διότι όλοι οι νέοι της έρευνας συχνά επικαλούνταν την ανάγκη για αποτελεσματική δράση της στον τομέα της παιδείας και της καλλιέργειας ευσυνείδητων πολιτών, υποστηρίζοντας πως πολλά από τα σημερινά δεινά της ελληνικής κοινωνίας θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί από αυτή.

Πιο συγκεκριμένα, κατά τις τελευταίες δεκαετίες υπάρχει μια μαζική στροφή ενδιαφέροντος προς την εκπαίδευση, η οποία δεν περιορίζεται μόνο μέχρι τη δευτεροβάθμια βαθμίδα, αλλά ακόμη παραπάνω και στην τριτοβάθμια. Όπως ανέδειξε ο Πολίτης (2013: 217) στην ελληνική πραγματικότητα υπήρξαν δύο τάσεις: «παιδεία για τις μάζες κι όχι παιδεία για την ελίτ», αλλά και «παιδεία ως μοχλός ανατροπής του διεφθαρμένου κατεστημένου». Φαινομενικά, και οι δύο τάσεις δίνουν μια δημοκρατική και κοινωνικά παραγωγική χροιά στην εκπαίδευση. Ωστόσο, η μαζική προσέλευση ειδικά στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) έδειξε πως αντί να δημιουργούνται πολίτες οξυδερκείς και εγγράμματοι, έγιναν προσπάθειες προσαρμογής της παρεχόμενης γνώσης στις ανάγκες μιας μάζας χαμηλού επιπέδου (Πολίτης, 2013).

Σε αυτό το σημείο καθοριστικό ρόλο έπαιξε και το «φαντασιακό της πτυχοποίησης» (Τσέκερης, 2018: 222) της ελληνικής κοινωνίας, όπου κυρίως η μεσαία τάξη διέκρινε στην ολοκλήρωση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μια ευκαιρία για γρήγορη κι αποτελεσματική κοινωνική ανέλιξη και επαγγελματική αποκατάσταση. Οι νέες ωστόσο συνθήκες ζωής, οδηγούν σε μία διάγνωση των προσδοκιών των νέων ανθρώπων όπως και των οικογενειών τους. Καθώς, η απόκτηση του «πολυπόθητου» πτυχίου (ενδεχομένως και πολλών συμπληρωματικών γνώσεων) δεν τους εξασφαλίζει ούτε τις επαγγελματικές προοπτικές ούτε τις αντίστοιχες αμοιβές στις οποίες αποσκοπούσαν με την είσοδο τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, οδηγώντας τους σε ματαίωση όχι μόνο των προσπαθειών τους αλλά και της ίδιας τους της αυτοεκτίμησης. Ενδεικτικά ένας νέος συμμετέχων ανέφερε:

«τι έκανα λάθος εγώ; Καλός μαθητής ήμουν, πανεπιστήμιο πήγα, σε καλή σχολή πήγα, φοιτητής ήμουν καλός, δεν απογοήτευσα κανένα, τα ξενόγλωσσα μου τα έκανα, στις δραστηριότητες

ήμουν καλός, δεν έκανα ποτέ κάτι λάθος, όλα ήταν σύμφωνα με τις «οδηγίες χρήσεως». Κι ενώ βλέπεις άτομα που ακολουθούσαν το «εγχειρίδιο» ευλαβικά, το πρόβλημα της κρίσης είναι ότι βλέπουν αυτά τα άτομα, άλλα άτομα που απαξίωναν όλες αυτές τις «ενδεδειγμένες» οδηγίες, να βγάζουν περισσότερα χρήματα, να απολαμβάνουν καλύτερη ζωή, και να απολαμβάνουν πράγματα που ο άλλος που έχει κάνει ήδη θυσίες και περίμενε κάτι να «εισπράξει», να μην «εισπράττει». Κι αυτό δημιουργεί μια αγανάκτηση, ένα παράπονο που αυτό οδηγεί άλλους νέους στο να φεύγουν, και καλά κάνουν!» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

Εν προκειμένω, διακρίνεται μια «σκληρή» για τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας παραδοχή για την «εξαργύρωση» των σπουδών, την οποία, η ελληνική οικογένεια είχε επενδύσει νοητικά ως την ύψιστη δική της παροχή για το μέλλον του νεαρού της μέλους. Με αυτόν τον τρόπο, οδηγούμαστε συνολικά στο ακόλουθο ερώτημα: «τι θέλουμε και τι χρειαζόμαστε να παρέχεται ασυζητητί στους νέους μέσω των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, εφόσον, οι νέες συνθήκες δεν εγγυώνται μια βέβαιη επαγγελματική αποκατάσταση κατά τα παλαιότερα πρότυπα;». Η απάντηση βρίσκεται στην πρόταξη και αναβάθμιση της ακαδημαϊκής λειτουργίας των σχολείων και των πανεπιστημίων (Πολίτης, 2013), καθώς ο εκδημοκρατισμός της εκπαίδευσης, δεδομένης της μαζικότητας της φαίνεται να έχει υποβαθμίσει το επίπεδο της και έχει ωθήσει στην παρακμή της κριτικής σκέψης (Lasch, 2008).

Η νέα εποχή των μέσων που διανύουμε, φαίνεται πως έχει «εγκλωβίσει» τους νέους στον τεράστιο όγκο πληροφοριών που καλούνται να διαχειριστούν με αποτέλεσμα να ατονεί σταδιακά όλο και περισσότερο η δυνατότητα ανάλυσης δεδομένων και η ανταλλαγή απόψεων γι' αυτά. Όπως υποστηρίζει ο Lasch (1996:162-3), «δεν γνωρίζουμε τι χρειάζεται να γνωρίζουμε μέχρι να θέσουμε τις σωστές ερωτήσεις» και η δυνατότητα αυτή δεν προκύπτει μόνο από τη γνώση αλλά κυρίως από την διαδικασία του αναστοχασμού σε αυτή. Μια διαδικασία, που προϋποθέτει συστηματική ενασχόληση και σκέψη. Ο λόγος που δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην καλλιέργεια αυτών των χαρακτηριστικών είναι διότι αποτελούν τα κατ' εξοχήν σημαντικά για την προώθηση του δημοσίου διαλόγου και της ενεργής πολιτικής συμμετοχής.

Έτσι, σε μια εποχή νέων τεχνολογιών και μέσων, η πραγματική πρόκληση της σύγχρονης εκπαίδευσης δεν είναι η εναρμόνιση της με τα νέα δεδομένα, αλλά η επίτευξη του συνδυασμού αυτών με έναν ανθρωπιστικό προσανατολισμό που θα

διαπλάσσει πολίτες επαγγελματικά αξιοποιήσιμους αλλά και κοινωνικά χρήσιμους. Δεδομένου ότι όλο και περισσότεροι πολίτες αντιμετωπίζουν δυσκολία κατανόησης και προάσπισης των δικαιωμάτων τους, ανάσχυσης ιστορικών δεδομένων και ολοκλήρωσης συλλογισμών (Lasch, 2008), έρχεται ως επακόλουθο ζητούμενο η ενδυνάμωση της παρουσίας του επιχειρηματολογικού λόγου στο πλαίσιο μιας ενεργής δημόσιας σφαίρας στην οποία το ελληνικό πανεπιστήμιο θα πρωταγωνιστεί ως ο κυρίαρχος χώρος προαγωγής της κοινωνίας πολιτών (Σωτηρόπουλος, 2017). Η καλλιέργεια του ουσιαστικού διαλόγου βρίσκεται στον πυρήνα μιας γνήσια δημοκρατικής αντίληψης και κοινωνίας, όπου ανταλλάσσονται απόψεις και τίθενται προς δημόσια κρίση και αξιολόγηση (Lasch, 1996).

Η έννοια του ουσιαστικού διαλόγου, ωστόσο, φαίνεται πως βρίσκεται σε πλήρη παρακμή αυτή τη στιγμή στα ελληνικά πανεπιστήμια, γεγονός που προβληματίζει για τις επακόλουθες συνέπειες της στην κοινωνία. Η δράση των φοιτητικών παρατάξεων φαίνεται να αποκλίνει σημαντικά από τους αρχικούς λόγους ύπαρξης αυτών, γεγονός που μάλλον λειτουργεί αποτρεπτικά ως προς το ενδιαφέρον συμμετοχής των νέων για τα κοινά παρά ενισχύει την πολιτική τους συνείδηση. Ενδεικτικά ακολουθούν ορισμένες απόψεις που διατυπώθηκαν από τους συμμετέχοντες στην έρευνα:

Αντίθετοι στην ύπαρξη αυτών:

«όχι, δεν συμμετείχα σε καμία φοιτητική παρατάξη και παρόλο που προσπαθούσα να παρευρίσκομαι σε όλες τις φοιτητικές συνεδριάσεις που κάναμε εντός του χώρου του πανεπιστημίου, θεωρώ μέγιστο λάθος το γεγονός ότι έχει επιτραπεί, με αυτή τη μορφή που υπάρχει σήμερα στα ελληνικά πανεπιστήμια, να υπάρχουν κομματικές παρατάξεις», (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«έχω πάρα πολύ αρνητική άποψη για τις φοιτητικές παρατάξεις. Θεωρώ ότι ναι μεν τα Πανεπιστήμια είναι μια προπαρασκευαστική διαδικασία για να εισαχθεί ένας νέος στην πολιτική ζωή αλλά είναι κι ένας χώρος που έχει μια σχετική αυτονομία. Δεν μπορώ να διανοηθώ ότι ένα κόμμα φέρνει τη νεολαία του απλά μέσα στο Πανεπιστήμιο για προπαγάνδα. Πρέπει να την φέρει γιατί προσφέρει κάτι ουσιαστικό.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Υπέρ της ύπαρξης τους με κάποιες επιφυλάξεις:

«Συνολικά, σε καμία περίπτωση δεν είμαι κατά της ύπαρξης πολιτικών παρατάξεων στα πανεπιστήμια γιατί αυτό ουσιαστικά σχετίζεται με το πολίτευμα μας, με την ελευθερία βούλησης και γνώμης, εννοείται δηλαδή ότι ιδίως όταν είσαι φοιτητής που υποτίθεται αναπτύσσεις ας πούμε

την ελευθερία ιδεών και την ιδεολογία, είναι επιθυμητό να γίνεται κάτι τέτοιο, αλλά σε καμία περίπτωση με τις συγκεκριμένες δομές και συνθήκες.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Είμαι γενικά υπέρ της ύπαρξης τους, αλλά όχι στον βαθμό αυτόν που είναι. Θεωρώ ότι τα κόμματα πρέπει να υπάρχουν για να αντιπροσωπεύουν τους φοιτητές και να βοηθούν σε διάφορες δράσεις που γίνονται μέσα στο πανεπιστήμιο, όχι με τη μορφή που υπάρχουν, του τύπου «κλείνω για να πάω στο τάδε μαγαζί» ή «δίνω σημειώσεις για να με ψηφίσεις». Είμαι εναντίον του σημερινού τρόπου λειτουργίας τους.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση».)

Υπέρ της ύπαρξης:

«Εγώ νομίζω ότι πρέπει παντού να υπάρχουν, είτε μιλάμε για πανεπιστήμια ή και μετέπειτα στους χώρους εργασίας. Το πώς καταφέρνεις εσύ να «κρατήσεις» ένα επίπεδο στο πώς να λειτουργούν είτε τα όργανα είτε οι θεσμοί είναι ένα άλλο κομμάτι, αλλά με φοβίζει, και πάντα με φόβιζε αυτό το «έξω τα κόμματα, έξω οι παρατάξεις», γιατί συνήθως από εκεί που ακούγονται αυτές οι φωνές, μετά καταλήγεις να το μετανιώνεις πολύ άσχημα.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι συνολικά οι νέοι, ανεξάρτητα από το εάν τάσσονταν υπέρ ή κατά του τρόπου δράσης των σημερινών φοιτητικών παρατάξεων, δεν ανέφεραν την ύπαρξη πραγματικού δημόσιου διαλόγου που προάγει το κοινό συμφέρον, ούτε ανέδειξαν στα λεγόμενα τους την αξία και τη σημασία ύπαρξης αυτού, γεγονός ενδεικτικό του επιπέδου του δημοσίου λόγου στον οποίο έχουν εθιστεί συλλογικά ως πολίτες. Συνοψίζοντας λοιπόν, είναι επιτακτικός ο ανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού προσανατολισμού αποσκοπώντας στην αναβάθμιση της κοινής αντίληψης ως πολίτες και στην εξάσκηση στην αποτελεσματική έκφραση που θα στηρίζεται στον ορθό λόγο, η αξία του οποίου είχε αναδειχτεί ήδη από την κλασική ρητορική χωρίς όμως να αξιοποιείται αποτελεσματικά στα σύγχρονα συμφραζόμενα. Η εύρεση των κατάλληλων επιχειρημάτων, την κατάλληλη στιγμή, είναι από μόνη της μια πράξη (Arendt, 1986) σημαντικού πολιτικού χαρακτήρα που τείνει πλέον να εκλείπει.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο ευρωσκεπτικισμός και η ελληνική κοινωνία.

Η ελληνική οικονομική κρίση συνέπεσε χρονικά με μια ευρύτερη οικονομική, πολιτική και θεσμική κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την εμπιστοσύνη στο όραμα της να δοκιμάζεται σημαντικά από τους Ευρωπαίους πολίτες, που φάνηκαν περισσότερο από ποτέ να προτάσσουν την εθνική τους ταυτότητα έναντι της ευρωπαϊκής. Η τάση αυτή ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από την ύπαρξη λαϊκίστικων κομμάτων που ενδυνάμωσαν με τη ρητορική τους την ανασφάλεια και την ανησυχία των πολιτών, οδηγώντας σε θεμελιώδη ερωτήματα για το μέλλον της Ένωσης υπό το πρίσμα των νέων συνθηκών, στις οποίες ιδιαίτερη σημασία μεταξύ άλλων είχε και η διαχείριση των προσφυγικών ροών, με τρόπο που να μην απειλεί τη σταθερότητα της Ένωσης. Δυστυχώς, το αρχικό όραμα της φαίνεται εκ του αποτελέσματος, πως δεν προσλαμβάνεται ορθώς από την πλειονότητα των πολιτών, που την αντιλαμβάνονται ως μια αμιγώς οικονομική ένωση στην οποία υπάρχουν «νικητές» και «ηττημένοι» με τις αρχές της ισότητας, της ενότητας και της αλληλεγγύης να μην εφαρμόζονται όπως οι ίδιοι θα περίμεναν.

Όπως ήταν αναμενόμενο, το αρνητικό, ευρωσκεπτικιστικό κλίμα δεν άφησε ανεπηρέαστη την ελληνική κοινωνία, η οποία όπως είδαμε παραπάνω βίωνε ήδη μια κατάσταση συνολικής αμφισβήτησης όλων των προηγούμενων αποφάσεων των μέχρι τότε κυβερνήσεων, με αποτέλεσμα ύστερα από τις αντίστοιχες ενέργειες της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ- ANEΛ να οδηγηθούν οι Έλληνες στο δημοψήφισμα του 2015, όπου βίωσαν ως κοινωνία την κορύφωση της αντιευρωπαϊκής αμφισβήτησης. Το καλοκαίρι λοιπόν του 2015, η πλειοψηφία τάχθηκε εμφανώς κατά της συνέχισης των μέτρων λιτότητας. Ωστόσο, παρά το τελικό αποτέλεσμα, οι περισσότεροι πολίτες -όπως εκτιμήθηκε αργότερα- δεν τάσσονταν κατά της παρουσίας της χώρας στην Ε.Ε.. Όπως ανέδειξε εύστοχα ο Μαραντζίδης (2017), η σχέση της Ελλάδας με την Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε ανέκαθεν εύθραυστη και ασταθής, ήδη από την εποχή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Οι νέες όμως οικονομικές προκλήσεις της χώρας ισχυροποίησαν και νοηματοδότησαν εκ νέου κάθε φωνή κατά της ευρωπαϊκής παρουσίας στη χώρα.

Η Ελλάδα φαίνεται πως εξ αρχής δεν είχε κατανοήσει το πού αιτήθηκε να ενταχθεί. Δυστυχώς, η ιστορία δείχνει πως διαχρονικά η χώρα, λόγω του μικρού της μεγέθους αλλά και της σημαίνουσας γεωπολιτικής της θέσης, χρειαζόταν ξένες δυνάμεις να την ενισχύσουν. Έτσι, όπως επισημαίνει ο Ιωακείμης (2018), η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε εξ αρχής αντιληπτή ως ένας θεσμός, του οποίου η παρουσία θα διασφάλιζε την ασφάλεια της χώρας κατά τα πρότυπα των ιστορικών προστάτιδων δυνάμεων. Οι Έλληνες, στην πράξη, δεν εντάχθηκαν ως ίσα μέλη, λόγω των σημαντικών διαφορών τους από τα άλλα μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη. Η ένταξη της συμβόλιζε κυρίως την εξασφάλιση της προστασίας της από τους ισχυρούς της εταίρους. Έτσι, η Ελλάδα υπήρξε από τα πιο φιλοευρωπαϊκά κράτη κατά τις δεκαετίες 1990 και 2000 (Μοσχονάς, 2016). Ενώ, έτος -σταθμός, υπήρξε το 2001, με την εισαγωγή του ευρώ, που επίσης ενδυνάμωσε το αίσθημα εκσυγχρονισμού και εξευρωπαϊσμού της χώρας, γεγονός που έφερνε αισιοδοξία στους πολίτες.

Τα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν, έφεραν στους Έλληνες σημαντική βελτίωση των συνθηκών ζωής τους και του βιοτικού τους επιπέδου (όπως εξετάσαμε παραπάνω), μέχρι την κρίση. Η εικόνα της Ελλάδας άλλαξε όμως ξαφνικά, σε μεγάλο βαθμό, καθώς έπρεπε να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση, που δοκίμασε την σταθερότητα του κράτους. Ενώ παράλληλα, κλήθηκε να διαχειριστεί πρώτη την έλευση προσφυγικών ροών (Vasilopoulou, 2018). Τότε, η Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία ως εκείνη τη στιγμή προσέφερε σχεδόν ανεξέλεγκτα χρήματα, παρεμβαίνει δραστικά στην οικονομία της χώρας με σκοπό τον εξορθολογισμό της αλλά και την διασφάλιση της συνέπειας του κράτους στις δεκαετίες του. Ακολούθως, η ευρωσκεπτικιστική τάση πυροδοτείται άμεσα από την παρέμβαση αυτή που σήμανε την ολοκληρωτική ανατροπή των μέχρι τότε συνθηκών. Το διάστημα εκείνο ανέδειξε με τον πιο σκληρό τρόπο τις αδυναμίες και τις παραλείψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την Ελλάδα, με τα κόμματα να επιρρίπτουν στη ρητορική τους τις ευθύνες σε αυτήν, θέλοντας να έχουν το μικρότερο δυνατό πολιτικό κόστος, πάντα με τους πολίτες ως θεατές της πλήρους απομυθοποίησης της ζωής τους κατά τις τελευταίες δεκαετίες.

Η παραπάνω βραχεία επισκόπηση, αποσκοπεί στην ανάδειξη των ακολούθων παραμέτρων που επηρεάζουν τις αντιλήψεις των νέων για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατ' αρχάς, εντοπίζεται η ευρύτερη ευρωσκεπτικιστική τάση στα μεγάλα ευρωπαϊκά κέντρα, η οποία, «αλληλοεπιδρά» και «επικοινωνεί» με το ελληνικό ρεύμα αμφισβήτησης, χωρίς ωστόσο να προκύπτει από τις ίδιες αιτίες εξ ολοκλήρου. Ως

βασικό κοινό όμως των δύο, είναι η στρεβλή αντιμετώπιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως οικονομικής ένωσης και όχι ως ένωσης αξιών. Γεγονός, που οδηγεί στην αμφισβήτηση της εμπιστοσύνης στον θεσμό και σε όλες τις δημοκρατικές αξίες που αυτός προσβέβει, συνιστώντας ένα βήμα εσωστρέφειας των λαών μετά από μια μακρά περίοδο συνεργασίας. Έτσι, υπό το πρίσμα αυτών των δεδομένων εξετάζουμε τις στάσεις και αντιλήψεις των νέων για την συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την διαχείριση της ελληνικής κρίσης από τη δεύτερη αλλά και την αποτελεσματικότητα εν τέλει του εγχειρήματος αυτού.

Νέοι και παραμονή της Ελλάδας στην Ε.Ε.

Οι Έλληνες, παραμένουν διχασμένοι ως προς την παραμονή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και ο διχασμός τους δεν έχει τη μορφή της πόλωσης του δημοψηφίσματος τους '15 (με την δημιουργία ομάδων «υπέρ» και «κατά» της παραμονής στην Ε.Ε.), αλλά, φαίνεται πως υπάρχει μια κατά μόνας «εσωτερική πάλη» ως προς την στάση τους προς αυτήν. Ενδεικτικά αυτής είναι πως σύμφωνα με έρευνα της διαΝέοσις (2018β) το 66% επιθυμεί την παραμονή στο ευρώ, με το 56,8% να θεωρεί την είσοδο σε αυτό λανθασμένη ή μάλλον λανθασμένη. Αντίστοιχα, η συνολική αποτίμηση της Ε.Ε. είναι θετική ή μάλλον θετική για το 67,6%, με το 67,2% να θεωρεί ως απαραίτητη για την πρόοδο της χώρας την παραμονή της, ενώ το 48,9% κρίνει πως η Ελλάδα στην οικονομική της ανάπτυξη και ευημερία έχει βγει μέχρι τώρα ζημιωμένη από την παραμονή της. Τέλος, σύμφωνα με το Standard Eurobarometer 89 (2018), το 69% των Ελλήνων τείνει να μην εμπιστεύεται την Ε.Ε., σημειώνοντας το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών- μελών, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται στο 70% στο Standard Eurobarometer 90 (2018), (διατηρώντας σταθερά την «πρωτιά» στα κράτη- μέλη).

Οι νέοι που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα διατήρησαν την παραπάνω αντίφαση στις απαντήσεις τους, η οποία είναι δηλωτική των αντικρουόμενων αντιλήψεων τους για την Ε.Ε. Υπήρξαν πλειοψηφικά υπέρ της παραμονής της χώρας στην Ε.Ε.. Ωστόσο, τα όσα αναφέρουν είναι η πιο φανερή ένδειξη της κρίσης της ευρωπαϊκής αντίληψης, της κατάρρευσης του οράματος της κοινής οικονομικής και κυρίως κοινωνικής ευημερίας. Μέσα από τα λεγόμενα τους φαίνεται πως δεν έχει κλονιστεί απλά η εμπιστοσύνη τους προς τον ρόλο της Ε.Ε., αλλά κυρίως, πως δεν

αντιλαμβάνονται την θεμελιώδη συνεισφορά της στο πλαίσιο της παγκόσμιας ιστορίας. Το βασικό επιχείρημα «υπέρ» της παραμονής είναι η ασφάλεια που συνδέεται με την αντίληψη της Ε.Ε. ως προστάτιδας δύναμης όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Επομένως, η παραμονή αποτελεί για τους νέους περισσότερο έναν «μονόδρομο» παρά μια επιλογή.

«Η εξάρτηση της χώρας μας και της όποιας χώρας, είναι οικονομική, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια οικονομική συνεργασία, έτσι ξεκίνησε τουλάχιστον, και μετά μπήκαν και τα υπόλοιπα κομμάτια, της ασφάλειας, των παροχών κοκ. Χωρίς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτή τη στιγμή η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει, δεν θα μπορούσε να υπάρξει.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Τώρα ναι, γιατί είμαστε σχετικά αδύναμοι και γιατί αυτή τη στιγμή δεν νομίζω ότι μπορούμε να σταθούμε έξω από την Ε.Ε. μόνοι μας, κι επίσης είμαστε και λίγο «στο μάτι», είμαστε σε φάση θα «μας την πέσουν από εδώ, θα μας την πέσουν από εκεί», ως προς εθνικά ζητήματα, υπάρχει ένας φόβος για τις γειτονικές χώρες. Ενώ έτσι, υπάρχει μια προστασία που δεν είναι απαραίτητα καλή για εμάς γιατί έχει άλλα αρνητικά, αλλά τουλάχιστον υπάρχει όντως μια προστασία, έστω φαινομενική.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Η αντίληψη του κινδύνου από τις γειτονικές χώρες, όπως και η «άδικη» μεταχείριση της χώρας από την Ε.Ε. αποτελούν έναν κοινό τόπο των εθνοκεντρικών συζητήσεων στην Ελλάδα (Skoularikí, 2018: 102), που όπως φαίνεται επηρεάζει σημαντικά την στάση των νέων ανθρώπων. Νιώθουν μία εξωτερική απειλή που τους δημιουργεί φόβο και ανασφάλεια, που επηρεάζουν με τη σειρά τους τις πεποιθήσεις τους για όσα λαμβάνουν χώρα.

«δεν ξέρω αν είναι καλό. Από τη στιγμή όμως που μπήκαμε, όταν μπήκαμε, για τους λόγους που μπήκαμε, τώρα, η δική μου γνώμη είναι πως αν βγαίναμε, θα ήταν μια καταστροφή. Εγώ δεν θα συμφωνούσα να μπούμε καν στην Ε.Ε.. Τώρα όμως, πρέπει να «χορέψουμε στο ταμί» από τη στιγμή που μπήκαμε.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Από εκεί και πέρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση σαν θεσμός έχει προβλήματα, είναι «ελαττωματικός», αυτό φάνηκε πολύ στα χρόνια της κρίσης, δεν υπήρξε η αλληλεγγύη που επικαλούνταν πάρα πολλοί ηγέτες χωρών και στελέχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εμείς δεν είδαμε αλληλεγγύη, και γενικότερα κι άλλες χώρες δεν είδαν αλληλεγγύη. Είδαμε ένα καθαρά κρατικό συμφέρον που εξυπηρετούταν μέσα από την Ευρώπη.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Επιπροσθέτως, η τελευταία απάντηση θίγει ευκρινώς το μεγαλύτερο πλήγμα που δέχτηκε η Ε.Ε., την κατάρρευση του οράματος της αλληλεγγύης. Η κρίση που βίωσε και βιώνει η Ελλάδα όπως και άλλα κράτη μέλη, αποτελούν μια σαφή υπενθύμιση του «ότι ένωση χωρίς ενότητα δεν μπορεί να υπάρξει. Και ότι η ενότητα δεν είναι μόνο ζήτημα θεσμών αλλά και ζήτημα αλληλεγγύης.» (Αλιβιζάτος, 2013: 68). Οι νέοι, εσφαλμένα ή μη, νιώθουν πως δεν υπήρξε αλληλεγγύη από τους ισχυρούς εταίρους, με αποτέλεσμα να είναι πλέον βέβαιοι για τον αποκλειστικό οικονομικό χαρακτήρα του θεσμού, αντιμετωπίζοντας δυσκολία σύνδεσης με το αρχικό όραμα του. Το αίσθημα τους αυτό, φυσικά εντείνεται ακόμη περισσότερο μέσω της ρητορικής των πολιτικών αλλά και της ευρύτερης κοινωνικής δυσaréσκειας (Ιωακειμίδης, 2018).

Νέοι και αναζήτηση νέων Συμμάχων, εκτός Ε.Ε.

Δεδομένων των παραπάνω στάσεων εύλογα θα υποστήριζε κάποιος πως οι νέοι είναι θετικοί στο ενδεχόμενο μια νέας συμμαχίας (ή ισχυροποίηση υπάρχουσας), με χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Ρωσία, η Κίνα ή η Αμερική. Ωστόσο, παρά την επιφυλακτική τους στάση προς την Ε.Ε. και την ευρύτερη της αποτελεσματικότητα, φαίνεται πως η αντίληψη τους περί «μονόδρομου» για την ασφάλεια και την ανάπτυξη της χώρας, παραμένει σταθερή. Καθώς, στις απαντήσεις τους, όλοι προτιμούν την τρέχουσα επιλογή, με ορισμένους να θεωρούν σημαντική την επαφή και με άλλες χώρες εκτός Ε.Ε. στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, χωρίς όμως να προκύψει κάποια εξάρτηση από αυτές. Συνολικά, εκτιμούν πως δεδομένου ότι ο καθένας εξυπηρετεί τα δικά του συμφέροντα, το ίδιο θα συνέβαινε στη σύναψη οποιασδήποτε νέας συμμαχίας, με αποτέλεσμα να προτιμούν εν τέλει την διατήρηση όσων ήδη βρίσκονται σε εξέλιξη. Ενώ, ειδικότερα ως προς τη Ρωσία, το ιστορικό μας παρελθόν φαίνεται πως λειτουργεί αποτρεπτικά για ορισμένους νέους.

«πάλι όποιος το είπε αυτό, γιατί υπάρχει αυτή η γνώμη, «Ελλάδα- Ρωσία, Συμμαχία» κτλ., δεν ξέρει καλή ιστορία, γιατί όσες φορές η Ελλάδα χρειάστηκε τη Ρωσία, ποτέ μα ποτέ η Ρωσία δεν βρέθηκε αρωγός της προσπάθειας των Ελλήνων, ποτέ. Από εκεί και πέρα, το να «φλερτάρουμε» και με άλλους συμμάχους εξυπηρετεί κάποια συμφέροντα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«ούτε καν! Οι Ρώσοι είναι αναξιόπιστοι, σιγά! Δες λίγο την ιστορία, είπαμε ορθόδοξοι ορθόδοξοι αλλά... όχι ότι οι άλλοι είναι αξιόπιστοι, αλλά έχουμε πιο πολλά κοινά συμφέροντα.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Δεν μπορώ να σου πω σίγουρα, δεν μπορώ να πω ούτε «ναι, καλύτερα είμαστε εδώ που είμαστε!» κι από την άλλη, οτιδήποτε άλλο, επειδή είναι λίγο πιο άγνωστο, υπάρχει ο κίνδυνος ότι δεν ξέρεις ακριβώς τι αποτέλεσμα θα έχει, οπότε ίσως, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια στην E.E.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Νέοι και αντιλήψεις για τον ρόλο της Ελλάδας στην E.E.

Η δεινή οικονομική θέση της χώρας τα τελευταία χρόνια, έχει πλήξει την αυτοπεποίθηση των πολιτών της για τη συμβολή της χώρας τους. Η σχετική ερώτηση για τον ρόλο της χώρας στην E.E., υπήρξε η πλέον απολαυστική λόγω των απορημένων εκφράσεων της πλειοψηφίας των συμμετεχόντων, οι οποίοι ένιωθαν έκπληξη για το ότι κάποιος τους ρωτάει για τη συμβολή της Ελλάδας. Καθώς, με εξαίρεση έναν συμμετέχοντα, οι υπόλοιποι δυσκολεύονταν πραγματικά να σκεφτούν αν ενδεχομένως η Ελλάδα προσφέρει κάτι που οι ίδιοι βέβαια δεν γνώριζαν. Επομένως, και μόνο η αντίδραση τους είναι δηλωτική του ότι δεν θεωρούν τη χώρα τους ως ένα ισότιμο μέλος της Ένωσης που δρα, προσφέρει και συναποφασίζει με τα άλλα. Η αντίληψη του «εμείς» και οι «άλλοι» που εξετάστηκε παραπάνω, φαίνεται καθαρά στη στάση τους προς την E.E., με το «εμείς» αυτή τη φορά να συμβολίζει την Ελλάδα, και οι «άλλοι» να είναι οι απόμακροι ευρωπαίοι που βρίσκονται σε θέση ισχύος προς αυτήν και αποφασίζουν γι' αυτήν.

Πιο συγκεκριμένα, είναι γενικά αποδεκτό πως η συνολική προσφορά της Ελλάδας στην E.E. έχει «αρνητικό πρόσημο» (Ιωακειμίδης, 2018: 42). Αποτέλεσε εξ αρχής μια χώρα με ιδιαιτερότητες σε σχέση με τις υπόλοιπες, που παρά τις όποιες προσπάθειες δεν κατάφερε ποτέ να τις προσαρμόσει στα ευρωπαϊκά δεδομένα. Ωστόσο, δεν γίνεται να μην προσφέρει συνολικά. Η δυσκολία των συμμετεχόντων έγκειται κυρίως στην στενή οικονομική προοπτική με την οποία αντιλαμβάνονται την Ένωση. Δεδομένης της κατεστραμμένης ελληνικής οικονομίας, δεν μπορούν να υποθέσουν τη συνεισφορά της, απλώς εικάζουν την ενδεχόμενη ύπαρξη της. Τέλος, είναι αξιοσημείωτη η τάση τους να «βλέπουν τους εαυτούς τους ως πειραματόζωα» (Tsoukalis, 2013: 37).

«τίποτα. Η Ελλάδα για την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν το «πείραμα», ήταν το «πειραματόζωο», το οποίο δεν ξέρω αν το δέχτηκαν, αν το επέλεξαν, ή αν προέκυψε, για να εξετάσουν καταστάσεις, που δεν είχαν εξεταστεί όταν δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«πειραματόζωο! Βρήκαν έναν αδύναμο, ο οποίος δεν είχε και καλούς διαπραγματευτές, δεν λέω ότι μπορούσαμε να τους πούμε «παιδιά, θα μας πληρώσετε και δεν θα σας τα δώσουμε πίσω», δεν είμαστε τρελοί, αλλά δεν είχαμε και διαπραγματευτές. Είχαμε ανθρώπους που πήγαν και είπαν «ήρθαμε κάντε μας ό,τι θέλετε!». Έμαθαν από εμάς, βλέπεις τώρα με την Ιταλία, είναι πιο ήπιοι.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«θεωρώ ότι είμαστε ένας από τους τελευταίους τροχούς της αμάξης, δηλαδή, μάς «βαράνε το ντέφι» κι ότι άρα αφού είμαστε στο σύνολο, διότι ας μην γελιόμαστε, η Γερμανία δεν είναι μια από τις βασικές ας πούμε χώρες; Από εκεί και πέρα, δεν ακολουθούμε εμείς; Δεν είμαστε και στο επίκεντρο των εξελίξεων! Και υπάρχουν βέβαια κι άλλες χώρες στην Ε.Ε. που έχουν αντίστοιχο ρόλο. Έχουμε μια Ε.Ε., δύο, τριών ταχυτήτων.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«Κανέναν (ρόλο), μας κάνουν ό,τι θέλουν. Εγώ πιστεύω ότι δεν έχουμε λόγο για τίποτα. Πραγματικά, ειδικά στη σημερινή εποχή, όπως κατάφεραν να μας κάνουν με όλα αυτά, μας κάνουν ό,τι θέλουν, ό,τι και να μας πουν λέμε σε όλα «ναι».» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Σε όλες τις παραπάνω απόψεις ας προστεθεί το ότι σύμφωνα με έρευνα της διαΝέοσις (2018β) το 58,2% πιστεύει πως περισσότερο ωφελημένη έχει βγει η Ε.Ε. από την Ελλάδα, με μόλις το 26,3% να υποστηρίζει πως περισσότερο ωφελημένη είναι η Ελλάδα, και το 10,4% να υποστηρίζει πως κερδισμένες είναι και οι δύο. Άρα συνοψίζοντας τα παραπάνω, καταλήγουμε στην αντίληψη του ότι μπορεί να μην έχουμε ουσιαστικό ρόλο στην Ε.Ε. λόγω της δεινής μας οικονομικής θέσης αλλά είμαστε ένα «πειραματόζωο» από το οποίο έχει όφελος η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Νέοι και αντιλήψεις για τις μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν από την Ε.Ε.

Όπως είδαμε παραπάνω, η κρίση έφερε καθοριστικές αλλαγές, με αποτέλεσμα μεταξύ άλλων να ισχυροποιηθούν φωνές που έκαναν λόγο για «στοχοποίηση» της Ελλάδας από τις άλλες χώρες (Skoulariki, 2018). Αυτή η προοπτική πλήττει ευδιάκριτα την ελληνική πρόσληψη της Ένωσης, καθώς σε αυτή στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό

ρητορικά η συνεργασία ΣΥΡΙΖΑ- ANEL, η οποία κέρδισε αλληπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις, ανταποκρινόμενη σε όσα πίστευε και ένιωθε σημαντικό τμήμα της κοινωνίας. Οι νέοι που συμμετείχαν στην έρευνα ωστόσο, φαίνεται πως πιστεύουν πως οι μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν ήταν πράγματι αναγκαίες, νιώθουν όμως παράλληλα πως έγιναν με πολύ σκληρό τρόπο. Στο πλαίσιο λοιπόν αυτό, αναγνωρίζουν πως έπρεπε να είχαν προωθηθεί αρκετά νωρίτερα ώστε να υπάρξει μια πιο ομαλή μετάβαση. Η ευθύνη βέβαια της καθυστέρησης αυτής για τους ίδιους, βαραίνει της εθνικές κυβερνήσεις και τα κόμματα που τις απέφυγαν υπό τον φόβο του πολιτικού κόστους. Πιο συγκεκριμένα ανέφεραν:

«ήταν αναγκαίες, έπρεπε όμως να είχαν γίνει, κι αυτό είναι ευθύνη των εθνικών κυβερνήσεων, έπρεπε να είχαν γίνει προγενέστερα.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Δεν πιστεύω πως θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί, αλλά θα ήθελα να μην είναι έτσι όπως είναι, να μην σε καταρρακώνουν, αλλά να σου αφήνουν μια δυνατότητα βελτίωσης κι εξέλιξης.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«έπρεπε να γίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις, αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Τα τελευταία χρόνια έχουμε δει ότι στην Ελλάδα, έχουν γίνει κάποιες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είναι εξοντωτικές για κάποιους ανθρώπους.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Στη συνέχεια, οι νέοι κλήθηκαν να αξιολογήσουν το ενδεχόμενο προώθησης μεταρρυθμίσεων από τις εθνικές κυβερνήσεις, χωρίς την ευρωπαϊκή παρέμβαση, δεδομένου ότι η Ελλάδα αποτελεί μια ειδική προβληματική περίπτωση χώρας που βρίσκεται εδώ και πολλά πλέον χρόνια στα μνημόνια (Ιωακειμίδης, 2018: 78), και συνεχίζει να πορεύεται με αυτόν τον τρόπο χωρίς σημαντικές ενδείξεις οικονομικής ανόδου. Συνολικά, οι νέοι υποστήριξαν πως κάτι τέτοιο δεν θα ήταν εύκολα εφικτό, δεδομένου ότι η ευρωπαϊκή παρουσία διασφάλισε την εφαρμογή των μέτρων από τις εθνικές κυβερνήσεις. Ενώ, σημειώθηκε και η παράμετρος της εμπιστοσύνης, υποστηρίζοντας πως μετά από όσα έχουν συμβεί δεν θα ήταν εύκολο να εμπιστευτεί ένας πολίτης τους πολιτικούς του, για το ότι όσα προτείνουν είναι πράγματι ορθά και αναγκαία.

«δεν ξέρω κατά πόσο θα είχε νόημα. Ένα βασικό πράγμα που πρέπει να υπάρχει σ' ένα κράτος είναι η σχέση εμπιστοσύνης κράτους και πολίτη. Αυτή η σχέση εδώ στην Ελλάδα έχει διαλυθεί. (...) Θεωρώ εν τέλει πως σε σχέση με την ελληνική κυβέρνηση πιο εύκολα εμπιστεύομαι τους Ευρωπαίους.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«μόνη της; χωρίς τους άλλους; Ούτε καν! Τους βολεύει η Ε.Ε., είναι το εξιλαστήριο θύμα, «δεν το θέλουμε εμείς, το θέλουν αυτοί!»» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

«Σίγουρα λοιπόν, από την άποψη και μόνο του ελέγχου, ήταν θετική η ευρωπαϊκή παρουσία, το ότι έχεις κάποια δεδομένα, που πρέπει να τα εφαρμόσεις μέσα σε ένα χρονοδιάγραμμα. «Παρεκκλίνεις από το χρονοδιάγραμμα; Έχεις συνέπειες»» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω είναι φανερό πως η εμπιστοσύνη προς τις εθνικές κυβερνήσεις είναι σε πολύ χαμηλό επίπεδο όπως και η αξιοπιστία τους. Με αποτέλεσμα, η ευρωπαϊκή παρουσία να προσλαμβάνεται ως μια «εγγύηση» υλοποίησης κάποιων αλλαγών που υπό διαφορετικές συνθήκες μάλλον θα υπήρχε δυσχέρεια πραγματοποίησης τους. Πρέπει όμως να τονιστεί, πως οι νέοι θα προτιμούσαν το δικό τους κράτος να μπορέσει να προτείνει και να εφαρμόσει αλλαγές από μόνο του. Εκτιμώντας, πως αν εκείνο ήταν σε αυτή τη θέση θα μπορούσε πιο εύκολα να λάβει υπ' όψιν κάποιες ιδιαιτερότητες και χαρακτηριστικά του ελληνικού λαού που οι Ευρωπαίοι δυσκολεύονται να κατανοήσουν σύμφωνα με τις δικές τους αντιλήψεις και νοοτροπία. Έτσι, η αδυναμία εμπιστοσύνης στις δυνατότητες του κράτους τους (και κυρίως των πολιτικών τους) είναι αυτή που τους καθιστά περισσότερο θετικούς στην ευρωπαϊκή παρέμβαση.

Ολοκληρώνοντας, οι περισσότεροι συμμετέχοντες έκριναν πως η Ένωση δεν διαχειρίστηκε εκ του αποτελέσματος ορθά την ελληνική κρίση, δεδομένου ότι «πιέσεις ασκήθηκαν», μεταρρυθμίσεις προωθήθηκαν, αλλά βελτίωση συνθηκών και ανάπτυξη της χώρας, οι νέοι δεν βιώνουν. Η στάση τους λοιπόν αυτή, για την αποτελεσματικότητα του ευρωπαϊκού πλάνου ενισχύει αφενός, ακόμη περισσότερο την επιθυμία και το αίτημα ενός περισσότερο τελεσφόρου πλάνου που θα έχει σχεδιαστεί από τους πολιτικούς και τις εθνικές κυβερνήσεις. Αφετέρου, η απουσία ουσιαστικών για τους ίδιους αποτελεσμάτων, ισχυροποιεί την αντίληψη ότι η Ένωση δεν δρα με γνώμονα το καλό της Ελλάδας στο πλαίσιο της ενότητας και συνεργασίας, αλλά «στέκεται απέναντι της» και την αντιμετωπίζει αμιγώς «επιχειρηματικά», αποκλειστικά με οικονομικά δεδομένα, αδιαφορώντας για τις επακόλουθες συνέπειες που θα βιώσουν οι πολίτες.

Νέοι και στάσεις προς τον ρόλο της Γερμανίας στην Ε.Ε.

Η οικονομική κρίση και η ευρωπαϊκή παρέμβαση, με τον ισχυρό ρόλο της Γερμανίας φάνηκε πως πράγματι «ξύπνησε» στους Έλληνες το τραύμα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Skoulariki, 2018), σε βαθμό που ξαφνικά για μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας το πραγματικό πρόβλημα της Ελλάδας ήταν η κυριαρχία της Γερμανίας και οι κατά την εκτίμηση τους επεκτατικές τάσεις των Γερμανών και όχι η οικονομική καταστροφή που βίωνε η χώρα και το αδιέξοδο που αντιμετώπιζε. Οι αναμνήσεις του πολέμου αξιοποιήθηκαν ποικιλοτρόπως από την πολιτική ρητορική και τα μέσα ενημέρωσης, ενισχύοντας την αντίληψη πως οι Γερμανοί (σε συνέχεια της ιστορίας) θίγουν την εθνική περηφάνεια (Lialiouiti & Bithymitris, 2012) και επιθυμούν τον πλήρη έλεγχο της χώρας μέσω ενός οικονομικού αυτή τη φορά πολέμου.

Με αυτόν τον τρόπο, όλα τα αρνητικά συναισθήματα που βίωνε ο ελληνικός λαός εν συνόλω (τη δυσαρέσκεια για περικοπές και απολύσεις, τον φόβο, την ανασφάλεια), έλαβαν μορφή από την γερμανική παρουσία, στην οποία αποδόθηκε κάθε δυνατή ευθύνη μέσα από μια συστηματική της παρουσίαση από μέσα και πολιτικούς ως τον μεγάλο εχθρό της χώρας (Lialiouiti & Bithymitris, 2012), που «ηγεμονεύει» την Ε.Ε. και τώρα επιθυμεί να «κατακτήσει» την Ελλάδα. Έτσι, η Γερμανία παρουσιάστηκε ως η υπεύθυνη για την επιβολή σκληρών μέτρων λιτότητας στον ελληνικό λαό, αποσκοπώντας μάλιστα όχι στην διάσωση της ελληνικής οικονομίας και της περαιτέρω ανάπτυξης αυτής, αλλά στην διάσωση των δικών της τραπεζών (Ιωακειμίδης, 2018).

Σήμερα, οι απαντήσεις των νέων σχετικά με τον ρόλο της, έχουν κατ' αρχάς άμεση σχέση με τις στρεβλές τους αντιλήψεις συνολικά για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέσα από τα λεγόμενα τους δείχνουν πως δεν σχετίζουν τον σημερινό της ρόλο με το ιστορικό της παρελθόν, αλλά καθαρά με το σημερινό της οικονομικό όφελος που δεν επρόκειτο να επιτρέψει να πληγεί από την κακοδιαχείριση των Ελλήνων. Ωστόσο, η αντίληψη αυτή πλαισιώνεται από μία άκρως ανταγωνιστική πρόσληψη της σχέσης μεταξύ των κρατών- μελών της, που δεν συνάδει επ' ουδενί με τα συμφραζόμενα μιας ουσιαστικής ένωσης, τόσο αξιακής, όσο και οικονομικής. Επομένως, οι νέοι απέχουν αφενός από ακραίες αντιλήψεις που προβλήθηκαν έντονα τα πρώτα χρόνια της κρίσης (και είχαν άμεση σχέση με το ιστορικό παρελθόν της χώρας). Η συστηματική τους όμως έκθεση σε αντίστοιχες αντιλήψεις, έχει επηρεάσει και την δική τους πρόσληψη

για τον ρόλο της Γερμανίας στην ελληνική κρίση. Χαρακτηριστική υπήρξε η ακόλουθη απάντηση:

«Στη ζούγκλα επιβιώνει ο πιο δυνατός, θα πας να πεις στο λιοντάρι γιατί ξεκληρίζει ένα κοπάδι; Αφού είναι λιοντάρι! Δεν μπορώ να κατηγορήσω τον Γερμανό, θα κατηγορήσω τον Έλληνα που όταν ήρθε ο άλλος να με «ξεκληρίσει» δεν είχα τις ανάλογες αντιστάσεις. Δεν θα κατηγορήσω το λιοντάρι που μου έφαγε το πρόβατο, θα κατηγορήσω τον τσοπάνη που δεν προφύλαξε το πρόβατο από το να το φάει το λιοντάρι! Το να «δαιμονοποιήσω» την Μέρκελ, είναι λάθος, δεν πρέπει να γίνεται αυτό. Ας είχες φροντίσει να μην έπεφτες στην ανάγκη του Γερμανού.» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

Εξίσου ενδεικτικές είναι και οι ακόλουθες:

«οι σχέσεις και το παρελθόν, σίγουρα για εμένα είναι βλακεία, έχει πιάσει σε πολύ κόσμο, αλλά όσο είναι στο καφενείο και στο χαβαλέ έχει ένα νόημα να το πούμε! (...) Δεν θεωρώ όμως ότι όλα αυτά σχετίζονται με το σήμερα. Προφανώς ήταν «απέναντι» μας, εξυπηρετούσε τα δικά της συμφέροντα κι ενός συγκεκριμένου εσωτερικού πυρήνα, αυτού που λέμε «ο σκληρός πυρήνας της ευρωζώνης», ήταν τα δικά τους συμφέροντα, και ίσως για συγκεκριμένες περιόδους, να τους βόλευε όντως και το μια χώρα σαν την Ελλάδα να βγει κι εκτός ευρώ.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Οποιαδήποτε όμως και να ήταν στη θέση της, επειδή ακριβώς δεν εργαζόμαστε μέσα στην Ευρώπη, για την Ευρώπη αλλά ο καθένας προσπαθεί να προάγει τα δικά του συμφέροντα, θα έκανε ακριβώς ό,τι έκανε και η Γερμανία. (...) Από εκεί και πέρα, ο ισχυρός συμπεριφέρεται από τη θέση του ισχυρού, κι ο αδύναμος όπως του επιτρέπει ο ισχυρός. Αυτό είναι το γεγονός σε όλες τις διεθνείς σχέσεις. Την αλληλεγγύη δεν την είδαμε ποτέ, υπήρχε «στον αέρα», κατ' ουσία όμως υπάρχει έλλειμμα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

Νέοι και πρόσληψη της αξίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Η συνεισφορά του αρχαίου ελληνικού πνεύματος στον χώρο της φιλοσοφίας, των επιστημών και της τέχνης είναι αδιαμφισβήτητη ανά τον κόσμο. Ενδεχομένως, πολύ σημαντικό ρόλο στην αρχική ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να είχε η πολιτισμική της κληρονομιά (Ιωακειμίδης, 2018). Ενώ και στη συνέχεια, όταν εμφανίστηκαν οι πρώτες οικονομικές δυσκολίες της χώρας, μέσα ενημέρωσης και πολιτικοί επικαλέστηκαν συχνά την προσφορά των προγόνων ως επιχείρημα υπέρ του αιτήματος μιας ευνοϊκότερης μεταχείρισης της χώρας από τις χώρες του εξωτερικού.

Η σύγχρονη ωστόσο ελληνική κοινωνία, δεν συνδέεται άμεσα με το ιστορικό της παρελθόν, μέσα από την διατήρηση των θεσμών της από γενιά σε γενιά και μέσω της εκπαίδευσης (Zeri, P., Tsekeris, C, & Tsekeris, T., 2018). Επομένως, κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί το πώς προσλαμβάνουν οι νέοι τη σύνδεση με το παρελθόν και αν νιώθουν πως αυτό δύναται να τους καταστήσει ανώτερους από άλλους λαούς και να εξασφαλίσει μια ιδιαίτερη μεταχείριση από αυτούς.

Οι νέοι, εν συνόλω, ανέδειξαν τον παράγοντα της τυχειότητας στο ότι οι ίδιοι είναι Έλληνες και δεν έχουν κάποια άλλη καταγωγή, με αποτέλεσμα κατ' αρχάς να υποστηρίξουν ότι δεν μπορούν να μιλούν για ανώτερους και κατώτερους λαούς. Στη συνέχεια, καθοριστική για τους ίδιους είναι η σημερινή δράση των Ελλήνων. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξαν πως είναι περήφανοι για τη συμβολή του αρχαιοελληνικού πνεύματος στην παγκόσμια ιστορία, επισημαίνοντας όμως παράλληλα, πως ένας λαός κρίνεται και από τη σύγχρονη παρουσία του, για την οποία δεν φάνηκαν ιδιαίτερα υπερήφανοι. Καθώς νιώθουν πως μεταξύ άλλων, η σημερινή δράση δεν προωθεί στο ελάχιστο την ουσιαστική γνώση αυτής της πολιτισμικής κληρονομιάς. Ούτως ώστε, οι πολίτες να την επικαλούνται απλώς, χωρίς να την καλλιεργούν και να την προωθούν περαιτέρω στα σημερινά συμφραζόμενα. Δείχνοντας, πως η σημασία της έχει λειτουργήσει συχνά «περιοριστικά» στους πολίτες που εφησυχάζονται στο παρελθόν χωρίς να παράγουν αντίστοιχο έργο οι ίδιοι. Ενδεικτικά ανέφεραν:

«εντάξει αυτό είναι λίγο αστείο. Εγώ δεν τον έζησα τον Σωκράτη, φαντάζομαι και κανένας άλλος που τον «οικειοποιείται» σήμερα, «ο πρόγονος μου ο Σωκράτης!». Οι περισσότεροι εικάζω ότι δεν έχουν διαβάσει ούτε καν την Πολιτεία για να γνωρίζουν τι έχει πει αυτός ο Σωκράτης που όλοι λέμε! Είναι τυχαίο το γεγονός ότι γεννηθήκαμε Έλληνες εγώ κι εσύ, ένα γεγονός όμως που μας κάνει πολύ τυχερούς, «κουβαλάμε» μια πολύ όμορφη ιστορία, θα μπορούσαμε να διδαχτούμε πάρα πολλά πράγματα εάν ήταν στην κουλτούρα μας το να διαβάσουμε κάποια πράγματα από αυτά που έκαναν οι άνθρωποι οι οποίοι προηγήθηκαν σε αυτά τα εδάφη από εμάς.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«ε, όχι βέβαια, γιατί από τότε έχουν παρέλθει πάρα πολλοί αιώνες και ας μην ξεχνάμε ότι ο Νεοέλληνας δεν έχει καμία σχέση με τον αρχαίο Έλληνα, διότι έχουν συμβεί και πάρα πολλά πράγματα στην πορεία, κι όταν βρίσκεσαι και σε επαφή και με άλλους πολιτισμούς, κι άλλες νοοτροπίες και ιδίως όταν έχεις υποστεί 400 χρόνια μια Οθωμανική κατοχή.(...) Συνεπώς, μπορεί να είμαστε κληρονόμοι αυτής της «παρακαταθήκης», αλλά δεν σημαίνει αυτό «άφεση

αμαρτιών» ως προς όλα τα υπόλοιπα.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

Νέοι και συνολική αποτίμηση της αξίας της Ε.Ε.

Συνοψίζοντας όσα έχουν αναφερθεί ως τώρα, καταλήγουμε στο ότι ο ευρωσκεπτικισμός των νέων σχετίζεται άμεσα με την κρίση εμπιστοσύνης τους σε πρόσωπα και θεσμούς κατ' αρχάς σε εθνικό επίπεδο. Η χαμηλή τους εκτίμηση ιδιαίτερα στις δυνατότητες και την αξιοπιστία των Ελλήνων πολιτικών είναι αυτή που κλονίζει ακόμη περισσότερο την εμπιστοσύνη τους στον ρόλο και τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία γίνεται αντιληπτή με αποκλειστικά οικονομικούς όρους. Επομένως, εν προκειμένω ελλοχεύει αντίφαση των νέων ως προς την παρουσία της. Αφενός τάσσονται «υπέρ» της, και θεωρούν δεδομένο πως εξυπηρετεί αποτελεσματικά τα δικά της συμφέροντα (σε αντίθεση με τους δικούς τους πολιτικούς). Αφετέρου, με αυτόν τον τρόπο δείχνουν να έχουν απωλέσει ολοκληρωτικά κάθε όραμα πολιτικής ενότητας και κοινωνικής αλληλεγγύης. Έτσι, είναι σαφές πως οι νέοι αντιλαμβάνονται την σχέση τους με το σχήμα «εμείς» και οι «άλλοι», από το οποίο θεωρούν τους εαυτούς τους σε υποδεέστερη θέση, παρά την οποία επιθυμούν την παραμονή τους στην Ε.Ε. για λόγους ασφάλειας.

Από την άλλη πλευρά, η τάση προς «έναν ευρωρεαλισμό χωρίς υπερεθνικό όραμα» (Μοσχονάς, 2016: 35) δεν οφείλεται μόνο σε όσα βιώνουν οι Έλληνες νέοι στο εσωτερικό της χώρας τους. Δυστυχώς, το μεγαλεπήβολο όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δείχνει να πλήττεται σημαντικά εκ των έσω, δεδομένου ότι μέρα με τη μέρα οι οικονομικές παράμετροι επηρεάζουν καθοριστικά τις σχέσεις των κρατών σε διάφορους τομείς και δυσχεραίνουν την δημιουργία από κοινού, ενός ενιαίου πολιτικού και κοινωνικού οράματος για το μέλλον της Ευρώπης. Όσο υπάρχουν σημαντικές οικονομικές ανισότητες μεταξύ των μελών που καθορίζουν την θέση τους σε αυτή, φαίνεται πως θα βάλλεται συνεχώς η αξιοπιστία της λειτουργίας των θεσμών, που στις συνειδήσεις των νέων πολιτών φαίνεται να εξυπηρετούν το δίκαιο του (οικονομικά) ισχυρού.

Κεφάλαιο Τρίτο

Νέοι και χρήση των μέσων επικοινωνίας

Η επίδραση των μέσων στους πολίτες.

Όπως έχει αναδειχθεί ως τώρα στην παρούσα εργασία, οι σύγχρονες συνθήκες ζωής κρίνονται ως ιδιαίτερα απαιτητικές, με τους πολίτες να προσπαθούν να «ισορροπήσουν» μέσα σε μια «δίνη» παραγόντων που εξαντλούν τις αντοχές τους και κυρίως το ενδιαφέρον τους για τον δημόσιο βίο. Μέσα στο πλαίσιο αυτό της αβεβαιότητας, της αμφισβήτησης και δυσαρέσκειας, πολλοί είναι εκείνοι που αποδίδουν την μέγιστη των ευθυνών στη λειτουργία των μέσων. Κάτι τέτοιο ωστόσο, φαίνεται πως είναι μάλλον βεβιασμένο. Καθώς αυτά, δεν δύναται να μονοπωλούν των ευθυνών κάθε παθογένειας αυτής. Τα μέσα όμως εν συνόλω, έχουν καθοριστική δράση για την διατήρηση και την άνθιση κάθε σύγχρονης δημοκρατικής κοινωνίας.

Δεδομένων των μεγεθών των σημερινών κοινωνιών είναι αναμενόμενο οι πολίτες να γνωρίζουν την πραγματικότητα μέσω της διαμεσολάβησης των μέσων (Bolz, 2008), γι' αυτό η συμβολή τους είναι μείζονος σημασίας. Η γνώση των πολιτών δεν στηρίζεται στην εμπειρία, αλλά στις πληροφορίες που δέχονται από τα μέσα (Δεμερτζής, 2002). Έτσι, η αποδοτική λειτουργία των μέσων δύναται να διαμορφώσει συνθήκες ενημέρωσης τέτοιες, ώστε να ελέγχονται αποτελεσματικά οι πράξεις των κυβερνώντων από πολίτες που ενημερώνονται σε ικανοποιητικό βαθμό (Müller, 2017).

Από την άλλη όμως πλευρά, δεν παύουν να είναι «εργαλεία» που προσαρμόζονται στα δεδομένα της εκάστοτε εποχής και εξελίσσονται σύμφωνα με τις ανάγκες των ανθρώπων στους οποίους απευθύνονται. Γι' αυτόν τον λόγο, είναι σημαντική η αναγνώριση της αξίας του τρόπου χρήσης αυτών. Ο Bolz (2008: 156) αναφέρει πολύ εύστοχα πως «τα νέα μέσα λειτουργούν προφανώς όπως ένα τεστ κηλίδων μελάνης Rorschach: ο καθένας προβάλλει τις επιθυμίες και τους φόβους του στην εικόνα που βλέπει». Συχνά, όλες οι ευθύνες επιρρίπτονται αποκλειστικά στη λειτουργία των μέσων κι όχι στους πολίτες, που με τις επιλογές και τις «αναζητήσεις» τους διαμορφώνουν το περιεχόμενο τους.

Τα τελευταία χρόνια, η κρίση της εμπιστοσύνης στα παραδοσιακά μέσα, αλλά και η «άνοδος» του διαδικτύου, συναποτελούν μια νέα τομή στην πορεία των μέσων,

που όπως πάντα, επιφέρει τις αντίστοιχες συνέπειες στην αντίληψη και την δράση των πολιτών. Στόχος λοιπόν, είναι η ανάδειξη της αμφίδρομης σχέσης κοινωνίας και μέσων, όπου η κάθε πλευρά διαμορφώνει μέσα από την παρουσία της την δεύτερη.

Νέοι και εφημερίδες.

Η συνολική κρίση εμπιστοσύνης που βιώνουν οι Έλληνες πολίτες και πόσω μάλλον οι νέοι προς τα κόμματα, ήταν αναπόφευκτο πως θα κλονίσει και την αξιοπιστία των παραδοσιακών μέσων που επί χρόνια είχαν συνδεθεί με την δράση αυτών άμεσα ή έμμεσα. Εν προκειμένω, θα προσεγγίσουμε τη λειτουργία δύο κυρίαρχων μέσων της εφημερίδας και της τηλεόρασης, που επλήγησαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Όπως αναφέρει ο Kalogeropoulos (2018) η κυκλοφορία των κυριακάτικων εφημερίδων στην Ελλάδα έχει μειωθεί κατά 75% σε σχέση με δέκα χρόνια πριν, ενώ παράλληλα επισημαίνει πως η Ελλάδα βρίσκεται στις τρεις χώρες (ανάμεσα σε 37) όπου η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για την ενημέρωση είναι υψηλότερη από την τηλεόραση (σε όσους έχουν πάντα πρόσβαση στο διαδίκτυο).

Η εφημερίδα, το μέσο που έχει πληγεί περισσότερο στην ελληνική πραγματικότητα έχει μια αναμφισβήτητη και διαχρονική συμβολή στην κοινωνία. Ως μέσο συνάδει σημαντικά με την έννοια της συνομιλίας. Παλαιότερα, η θεματολογία κάθε εφημερίδας αποτελούσε τα ημερήσια θέματα συζήτησης των πολιτών (Tarde, 1969) και ήταν ένα πραγματικά κοινό σημείο αναφοράς για όλους τους πολίτες. Με αυτόν τον τρόπο, η δημοσιευμένη από τον δημοσιογράφο είδηση αλλά και άποψη τροφοδοτούσαν μια συνεχώς εξελισσόμενη ροή νέων συνομιλιών αναμεταξύ των πολιτών, είτε τάσσονταν υπέρ ή κατά αυτών. Με τελικό αποτέλεσμα, την περαιτέρω σκέψη αλλά και την επιχειρηματολογία για την υποστήριξη μιας θέσης. Η ανάγνωση λοιπόν της εφημερίδας αποτελούσε ένα κοινό βίωμα των πολιτών, ανεξάρτητο από τις διαφορές των επιμέρους αναγνωστών. Η αξία αυτής της κοινής συνήθειας είναι κοινωνικά σημαίνουσα, όπως συμβαίνει και με τις εθνικές εορτές και επετείους (Sunstein, 2017) που αποτελούν συνδεδετικούς κρίκους των μεμονωμένων πολιτών και ουσιαστικές αφορμές αλληλεπίδρασης.

Μία άλλη σημαίνουσα προσφορά της εφημερίδας στους πολίτες, είναι η «έκθεση» τους σε γνώμες και θέματα που δεν αναζητούν συνειδητά οι ίδιοι (Bolz,

2008). Ο παράγοντας της τυχειότητας στο πλαίσιο ενός «ξεφυλλίσματος», προσφέρει στον αναγνώστη μια εμπειρία που χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία περιεχομένου θεματολογίας και προσεγγίσεων, γεγονός που καλλιεργεί την σκέψη αλλά και νέα ενδιαφέροντα. Ενώ, στην κατεύθυνση αυτή λειτουργεί θετικά και η παράμετρος της έντυπης μορφής της, που μέχρι σήμερα προστίθεται στα πλεονεκτήματα του μέσου και διευκολύνει αρκετούς αναγνώστες, ακόμη και σε σχέση με τις ίδιες εφημερίδες στην διαδικτυακή τους μορφή (Sunstein, 2017). Τα έντυπα λοιπόν προϊόντα, προσφέρουν ευρύτερα σημαντικές ιδιότητες προς αξιοποίηση (Bolz, 2008) ακόμη και σε μία κατ'εξοχήν ψηφιακή εποχή.

Ωστόσο, είναι σαφές πως με την πάροδο του χρόνου, κάθε εφημερίδα δημιούργησε τις δικές της ομάδες αναγνωστών που είχαν μεταξύ τους κοινά ενδιαφέροντα παρότι δεν είχαν μεταξύ τους απαραίτητα προσωπική επαφή (Tarde, 1969). Ο κοινός τους όμως «δεσμός» ήταν η εφημερίδα, στην οποία μπορεί ο δημοσιογράφος να είχε φανερά τον λόγο, εξέφραζε όμως το σύνολο των αναγνωστών του. Έτσι η επιλογή της εφημερίδας, κατέληξε να γίνεται σύμφωνα με το κριτήριο της «συμβατότητας» προς τον αναγνώστη (κατά πόσο ικανοποιεί τις θέσεις του, τις προκαταλήψεις του κ.ο.κ.), (Tarde, 1969). Ας μην ξεχνάμε άλλωστε πως οι περισσότεροι πολίτες νιώθουν μεγαλύτερη άνεση όταν εκτίθενται σε απόψεις με τις οποίες συμφωνούν, παρά σε όσες θέτουν υπό αμφισβήτηση τις θέσεις τους (Sunstein, 2017), με αποτέλεσμα να προτιμούν τις πρώτες.

Σταδιακά, με την πάροδο του χρόνου, οι εφημερίδες έπαψαν να έχουν ουσιαστικά ενεργό ρόλο στην πολιτική ζωή, συμμετέχοντας σε ευθείες πολιτικές αντιπαραθέσεις, παρακινώντας και τους αναγνώστες να πράξουν το ίδιο (Lasch, 1996). Ως εκ τούτου, η σύνδεση με τα κόμματα (την περίοδο της ακμής τους) άρχισε να γίνεται όλο και πιο φανερή, σε βαθμό τέτοιο που η ανάγνωση μόνο μίας εφημερίδας να μην αρκεί για μία αξιόπιστη ενημέρωση. Έτσι, όταν η εμπιστοσύνη προς τα κόμματα κλονίστηκε ριζικά, ήταν αναμενόμενο να «παρασύρει» και την εμπιστοσύνη προς τις εφημερίδες στην ελληνική κοινωνία, που συνολικά το τελευταίο διάστημα έτεινε στο να απορρίπτει όποιον είχε σημαντική ισχύ μέχρι πρότινος, χωρίς να την έχει αξιοποιήσει προς όφελος του ευρύτερου συνόλου.

Πιο συγκεκριμένα, οι νέοι συμμετέχοντες στην έρευνα, φάνηκαν εν συνόλω πως δεν επιλέγουν την εφημερίδα ως μέσο ενημέρωσης. Το διαδίκτυο αποτελεί γι'

αυτούς την βασική πηγή, με την εφημερίδα να κρίνεται από την πλειοψηφία ως η περισσότερο «ξεπερασμένη». Είναι ενδεικτικό πως μόλις ένας νέος (που έχει και σαφή κομματικό προσανατολισμό) ανέφερε πως την επιλέγει, ενώ ήταν ο μόνος που δεν διατηρεί λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι νέοι στάθηκαν ιδιαίτερα επικριτικοί ως προς την αξιοπιστία όσων δημοσιεύονται σε αυτή, μιλώντας για εξυπηρετούμενα συμφέροντα, ενώ υπήρξαν περιπτώσεις νέων που δεν έχουν ούτε στοιχειώδεις γνώσεις σχετικά με την ύπαρξη και την κυκλοφορία τους. Μεταξύ άλλων οι συμμετέχοντες ανέφεραν:

«για τις εφημερίδες δεν ξέρω καθόλου, έχω διαβάσει εφημερίδα μόνο στο σχολείο. Είχα διαβάσει μια φορά, επειδή όντως είχαμε να διαβάσουμε κάτι από εφημερίδα και έχει τύχει, τώρα, αν πάω στον παππού μου που παίρνει κάθε κυριακή, μπορεί να ανοίξω και να την «περάσω μια», να δω. Αλλά ας πούμε δεν θα πάρω ποτέ εγώ, δεν έχει τύχει ποτέ να αγοράσω και να διαβάσω. Αρχικά δεν ξέρω ποιες μέρες βγαίνουν, υπάρχει καθημερινή εφημερίδα; Και το αντίτιμο είναι σημαντικό... κι επίσης θα γίνω τώρα οικολόγος και θα πω και για το τόσο χαρτί που χαλάνε, κρίμα είναι!» (νέα που βρίσκεται σε αναζήτηση).

Αξιοσημείωτο είναι πως η παραπάνω απάντηση διατυπώθηκε από την νεότερη συμμετέχουσα της έρευνας (22 ετών), ενώ η ίδια, είχε πλήρη άγνοια και για την αντίστοιχη ηλεκτρονική μορφή των περισσότερων εφημερίδων:

«Αντίστοιχα, δεν έχω ψάξει εφημερίδες, για να μου έρχεται ειδοποίηση. Υπάρχει δηλαδή ολόκληρη η εφημερίδα; Το έντυπο ας πούμε της δευτέρας, της τρίτης κοκ. ηλεκτρονικά;» (νέα που βρίσκεται σε αναζήτηση).

Ενώ, ένας άλλος νέος υποστήριξε τα ακόλουθα:

«εφημερίδες δεν διαβάζω επειδή δεν προλαβαίνω. Θα μού άρεσε να διαβάζω εφημερίδα. Βέβαια κι αυτοί δεν τις έχουν κάνει πολύ ωραίες, βλέπεις ένα πράγμα και δεν ξέρεις από πού να αρχίσεις. Για κάποιον που δεν είναι εξοικειωμένος, έστω ότι παίρνω εφημερίδα, να κάτσω να την «ξεψαχνίσω»; Πρέπει να είμαι αργόσχολος. Και θα ήθελα, όχι για παράδειγμα επειδή είναι φιλοκυβερνητική, να υπάρχει έξω πείνα κι εκεί να γράφει «έρχεται η ανάπτυξη!». Κι αυτό συμβαίνει, γιατί αλλιώς πώς συντηρούνται; Βλέπεις κανέναν να κρατάει εφημερίδα στον δρόμο; Ούτε καν οι γέροι δεν κρατάνε πια εφημερίδα! Ως προς το αντίτιμο πάλι, αν δεν πάρεις μια εφημερίδα στην πλήρη της έκδοση, δεν είναι απαγορευτικό! Απλά είναι αυτό που λες «και δεν τα δίνω καλύτερα σε έναν ζητιάνο;». Κι όπως δεν διαβάζω την έντυπη, το ίδιο ισχύει και για την ηλεκτρονική τους μορφή. Δεν τους εμπιστεύομαι!» (νέος που βρίσκεται σε «αναζήτηση», με έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος).

Συνοψίζοντας, είναι φανερό πως οι νέοι σταδιακά απομακρύνονται από την επιλογή της εφημερίδας. Η διαπίστωση αυτή, ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το ότι σύμφωνα με έρευνα της διαΝέοσις (2018α) μόλις το 15, 9% των νέων ηλικίας 18-29 ετών ενημερώνεται από αυτήν καθημερινά και εβδομαδιαία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό (στην ίδια ηλικιακή ομάδα) ανέρχεται στο 78,3% όσον αφορά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα οποία στους νέους «αξιολογούνται θετικά, κυρίως εξαιτίας της άμεσης χρηστικότητας τους» (Χτούρης, 2017: 96). Στην κατεύθυνση αυτή σίγουρα παίζει ρόλο πως οι νέοι ζουν και δραστηριοποιούνται στην ψηφιακή εποχή που απέχει σημαντικά από την «παραδοσιακή» εφημερίδα.

Ωστόσο, το κρίσιμο σημείο δεν έγκειται στη μορφή της αλλά κυρίως στην απολεσθείσα εμπιστοσύνη. Καθώς, η πλειοψηφία των νέων δεν προτιμά ούτε τις ηλεκτρονικές μορφές γνωστών έντυπων εφημερίδων, σε αντίθεση προς τους περισσότερους Ευρωπαίους (Kalogeropoulos, 2018). Οι εφημερίδες φαίνεται πως στις αντιλήψεις των περισσότερων συμμετεχόντων συμβολίζουν ένα κατάλοιπο μιας προηγούμενης εποχής, της οποίας η αξία είναι ευδιακρίτως αμφισβητήσιμη. Τέλος, για ορισμένους σημαντική είναι και η παράμετρος του αντιτίμου, το οποίο παρά το ότι δεν είναι μεγάλο κρίνουν πως δεν χρειάζεται να το καταβάλλουν δεδομένου ότι παρόμοιες πληροφορίες μπορούν να έχουν μέσω διαδικτύου δωρεάν.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί πως ακόμη και στο διαδικτυακό περιβάλλον, μόλις το 6% των Ελλήνων (Kalogeropoulos, 2018), πληρώνει για ενημέρωση, τοποθετώντας την χώρα τελευταία στην τελική κατάταξη (βρίσκεται στην 37^η θέση ανάμεσα σε 37 χώρες). Επομένως, είναι εύλογο πως μαζί με την εμπιστοσύνη –η οποία είναι καθοριστική- και την «ξεπερασμένη» για τους νέους μορφή, σίγουρα και το αντίτιμο λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάγνωση εφημερίδας από τους νέους.

Νέοι και τηλεόραση.

Στη συνέχεια, η τηλεόραση αποτελεί ένα μέσο που ως προς τις βασικές της λειτουργίες βρίσκεται πιο κοντά στην λογική των μεταγενέστερων μέσων κοινωνικής δικτύωσης, παρά στην προγενέστερη αυτής, εφημερίδα. Στην τηλεόραση, αυτή που κυριαρχεί είναι η εικόνα και προσφέρει εκφραστική αμεσότητα . Σε αντίθεση με την εφημερίδα, η ισχύς της είναι τέτοια, που συχνά καλύπτει την περαιτέρω γνώση και

ενημέρωση. Η βασική της λειτουργία είναι η δημιουργία συναισθημάτων στους αποδέκτες (Bolz, 2008). Έτσι, είναι φυσικό επόμενο να μην προτάσσεται η επιχειρηματολογία των ατόμων (όπως συμβαίνει στην εφημερίδα), αλλά ο τρόπος παρουσίασης των λεγομένων τους σύμφωνα με τις επιταγές του μέσου. Σημαίνουσα παράμετρος εν προκειμένω αποτελεί το σύνολο των τηλεθεατών στους οποίους απευθύνονται οι πομποί. Όσο μεγαλύτερη άγνοια και αδιαφορία το διακατέχουν τόσο λιγότερη σημασία δίνεται στην ουσία των λεγομένων έναντι της παρουσίασης (Δεμερτζής, 2002).

Παράλληλα, ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό αυτής, είναι η διαδικασία της τηλεψίας κατά την οποία οι πολίτες «θέλουν να παρατηρούν απαρατήρητοι πώς παρατηρούν κάποιοι άλλοι» (Bolz, 2008: 46). Η τηλεψία στηρίζεται στην καθημερινή ζωή των τηλεθεατών και σχετίζεται τόσο με την ψυχαγωγική όσο και με την ενημερωτική της λειτουργία. Η τηλεόραση λοιπόν, εξυπηρετεί με την λειτουργία της την αλληλοδιείσδυση ιδιωτικού και δημόσιου (Δεμερτζής, 2002) σε μια διαδικασία κατά την οποία η μία σφαίρα διαμορφώνει και διαμορφώνεται από την άλλη, χωρίς φυσικά η εμπειρία ενός γεγονότος που προσφέρεται και διαμεσολαβείται από την τηλεόραση να δύναται να αντικαταστήσει την πραγματική συμμετοχή σε ένα γεγονός της δημόσια σφαίρας (Δεμερτζής, 2002).

Ολοκληρώνοντας, η τηλεόραση συνεισέφερε επίσης σημαντικά στην κατεύθυνση της προσωποποίησης της πολιτικής. Όπως επισημαίνει ο Δεμερτζής (2002), η προσωποποιημένη πτυχή της πολιτικής υπήρχε ανέκαθεν, όμως, οι δυνατότητες της τηλεόρασης δημιούργησαν νέες συνθήκες αξιοποίησης και εστίασης σε συγκεκριμένα πρόσωπα, τα οποία στις συνειδήσεις των πολιτών, συχνά εξισώνονταν με την δράση και την ύπαρξη ενός ολόκληρου κόμματος, ακόμη και ολόκληρης της βουλής. Έτσι, μέσω αυτής άκμασε ακόμη περισσότερο η ανάδειξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των πολιτικών προσώπων, έναντι της πραγματικής αξίας των λεγομένων τους, διασφαλίζοντας πως όσα λέγονται θα παρουσιάζονται με τρόπο τέτοιο ούτως ώστε να γίνονται άκριτα αποδεκτά από τους πολίτες- τηλεθεατές.

Άρα, είναι σαφές πως η κυριαρχία της εικόνας, η λειτουργία του συναισθήματος (εις βάρος των επιχειρημάτων), η τηλεψία, αλλά και η προσωποποίηση στην πολιτική, είναι στοιχεία δομικά ήδη από την τηλεόραση, τα οποία ακολούθως πήραν ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις μέσω των δυνατοτήτων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης,

στα οποία οι αποδέκτες «εκτίθενται» πολύ περισσότερες ώρες λόγω της ευκολίας στην πρόσβαση (όπως θα δούμε στη συνέχεια). Με αποτέλεσμα, να βιώνουν σε υπερθετικό βαθμό στοιχεία που ήδη ενυπήρχαν στην τηλεόραση, αλλά για πρακτικούς λόγους η «έκθεση» τους σε αυτά ήταν σαφώς περισσότερο περιορισμένη.

Επομένως, η μείωση του ενδιαφέροντος για την τηλεόραση, σχετίζεται με το συνολικό κλίμα απώλειας εμπιστοσύνης σε όσους μέχρι πρότινος είχαν μεγάλη ισχύ (όπως αναφέρθηκε παραπάνω για την εφημερίδα), όμως, είναι εξίσου σημαντικό πως μια παρόμοια εμπειρία με αυτήν της τηλεόρασης, παρέχει πλέον το διαδίκτυο, και ειδικότερα τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (κυρίως στους νέους), σε μια όμως πολύ πιο ολοκληρωμένη της εκδοχή, έχοντας παράλληλα το πλεονέκτημα της πρόσβασης, των επιλογών και της διαδραστικότητας που λειτουργούν ελκυστικά σε κάθε αποδέκτη, ο οποίος πλέον νιώθει πως είναι και ο ίδιος πομπός, με δυνατότητα έκφρασης των σκέψεων και συναισθημάτων του.

Ενδεικτικά, οι νέοι που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν πως δεν παρακολουθούν τηλεόραση. Στην επιλογή τους αυτή, είναι σίγουρα σημαντική η παράμετρος του χρόνου, ωστόσο κατέστησαν σαφές πως δεν νιώθουν ότι ειδικότερα το ενημερωτικό της κομμάτι μπορεί να τους προσφέρει κάτι παραπάνω από όσα βρίσκονται διαθέσιμα στο διαδίκτυο, το αντίθετο μάλιστα. Παράλληλα, τόνισαν πως οι ίδιοι άνθρωποι που δραστηριοποιούνται στις εφημερίδες (οι οποίοι όπως είδαμε κρίνονται ως αναξιόπιστοι) είναι λιγότερο ή περισσότερο, ίδιοι με όσους δραστηριοποιούνται και στην τηλεόραση. Με αποτέλεσμα, πάλι η ποιότητα και η αξιοπιστία όσων μεταδίδουν να κρίνεται ως αμφισβητήσιμη, δεδομένου ότι δέχονται τις ίδιες «κατευθύνσεις». Επομένως, φαίνεται πως οι νέοι μόνο «τυχαία» μπορεί να παρακολουθήσουν κάποιο δελτίο ειδήσεων, κι αυτό, για ορισμένα μόλις λεπτά κατά την διάρκεια των οποίων αν παρακολουθήσουν κάποια είδηση που τους ενδιαφέρει, θα αναζητήσουν ενδεχομένως περισσότερες πληροφορίες γι' αυτήν, στο διαδίκτυο.

«Ειδήσεις ωστόσο δεν θα καθίσω να παρακολουθήσω. Όπως όλοι οι άνθρωποι μπορεί να καθίσω στον καναπέ και να κάνω ένα ζάπινγκ. Άμα «πέσω» στις ειδήσεις, μπορεί να τις αφήσω κανένα τεταρτάκι, να τις «χαζέψω», αλλά δεν θα κάτσω οχτώ η ώρα, δεν ξέρω ούτε τι ώρα είναι, να δω ειδήσεις!» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

«Δεν παρακολουθώ ούτε ειδήσεις, ούτε διαβάζω εφημερίδες. Πάνω κάτω, οι εφημερίδες για παράδειγμα, συνεργάζονται με συγκεκριμένα κανάλια, κατ' επέκτασιν, συνεργάζονται με

διάφορους διαδικτυακούς τόπους, άρα πάνω κάτω, ό,τι διαβάζεις στο ένα, είναι παρόμοιο και στο άλλο.» (νέα που βρίσκεται σε αναζήτηση).

«Η τηλεόραση πάλι, ναι μεν προσφέρει στο ό,τι βλέπεις πιο γρήγορα αλλά έχουν κατηγορηθεί πολλές φορές ότι παραποιούν λίγο κάποια πράγματα οπότε είναι πιο δύσκολη η «εξακρίβωση». Βλέπεις ας πούμε ειδήσεις των οχτώ, δεν θυμάμαι, νομίζω οχτώ, και τις βλέπεις παντού, δεν είναι το ίδιο εύκολο με το να ανοίξεις τρεις ιστοσελίδες, που σου αρέσουν να παρακολουθείς και γράφουν τα νέα.» (νέα που βρίσκεται σε αναζήτηση).

Συνοψίζοντας, η τηλεόραση έχει πληγεί από την κρίση εμπιστοσύνης αλλά κυρίως, από το ότι τα σημαντικότερα πλεονεκτήματά της, της αμεσότητας, της ζωντανίας, της εικόνας, έχουν αξιοποιηθεί σε μέγιστο βαθμό στο διαδίκτυο, ο κόσμος του οποίου διακατέχεται από ένα τόσο μεγάλο εύρος πηγών που η αξιοπιστία του δύσκολα μπορεί να πληγεί ανεπανόρθωτα (όπως συνέβη σε τηλεόραση κι εφημερίδα). Ενώ, η δυνατότητα επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών -κι όχι στην καλύτερη περίπτωση αποκλειστικά με τον πομπό- είναι αυτή που οδήγησε σε μία νέα εποχή όπου η κάποτε μαζική παρακολούθηση τηλεόρασης, αντικαταστάθηκε από τη μαζική χρήση του διαδικτύου, στο πλαίσιο του οποίου οι χρήστες δύνανται να παρακολουθήσουν ακόμη και αποσπάσματα αυτής, όποτε οι ίδιοι το επιθυμούν.

Οι ειδήσεις και ο ρόλος των δημοσιογράφων.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια σύντομη προσέγγιση στον τρόπο επεξεργασίας των ειδήσεων, μέχρι να φτάσουν στο τελικό στάδιο της δημοσίευσης τους στο ευρύ κοινό, καθώς και στον ρόλο των δημοσιογράφων στην διαδικασία αυτή. Οι νέοι, φαίνεται πως έχουν μια άκρως στρεβλή αντίληψη για την δημοσίευση ειδήσεων και την δράση των δημοσιογράφων, με αποτέλεσμα να αποδοκιμάζουν συνεχώς τον βαθμό αξιοπιστίας τους. Είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό πως τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια δυσκολία των πολιτών, στην διάκριση αληθών και αναληθών ειδήσεων (Persily, 2017), με αποτέλεσμα να κλονίζεται συνεχώς η εμπιστοσύνη τους, συχνά λόγω της δικής τους μαζικής άγνοιας.

Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως πολλές φορές η απουσία γνώσης για θέματα οικονομίας και πολιτικής (Χατζής, 2017) είναι αυτή που δυσχεραίνει την κατανόηση και την αξιολόγηση όσων διατυπώνονται δημοσίως, από επαγγελματίες της

ενημέρωσης και μη, κι όχι κάποια δική τους δόλια επιθυμία για παραπλάνηση του κοινού στο οποίο απευθύνονται. Εξίσου ανησυχητική, είναι η «πλουραλιστική άγνοια» (Bolz, 2008: 82) που όχι μόνο δημιουργεί ατομικά μια αίσθηση αδυναμίας μπροστά σε σημαίνοντα θέματα της επικαιρότητας (Δεμερτζής, 2002), αλλά μακροπρόθεσμα συντελεί σε ένα αίσθημα συλλογικής αδιαφορίας προς αυτά.

Κατ' αρχάς, ας ξεκινήσουμε από το ότι οι ειδήσεις, δεν αποτελούν ένα δημιούργημα προσωπικής σύλληψης του εκάστοτε δημοσιογράφου, το ακριβώς αντίθετο. Οι ειδήσεις έχουν τις καταβολές τους στις ίδιες τις κοινωνίες στις οποίες λαμβάνουν χώρα και η πηγή τους είναι τα ίδια τα γεγονότα (Schudson, 2017). Ταυτόχρονα βέβαια, επειδή ο όγκος των γεγονότων είναι μεγάλος, καθοριστική παράμετρος στην εξέταση και δημοσιοποίηση τους είναι το να θεωρούνται σημαντικά (Bolz, 2008). Επομένως, κάθε δημοσιογράφος αντιμετωπίζει μια διπλή πρόκληση: αφενός να προσεγγίσει ένα γεγονός, αφετέρου με τρόπο που να είναι ενδιαφέρων για τους αποδέκτες (Schudson, 2017).

Εν προκειμένω, βασική διαφορά των επαγγελματιών της ενημέρωσης από όσους δραστηριοποιούνται στο διαδίκτυο, παρακινούμενοι από το ενδιαφέρον τους γι' αυτήν, είναι πως οι πρώτοι οφείλουν και γι' αυτό εξετάζουν οι ίδιοι ένα θέμα πριν το δημοσιεύσουν, ενώ οι δεύτεροι, συχνά αναδημοσιεύουν υλικό που έχουν ήδη βρει διαθέσιμο από άλλες πηγές, προσθέτοντας απλά ένα δικό τους σχόλιο (Benkler, Faris, & Roberts, 2018). Έτσι, είναι πάντα εύλογη η διάκριση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες ατόμων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενημέρωσης κατά την σημερινή εποχή.

Εν συνεχεία, ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του τρόπου παρουσίασης των ειδήσεων είναι η αποσπασματικότητα αυτών, ο βαθμός της οποίας εξαρτάται από το μέσο στο οποίο αυτές δημοσιεύονται. «Οι ειδήσεις παρουσιάζονται ως παζλ αποκομμένων αφηγήσεων γύρω από τα γεγονότα και καταστάσεις που έχουν είτε λίγη είτε ουδεμία σχέση μεταξύ τους.» (Δεμερτζής, 2002: 250). Άρα, είναι φανερό, πως για να γίνει μια είδηση πλήρως κατανοητή και να αξιοποιηθεί περαιτέρω για σκέψη και συζήτηση προϋποθέτει ένα αντίστοιχο γνωστικό υπόβαθρο του αποδέκτη, καθώς κάθε δημοσιογράφος αποσκοπεί στην μετάδοση τόσων λεπτομερειών μιας πληροφορίας, ούτως ώστε αφενός, να μην δυσαρεστήσει όσους τις έχουν προσλάβει επαναλαμβανόμενες φορές, αφετέρου να μην αποκλείσει από την πληροφορία όσους

δεν έχουν προηγούμενη γνώση, πάντα στον χώρο (και στην περίπτωση της τηλεόρασης, στον χρόνο) που είναι διαθέσιμος.

Καταλήγοντας λοιπόν, τα γεγονότα προϋπάρχουν στις κοινωνίες και η παρέμβαση των δημοσιογράφων είναι αυτή που τα ανάγει σε «ειδήσεις» που γνωρίζουν το φως της δημοσιότητας. Στην διαδικασία αυτή όμως πρέπει να συντρέχουν δύο προϋποθέσεις για να υπάρχει ένα θεμιτό αποτέλεσμα: από τη μία πλευρά, οι δημοσιογράφοι πρέπει να αναπαράγουν αποτελεσματικά τα γεγονότα, και από τη δική τους πλευρά, οι πολίτες- αποδέκτες πρέπει να έχουν τις στοιχειώδεις γνώσεις που θα νοηματοδοτήσουν όσα προσλαμβάνουν από τους πρώτους και θα δώσουν ώθηση και κίνητρο αναβάθμισης της προσπάθειά τους.

Νέοι και διαδίκτυο.

Ήδη, από όσα έχουν επισημανθεί παραπάνω έχει αναδειχθεί η κυρίαρχη προτίμηση των νέων ανθρώπων στο διαδίκτυο, για την ενημέρωση αλλά και την ψυχαγωγία τους. Οι γρήγοροι ρυθμοί ζωής είναι απολύτως συμβατοί με τις παροχές του διαδικτύου. Ενδεικτικό αυτού, είναι το γεγονός ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε πως περισσότερο συστηματικά επιλέγει το κινητό της τηλέφωνο για πρόσβαση στο διαδίκτυο (και κυρίως στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης) κι όχι για παράδειγμα τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Καθώς, το κινητό είναι μια συσκευή που βρίσκεται συνεχώς μαζί τους κι έτσι τους δίνεται η δυνατότητα, ακόμη και σε σύντομα διαλείμματα να το χρησιμοποιήσουν, δεδομένου ότι στους περισσότερους χώρους πλέον υπάρχει ελεύθερο δίκτυο σύνδεσης.

Επίσης, σε μια άκρως ανταγωνιστική εποχή όπως η σημερινή, κάθε χρήστης μπορεί να βιώσει στον κόσμο του διαδικτύου και πόσω μάλλον των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, την εμπειρία «σύνδεσης» με άλλους χρήστες. Στο πλαίσιο αυτό, ζητούμενο κάθε χρήστη δεν είναι άλλο, από το να μοιράζεται, να συμμετέχει και να ανήκει κάπου (Slaughter, 2017). Επομένως, είναι φανερό πως στο προσκήνιο των μέσων της ψηφιακής εποχής βρίσκεται η έννοια της επικοινωνίας, συχνά σε βαθμό τέτοιο, ούτως ώστε να μην απασχολεί ουσιαστικά το περιεχόμενο ενός μηνύματος, ή μια πληροφορία, αλλά αποκλειστικά, η καθαυτή διαδικασία της επικοινωνίας (Bolz, 2008). Η βασική

καινοτομία του διαδικτύου είναι ότι σε αυτό, κάθε αποδέκτης είναι και πομπός, με τους χρήστες να είναι όλοι ίσοι μεταξύ τους (Van Dijk, 2012).

Στο σημείο ωστόσο της ισότητας των χρηστών, οφείλουμε να κάνουμε κάποιες πρόσθετες παρατηρήσεις. Είναι σαφές, πως δυνητικά κάθε χρήστης έχει την ίδια ισχύ, στην πράξη όμως, η «ορατότητα» των χρηστών, δεν είναι πάντα ίδια. Η έκφραση στο διαδίκτυο είναι ελεύθερη για όλους, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται πως θα γνωρίσει την ίδια ανταπόκριση (Bolz, 2008). Η περιορισμένη βεβαίως «ορατότητα» ορισμένων χρηστών δεν αναιρεί τον κατ' εξοχίν δημιουργικό χαρακτήρα του μέσου. Το πλήθος χρηστών που δραστηριοποιείται καθημερινά σε αυτό, δημιουργεί ή/ και αναπαράγει με μεγάλη συχνότητα αμέτρητες ιστορίες, ποικίλου περιεχομένου, άκρως προσωπικές μέχρι και διεθνούς ενδιαφέροντος (Papacharissi, 2015). Η κοινωνική λοιπόν συμβολή του μέσου εξαιτίας της λειτουργίας αυτής είναι αξιοσημείωτη, καθώς η γνώση των ανθρώπων για τις κοινωνίες τους ενυπάρχει στις ιστορίες (Bolz, 2008). Ούτως ώστε, όσο περισσότερες διαθέσιμες ιστορίες δημοσιεύονται, τόσο μεγαλύτερη καθίσταται η διαθέσιμη προς τους χρήστες «παρακαταθήκη ιστοριών».

Αδιαμφισβήτητα βεβαίως, οι χρήστες δεν δημοσιεύουν μόνο ιστορίες. Μία πολύ βασική λειτουργία ειδικά των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι η αντίδραση των χρηστών σε τρέχοντα γεγονότα (Papacharissi, 2015) και η διεξαγωγή δημόσιων συνομιλιών γι' αυτά. Έτσι, κάθε χρήστης μέσα από τις ιστορίες και τις απόψεις του, δημιουργεί την «αφήγηση του εαυτού του» (Papacharissi, 2015: 99), την δική του διαδικτυακή ταυτότητα. Σύμφωνα με την γνωστή δραματουργική μεταφορά του Goffman (1959), όπου κάθε άτομο προσαρμόζει την «αυτοπαρουσίαση» του στο κοινό και στις τρέχουσες συνθήκες, έτσι, στο διαδίκτυο κάθε χρήστης αλληλοεπιδρά με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις άλλων και προσαρμόζεται σε όσα αυτά επιτάσσουν, με αποτέλεσμα την τελική δημιουργία συλλογικών ταυτοτήτων στο πλαίσιο ομάδων κοινών ενδιαφερόντων.

Ο διαδικτυακός διάλογος, αν και είναι μια βασική καινοτομία του μέσου δεν φάνηκε πως αξιοποιείται ιδιαίτερος, σύμφωνα με όσα ανέφεραν οι συμμετέχοντες. Ο διάλογος αυτός, έχει συχνότερα χαρακτηριστικά προφορικού λόγου ως προς το ύφος και το λεξιλόγιο (ιδιαίτερα στις νεότερες ηλικιακές ομάδες), φαίνεται πως δεν μπορεί όμως σε καμία περίπτωση να αντικαταστήσει, την διαπροσωπική, άμεση συζήτηση δύο προσώπων. Είναι λοιπόν αξιοσημείωτο, πως παρά το ότι δίνεται η δυνατότητα σχολίου

και η δημιουργία διαλόγου από το μέσο, οι συμμετέχοντες αποκρίθηκαν πως δεν σχολιάζουν δημόσια και δεν προχωρούν σε διάλογο, ειδικά με ανθρώπους που δεν γνωρίζουν προσωπικά. Μερικοί από αυτούς μάλιστα υποστήριξαν πως παλαιότερα επέλεγαν να σχολιάσουν, ωστόσο, πλέον το θεωρούν μάταιο, δεδομένου ότι κρίνουν πως οι περισσότεροι χρήστες δεν δίνουν σημασία σε όσα διατυπώνονται από την άλλη πλευρά και απλώς είναι διατεθειμένοι να υποστηρίξουν αποκλειστικά τη δική τους θέση.

«θα σου πω, πιο παλιά έμπαινα σε αυτή τη διαδικασία, απλώς πλέον θεωρώ ότι οδηγείσαι σε μια συζήτηση στην οποία δεν «βγάζεις άκρη», οπότε προτιμώ να μένω απλώς στην ανάγνωση παρά να σχολιάσω. Έχω μπει και σε διαδικασία διαφωνίας, αλλά η κατάληξη ήταν αυτή που σου είπα, οπότε πλέον όχι.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«δεν θα σχολιάσω, δεν έχω σχολιάσει ποτέ. Γενικά αποφεύγω να γράφω. Δεν γράφω κάτι είτε δω κάτι που θα συμφωνήσω είτε αν διαφωνώ, γιατί δεν με εκφράζει να γράψω κάτι σε κάποιον που μου είναι άγνωστος. Αν είναι κάτι προσωπικό, μπορεί να το συζητήσω με τον άλλον είτε σε προσωπική συνομιλία, ή από κοντά.» (νέα που βρίσκεται σε «αναζήτηση»).

«όχι, δεν μπαίνω σε αυτή τη διαδικασία. Δεν μπαίνω σε αυτή τη διαδικασία για να μιλήσω ειλικρινά, γιατί στο ίντερνετ μπορεί να γράψει ο οποιοσδήποτε, και πιο πολύ θα νευριάσω, κι από το να νευριάσω, δεν ασχολούμαι. Διαβάζω για παράδειγμα το άρθρο που θέλω, και δεν μπαίνω καν να διαβάσω από κάτω τι έχουν γράψει άλλοι. Όπως δεν πρόκειται να κάτσω να διαφωνήσω μέσα στο ίντερνετ με σχόλια. Κι αυτό δεν το έκανα ποτέ.» (νέος με σαφή κομματικό προσανατολισμό).

Αντίστοιχα ενδιαφέρον είναι το ότι και εκτός του διαδικτυακού χώρου δεν είναι απαραίτητο πως οι συμμετέχοντες θα συζητήσουν με τους ανθρώπους του περιβάλλοντος τους θέματα της επικαιρότητας που έχουν αντλήσει από το διαδίκτυο. Έτσι, φαίνεται πως σε αντίθεση με την «παραδοσιακή» λειτουργία της εφημερίδας ως «κοινού σημείου αναφοράς» των αναγνωστών, δεν προκύπτει κάποια αντίστοιχη λειτουργία και στην περίπτωση του διαδικτύου. Μία σημαντική παράμετρος στο γεγονός αυτό, είναι το μεγάλο εύρος πηγών όπου οι πιθανότητες να έχει διαβαστεί το ίδιο άρθρο από όλους είναι σημαντικά μικρότερες, εκτός κι αν πρόκειται για κάποιο ιδιαίτερο περιστατικό που έχει προκαλέσει μαζικό ενδιαφέρον, όπου στην περίπτωση αυτή και οι ίδιοι οι συμμετέχοντες ανέφεραν πως σαφέστατα τέτοια γεγονότα γίνονται θέματα συζήτησης στις παρέες τους.

Μία άλλη παράμετρος που δυσχεραίνει την συνομιλία είναι η τεράστια αποσπασματικότητα των ειδήσεων που προσλαμβάνουν οι νέοι, ειδικά από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όπως ανέφεραν, ο όγκος των ειδήσεων που τους εμφανίζεται είναι τόσο μεγάλος που στην καλύτερη περίπτωση διαβάζουν όλους τους τίτλους και επιλέγουν να αναγνώσουν ολόκληρα, μόνο άρθρα που τους ενδιαφέρουν πραγματικά. Πράγματι, είναι σχεδόν επιτακτικός ο «περιορισμός» των διαθέσιμων πηγών από κάθε χρήστη (Sunstein, 2017). Έτσι όμως, η έλλειψη ενός πλαισίου ένταξης των επιμέρους πληροφοριών δεν επιτρέπει την ουσιαστική κατανόηση και αναπαραγωγή των όσων τους εμφανίζονται. Η χρησιμότητα της συνομιλίας σύμφωνα με θέματα της επικαιρότητας είναι μια πολύτιμη διαδικασία, καθώς μέσω αυτής υπάρχει ο αναστοχασμός κάθε ατόμου σε ατομικό επίπεδο, αλλά επίσης προωθείται έτσι ο διάλογος και η επιχειρηματολογία, ακόμη και από μια καθημερινή συζήτηση. Είναι ωστόσο φανερό, πως σταδιακά φθίνει ως συνήθεια στους νέους ανθρώπους σε συνδυασμό πάντα με την μείωση του ενδιαφέροντος τους για όσα συμβαίνουν στον δημόσιο βίο.

Ολοκληρώνοντας, οι περισσότεροι νέοι φαίνονται επιφυλακτικοί ή δυσαρεστημένοι από τη λειτουργία των μέσων στη χώρα, με λίγους ωστόσο από αυτούς να επιλέγουν συστηματικά μέσα του εξωτερικού, παρά το ότι σε σχετική ερώτηση τα αξιολογούν ως ανώτερα των αντίστοιχων ελληνικών, χωρίς να μπορούν να τεκμηριώσουν απαραίτητα την άποψη τους αυτή. Η παραπάνω διαπίστωση δεν ξαφνιάζει δεδομένου του ευρύτερου κλίματος δυσαρέσκειας, προβληματίζει όμως σημαντικά. Καθώς, σταδιακά το κυρίαρχο μέσο της εποχής, το διαδίκτυο, φαίνεται πως δεν λειτουργεί θετικά στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος των νέων για τον δημόσιο βίο, το αντίθετο μάλιστα. Η αίσθηση χαμηλής ποιότητας ενημέρωσης συνολικά, οδηγεί στην αδιαφορία. Επομένως, ο σύγχρονος αποδέκτης πληροφοριών δεν σχετίζεται με τον πολλά υποσχόμενο και ενεργό αποδέκτη-πομπό (όπως τον οραματίστηκαν οι υπέρμαχοι της τομής του διαδικτύου).

Δυστυχώς, ο σημερινός αποδέκτης φαίνεται πιο παθητικός από ποτέ σε ουσιαστικό βαθμό, εφόσον η πραγματικότητα που καλείται να διαχειριστεί είναι πολύπλοκη και απαιτητική, ο διαθέσιμος χρόνος για ενημέρωση είναι σαφέστατα περιορισμένος και η αποσπασματικότητα των ειδήσεων στο κυρίαρχο μέσο της εποχής, και ειδικότερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι τέτοια, που προϋποθέτει περαιτέρω διασταύρωση πηγών και αναζήτηση για να εκτιμηθεί και να αξιοποιηθεί

πραγματικά μια πληροφορία από τους αποδέκτες. Επειδή λοιπόν, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει χρόνο και γνώση, εν τέλει, η δύναμη του μέσου μένει τελείως αναξιοποίητη, με τους χρήστες να παρακινούνται αποκλειστικά από όσα θέματα τους προκαλούν συναισθήματα και κυρίως να επιλέγουν να κάνουν χρήση του διαδικτυακού τους χώρου και «φωνής» μόνο στο πλαίσιο ενός ηλεκτρονικού ημερολογίου που καθιστά αδύνατη τη διάκριση ορίων ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας.

Εν προκειμένω, η τηλεοπτία κορυφώνεται δεδομένου ότι καθημερινά παράγεται ένας τεράστιος όγκος δεδομένων που αφορούν την προσωπική ζωή του εκάστοτε χρήστη, τα οποία κοινοποιεί ο ίδιος δομώντας την διαδικτυακή του ταυτότητα, εντάσσοντας τον εαυτό του σε επιμέρους ομάδες χωρίς όμως να προωθείται από την διαδικασία αυτή ουσιαστική επικοινωνία και αλληλεπίδραση με άλλους. Άρα ο αποδέκτης δέχεται μία παρόμοια ηδονή με αυτή που παρείχε μέχρι πρότινος αποκλειστικά η τηλεόραση, με βασική πλέον διαφορά πως η «έκθεση» σε αυτήν είναι συνεχής, και το μέχρι πρότινος κοινό είναι πλέον πρωταγωνιστές, στο πλαίσιο της επιδίωξης «αυθεντικότητας».

Διαδίκτυο και Δημοκρατία.

Η λειτουργία των μέσων διαχρονικά επηρεάζει και διαμορφώνει τις στάσεις και την δράση των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό, το διαδίκτυο έχει μια δυνητικά ανεκτίμητη αξία, ως ένα μέσο που παρέχει σε πολυάριθμους ανά τον κόσμο πολίτες, την δυνατότητα να ενημερωθούν για κοινωνικοοικονομικά θέματα και να «ελέγχουν» την δράση των κυβερνήσεων τους (Sunstein, 2017). Ωστόσο, προς το παρόν φαίνεται σύμφωνα με τους Achen και Bartels (2016) πως οι σημερινοί πολίτες είναι ελλιπώς ενημερωμένοι, έχουν χαμηλό πολιτικό ενδιαφέρον και η κρίση τους συχνά σχετίζεται με στοιχεία που δεν συνδέονται με την ουσιαστική δράση πολιτικών προσώπων. Έτσι, καθίσταται σαφές πως η καλύτερη ενημέρωση των πολιτών μπορεί να συμβάλλει στην επιλογή πιο αποτελεσματικών πολιτικών προσώπων (Χατζής, 2017).

Μέχρι στιγμής, το διαδίκτυο, δεν έχει φέρει τα αποτελέσματα που προσδοκούσαν από πολλούς ως προς το πολιτικό ενδιαφέρον και την πολιτική συμμετοχή, με τελικό αποτέλεσμα την άνηση και καλλιέργεια του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στην κατεύθυνση αυτή, ξεχωρίζουμε τρεις σημαντικές παραμέτρους.

Κατ' αρχάς, όπως αναδείχθηκε παραπάνω το διαδίκτυο φαίνεται πως δεν προωθεί τον διάλογο και την επιχειρηματολογία που αποτελούν δομικά στοιχεία για την ύπαρξη και την αναβάθμιση της ποιότητας κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Επίσης, μέσω του διαδικτύου καλλιεργείται ένα κλίμα πόλωσης, του οποίου η παρουσία απειλεί και υποσκάπτει κάθε δημοκρατική αντίληψη.

Πιο συγκεκριμένα, βασική λειτουργία αυτού του κλίματος πόλωσης, είναι η μύηση των χρηστών σε μία αντίληψη της πραγματικότητας, που ακολουθεί την λογική «υπέρ» ή «κατά» (Bolz, 2008) ενός θέματος και δεν εμβαθύνει στην εξέταση περαιτέρω λεπτομερειών, πριν την λήψη μιας τελικής απόφασης και θέσης. Ενώ, το κυριότερο χαρακτηριστικό της πόλωσης είναι η ένταξη κάθε χρήστη σε μια διαδικασία όπου επιθυμεί και επιδιώκει να έχει πρόσβαση σε απόψεις που συνάδουν με την δική του και την ισχυροποιούν (Sunstein, 2017). Με αποτέλεσμα, να μην αλληλοεπιδρά με άτομα που έχουν διαφορετικές αντιλήψεις από τον ίδιο, αλλά αποκλειστικά με ομόφρονες, καθιστώντας εν τέλει τον αχανή διαδικτυακό χώρο σε έναν «μικρόκοσμο» που αναπαράγει για τον εκάστοτε χρήστη επαναλαμβανόμενες, όμοιες πληροφορίες, σύμφωνα αποκλειστικά με τα ενδιαφέροντα και τις αναζητήσεις του. Άρα, στον πυρήνα της πόλωσης υπάρχει είτε ελλιπής ή μονόπλευρη ενημέρωση που σε κάθε περίπτωση δυσχεραίνουν αφενός την αντίληψη της πραγματικότητας, αφετέρου την κατανόηση και την αποτελεσματική συνομιλία με ανθρώπους που δεν υπάρχει συμφωνία απόψεων.

Τέλος, η κυριαρχία του διαδικτύου συντελεί στην αμφισβήτηση των θεσμών (που ήδη πλήττονται στη σημερινή εποχή) με δύο τρόπους. Πρώτον, μέσω αυτού προωθείται μία αμιγώς προσωποκεντρική πτυχή της πολιτικής. Η οποία φυσικά υπήρχε από πολύ παλαιότερα όμως πλέον παίρνει πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις. Ήδη, η τηλεόραση ήταν αυτή που την ενδυνάμωσε σημαντικά, έχοντας ως βασικό αποτέλεσμα την έμφαση στον τρόπο παρουσίασης των λεγομένων και όχι στο περιεχόμενο αυτών (Δεμερτζής, 2002). Τα μέσα όμως κοινωνικής δικτύωσης, έδωσαν ακόμη μεγαλύτερη σημασία στην ανάδειξη των προσωπικοτήτων των πολιτικών αρχηγών καθώς και των καθημερινών τους δραστηριοτήτων (που δεν αφορούν πάντα το ευρύ κοινό, κατά το πρότυπο της ευρύτερης διαδικτυακής λογικής). Έτσι, οι πολιτικοί πλέον, δεν κρίνονται αποκλειστικά από τη δράση τους στο πλαίσιο των κομμάτων και της ιδεολογίας τους (που για πολλούς ψηφοφόρους είναι άγνωστη), αλλά λαμβάνουν στοιχεία αστέρων του θεάματος (Bolz, 2008), βάσει των οποίων αξιολογούνται από τους πολίτες.

Εν συνεχεία, στο πλαίσιο αυτό της άμεσης επικοινωνίας πολιτών και πολιτικών (χωρίς την δημοσιογραφική μεσολάβηση που έχει κατά καιρούς κατηγορηθεί σφοδρότατα), ως φυσικό επόμενο τέθηκε και θέμα αντιπροσώπευσης, με τις αμεσοδημοκρατικές προτάσεις να ελκύουν μεγάλο μέρος κόσμου, δεδομένων των πολλά υποσχόμενων δυνατοτήτων του διαδικτύου στην κατεύθυνση αυτή. Η ευρύτερη λοιπόν, κρίση της αντιπροσωπευτικότητας και των δημοκρατικών θεσμών αποτέλεσαν ιδανικό υπόβαθρο ενδυνάμωσης τέτοιου είδους απόψεων, οι οποίες ωστόσο μέχρι στιγμής το μόνο που προσφέρουν είναι περαιτέρω ισχύ στην «επιχειρηματολογία» των απανταχού λαϊκιστών.

Επομένως, είναι φανερό πως ζητούμενο του διαδικτύου στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες οφείλει να είναι η πλήρης ενημέρωση και η όξυνση του ενδιαφέροντος των πολιτών για συμμετοχή στον δημόσιο βίο (πάντα μέσω των αντίστοιχων ερεθισμάτων). Ωστε, να είναι σε θέση να κατανοούν τις εξελίξεις της πραγματικότητας, και να απευθύνουν ουσιαστικά αιτήματα και προτάσεις σε πολιτικά πρόσωπα και θεσμούς πάντα υπό το πρίσμα μιας ενεργής κοινωνίας πολιτών που θα πορεύεται στη δημόσια ζωή μέσα από τις αρχές του εποικοδομητικού διαλόγου και της επιχειρηματολογίας.

Συμπεράσματα- Συζήτηση

Στόχος της παρούσας εργασίας υπήρξε η εξέταση και περαιτέρω μελέτη της πολιτικής συμμετοχής των νέων στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, και η επίδραση των κοινωνικοοικονομικών παραμέτρων σε αυτή, όπως, και η κυριαρχία του διαδικτύου. Η έρευνα στηρίχθηκε σε ποιοτικά δεδομένα που προήλθαν από τις συνεντεύξεις δέκα νέων (πέντε ανδρών και πέντε γυναικών) 22- 30 ετών. Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν τρεις τύποι συνεντευξιζόμενων: πρώτα, όσοι βρίσκονται σε «αναζήτηση», μετά όσοι βρίσκονται σε «αναζήτηση» αλλά έχουν έντονο το αίσθημα ιδιωτικού συμφέροντος, και τέλος, όσοι έχουν σαφή κομματικό προσανατολισμό. Η ποιοτική μέθοδος κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη για την προσέγγιση και παρουσίαση των στάσεων, αντιλήψεων, συναισθημάτων αλλά και προβληματισμών των νέων για την σημερινή πραγματικότητα στη χώρα τους. Η εργασία χωρίστηκε σε τρία επιμέρους κεφάλαια, καθένα εκ των οποίων εξέτασε μια διαφορετική θεματική ενότητα.

Στο πρώτο κεφάλαιο, αντικείμενο μελέτης υπήρξε η πολιτική συμμετοχή των νέων καθώς και η αντίληψη και η ευαισθησία τους προς την έννοια του γενικού καλού. Στο πλαίσιο αυτό, οι νέοι φάνηκε πως στην πλειοψηφία τους συμμετέχουν στις εκλογές και τις αξιολογούν ως την κατ' εξοχήν σημαίνουσα δημοκρατική διαδικασία. Ωστόσο, πέραν αυτής της συμμετοχής, η ευρύτερη παρουσία τους κρίνεται κοινωνικά και πολιτικά ως αναιμική. Σημαντική παρατήρηση στο εν λόγω κεφάλαιο υπήρξε η κρίση της εμπιστοσύνης των νέων προς παραδοσιακούς δημοκρατικούς θεσμούς και πολιτικά πρόσωπα, η δράση των οποίων έχει συνδεθεί άμεσα στις συνειδήσεις τους με την κρίση που βιώνουν σήμερα οι ίδιοι και οι οικογένειες τους. Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί πως η παρουσία της οικογένειας είναι αρκετά ενεργή αφού μέσω αυτής στηρίζονται μεταξύ τους τα μέλη για να ανταπεξέρθουν στις δύσκολες οικονομικές συνθήκες. Ωστόσο, αυτός ο ισχυρός δεσμός έχει αρνητικό πρόσημο για τη λειτουργία των πολιτών στην κοινωνία και την μεταξύ τους συνεργασία και εμπιστοσύνη.

Στη συνέχεια, αναδείχθηκε η κρίση εμπιστοσύνης στη δράση των κομμάτων σε βαθμό τέτοιο, ούτως ώστε ορισμένοι νέοι να υποστηρίζουν πως δεν δύνανται να κατανοήσουν ούτε τον λόγο ύπαρξής τους. Ενώ, αντίστοιχη δυσκολία είχαν οι νέοι όταν κλήθηκαν να ονομάσουν ένα από τα πρόσωπα της σύγχρονης παγκόσμιας πολιτικής σκηνής ως εκείνο που διαθέτει στοιχεία «ιδανικού ηγέτη». Τις αρετές του ηγέτη αυτού, μπόρεσαν να τις κατονομάσουν, δεν μπόρεσαν όμως ποτέ να τις

αντιστοιχίσουν με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων που ήταν οι νέοι που είχαν σαφή κομματικό προσανατολισμό. Ταυτόχρονα, είναι αξιοσημείωτο πως παρά την κρίση εμπιστοσύνης προς παραδοσιακούς δημοκρατικούς θεσμούς και κόμματα, οι νέοι τάσσονται φανερά υπέρ της διατήρησης και της αναβάθμισης της ποιότητας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Οι ίδιοι βέβαια, δεν φάνηκαν ιδιαίτερα ενεργοί στο πλαίσιο της κοινωνίας πολιτών, το αντίθετο μάλιστα. Γενικότερα, επιθυμούν την ύπαρξη διαμαρτυριών και απεργιών χωρίς όμως να εμφανίζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον δικής τους συμμετοχής.

Ολοκληρώνοντας το πρώτο κεφάλαιο, οι νέοι τάσσονται ξεκάθαρα εναντίον της άσκησης κάθε μορφής βίας, χωρίς ωστόσο να δύνανται να κατανοήσουν πλήρως τις συμβολικές συνδηλώσεις μίας βίαιης ενέργειας στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ενώ, συνολικά, οι σύγχρονες, απαιτητικές και αδιαμφισβήτητα άκρως καταναλωτικές συνθήκες ζωής, δημιουργούν μια εσωστρέφεια στα άτομα που όλο και περισσότερο ενδιαφέρονται για το ατομικό έναντι του συλλογικού συμφέροντος, η έννοια του οποίου έχει παρακμάσει σημαντικά στη χώρα τις τελευταίες δεκαετίες. Οι αντιλήψεις τους γι' αυτό, προσεγγίστηκαν μέσα από ένα σύνολο ερωτήσεων που ανέδειξαν πως οι νέοι θέτουν σαφέστατα πρώτο το ιδιωτικό τους συμφέρον. Κι έχουν μεγαλώσει μέσα σε μία ευρύτερα στρεβλή αντίληψη σχετικά με τον δημόσιο τομέα. Ωστόσο, η συνολική τους στάση και προοπτική είναι δυναμική, και επιθυμεί ουσιαστικές αλλαγές προς όφελος όλων. Τέλος, αναγκαία κρίθηκε η εξέταση του ρόλου της εκπαίδευσης στην καλλιέργεια πολιτικής και κοινωνικής συνείδησης αφού η εκπαίδευση και κατ' επέκτασιν η παιδεία, αναφέρθηκαν επανειλημμένως από τους νέους ως οι μόνες λύσεις στα σύγχρονα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα της χώρας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, στόχος ήταν η εξέταση των παραμέτρων που συνετέλεσαν στη δημιουργία ενός έντονα ευρωσκεπτικιστικού κλίματος στην ελληνική κοινωνία, το οποίο υπήρχε αφενός από την αρχική ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), μετά όμως από την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στη χώρα, το κλίμα αυτό ισχυροποιήθηκε σημαντικά. Οι νέοι φάνηκε πως βιώνουν μια «εσωτερική πάλη» όσον αφορά τον ρόλο και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό που είναι σίγουρο είναι πως αγνοούν πλήρως κάθε συμβολική αξία, και πολιτισμική προσφορά αυτής στην παγκόσμια ιστορία, αναγνωρίζοντας την συμβολή της, με όρους αυστηρά οικονομικούς που δεν σχετίζονται επ' ουδενί στις συνειδήσεις αυτών με ενότητα και αλληλεγγύη των χωρών.

Ως προς την παραμονή της χώρας στην Ε.Ε., οι νέοι κρίνουν πως αυτή είναι μάλλον ένας «μονόδρομος» παρά μια συνειδητή επιλογή δεδομένων των συνθηκών ανασφάλειας και αβεβαιότητας της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, εκτιμούν πως η αναζήτηση νέων συμμάχων, εκτός Ε.Ε. δεν μπορεί να προσφέρει κάτι ουσιαστικό, απλώς είναι σημαντική στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων. Στη συνέχεια, είναι αξιοσημείωτο πως οι νέοι στο σύνολο τους έρχονται σε αμηχανία όταν πρέπει να σκεφτούν τι προσφέρει η Ελλάδα στην Ε.Ε., καθώς εκτιμούν πως δεν δύναται να προσφέρει κάτι, λόγω των οικονομικών δυσχερειών που αντιμετωπίζει. Η εικόνα της χώρας τους για τους ίδιους, είναι αυτή ενός «πειραματόζωου» που η μόνη συμβολή της στην Ε.Ε. είναι αποκλειστικά η γνώση που προκύπτει από όσα επιχειρούνται, και στην ουσία, «δοκιμάζονται» σε αυτήν.

Ταυτόχρονα, οι νέοι πιστεύουν πως η εφαρμογή μεταρρυθμίσεων ήταν επιτακτική για την χώρα και θα έπρεπε να έχει συντελεστεί αρκετά νωρίτερα, ώστε να διασφαλιστεί το επίπεδο ζωής των πολιτών και να αποφευχθεί αυτή η απότομη αλλαγή των συνθηκών ζωής. Υπό αυτό το πρίσμα, η ευρωπαϊκή παρουσία κρίθηκε αναγκαία για την διασφάλιση της εφαρμογής αυτών, με τους νέους όμως να υποστηρίζουν πως αν το δικό τους κράτος ήταν διαφορετικό και μπορούσε να προωθήσει μόνο του τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, τα αποτελέσματα θα ήταν ενδεχομένως καλύτερα, δεδομένου ότι θα λαμβάνονταν υπ' όψιν ευκολότερα οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής κοινωνίας. Τέλος, η παρουσία της Γερμανίας και η δράση της στο πλαίσιο της Ε.Ε. δεν σχετίστηκαν από τους νέους με το ιστορικό παρελθόν των δύο χωρών, αλλά αμιγώς με σύγχρονους όρους οικονομικού συμφέροντος που βέβαια αποκλίνουν σημαντικά από το όραμα της ενότητας και της αλληλεγγύης. Ενώ αντίστοιχα, η σημαντική αρχαιοελληνική συνεισφορά στη φιλοσοφία και τον πολιτισμό ευρύτερα δεν αξιολογείται από τους νέους ως ένα ικανοποιητικό επιχείρημα ιδιαίτερης μεταχείρισης της χώρας, προς τους ξένους εταίρους.

Στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάστηκε συνολικά η επίδραση των μέσων στις κοινωνίες. Πιο συγκεκριμένα, αναδείχθηκε η αξία της εφημερίδας ως ενός «κοινού σημείου αναφοράς» για τους πολίτες, η δημοσίευση των κειμένων της οποίας συντελούσε στην περαιτέρω συζήτηση αυτών μεταξύ των αναγνωστών. Οι οποίοι με τη σειρά τους, για να επιχειρηματολογήσουν για τις θέσεις τους, αναστοχάζονταν, σε όσα είχαν διαβάσει, γεγονός που ενδυνάμωνε την πολιτική και κοινωνική τους παρουσία και σκέψη. Με την πάροδο ωστόσο του χρόνου, η τηλεόραση, ανέτρεψε όλα

αυτά τα δεδομένα. Η λειτουργία της δεν εστιάζει στην κριτική σκέψη πάνω σε όσα προβάλλει αλλά στην αποδοχή αυτών, με την ισχύ της εικόνας και των συναισθημάτων να αξιοποιούνται πρώτη φορά σε τόσο μεγάλο βαθμό από όσους παρουσιάζονται σε αυτή, έχοντας τις αντίστοιχες συνέπειες για την καλλιέργεια πραγματικής επιχειρηματολογίας. Οι νέοι, δεν επιλέγουν ούτε εφημερίδα αλλά ούτε και την τηλεόραση στην καθημερινότητα τους, αφενός επειδή δεν εμπιστεύονται τους ανθρώπους που δραστηριοποιούνται σε αυτές (καθώς συμβολίζουν την παλιά ελίτ, που έχει «αποτύχει» εν συνόλω στο έργο της). Αφετέρου, κρίνουν πως το διαδίκτυο είναι πολύ περισσότερο άμεσο και ανταποκρίνεται πολύ πιο αποτελεσματικά στις σύγχρονες ανάγκες των πολιτών.

Το διαδίκτυο λοιπόν, σε συνέχεια της τηλεόρασης αξιοποιεί στο έπακρο την λειτουργία της εικόνας και του συναισθήματος, ενώ βασικά του ζητούμενα είναι η αμεσότητα και η επικοινωνία, συχνά σε βάρος της ίδιας της πληροφορίας. Έτσι, είναι φανερό πως η επιχειρηματολογία φθίνει στο διαδικτυακό πλαίσιο, όπου ειδικότερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κυριαρχεί η δημοσίευση σύντομων σχολίων κι όχι ολόκληρων επιχειρημάτων. Οι νέοι, υποστηρίζουν πως δεν προχωρούν σε δημόσιους διαλόγους, καθώς δεν νιώθουν πως μπορεί να τους προσφέρει αυτή η διαδικασία κάτι παραπάνω. Ενώ, συχνότερα, διαβάζουν τους τίτλους άρθρων και μόνο αν τους ενδιαφέρει κάτι πραγματικά θα προχωρήσουν στην ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου, δεδομένου του τεράστιου όγκου πληροφοριών που καλούνται να διαχειριστούν καθημερινά. Έτσι, καθίσταται σαφές πως η κυριαρχία του διαδικτύου συμβάλλει καθοριστικά μεταξύ άλλων στη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, εφόσον δεν καλλιεργείται μέσω αυτού ο λόγος επιχειρηματολογίας και ο αναστοχασμός, αλλά η αποδοχή των εκπεμπόμενων μηνυμάτων κατά το πρότυπο της τηλεόρασης.

Συνοψίζοντας, οι νέοι βιώνουν μια αξιοσημείωτη κρίση εμπιστοσύνης προς παραδεδεγμένα δημοκρατικά όργανα και θεσμούς, ως αποτέλεσμα της δεινής οικονομικής κατάστασης που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Ταυτόχρονα, η γνώση τους για κοινωνικοπολιτικά και οικονομικά θέματα είναι ιδιαίτερα ασθενής με αποτέλεσμα να παρατηρείται πως αφενός, για ό,τι σχετίζεται με την δική τους εμπειρία, μπορούν να επιχειρηματολογήσουν και να παρουσιάσουν μια ολοκληρωμένη άποψη είτε ορθή ή εσφαλμένη. Στις περισσότερες όμως ερωτήσεις, ενώ είχαν γνώμη, παρουσίαζαν έλλειψη επιχειρημάτων με τους ίδιους συχνά να συνειδητοποιούν πως δεν

είχαν σκεφτεί ουσιαστικά για ποιο λόγο έχουν τη συγκεκριμένη άποψη. Σε αυτή την αντίληψη της πραγματικότητας εκτός από τον βαθμό περιπλοκότητας αυτής, συντελούν σημαντικά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, η λειτουργία των οποίων δεν προωθεί τον ουσιαστικό διάλογο αλλά στηρίζεται στην άκριτη αναπαραγωγή επιμέρους γνώμων που δεν αλληλοεπιδρούν εποικοδομητικά και δημιουργικά μεταξύ τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, είναι σκόπιμο να αναφερθεί πως δεδομένων των σύγχρονων συνθηκών ζωής είναι καθοριστική η λειτουργία της εκπαίδευσης. Οι νέοι πολίτες οφείλουν να έχουν ένα σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων που δεν καλλιεργούνται επ' ουδενί από τη σημερινή προοπτική στην εκπαίδευση. Με αποτέλεσμα, να δυσχεραίνεται η αντίληψη της πραγματικότητας από τους ίδιους και η κριτική στάση τους σε αυτή. Άρα, είναι σαφές, πως ενεργοί πολίτες χωρίς ουσιαστική γνώση για την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα, καθώς και για την λειτουργία και τον ρόλο των δημοκρατικών θεσμών και αξιών, δεν δύναται να υπάρξουν.

Η παρούσα έρευνα αναδεικνύει το ότι η χαμηλή πολιτική συμμετοχή και το περιορισμένο ενδιαφέρον για την πολιτική, σχετίζονται άμεσα με την χαμηλή εμπιστοσύνη, που πηγάζει ωστόσο από την ελλιπή γνώση των νέων, υπό το πρίσμα πάντα, άκρως απαιτητικών και γρήγορων ρυθμών ζωής που δεν επιτρέπουν στους πολίτες την ενδελεχή εξέταση πληροφοριών για την τελική κατανόηση των όσων εξελίσσονται στη δημόσια σφαίρα. Επομένως, κρίνεται ως αναγκαία η περαιτέρω έρευνα των τρόπων με τους οποίους οι πολίτες μπορούν από νωρίς να μυηθούν στον δημόσιο βίο, στην καλλιέργεια του διαλόγου και στην ανάπτυξη κριτηρίων αποτελεσματικής ενημέρωσης, με αποτέλεσμα την τελική αναβάθμιση της ποιότητας του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλιβιζάτος, Ν. (2013). *Ποια δημοκρατία για την Ελλάδα μετά την κρίση; Για την αποκατάσταση των λέξεων και του νοήματος τους*. Αθήνα: Πόλις.
- Arendt, H. (1986). *Η ανθρώπινη κατάσταση* (επιμ. και μτφρ. Στέφανος Ροζάνης και Γεράσιμος Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: Γνώση. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1958).
- Arendt, H. (2012). *Ελευθερία, αλήθεια και πολιτική* (επιμ. και μτφρ. Γιώργος Μερτίκας). Αθήνα: Στάσει Εκπίπτοντες. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1966).
- Βαμβακάς, Β. (2014). *Ο λόγος της κρίσης*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Bolz, N. (2008). *Το αλφαβητάρι των μέσων* (επιστημ. επιμ. Δ. Καββαθάς- Ν. Ηλιάδης, μτφρ. Λ. Αναγνώστου). Αθήνα: Σμίλη. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2007).
- Γεωργιάδου, Β. (2016). Συναισθηματική ένταση και ματαιώση: Προϋποθέσεις για την άνοδο του λαϊκισμού. Στο Ι. Βαρτζόπουλος (Επιμ.), *Ο Πειρασμός του Λαϊκισμού και οι Περιπέτειες του Λόγου*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμός.
- Δεμερτζής, Ν. (2002). *Πολιτική Επικοινωνία: Διακινδύνευση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Διανέοσις (2018α). 7^{ος} Γύρος της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών (World Values Survey 7). Ανακτήθηκε 24 Νοεμβρίου, 2018 από <https://www.dianeosis.org/research/world-values-survey/>.
- Διανέοσις (2018β). Τι πιστεύουν οι Έλληνες. Ανακτήθηκε 23 Νοεμβρίου, 2018 από <https://www.dianeosis.org/research/tpe-2018/>.
- Ευθυμίου, Μ. (2017). *Σταθερές και Ανατροπές στις Απόψεις των Ελλήνων*. Αθήνα: Διανέοσις.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2018). *Ελλάδα- Ευρωπαϊκή Ένωση: Τρία λάθη και πέντε μύθοι. Μία νέα ερμηνεία για την κρίση της Ελλάδας στην Ε.Ε.*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Καστοριάδης, Κ. (2000). *Οι ομιλίες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ύψιλον.

- Κονδύλης, Π. (1997). *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Lasch, C. (2008). *Η κουλτούρα του Ναρκισσισμού: η αμερικανική ζωή σε μια εποχή μειουμένων προσδοκιών* (επιμ. και μτφρ. Βασίλης Τομανάς). Σκόπελος: Νησίδες. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1979).
- Lasch, C. (2014). *Η κουλτούρα του εγωισμού* (επιμ. και μτφρ. Χριστίνα Σταματοπούλου και Γιώργος Καραμπέλιας). Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2012).
- Μανιτάκης, Α. (2014). Η κρίση ως ευκαιρία για τη ριζική αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης. Πολιτική Επιθεώρηση/ Political Review. Ανακτήθηκε 20 Μαρτίου, 2019 από http://politicalreviewgr.blogspot.com/2014/02/blog-post_2.html
- Μαραντζίδης, Ν. (2017). Οι Έλληνες αλλάζουν ιδέες για την Ευρώπη και τον Κόσμο. Αθήνα: Διανέοσις.
- Μοσχονάς, Γ. (2016). *Τι πιστεύουν οι Έλληνες: ένας αξιακός χάρτης της ελληνικής κοινωνίας*. Αθήνα: Διανέοσις.
- Müller, J. W. (2017). *Τί είναι ο λαϊκισμός;* (επιμ. και μτφρ. Δημήτρης Αντωνίου και Ελένη Κοσμά). Αθήνα: Πόλις. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2016).
- Πολίτης, Γ. (2013). *Να σηκωθούμε όρθιοι. Η επανάσταση της κοινής λογικής*. Αθήνα: Ψυχογιός.
- Σωτηρόπουλος, Δ.Α. (2017). *Η Ελληνική κοινωνία των πολιτών και η οικονομική κρίση*. Αθήνα: Ποταμός.
- Τσέκερης, Χ. (2018). *Κρίση, Θεσμοί, Ταυτότητες και νεολαία στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Τσιβάκου, Ι. (2015). *Ο ηγέτης ως ενσάρκωση του θεσμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- Χαϊντενράιχ, Ε. (2014). Οδηγός Ποιοτικών Συνεντεύξεων. Εκπαιδευτικό υλικό από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Πόλη και περιβάλλον. Εφαρμοσμένη και Κλινική Κοινωνιολογία». Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Χατζής, Α. (2017). Τι μας έμαθε η κρίση. Αθήνα: Διανέοσις.
- Χτούρης, Σ. (2017). *Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα*. Αθήνα: Επίκεντρο.

Ξενόγλωσση

- Achen, C. H., & Bartels, L. M. (2016). *Democracy for Realists: Why Elections do not produce responsive government*. Princeton: Princeton University Press.
- Benkler, Y., Faris, R., & Roberts H. (2018). *Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Davou, B. & Demertzis, N., (2013). Feeling the Greek financial crisis. Στο N. Demertzis (επιμ.) *Emotions in Politics: The affect dimension in political tension* (93-123). London: Palgrave- MacMillan.
- Foa, R., S., & Mounk, Y. (2016). The Danger of Deconsolidation: The Democratic Disconnect. *Journal of Democracy*, 27(3), 5-17.
- Gauchet, M. (2017). *The Crisis of Democratic Politics* (tr. Natalie J. Doyle). Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου, 2018 από https://www.academia.edu/31157636/Marcel_Gauchet_The_Crisis_of_democratic_politics_.pdf
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Illouz, E. (2015). *Mehr Emotion wagen?*. Ανακτήθηκε 17 Ιανουαρίου, 2018, από <http://www.taz.de/!159583/>
- Illouz, E. (2008). *Saving the Modern Soul: Therapy, Emotions, and the Culture of Self-Help*. Berkeley: University of California Press.
- Kalogeropoulos, A. (2018). Greece- Reuters Institute Digital News Report 2018. Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου, 2018 από <http://www.digitalnewsreport.org/survey/2018/greece-2018/>
- Lasch, C. (1996). *The Revolt of the Elites and the Betrayal of democracy*. New York: W. W. Norton & Company.
- Lialiouti, Z., & Bithymitris, G. (2012). “The Nazis Strike Again”: the concept of German Occupation, party strategies and mass perceptions under the prism of

the Greek economic crisis. Centre for Political Research, Department of Political Science and History, Panteion University.

- Mair, P. (2013). *Rulling the Void: The Hollowing of Western Democracy*. New York: Verso.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective Publics: Sentiment, Technology, and Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Persily, N. (2017). The 2016 U.S. Election: Can democracy survive the internet?. *Journal of Democracy*, 28(2), 63-76.
- Schudson, M. (2007). The Anarchy of Events and the Anxiety of Story Telling. *Political Communication*, 24(3), 253-257.
- Skoulariki, A. (2018). Conspiracy Theories Before and After the Greek Crisis: Discursive Patterns and Political Use of the “Enemy”. *Science and Society: Journal of Political and Moral Theory*, 37(1), 73-108.
- Slaughter, A.M. (2017). *The Chessboard and the Web: Strategies of Connection in a Networked World*. New Haven: Yale University Press.
- Standard Eurobarometer 89 (2018). *Public opinion in the European Union, First results*.
- Standard Eurobarometer 90 (2018). *Public opinion in the European Union, First results*.
- Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton: Princeton University Press.
- Tarde, G. (1969). *On communication and social influence*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tsoukalis, L., (2013). International Bubbles, European Currency Union, and National failures: The Case of Greece and the Euro-crisis. Στο A. Triantafyllidou, R. Gropas & H. Kouki (επιμ.) *The Greek Crisis and European Modernity* (25-43). London: Palgrave MacMillan.

- Van Dijk, J. A. G. M. (2012). *Digital Democracy: Vision and Reality*. Στο I. Snellen M. Thaens, & W. van de Donk (επιμ.) *Public Administration in the Information Age* (49-62). Amsterdam: IOS Press.
- Vasilopoulou, S. (2018). The party politics of Euroscepticism in times of crisis: The case of Greece. *Politics*, 38(3), 311-326.
- Zeri, P. (2017). How the Greek Radical Left and Extreme Right Are Perceiving Democracy: A Research Attempt at a Social Epistemological Explanation, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2907646
- Zeri, P., Tsekeris, C., & Tsekeris, T. (2018). *The Social Power Dynamics of Post-Truth Politics: How the Greek Youth Perceives the 'Powerful' Foreigners and Constructs the Image of the European Partners*. European Consortium for Political Research (ECPR) General Conference 2018, held at Universität Hamburg, Germany, 22-25 August 2018 (Panel: Reimagining European Integration: Changing Perspectives in Southern Europe).

Παράρτημα I

Στο ακόλουθο παράρτημα παρατίθεται το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε κατά την διεξαγωγή των συνεντεύξεων, καθώς και η αιτιολόγηση των ερωτήσεων που περιλαμβάνει.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Νέοι, εκλογές και αντιπροσώπευση.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

Αιτιολόγηση: Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, το πολιτικό ενδιαφέρον και η πολιτική συμμετοχή των νέων είναι σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές. Ταυτόχρονα, η κυριαρχία του διαδικτύου αλλά και του ευρύτερου λαϊκιστικού κλίματος εντείνουν το αίτημα για περισσότερους αμεσοδημοκρατικούς θεσμούς. Έτσι, σε πρώτο επίπεδο θέλουμε να εξεταστεί το κατά πόσο υπάρχει συμμετοχή των νέων ανθρώπων σε εκλογικές διαδικασίες, το πώς αξιολογούνται αυτές στις συνειδήσεις τους και φυσικά το αν νιώθουν πως τους οδηγούν σε κόμματα που αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά τις σκέψεις και επιθυμίες τους στην καθημερινότητα τους, εντός κι εκτός συνόρων.

Νέοι και ενεργή συμμετοχή στην Κοινωνία Πολιτών.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές

και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

Αιτιολόγηση: Η έννοια της κοινωνίας των πολιτών δεν είναι πάντα τόσο εύκολο να οριστεί με σαφήνεια κι ακρίβεια (Σωτηρόπουλος, 2017). Ωστόσο, το μόνο σίγουρο είναι πως από την φύση της στηρίζεται στην δράση των πολιτών. Χωρίς πράξεις δεν μπορούμε να μιλήσουμε για έναν ουσιαστικά ενεργό πολίτη. Η εθελοντική δράση σε οργανώσεις, η ένταξη σε κινήματα πολιτών με συγκεκριμένα αιτήματα και προτάσεις, όπως και η ενεργή συμμετοχή σε πολιτικές παρατάξεις είναι ορισμένες από τις δράσεις που προάγουν τη συμμετοχή στο δημόσιο βίο. Επομένως, είναι βασικό να εξετάσουμε το κατά πόσο είναι πράγματι οι νέοι είναι ενεργοί συστηματικά κι επιθυμούν να εντάσσονται σε συλλογικότητες μέσω των οποίων προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο, μη εξυπηρετώντας καθ' αυτά προσωπικά συμφέροντα.

Νέοι και ενεργή συμμετοχή σε διαμαρτυρίες και διαδηλώσεις.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

Αιτιολόγηση: Τα τελευταία χρόνια υπήρξαν πολύ δύσκολα, και προκάλεσαν την οξεία δυσαρέσκεια των πολιτών. Έτσι, θέλουμε να εξετάσουμε το κατά πόσο οι νέοι είναι εξοικειωμένοι με συνολικές δράσεις έκφρασης παραπόνων και επιδιώξεων, στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ενώ, στόχος είναι και η περαιτέρω μελέτη της αντίληψης αυτών για πολιτικά κόμματα και παρατάξεις, καθώς και την δράση αυτών.

Νέοι και στάσεις προς την βία.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

Αιτιολόγηση: Η διαμαρτυρία είναι δικαίωμα κάθε πολίτη. Ωστόσο, όταν στο πλαίσιο της παρεμποδίζεται και πλήττεται η ζωή μίας ομάδας πολιτών (π.χ. κάτοικοι του κέντρου της Αθήνας) παύει να έχει δημοκρατικό χαρακτήρα. Κάθε πραγματική διαμαρτυρία πρέπει να στηρίζεται σε επιχειρήματα, διάλογο και να αποσκοπεί σε ουσιαστική επικοινωνία με όσους λαμβάνουν αποφάσεις. Η επικράτηση δια της ισχύος καταπατά κάθε δημοκρατική αρχή. Ωστόσο, σε αβέβαιες περιόδους όπως η σημερινή, τα συναισθήματα μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την πολιτική τους κρίση.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

Αιτιολόγηση: Η παραπάνω ενέργεια είναι μια πράξη βίας με μεγάλη συμβολική αξία για την δημοκρατία, την ελευθερία του λόγου και τη λειτουργία των μέσων ευρύτερα. Είναι εύλογο λοιπόν, να εξεταστεί το κατά πόσο οι νέοι μπορούν να αντιληφθούν τον συμβολισμό της ενέργειας αυτής ή αν την αντιμετωπίζουν με όρους καθαρά «ανθρωπιστικούς» που τάσσονται εναντίον κάθε μορφής βίας που ενδέχεται να απειλήσει την ανθρώπινη ζωή.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη

κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

Αιτιολόγηση: Ολοκληρώνοντας την εξέταση των στάσεων τους προς την βία, θέλουμε να δούμε το που πιστεύουν πως βρίσκονται οι ευθύνες για τέτοιου είδους περιστατικά (άσκησης βίας όχι σε πολιτικά συμφραζόμενα). Στη συνέχεια, να μας μιλήσουν για το αν πιστεύουν πως η κοινωνία τους χαρακτηρίζεται συνολικά από βία, και τέλος, αν πιστεύουν πως η δημοσιοποίηση τους εξυπηρετεί στην ευαισθητοποίηση και αποφυγή αυτών, ή αν προτείνουν κάποια άλλα λύση.

Νέοι και στάσεις για τη φοροδιαφυγή.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

Αιτιολόγηση: Μέσα από την παραπάνω ερώτηση οι νέοι καλούνται να παρουσιάσουν τις αντιλήψεις τους για το ιδιωτικό έναντι του δημόσιου συμφέροντος και να αιτιολογήσουν τις απόψεις τους αυτές. Η απόδοση των φόρων είναι υποχρέωση κάθε πολίτη. Επομένως, είναι δεδομένο πως το αντίθετο αποτελεί μια αντικοινωνική πράξη που στρέφεται εναντίον των πολιτών. Ωστόσο, στην Ελλάδα μία τέτοια αντίληψη δεν

ακμάζει στη συνείδηση του μέσου πολίτη. Σε πρόσφατη έρευνα (Διανέοσις, 2018β), το 13,4% των ερωτηθέντων δήλωσε πως δεν θεωρεί τη φοροδιαφυγή κλοπή, ενώ στη ίδια έρευνα, το 40,7% δήλωσε πως η φοροδιαφυγή είναι θεμιτή άμυνα κατά της υπερβολικής φορολογίας.

Νέοι και μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

Αιτιολόγηση: Ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα αποτελεί ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα της ελληνικής κοινωνίας, λόγω του -κατά πολλούς- υπερβολικά μεγάλου μεγέθους του. Στόχος των παραπάνω ερωτήσεων είναι κατ' αρχάς, η διερεύνηση του αισθήματος συλλογικής ευθύνης και κυρίως των αντιλήψεων των νέων προς την λειτουργία και την αξιοπιστία του κρατικού συστήματος. Στη συνέχεια, είναι ζητούμενο η προσέγγιση των δικών τους αντιλήψεων για τις ενδεδειγμένες λύσεις. Καθώς, και το τι συμβολίζει για τους ίδιους η εργασία στον δημόσιο τομέα.

Νέοι και σύγχρονες συνθήκες ζωής.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ'

εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

Αιτιολόγηση: Όπως έχει υποστηρίξει η Arendt (2012) βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη ελεύθερων πολιτών είναι το αίσθημα ασφάλειας. Λόγω των οικονομικών δυσκολιών της χώρας, το αίσθημα ασφάλειας είναι λογικό να μην είναι ισχυρό. Η πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών έχει βιώσει σημαντικές αλλαγές στην καθημερινότητα της τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, δεν φαίνεται πως όλοι πιστεύουν ότι αυτές τους οι θυσίες θα έχουν πράγματι μελλοντικά θετικό αντίκτυπο, με αποτέλεσμα να κρίνουν ως αρνητικές τόσο τις σημερινές τους συνθήκες διαβίωσης όσο και τις μελλοντικές, δείχνοντας ξανά πολύ χαμηλή εμπιστοσύνη στην κρίση όσων λαμβάνουν τις αποφάσεις. Αφενός λοιπόν οι νέοι καλούνται να αξιολογήσουν τις τρέχουσες συνθήκες. Αφετέρου, να επιχειρηματολογήσουν για το εάν μια διαφορετική μορφή διακυβέρνησης θα αποτελούσε ενδεχομένως μια αποδοτική λύση στα σύγχρονα προβλήματα.

Νέοι και πρόσληψη του «ιδανικού ηγέτη»

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

Αιτιολόγηση: Κάθε πολιτικός μέσω των δηλώσεων και των αντιλήψεων του έχει διαμορφώσει ένα προφίλ με βάση το οποίο οι νέοι θα τον ξεχωρίσουν. Αυτό που έχει

πραγματικό ενδιαφέρον είναι η αιτιολόγηση της επιλογής τους που θα αναδείξει το ποιες θεωρούν ως βασικές αρετές μίας σημερινής πολιτικής προσωπικότητας με τις αντίστοιχες βέβαια συνέπειες για την λειτουργία της κοινωνίας. Αλλά, και το αν θα μπορέσουν να αντιστοιχίσουν τις αρετές αυτές σε συγκεκριμένα πρόσωπα. Είναι αξιοσημείωτο σε αυτό το σημείο πως σε αντίστοιχο ερώτημα (Διανέοσις, 2018β), το υψηλότερο ποσοστό συγκέντρωσε ο Πούτιν με 30%.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

Αιτιολόγηση: Η αξία παραμονής της χώρας στην Ε.Ε. έχει αμφισβητηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια με τις ευρωσκεπτικιστικές φωνές της χώρας να γνωρίζουν μεγάλη αποδοχή από σημαντική μερίδα πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σκόπιμο να εξετάσουμε το πώς αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι νέοι την συμμετοχή της χώρας σε αυτήν, και αν νιώθουν πως παρά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει, η Ελλάδα παραμένει ένα ισάξιο και ισότιμο μέλος της Ένωσης. Ή, αν ενδεχομένως κρίνουν πως η αναζήτηση νέων (ή η ισχυροποίηση υπαρχουσών) συμμαχιών, θα ήταν μία κίνηση στρατηγικής σημασίας για την χώρα, και μια πολύ θετική επιλογή.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει

αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

Αιτιολόγηση: Η δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας έχει πλήξει σημαντικά την αξιοπιστία του οράματος της Ένωσης στα μάτια των Ελλήνων. Είναι λοιπόν αναγκαίο να μας μιλήσουν οι νέοι για το αν θεωρούν πως οι μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα ήταν αναγκαίες, αν πιστεύουν πως θα ήταν καλύτερο να διαχειριστεί η Ελλάδα μόνη της την κρίση στην οικονομία της, χωρίς ευρωπαϊκή παρέμβαση. Και, τέλος, να κάνουν μια σύντομη αποτίμηση του ρόλου της Γερμανίας στην ελληνική οικονομία, η οποία είχε επικριθεί εντόνως τα τελευταία χρόνια, καθιστώντας στις συνειδήσεις των πολιτών την Γερμανία ως «τον απόλυτο εχθρό» της Ελλάδας.

Νέοι και πρόσληψη της αξίας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

Αιτιολόγηση: Είναι δεδομένο πως δεν υπάρχουν ανώτεροι και κατώτεροι λαοί. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, πολλά λαϊκιστικά κόμματα επικαλούνται το ιστορικό παρελθόν της Ελλάδας θέλοντας να αποδείξουν πως μια τέτοια ανωτερότητα όντως υφίσταται και κυρίως επιδιώκουν να αποδείξουν πως η πολιτιστική κληρονομιά των αρχαίων χρόνων, είναι ένα ακλόνητο επιχείρημα υπέρ μιας ειδικής μεταχείρισης της χώρας από το σύνολο των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Έτσι, είναι εύλογο να εξετάσουμε το κατά πόσο η παραπάνω η ρητορική έχει επηρεάσει την κρίση των νέων.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

Αιτιολόγηση: Τελευταίες έρευνες δείχνουν πως οι Έλληνες επιλέγουν σε μεγάλο βαθμό τις ειδήσεις που τους εμφανίζονται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ενώ η ανάγνωση εφημερίδων περιορίζεται σε κοινά μεγαλύτερων ηλικιακών ομάδων. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με έρευνα της Διανέοσις (2018α), στο σύνολο του πληθυσμού το 83,1% δηλώνει πως ενημερώνεται από τα νέα της τηλεόρασης, ενώ από ημερήσιες εφημερίδες μόλις το 24,5%. Όσον αφορά την τηλεόραση στις ηλικίες 18-29 τα ποσοστά είναι αρκετά υψηλά με το 75,9% να ενημερώνεται καθημερινά και εβδομαδιαία από αυτή, ως προς τις εφημερίδες όμως τα ποσοστά είναι χαμηλά με μόλις το 15,9% να

ενημερώνεται από αυτές καθημερινά και εβδομαδιαία. Ωστόσο, το 78,3% των νέων 18-29 ενημερώνεται σε καθημερινή και εβδομαδιαία βάση από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ενώ στο σύνολο του πληθυσμού, το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 46,3%, με το 56,2% να ενημερώνεται από το διαδίκτυο ευρύτερα. Στην προτίμησή τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης φαίνεται πως σημαντικό ρόλο παίζει η σχεδόν αποκλειστική τους πρόσβαση από τα κινητά τους τηλέφωνα.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

Αιτιολόγηση: Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες διαστάσεις της διαδικτυακής κοινότητας είναι για πολλούς η δυνατότητα που δίνει για ελεύθερο διάλογο και ανταλλαγή απόψεων που για ορισμένους υπέρμαχους της θα ξεπερνούσε ακόμη και την επιρροή της δημόσιας σφαίρας στο άτομο. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να επαληθεύεται καθώς πολλοί είναι οι χρήστες που δηλώνουν πως απλά παρακολουθούν αναρτήσεις χωρίς να εκφράζουν οι ίδιοι την άποψη τους πόσω μάλλον να μπουν στη διαδικασία διαλόγου. Επίσης, στο διαδικτυακό περιβάλλον φαίνεται πως δεν ακμάζει η διαδικασία της διασταύρωσης των πληροφοριών καθώς οι χρήστες αφήνουν τους εαυτούς τους

στην τυχειότητα του μέσου με αποτέλεσμα να εκτίθενται συχνότερα σε ειδήσεις από ίδιες ή παρόμοιες πηγές.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

Αιτιολόγηση: Η «επανάσταση» του διαδικτύου έχει φέρει στο προσκήνιο μια νέα στάση των πολιτών απέναντι στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, τα οποία συχνά αποδοκιμάζονται ως «προϊόντα» μιας ελίτ που απέχει σημαντικά από τους ίδιους και δεν αφήνει περιθώριο έκφρασης της δικής τους φωνής. Ταυτόχρονα, η αξιοπιστία τους αμφισβητείται συχνά, καθώς υποστηρίζεται πως αντί να ασκούν κριτική, συχνά γίνονται φερέφωνα συγκεκριμένων πολιτικών θέσεων και προσώπων αδιαφορώντας για το κοινό καλό. Είναι εντυπωσιακό, πως σε σχετικό ερώτημα το 79,2% των ερωτηθέντων πιστεύει πως όλοι και οι περισσότεροι δημοσιογράφοι και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας εμπλέκονται στη διαφθορά (Διανέοσις, 2018α).

Παράρτημα II

Στο παρακάτω παράρτημα, παρατίθεται το υλικό που προέκυψε από την απομαγνητοφώνηση των ποιοτικών συνεντεύξεων.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 1^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΓΥΝΑΙΚΑ 24 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΟ ΚΟΡΩΠΙ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ, ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΝΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΜΕΙΝΕΙ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΜΕ ΚΑΛΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΗ ΑΠΟ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: Ναι συμμετείχα, έχω την εντύπωση πως συμμετείχα μάλιστα σε όλες, εφόσον είχα δικαίωμα συμμετοχής (ήμουν άνω των 18). Θεωρώ ότι αν όλοι δίναμε την κατάλληλη προσοχή σε αυτά τα δευτερόλεπτα που ρίχνουμε την ψήφο μας μπορεί να είχαμε διαφορετική «σταδιοδρομία» στην καριέρα μας ως ενεργοί πολίτες.

2^η: Ήταν οι επιλογές κι όχι η επιλογή, δεν στήριξα μόνο ένα κόμμα. Γενικότερα θεωρώ ότι δεν μπορεί να βρει κάποιος ένα κόμμα που να πει ότι απόλυτα τον αντιπροσωπεύει

κι αυτή τη στιγμή αυτό που ψάχνουμε είναι το λιγότερο κακό ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα.

Συμπληρωματική ερώτηση: οι επιλογές που μου ανέφερες κινούνταν στον ίδιο προσανατολισμό;

Απάντηση: αν με ρωτάς η Ελλάδα δεν είχε ποτέ ούτε σοβαρή αριστερά, ούτε σοβαρή δεξιά, ούτε τίποτα σοβαρό. Πάντα είχε κάτι λανθάνον μέσα σε αυτά, δεν υπήρχαν οι ιδέες έτσι όπως θα έπρεπε να ήταν, από εκεί και πέρα αυτοπροσδιορίζομαι ως αριστερή, ήταν αριστερές οι επιλογές μου, εκτός από μια την οποία θα την χαρακτήριζα περισσότερο χιουμοριστική και ήταν πιο κεντρώα.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: ήμουν σε κάποιους αθλητικούς συλλόγους σε νεαρότερη ηλικία, πάλι σε νεαρότερη ηλικία σε πολιτιστικό σύλλογο, θεωρώ ότι είναι υγεία για ένα άτομο αυτή η μορφή ενασχόλησης, τον εμπλουτίζει, τον βοηθάει, ξεφεύγει από τα αυστηρά δεδομένα του κόμματος, που θα πάω, θα μπλέξω με κάτι και θα έχω απώτερο σκοπό γιατί ουσιαστικά βοηθάει στην αυτοβελτίωση του ατόμου αλλά αυτή την περίοδο και λόγω χρόνου δεν είμαι σε κάποια. Τότε ασχολούμουν συστηματικά.

2^η: εκτός από την αυτοβελτίωση (που ήδη αναφέρθηκε), με το να γνωρίζεις νέους ανθρώπους, γνωρίζεις και τον εαυτό σου μέσα απ' αυτούς, γιατί βλέπεις πως αντιδράς σε καταστάσεις και συμπεριφορές διαφορετικές και μη προστατευμένες, δηλαδή φεύγεις από τον αυστηρό κύκλο της οικογένειας, του σχολείου, του στενού περιβάλλοντος και μπαίνεις σε έναν κύκλο ο οποίος είναι άνθρωποι που έχουν διαφορετικά βιώματα, κουβαλούν διαφορετικές ιστορίες πάνω τους και θα δεις και διαφορετικές συμπεριφορές, άλλες προς το καλύτερο κι άλλες προς το χειρότερο.

Συμπληρωματική ερώτηση: να υποθέσω πως η συμμετοχή σου ήταν στο πλαίσιο ενός συλλογικού σκοπού;

Απάντηση: δεν ήταν μόνο αυτό, εξαρτάται, στον αθλητικό σύλλογο που ήμουν επειδή το άθλημα που έκανα, η κολύμβηση, ήταν ατομικό, δεν είχε κάτι συλλογικό, δεν ήμασταν ομάδα δηλαδή κατεβαίναμε σαν ομάδα στους αγώνες αλλά ο καθένας προσπαθούσε να έχει έναν υγιή ανταγωνισμό, να κάνει έναν καλύτερο χρόνο, να κάνει κάτι καλύτερο, αλλά εντάξει με τα παιδιά δηλαδή ήμασταν φίλοι στην ομάδα.

Συμπ. Ερ. 2^η: Άρα δεν νιώθεις πως η συγκεκριμένη δράση σου δημιούργησε κάποια συλλογική συνείδηση;

Απάντηση: η συγκεκριμένη όχι.

Συμπ. Ερ. 3^η: ως φοιτήτρια συμμετείχες σε κάποια φοιτητική παράταξη;

Απάντηση: όχι, δεν συμμετείχα σε καμία φοιτητική παράταξη και παρόλο που προσπαθούσα να παρευρίσκομαι σε όλες τις φοιτητικές συνεδριάσεις που κάναμε εντός του χώρου του πανεπιστημίου, θεωρώ μέγιστο λάθος το γεγονός ότι έχει επιτραπεί, με αυτή τη μορφή που υπάρχει σήμερα στα ελληνικά πανεπιστήμια, να υπάρχουν κομματικές παρατάξεις, είτε αυτή ονομάζεται ΔΑΠ, είτε αυτή ονομάζεται ΠΑΣΠ, ΕΑΑΚ, το θεωρώ μέγιστο λάθος, θεωρώ ότι εξυπηρετούν άλλους σκοπούς, δεν έχουν καμία θέση στα ελληνικά πανεπιστήμια και αν ήταν στο χέρι μου δεν θα υπήρχαν καθόλου γιατί έχουν πολύ άσχημη συμπεριφορά, θεωρώ ότι δεν είναι ο ρόλος μας εμάς, όταν φεύγουμε από το περιβάλλον του σχολείου και προσπαθούμε να γνωρίσουμε τι είναι το καθένα, να πάμε να προσαρτόμαστε κατευθείαν, χωρίς να διαβάσουμε, χωρίς να γνωρίζουμε, σε κάτι που ουσιαστικά εμάς δεν μας ωφελεί, ωφελεί κάποιον άλλον.

Συμπ. Ερ. 4^η: δεν νιώθεις δηλαδή ότι η διαδικασία αυτή σου δημιουργεί μια πολιτική συνείδηση;

Απάντηση: όχι, αντιθέτως, το ότι θα πω ότι υπάρχει η ΔΑΠ, η ΠΑΣΠ, μέσα στο πανεπιστήμιο, δεν με κάνει να θέλω να πάω στη Ν.Δ. αργότερα, αντιθέτως, το σιχαίνομαι.

Συμπ. Ερ. 5^η: εκτός από τις φοιτητικές παρατάξεις, υπήρξε κάποια περιβαλλοντική π.χ. οργάνωση ή αντιρατσιστική, φεμινιστική που να σε έχει βάλει ποτέ στη διαδικασία του

να πεις «εγώ θέλω να συμμετέχω» ή να νιώθεις πως εγώ στο μέλλον θα ήθελα να συμμετέχω σε αυτό;

Απάντηση: έχω γνωρίσει αρκετές, έχω διαβάσει μάλλον για αρκετές ομάδες, συλλόγους, όπως είναι η Διεθνής Αμνηστία, ένας οργανισμός. Το πρόβλημα είναι ότι δεν προβάλλονται κατά την άποψη μου αρκετά, δεν έχουν αυτή την προβολή κι αυτή την επικοινωνία την οποία θα έπρεπε να είχαν με τον έξω κόσμο.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι. Γιατί, ίσως φταίει και το αντικείμενο των σπουδών μου, θεωρώ ότι οτιδήποτε και να έκανα στην προκείμενη κατάσταση, ειδικότερα όταν έγιναν και ξεκίνησαν αυτές οι διαμαρτυρίες, η Ελλάδα είχε μπει σε έναν δρόμο, σ' ένα μονοπάτι, στο οποίο δεν υπήρχε γυρισμός, δηλαδή ακόμη κι αν κατέβαινε με τους «αγανακτισμένους» δεν θα αυξανόταν την επόμενη μέρα ο μισθός μου, ούτε θα υπήρχε κάποια καλύτερευση. Ήταν μια πολιτική η οποία προερχόταν από την Κεντρική Ευρώπη, έπρεπε να ακολουθηθεί, υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι, λάθος χειρισμοί από εμάς πολλοί και μας οδήγησαν σε αυτό.

2^η: όχι, σήμερα θεωρώ ότι δεν υπάρχει κάποιο κόμμα που να με αντιπροσωπεύει για να μπορέσω να το υποστηρίξω και να το στηρίξω όπως θα έπρεπε.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

Απάντηση: δεν θυμάμαι ποιος το είχε πει, αλλά είχε πει πως το να βρεις την τρέλα σε έναν άνθρωπο είναι σπάνιο, το να το βρεις όμως στη μάζα είναι πολύ συχνό φαινόμενο και είναι μάλλον κι ο κανόνας πολλές φορές. Το ότι βλέπουμε τέτοιες συμπεριφορές παρά το ότι είπα αυτό, δεν θεωρώ ότι προέρχονται από την γενικότερη μάζα, δηλαδή, το ότι υπάρχουν κάποιοι «μπαχαλάκηδες», κάποιοι που βανδαλίζουν, δεν θεωρώ

απαραίτητο ότι είναι ένας απλός κόσμος ο οποίος είναι αγανακτισμένος και θα κατέβει κάτω. Όταν κατεβαίνουν π.χ. οι συνταξιούχοι για να διαμαρτυρηθούν για τις συντάξεις που έχουν κοπεί και οι άνθρωποι έχουν δίκιο που διαμαρτύρονται και θα βρεθούν πάλι οι ίδιοι πέντε «μπαχαλάκηδες» να σπάσουν πέντε μαγαζιά, δεν πήγε ο συνταξιούχος να σπάσει το μαγαζί του άλλου και νομίζω ότι γενικότερα υπάρχει μια συνείδηση. Το ότι υπάρχει μια συγκεκριμένη μερίδα κόσμου η οποία, χωρίς να θέλω να ακουστά συνωμοσιολογική, εξυπηρετεί άλλα συμφέροντα και γίνονται όλες αυτές οι φασαρίες, δεν νομίζω ότι εκφράζει τον γενικότερο κανόνα.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

Απάντηση: η αλήθεια είναι ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα τελευταία χρόνια και την τελευταία δεκαετία τουλάχιστον έχουν απογοητεύσει, έχουν απογοητεύσει από την πληροφόρηση που δίνουν, έχουν απογοητεύσει από τον τρόπο που την δίνουν. Ο ΣΚΑΙ παλαιότερα και το MEGA είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα καναλιών που ακούγονται απόψεις και η ενημέρωση που παρέχουν δεν ικανοποιεί, εκνευρίζει, προκαλεί δυσφορία κι όχι επειδή αυτά που λένε μπορεί να μην ισχύουν, η πληροφόρηση η οποία παρέχουν δεν ικανοποιεί τον κόσμο. Η βία καταδικάζεται από όπου κι αν προέρχεται, συνδυάζοντας αυτά τα δύο όχι, το να βάλεις βόμβα σ' ένα μέσο μαζικής ενημέρωσης δεν είναι υγιές κι όχι μόνο αυτό, θα πρέπει αυτοί οι άνθρωποι να έχουν φωνή γιατί είναι οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν εν μέρει καλώς εν μέρει κακώς, το δεχόμαστε ή όχι, ισχύ, έχουν εξουσία. Το σωστό θα είναι να την υπηρετούν και να την υποστηρίζουν σωστά, πολλές φορές δεν το κάνουν, αυτό, θα πρέπει να είναι στο χέρι του πολίτη, να αλλάξει το κανάλι, να έχει άλλες επιλογές, από εκεί και πέρα όχι γιατί κι αυτοί που εργάζονται, ειδικότερα οι απλοί άνθρωποι που εργάζονται εκεί δεν φέρουν κάποια ευθύνη, φταίνε σε βαθμό ιθυνόντων.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η

οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: δεν μπορώ να καταλάβω γιατί πρέπει να μας προλαβαίνουν τα γεγονότα κι όχι εμείς τα γεγονότα. Το ότι ζούμε σε μια κοινωνία η οποία πλέον έχει το διαδίκτυο, έχει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα social media, πολύ ενεργά στη ζωή καθενός μας, το ζούμε και το βιώνουμε όλοι και δεν αφορά τον τελευταίο μήνα ή χρόνο, αφορά πολλά περισσότερα χρόνια κατά τα οποία ζούμε με αυτά. Αν με ρωτάς διαχωρίζονται τα δύο γεγονότα, στο ένα της φοιτήτριας που αυτοκτόνησε μετά τη διαρροή των φωτογραφιών, δεν θα έπρεπε να υπάρχει ένα μάθημα από τη στιγμή που είναι τόσο μέσα, τόσο καθημερινά, μέσα στα ίδια τα σχολεία, ένα μάθημα το οποίο θα ενημερώνει τους μαθητές για τους κινδύνους που ελλοχεύουν, πώς να προστατέψουν τον εαυτό τους, τι μπορεί να γίνει από αυτά, δηλαδή ποιος θα τους τα πει; Καλώς ή κακώς, οι γονείς οι οποίοι έχουν τώρα παιδιά 20 χρονών, είναι γονείς οι οποίοι κάποιοι έχουν καλή σχέση κάποιοι μπορεί να μην έχουν. Παλιότερα δε, δεν είχαν και καθόλου καλή σχέση με αυτά τα μέσα γιατί δεν υπήρχαν. Θα έπρεπε να υπάρχουν προδιαγραφές για την σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, για τα social media.

Συμπλ. Ερ 1^η: άρα πιστεύεις πως οι ίδιοι οι πολίτες δεν φέρουν κάποια ευθύνη κι όλο το μερίδιο ευθύνης αντιστοιχεί στους φορείς εκπαίδευσης;

Απάντηση: δεν είναι ότι δεν φέρουν ευθύνη, οι πολίτες και ο καθένας μας ατομικά θα πρέπει να ενημερώνεται. Βέβαια, επειδή είμαστε έτσι όπως είμαστε πρέπει να υπάρχουν κάποιοι φορείς, ας μην ήταν μέσω της εκπαίδευσης, ας ήταν κάποιος φορέας ο οποίος να υπήρχε, να προβαλλόταν. Εικάζω ότι υπάρχει για την ενημέρωση, πού τον βλέπουμε όμως; Γίνονται κάποια σεμινάρια; Πρέπει να έρθουν σε επαφή με τον κόσμο, γιατί ο κόσμος δεν ξέρει ότι πρέπει να προστατευθεί πολλές φορές.

Συμπλ. Ερ. 2^η: πιστεύεις επομένως πως η εκ των υστέρων δράση εξυπηρετεί;

Απάντηση: εξυπηρετεί, αλλά μπορεί ενδεχομένως να είχαμε αποφύγει να έχουμε αυτά τα δυσάρεστα φαινόμενα. Τώρα όσον αφορά το κορίτσι στη Ρόδο, ήταν ένα πάρα πολύ δυσάρεστο γεγονός, όλοι μας συγκλονιστήκαμε είτε γιατί έχουμε υπάρξει φοιτητές μακριά από τους γονείς μας είτε γιατί φανταστήκαμε ότι σε κάποια χρόνια μπορεί να ήταν τα δικά μας τα παιδιά που τα είχαμε στείλει έξω. Αλλά νομίζω ότι «μαζευόμαστε και κλαίμε πάνω από το χυμένο γάλα», το ίδιο είχε γίνει με την περίπτωση του Βαγγέλη Γιακουμάκη στα Γιάννενα, είχε ξεσηκωθεί ένας ντόρος, τι κάνουν, μετά αποσιωπήθηκε. Δηλαδή, εγώ δεν είδα μετά από αυτό να γίνει κάτι απτό που να πω ότι βοήθησε στο να αποφευχθούν τέτοιου είδους περιστατικά.

2^η: αυτό θα μπορεί κάποιος εύκολα να το δει και να το διαπιστώσει βλέποντας τον δείκτη εγκληματικότητας στη χώρα μας. Εάν είναι μεμονωμένο περιστατικό ή όχι, μπορεί πολύ εύκολα να το ανακαλύψει κάποιος. Από εκεί και πέρα, αυτά τα περιστατικά νομίζω ότι τράβηξαν παραπάνω τα φώτα της δημοσιότητας λόγω του νεαρού της ηλικίας, δηλαδή, δεν ήταν ένα έγκλημα που έκαναν άνθρωποι οι οποίοι είχαν κάποια βιώματα και οδηγήθηκαν σε αυτό, ήταν νέα παιδιά, τα οποία οδήγησαν άλλα νέα παιδιά στον θάνατο κι αυτό τρομάζει γιατί λες η επόμενη δηλαδή γενιά που έρχεται πως θα είναι και τι θα κάνει; Τι είναι ικανή να κάνει; Πόση λίγη εκτίμηση έχουν στην ανθρώπινη ζωή, στην αξιοπρέπεια του άλλου, πόσο σεβασμό; Αυτό νομίζω είναι που τρόμαξε περισσότερο. Οπότε δεν είναι μεμονωμένα περιστατικά, που και στο μεμονωμένο περιστατικό αν δεν συμπεριφερθείς όπως πρέπει θα γίνει γενικευμένο, γιατί το αποτέλεσμα μην ξεχνάμε ότι είναι ένα σύνολο από λεπτομέρειες.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητη η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

Απάντηση: ας πούμε κάποια γεγονότα, η φοροδιαφυγή είναι έγκλημα εναντίον του κράτους, σωστό και λογικό αυτό. Το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει αλλάξει τα περισσότερα φορολογικά συστήματα στον κόσμο, είναι επίσης γεγονός, το γεγονός ότι πληρώνουμε τους περισσότερους αναλογικά φόρους είναι επίσης γεγονός. Ένας άνθρωπος με τους φόρους που έχουν θεσπιστεί σήμερα μπορεί να ζήσει με το εισόδημα

που έχει; Δεν νομίζω. Δεν δικαιολογεί το γεγονός ότι φοροδιαφεύγουμε αλλά σήμερα, όπως έχουν διαμορφωθεί τα πράγματα και η αγορά, έχοντας κάποια επαφή μαζί της μέσω της δουλειάς μου, οι άνθρωποι πολλές φορές ζητούν το «μαύρο χρήμα» για να μπορέσουν να επιβιώσουν, δεν είναι πλέον όπως ήταν κάποτε «βγάζω μαύρα και τα βάζω στην άκρη».

Συμπ. Ερ. 1^η: εκεί ήθελα να φτάσουμε, πλέον είναι όντως οι φόροι πολύ βαρείς και είναι πράγματι δύσκολο για έναν επιχειρηματία να τους αντέξει, παλιότερα ωστόσο ήταν τόσο δύσκολο το να πληρώσει κάποιος τους φόρους του; εσύ τι πιστεύεις;

Απάντηση: σήμερα όντως είναι απαγορευτικό για κάποιον να γίνει επιχειρηματίας. Είναι απαγορευτικοί οι φόροι και η νομοθεσία που υπάρχουν. Παλιότερα ήταν μια γενικότερη λογική με την οποία είχε γαλουχηθεί η ελληνική κοινωνία, η οποία δεν ήταν το μόνο ότι δεν θα πληρώσει τους φόρους. Όταν π.χ. θα ήθελα να βγάλω μια οικοδομική άδεια θα έπρεπε να τα «σκάσω» στον εκάστοτε υπάλληλο. Ναι μεν γλίτωνα π.χ. 5000 ευρώ από τους φόρους αλλά τα έδινα σε «λάδι» κι αυτό επιτρεπόταν, επιτρεπόταν με την έννοια ότι δεν υπήρχαν ελεγκτικοί φορείς, ήξεραν όλοι τι συμβαίνει αλλά κανείς δεν είχε την πυγμή να το σταματήσει.

Συμπλ. Ερ. 2^η: η ευθύνη όμως εν τέλει για 'σένα, ποιανού ήταν, του κράτους, των πολιτών ή και των δύο;

Απάντηση: εννοείται πως είναι και των δύο και θα σου κάνω μια ερώτηση: ποιος φταίει; Αυτός που διαφθείρει ή αυτός που διαφθείρεται; Για παράδειγμα η Ελλάδα έχει κατηγορηθεί σε όλο τον κόσμο ότι είναι διεφθαρμένη χώρα, ότι τα «έπαιρνε». Εγώ να το δεχτώ και μαζί τους, είμαστε διεφθαρμένοι όλοι οι Έλληνες τα «παίρναμε», «τα 'παίρνε» ο πολιτικός κόσμος, κι όντως το έκανε! Δεν τα έδινε κάποιος; Δεν προέρχονταν από κάπου; Τα έδινε μια άλλη χώρα, η χώρα που τα έδινε, για να εξυπηρετήσει τα δικά της συμφέροντα, για να πουλήσει τα δικά της π.χ. εξοπλιστικά, αυτή η χώρα είναι υπέρμαχος της ηθικής αυτή τη στιγμή; Αυτό που θέλω να πω είναι δηλαδή πως δεν έγκειται μόνο στον έναν ή στον άλλο, το βάρος έγκειται και στους δύο.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που

πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: νομίζω ότι αυτό που γίνεται με το δημόσιο στην Ελλάδα είναι από τα «άγραφα», κανονικά δηλαδή έχουμε φτάσει δήμοι όπως της Ρόδου να έχουν ισάριθμο δημοτικό προσωπικό με αυτόν της Νέας Υόρκης! Δηλαδή αν είναι δυνατόν! Από εκεί και πέρα, επίσης άμα ξεκινήσουμε να αναλύσουμε το συγκεκριμένο θέμα, θα πρέπει να φτάσουμε στην μεταπολίτευση, ίσως και παλιότερα, βλέποντας ότι ο καθένας είχε το όνειρο να «βολέψει», κάποιος «βουλευόταν» κάποιος τον «βόλευε» κι όλοι μαζί διατηρούσαν αυτή την κατάσταση. Σήμερα, έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες θεωρώ να μειωθεί και είναι εύλογο γιατί δεν μπορεί να συντηρηθεί όλο αυτό το «πράγμα» και δεν είναι ανάγκη να υπάρχει. Ενδεχομένως, απλοποιώντας κάποια συστήματα, κάνοντάς τα ηλεκτρονικά να χρειάζονταν ακόμη λιγότεροι δημόσιοι υπάλληλοι. Αλλά, επειδή είναι άνθρωποι, κι έχουν χτίσει πολλοί τη ζωή τους εκεί, θα πρέπει να υπάρχει και κατάλληλη μέριμνα για να αφομοιωθούν από κάπου αλλού, είτε σε ιδιωτικό τομέα ή σε κάποιο άλλο κομμάτι του δημόσιου τομέα. Αυτό βέβαια, θα μού πεις, ερχόμαστε τώρα μια ή άλλη, όχι όμως! Καθώς υπάρχει κι αυτό το θέμα στην Ελλάδα, μπορεί να πάμε σε ένα υποκατάστημα ΙΚΑ και να έχει μέσα 500 άτομα που να μην χρειάζονται και φορείς όπως τα νοσοκομεία να έχουν ελλειπές προσωπικό.

Συμπ. Ερ. 1^η: επομένως δεν σε ενοχλεί τόσο το «μέγεθος» του δημόσιου τομέα, όσο η οργάνωση του;

Απάντηση: Μα το «μέγεθος» του είναι αποτέλεσμα ελλιπούς οργάνωσης, γιατί αν υπήρχε η κατάλληλη οργάνωση, εάν το δημόσιο λειτουργούσε σαν ιδιωτική επιχείρηση, θα ήταν πολύ καλύτερα. Επίσης, πάρα πολλοί άνθρωποι οι οποίοι από ό,τι έχω δει από προσωπικά βιώματα δεν πληρούν τα προαπαιτούμενα για τις θέσεις στις οποίες βρίσκονται. Γιατί να μην υπάρχει η δυνατότητα απόλυσης ενός τέτοιου ανθρώπου;

2^η: είναι αμφίδρομη σχέση, γιατί προφανώς είχαν το περιθώριο να το κάνουν. Δεν λειτουργούσε σωστά το δημόσιο, άρα το έκαναν, γιατί κι αυτοί από την πλευρά τους

είχαν μάθει σε μια λάθος λογική. Εγώ δεν μπορώ να το κάνω αυτό για παράδειγμα στη δουλειά μου. Κάποιοι τους το επέτρεπαν, δεν έπρεπε να επιτρέπεται, έπρεπε να υπάρχουν κατάλληλοι έλεγχοι. Δεν έκαναν καλά αυτοί που έπαιρναν τα χρήματα, αλλά σε αυτό είχαν μάθει γιατί αυτή ήταν η λογική, δεν τους δίνει κανείς συγχωροχάρτι, θα έπρεπε να απολυθούν αυτοί οι άνθρωποι, ήταν επιλογή τους αλλά θα έπρεπε να έχουν συνέπειες, αυτό που λείπει από το δημόσιο νομίζω είναι η συνέπεια. Θα έπρεπε να τους ζητηθούν τα χρήματα πίσω. Δεν ζημίωσαν το δημόσιο; Δεν ζημίωσαν εμένα που πληρώνω τους φόρους μου για να πληρωθούν αυτοί οι άνθρωποι; Δεν θα έπρεπε να τα δώσουν πίσω; Ως ένα βαθμό θεωρείται υπεξαίρεση αυτό που έκαναν.

Συμπ. Ερ. 2^η: άρα στην ουσία αυτό που σε ενοχλεί είναι το ότι δεν υπήρξαν οι ανάλογες συνέπειες και δεν υπήρξε η αντίστοιχη απόδοση ευθυνών;

Απάντηση: δεν υπάρχει πουθενά αυτό! Το ότι έχουμε βρει ένα εξιλαστήριο θύμα, που δεν είναι θύμα, θύτης είναι, έναν Άκη Τσοχατζόπουλο, υπήρχαν πάρα πολλοί Άκηδες, και πάρα πολλοί που καταχράστηκαν δημόσιο χρήμα αλλά δεν τους βλέπουμε πουθενά, βάζουμε κατά καιρούς έναν στη φυλακή, εγείρουμε μια συζήτηση γύρω από το όνομα του, απλά για να κατευνάσουμε τα πλήθη.

3^η: όχι αν και μού έχει γίνει νύξη γιατί δεν κάνω π.χ. τα χαρτιά μου. Δεν ήθελα γιατί προέρχομαι από μια οικογένεια που δεν εργαζόταν κανείς στο δημόσιο η αλήθεια είναι. Δεν με εκφράζει αυτή η λογική, θέλω να κάνω περισσότερα πράγματα, πράγματα για τον εαυτό μου και φοβάμαι ότι άμα μπλέξω σε μια τέτοια λογική θα γίνω «μια απ' αυτών». Δεν νομίζω ότι έχει προοπτικές εντός του δημοσίου. Για να υπάρχει εξέλιξη, πρέπει να μπορείς να κάνεις και περισσότερα πράγματα τα οποία θα εκτιμηθούν για να υπάρξει αυτή η ανέλιξη. Εδώ βλέπουμε ότι κάθε κυβέρνηση που ανεβαίνει αλλάζει τους γραμματείς, τους διοικητές των υποκαταστημάτων, ανάλογα με την κυβέρνηση! Όχι ότι έξω υπάρχει μεγαλύτερη αξιοκρατία αλλά ενδεχομένως να υπάρχει σε σχέση με το δημόσιο!

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα

λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν;
Ερώτηση τέταρτη: σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: επηρεάστηκαν οι ζωές όλων. Ας πούμε ότι οι περικοπές δεν αφορούσαν μόνο τη σύνταξη αλλά αφορούσαν πολλά κομμάτια της ζωής μας, δηλαδή, ακόμη και οι άνθρωποι οι οποίοι δεν ήταν του «μεροκάματου» και είχαν μια μεγαλύτερη ευχέρεια, επηρεάστηκαν από αυτήν γιατί όλα ήταν μια αλυσίδα, η κοινωνία, η αγορά, είναι μια αλυσίδα. Αν δεν έχει αυτός που θα «πάρει» από εσένα, ακόμη κι εσύ που πουλάς κάτι πιο ακριβό κι έχεις μια καλύτερη ζωή, μετά, θα σταματήσεις να την έχεις. Εγώ ένιωσα κατ' αρχάς έμμεσα την επίδραση της κρίσης, γιατί τότε δεν ήμουν στην αγορά, για να χάσω τη δουλειά μου ή για να μου μειωθεί ο μισθός. Εγώ βγήκα σε μια αγορά εργασίας, ζώντας στην κρίση, είδα όμως το άγχος. Για παράδειγμα, εμένα εργαζόταν μόνο ο πατέρας μου. Ζήσαμε το άγχος του να υπάρχει ένα άτομο που εργάζεται σε μια οικογένεια εφταμελή (μαζί με την γιαγιά και τον παππού), να μειώνονται κατακόρυφα τα έσοδα, οι εισφορές να ανεβαίνουν επίσης, οπότε υπήρχε άγχος, αγωνία, μπήκαμε όλοι στη διαδικασία να μετρήσουμε δύο και τρεις φορές κάποια πράγματα που παλαιότερα, δεν θα πω πως κάναμε τη ζωή του Λάτση ή του Βαρδινογιάννη αλλά υπήρχε μια άνεση, δεν θα σκεφτόσουν κάτι δεύτερη φορά, μια φορά ίσως. Τώρα, θα το σκεφτείς τρεις και τέσσερις και θα καταλήξεις στο ότι «δεν μου χρειάζεται αυτό ακόμα».

Συμπ. Ερ. 1^η: όταν βγήκες στην αγορά εργασίας ένιωσες πως η κρίση σου στέρει κάποια πράγματα όπως ευκαιρίες ή παροχές; Ή τα δεδομένα που βρήκες σου φάνηκαν ικανοποιητικά για την δική σου ηλικία;

Απάντηση: η αλήθεια είναι ότι δεν αποσκοπούσα σε πολλά, πέρα από ένα χαρτζιλίκι, δεν αποσκοπούσα. Παρόλα αυτά πιστεύω πως και σε αυτές τις περιπτώσεις θα έπρεπε να καλύπτομαι όπως ορίζει ο νόμος. Δεν θα σου κρύψω ότι έχω δουλέψει «μαύρα», έχω δουλέψει υπερωρίες που δεν πληρώθηκα, που δεν είναι κάτι ασυνήθιστο. Ωστόσο, εκεί που βρίσκομαι τώρα είναι πάρα πολύ καλά, δεν έχω κάποιο πρόβλημα, υπάρχει και η ασφάλιση και ικανοποιητικός μισθός για την εποχή που διανύουμε, αλλά το τι υπάρχει εκεί έξω, και ξέρω πολλούς ανθρώπους οι οποίοι εργάζονται για 453 ευρώ με μια part- time ασφάλιση, υπάρχει εκεί έξω.

2^η: το τώρα το ζω, το αύριο μου είναι αβέβαιο, το αύριο θέλω να μου διασφαλίσουν, ότι αυτό που ισχύει σήμερα, θα ισχύει σε έναν βαθμό κι αύριο, να μπορώ να οργανώσω σε έναν βαθμό τη ζωή μου. Δεν είμαι όμως ικανοποιημένη γιατί ούτε το τώρα μου ξέρω ούτε το αύριο.

3^η: ό,τι έχουμε διδαχτεί είναι πως η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται αλλά υπάρχουν κάποιοι κύκλοι. Η Ελλάδα είχε και έχει φτάσει σε ένα πολύ χαμηλό σημείο, αυτό είναι στο χέρι της, μας λείπει βέβαια η έννοια της ηγεσίας, του ηγέτη ο οποίος θα κάνει τέτοιες τομές που θα βοηθήσει τη χώρα, από εκεί που βρέθηκε να «ξαναστηθεί». Τα μέτρα που λαμβάνονται τώρα δεν είναι αρκετά, ή όσα θα έπρεπε, ή με τους ρυθμούς που θα έπρεπε. Όλοι οι κυβερνώντες φοβούνται να κάνουν τις τομές που πρέπει να γίνουν, περισσότερο λόγω των ψήφων και για τη δυσφορία κάποιων ισχυρών.

Συμπ. Ερ. 2^η: εσύ πιστεύεις δηλαδή πως ο κόσμος είναι έτοιμος για τις τομές αυτές και οι κυβερνώντες είναι αυτοί που δεν τις υλοποιούν;

Απάντηση: ο κόσμος και να δυσαρεστηθεί, σε βάθος χρόνου, αν είναι σωστές τομές θα δει ότι είναι για το καλό του. Η κυβέρνηση που θα τις κάνει, μπορεί να χάσει τις επόμενες εκλογές, δεκτό, αλλά σε βάθος χρόνου αυτές θα βοηθήσουν κι ο κόσμος ενδεχομένως να το καταλάβει. Όταν «φοβόμαστε να σπάσουμε τα αυγά» γιατί θα χάσουμε για παράδειγμα την καρέκλα του υφυπουργού, δεν μπορούμε να πάμε μπροστά! Δεν πρέπει να γίνουν τομές; Πρέπει να γίνουν, όλοι το λέμε!

Συμπ. Ερ. 3^η: άρα θεωρείς πως πρέπει να γίνουν ακόμη αρκετές μεταρρυθμίσεις και δεν είναι αρκετά όσα έχουν ήδη συντελεστεί;

Απάντηση: ναι! Μα την μεταρρύθμιση εμείς τη συνδέουμε στο μυαλό μας με το «θα μας τα κόψουν», ενώ δεν είναι αυτό! Στο κάτω κάτω από ποιον θα πάρουν τώρα; Πόσο ακόμα θα αφεμάξουν αυτή τη μεσαία τάξη; Γιατί δεν αγγίζει κανείς εκεί όπου πραγματικά μπορούν να πάρουν; Η μεταρρύθμιση δεν αφορά μόνο τον μικρομεσαίο, ας κάνουν μεταρρυθμίσεις ώστε να πιάνεται και ο πιο πάνω, της πιο πάνω κλίμακας. Είναι γεγονός πως αυτός που έχει πληγεί είναι η μεσαία τάξη και όλοι οι υπόλοιποι είναι στο «αφυρόβλητο». Η φτώχη τάξη έγιναν πιο φτωχή, η μεσαία έγινε φτωχή κι όσοι είχαν πολλά, έμειναν ως είχαν, γιατί όλοι φοβόντουσαν να τους πειράξουν.

4^η: αν πάω σε έναν γιατρό και μου βγει κακός, θα απευθυνθώ σε άλλον γιατρό, δεν θα πάω σε χασάπη. Με την ίδια λογική, εάν βλέπω κάτι λάθος στο σύστημα, θα

προσπαθήσω να το αλλάξω, αλλά μέσα από το ίδιο το σύστημα ή τουλάχιστον να φτιαχτεί κάτι που να μπορεί να αντιπροσωπεύει καλύτερα αλλά πάντα μέσα στο πλαίσιο της δημοκρατίας. Το να καταφύγουμε σε κάποιο απολυταρχικό καθεστώς δεν νομίζω ότι θα βελτιώσει ούτε την Ελλάδα, ούτε τις συνθήκες διαβίωσης σε κανένα επίπεδο, το αντίθετο.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

Απάντηση: δυστυχώς, νομίζω το έθιξα και πριν, αυτή τη στιγμή λείπει γενικότερα από την Ευρώπη και τον κόσμο η έννοια του ηγέτη, με τα χαρακτηριστικά ενός ηγέτη που θα μπορούσε να εμπνεύσει και να οδηγήσει τον λαό του. Δυστυχώς, βλέπουμε φαινόμενα όπως της Λεπέν, δυστυχώς αυτά τα φαινόμενα διευρύνονται σε όλη την Ευρώπη, μέχρι και στην Ελλάδα. Αν με ρωτάς δεν έχει λογική, αλλά ιστορικά έχουμε δει ότι αυτό τείνει να γίνεται, δηλαδή, σε περιόδους μεγάλων οικονομικών κρίσεων, ακραίες συμπεριφορές και ταυτίσεις με ακροδεξιά στοιχεία συμβαίνουν. Αυτό θα έπρεπε να αφυπνίσει, αλλά δυστυχώς, αυτό που ονειρεύτηκαν για την Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, έτσι όπως το έθεσαν κι έτσι όπως το «έχτισαν», έχει σαθρά θεμέλια. Ειλικρινά, αυτή τη στιγμή έχουν φτιάξει μια πολύ γραφειοκρατική Ευρώπη, στην οποία οι αρχηγοί των κρατών όποια πολιτική και να επιθυμούν να εφαρμόσουν, δεν μπορούν, όλοι ακολουθούν εντολές αυστηρά στο πλαίσιο αυτό. Εμείς μπορεί δηλαδή να «τα βάζουμε» με την Μέρκελ αλλά και η Μέρκελ από την πλευρά της, δεν ορίζει την πολιτική που θα ακολουθήσει. Όταν υπάρχει ένα κεντρικό γραφείο και δίνει εντολές, το οποίο δεν έχει άμεση σύνδεση με την Ελλάδα, με την Ισπανία, με την Αγγλία, με τον οποιονδήποτε, πως μπορεί να ξέρει τις ανάγκες κάθε λαού;

Συμπ. Ερ. 1^η: ενώ μια πολιτική προσωπικότητα που θα είχε μια πολύ μεγαλύτερη ελευθερία θα είχε πιστεύεις αυτή τη δυνατότητα;

Απάντηση: ναι! Είτε για καλό είτε για κακό, δεν λέω ότι πάντα οι ηγετικές προσωπικότητες που έχουμε συναντήσει κατά καιρούς και στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και σε όλο τον κόσμο έχουν συνδράμει προς το καλύτερο, αλλά ήταν άνθρωποι

οι οποίοι είχαν αυτά τα χαρακτηριστικά και το περιθώριο να εφαρμόσουν πολιτικές και πιστεύω να εμπνεύσουν τον κόσμο.

Συμπ. Ερ. 2^η: ο ηγέτης που έχει αυτή τη στιγμή η Ελλάδα θεωρείς πως έχει κάποιο από αυτά τα επιθυμητά χαρακτηριστικά;

Απάντηση: δεν θεωρώ ότι έχει καμία σημασία, δεν θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή ο κ. Τσίπρας έχει το περιθώριο να μας δείξει αυτά τα χαρακτηριστικά, εγώ δεν έχω δει κάποιο χαρακτηριστικό. Ούτε αύριο μού λέει κάποιος ότι αν έρθει ο κ. Μητσοτάκης θα έχει καλύτερα χαρακτηριστικά, ίσα ίσα το φοβάμαι περισσότερο γιατί δυστυχώς προέρχεται από ένα κόμμα και κουβαλάει πολλά αρνητικά μες στους κόλπους του κι έχουν φανεί κατά καιρούς. Δεν θεωρώ ότι η Ελλάδα αυτή τη στιγμή έχει ηγέτη.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: γυρνώντας πάλι σε αυτά που λέγαμε πριν, η Ευρωπαϊκή Ένωση, σαν ιδέα είναι κάτι πολύ πρωτοποριακό κι ένα πολύ δύσκολο εγχείρημα, το να ενώσεις τόσες διαφορετικές εθνότητες, τόσα διαφορετικά κράτη κάτω από μια κοινή «ομπρέλα». Δυστυχώς αυτό που έγινε, και το πρόβλημα, καθώς η Ευρώπη αυτή τη στιγμή έχει να αντιμετωπίσει πάρα πολλά προβλήματα, όπως το δημοκρατικό έλλειμμα, πόσοι Ευρωπαίοι πολίτες πηγαίνουν στις κάλπες, πόσοι Ευρωπαίοι πολίτες αυτοπροσδιορίζονται ως Ευρωπαίοι πολίτες; Δηλαδή, προσπάθησαν να φτιάξουν κάτι στο οποίο «έτρεχαν» για να «βάλουν» κι άλλα μέσα, να το διευρύνουν κι άλλο, κι αυτά που άφηναν πίσω ήταν μεγάλα κενά. Δεν είναι λάθος της Ελλάδας που μπήκε στην Ευρώπη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει πολλά οφέλη, κι όποιος θα πει ότι ήταν λάθος δεν ξέρει καλά ιστορία. Από εκεί και πέρα, η Ευρωπαϊκή Ένωση σαν θεσμός έχει προβλήματα, είναι

«ελαττωματικός», αυτό φάνηκε πολύ στα χρόνια της κρίσης, δεν υπήρξε η αλληλεγγύη που επικαλούνταν πάρα πολλοί ηγέτες χωρών και στελέχη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εμείς δεν είδαμε αλληλεγγύη, και γενικότερα κι άλλες χώρες δεν είδαν αλληλεγγύη. Είδαμε ένα καθαρά κρατικό συμφέρον που εξυπηρετούταν μέσα από την Ευρώπη.

2^η: η Ελλάδα νομίζω δεν κατάλαβε από την αρχή που «έμπαινε». Είναι σαν να λέμε ότι φτιάχτηκε ένα παιχνίδι, βάζουμε κι άλλα μέλη μέσα για να παίξουμε, αλλά κάποιοι δεν ξέρουν τους κανόνες, δεν ξέρουν τις υποχρεώσεις, δεν ξέρουν πως παίζεται το παιχνίδι. Η Ελλάδα «μπήκε», νόμιζε ότι επειδή «προχωρούσε» μέσα στο «φιδάκι» του παιχνιδιού, «πήγαινε καλά», γιατί κέρδιζε, κέρδιζε πράγματα, αλλά δεν ήξερα ότι κι αυτά έπρεπε να τα αντισταθμίσει με κάποια πράγματα. Τώρα, βρίσκεται ήδη, αυτό δεν μπορεί να αλλάξει, αυτό που μπορεί να κάνει τώρα, είναι να μάθει τους κανόνες και να «παίξει». Πρακτικά, αυτή τη στιγμή δεν έχει κάποιον ρόλο.

3^η: πάλι όποιος το είπε αυτό, γιατί υπάρχει αυτή η γνώμη, Ελλάδα- Ρωσία, Συμμαχία κτλ., δεν ξέρει καλή ιστορία, γιατί όσες φορές η Ελλάδα χρειάστηκε τη Ρωσία, ποτέ μα ποτέ η Ρωσία δεν βρέθηκε αρωγός της προσπάθειας των Ελλήνων, ποτέ. Από εκεί και πέρα, το να «φλερτάρουμε» και με άλλους συμμάχους εξυπηρετεί κάποια συμφέροντα, «ότι κοίτα μην μου «πολυκολλάς», άμα θέλω θα απευθυνθώ και σ' αυτόν», αλλά αυτό δεν μας έχει δείξει στην πράξη ότι μπορεί να συμβεί, γιατί από την μία η Ρωσία έχει μια εσωστρέφεια κι έχει μια άλλη πολιτική, δεν είναι του άμεσου ενδιαφέροντος της το να βοηθήσει για να σωθεί η Ελλάδα. Εάν λέγαμε πως θα έρθουν οι Αμερικάνοι να μας βάλουν πυραύλους, ίσως γινόμασταν, τώρα δεν είμαστε. Η δε Κίνα, ναι μεν γίνονται κάποιες προσπάθειες, αλλά υπάρχουν πολλά απαγορευτικά. Η Κίνα έχει τόσα άλλα πράγματα που δεν θα ασχολούταν αν θες με την Ελλάδα.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και

μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: επειδή «δαιμονοποιούμε» πολλές φορές και την έννοια της μεταρρύθμισης και την έννοια της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυστυχώς, οι μεταρρυθμίσεις είναι αναγκαίες. Δυστυχώς, γιατί δεν έγιναν νωρίτερα και την ώρα που θα έπρεπε. Από εκεί και πέρα, δε σημαίνει ότι όλες οι μεταρρυθμίσεις γίνονται για κακό. Το γεγονός ότι εμείς επιλέγουμε, να «κόβουμε», να «κόβουμε» και να μην κάνουμε κάποια μεταρρύθμιση η οποία θα μας οδηγήσει στην ανάπτυξη είναι καθαρά δική μας πολιτική. Όταν ξεκίνησε η κρίση, δεν είχε εφαρμοστεί τίποτα, όσο νωρίτερα τα εφαρμόζαμε και βρισκόταν κάποιος ο οποίος θα έλεγε «ας το συζητήσουμε», «ας βρούμε έναν κοινό τόπο», να γίνει κάτι πιο ομαλά. Γιατί, έγινε μια πτώχευση της Ελλάδας και μια φτωχοποίηση των ανθρώπων πολύ ακαριαία και πολύ λάθος, με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι βρέθηκαν στον δρόμο. Όλο αυτό, πάλι έγκειται στο ότι δεν ξέρουμε τους κανόνες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, εξυπηρετεί κι αυτή συμφέροντα. Δηλαδή, αν θα έπρεπε το δικό μας συμφέρον να ανταγωνιστεί της Γερμανίας, προφανώς θα προωθούνταν το συμφέρον της Γερμανίας, αλλά κι αυτό είναι ένας κανόνας, και δεν τον ξέραμε.

2^η: προφανώς ακόμη χρειάζονται κι άλλες μεταρρυθμίσεις σε επίπεδο οργάνωσης του κράτους. Από εκεί και πέρα, το γεγονός ότι υπήρξε η Ευρώπη, ήταν «βούτυρο στο ψωμί» των πολιτικών της χώρας, γιατί «να δείτε οι κακοί Ευρωπαίοι, μας λένε να κάνουμε αυτό κι αυτό, εμείς δεν ξέρουμε τίποτα, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα». Εν μέρει είχαν δίκιο, εν μέρει όμως όχι. Από εκεί και πέρα βοήθησε, βοήθησε; Θα δούμε αν βοήθησε γιατί αποτέλεσμα όλης αυτής της «δαιμονοποίησης» των ευρωπαϊκών κατευθύνσεων που δόθηκαν, είναι να υπάρχει και συζήτηση του εάν πρέπει να είμαστε ή όχι στην Ευρώπη, οπότε κανονικά θα έπρεπε να έχουν γίνει όλα αυτά νωρίτερα, από τη στιγμή που δεν έχουν γίνει, θα πρέπει τώρα, γιατί τώρα ουσιαστικά βγήκαμε από το μνημόνιο ή οτιδήποτε, θα δούμε πως έχουν σκοπό να κινηθούν οι ελληνικές κυβερνήσεις. Ποτέ όμως δεν εξήγησαν στους Έλληνες γιατί

παίρνουν αυτά τα μέτρα, αυτές τις μεταρρυθμίσεις, ποτέ. Ξεκίνησαν λέγοντας ότι «μπαίνουμε» στο μνημόνιο για καλό, ποτέ δεν εξήγησαν τι πραγματικά συμβαίνει στο κράτος, τι πρόβλημα υπάρχει. Προφανώς θα υπήρχε δυσφορία αλλά γενικότερα πιστεύω ότι θα υπήρχε καλύτερος τρόπος επικοινωνίας, γιατί είναι όλα θέμα επικοινωνίας. Δεν το «επικοινωνήσαν» στον λαό.

3^η: αυτά που έχουμε εκχωρήσει είναι σε επίπεδο και νομοθετικό και σε επίπεδο οικονομικό. Απ' τη στιγμή που τα παραχωρήσαμε, «μπαίνεις» σε ένα τρενάκι, στο οποίο όμως όλοι, έχουν διαφορετική ταχύτητα. Η Ελλάδα «μπήκε», κι επανέρχομαι στον όρο «παιχνίδι», έχοντας μια συγκεκριμένη δυναμική. Στο ίδιο παιχνίδι όμως «έπαιζε» η Γερμανία, μια βιομηχανοποιημένη χώρα, «έπαιζε» η Γαλλία, τόσες άλλες χώρες, με τις οποίες έχουμε τεράστιες διαφορές. Όλες αυτές οι διαφορές δεν μπορούν να εξομαλυνθούν, στο εισόδημα, στο οτιδήποτε, απλά επειδή μπήκαμε στην Ευρώπη. Δεν έγιναν δηλαδή τα απαραίτητα «βήματα», πριν μπούμε η αντίστοιχη προετοιμασία ώστε να μπούμε ως ισότιμα μέλη. Η Ευρώπη έχει καλά και κακά, από τη στιγμή που δεχτήκαμε τα καλά, κάποιες επιδοτήσεις, ή οτιδήποτε όπως και το να διαπραγματευόμαστε ως Ευρώπη, στις διεθνείς σχέσεις, έχει ένα ατού. Παράλληλα, όμως έχει και μειονεκτήματα.

4^η: η Γερμανία είχε τον ρόλο που θα είχε οποιαδήποτε χώρα βρισκόταν κυρίαρχη. Ας μην ξεχνάμε ότι το εγχείρημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ξεκίνησε με σκοπό να «δέσουν» τη Γερμανία με την υπόλοιπη Ευρώπη σε ένα επίπεδο όπου μετά τον Β Παγκόσμιο και τη λήξη του Ψυχρού, θα αποφευχθούν αντίστοιχα φαινόμενα. Όλο αυτό βέβαια, όπως εξελίχτηκε, γύρισε μπούμερανγκ γιατί βλέπουμε μια «απούσα» Γαλλία και μια Γερμανία η οποία είναι δεσπόζουσα κι έχει και κάποια κράτη δορυφόρους τα οποία την «ακολουθούν». Οποιαδήποτε όμως και να ήταν στη θέση της, επειδή ακριβώς δεν εργαζόμαστε μέσα στην Ευρώπη, για την Ευρώπη αλλά ο καθένας προσπαθεί να προάγει τα δικά του συμφέροντα, θα έκανε ακριβώς ό,τι έκανε και η Γερμανία. Όταν η Γερμανία είχε τα ομόλογα, είχε αγοράσει τα ομόλογα, δεν θα άφηνε την Ελλάδα να χρεοκοπήσει, όταν όμως εξαγοράστηκαν αυτά τα ομόλογα, μετά δεν είχε πρόβλημα να προωθήσει ό,τι ακριβώς ήθελε, και να μιλήσει και για χρεοκοπία. Στην αρχή της κρίσης, όταν όλα τα ομόλογα είχαν αγοραστεί από την Γερμανία, κανείς δεν μιλούσε για χρεοκοπία της Ελλάδας. Από εκεί και πέρα, ο ισχυρός συμπεριφέρεται από τη θέση του ισχυρού, κι ο αδύναμος όπως του επιτρέπει ο ισχυρός. Αυτό είναι το

γεγονός σε όλες τις διεθνείς σχέσεις. Την αλληλεγγύη δεν την είδαμε ποτέ, υπήρχε «στον αέρα», κατ' ουσία όμως υπάρχει έλλειμμα.

5^η: η Ευρώπη έκανε «το αγροτικό» της πάνω στην Ελλάδα. Η Ευρώπη κλήθηκε να διαχειριστεί μια κατάσταση η οποία είχε πολλούς παράγοντες, είδαμε πράγματα τα οποία δεν συμβαδίζουν με την γενικότερη πολιτική της Ευρώπης, να εφαρμόζονται μόνο για την Ελλάδα κατά περίπτωση. Τώρα, αποτελεσματικά ή όχι, έχει φανεί εκ των πραγμάτων ότι οι πολιτικές οι οποίες ακολουθήθηκαν, με ένα χρέος που δεν ήταν βιώσιμο, με το γεγονός ότι δεν μπορεί να αποπληρωθεί, που παρόλα αυτά όμως είναι το 1,3 στο συνολικό ΑΕΠ της Ευρώπης, δηλαδή τόση συμμετοχή έχει η Ελλάδα και τα 200, τα 300 δισεκατομμύρια που χρωστάμε. Το χειρίστηκε λάθος και δυστυχώς αυτό της γύρισε «μπούμερανγκ» κι αυτό φαίνεται γιατί προσπαθεί με άλλες χώρες να το διαχειριστεί καλύτερα, αλλά βλέπουμε ότι σε όλες τις χώρες σιγά σιγά οι ίδιες συζητήσεις εγείρονται. Δηλαδή, εάν είχαν συμβεί όλα αυτά και σε πιο ήπια μορφή σε μια Ισπανία, η Ευρώπη δεν θα μπορούσε να το διαχειριστεί, εάν ακουγόταν τόσο έντονα η συζήτηση στην Ισπανία ότι «θα βγούμε από την Ευρώπη» κι αυτός είναι κι ο λόγος που από την αρχή πίστευα ότι η Ελλάδα δεν θα χρεοκοπήσει, τουλάχιστον εμφανέστατα, γιατί το ευρώ είναι στην Ευρώπη, δεν μπορεί να χρεοκοπήσει χώρα με ευρώ, χρεοκοπεί το ευρώ, δεν θα άφηναν κάτι τέτοιο να συμβεί κι έκαναν όλο αυτό που έκαναν.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: εντάξει αυτό είναι λίγο αστείο. Εγώ δεν τον έζησα τον Σωκράτη, φαντάζομαι και κανέναν άλλος που τον «οικειοποιείται» σήμερα, «ο πρόγονος μου ο Σωκράτης!». Οι περισσότεροι εικάζω ότι δεν έχουν διαβάσει ούτε καν την *Πολιτεία* για να γνωρίζουν τι έχει πει αυτός ο Σωκράτης που όλοι λέμε! Είναι τυχαίο το γεγονός ότι γεννηθήκαμε Έλληνες εγώ κι εσύ, ένα γεγονός όμως που μας κάνει πολύ τυχερούς, «κουβαλάμε» μια πολύ όμορφη ιστορία, θα μπορούσαμε να διδαχτούμε πάρα πολλά πράγματα εάν ήταν στην κουλτούρα μας το να διαβάσουμε κάποια πράγματα από αυτά που έκαναν

οι άνθρωποι οι οποίοι προηγήθηκαν σε αυτά τα εδάφη από εμάς. Δεν νιώθω ότι είμαστε «άρια φυλή», φοβάμαι όμως πολλές φορές ότι οι σύγχρονοι Έλληνες «μένουν» σε αυτή την κληρονομιά την οποία «οικειοποιούνται» χωρίς δικαίωμα για εμένα, αφού δεν έχουν «κάτσει» να ασχοληθούν όσο θα έπρεπε και τους κρατάει «δέσμους». Δηλαδή, από κάποιο σημείο κι έπειτα δεν έχουν να πουν «κοίτα τι κάνουμε, τι προσφέρουμε εμείς, τώρα, τι προσφέρεις εσύ Νεοέλληνα;», έχουν στηριχτεί κι έχουν βασίσει όλη τους την ζωή στο γεγονός ότι κάποτε υπήρξαν οι αρχαίοι Έλληνες. Χάνουνε όμως τη σύνδεση με τους αρχαίους Έλληνες.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: διαδικτυο, γιατί είναι πιο άμεση η πληροφόρηση, μπορώ να διαβάσω πολλές διαφορετικές πηγές. Προσπαθώ να επιλέγω τις πηγές στις οποίες λείπει το σχόλιο του αφηγητή, έχουμε δηλαδή περισσότερο γεγονός και λιγότερο σχόλιο, λείπουν από την αφήγηση τα επίθετα, ο «καλός», ο «κακός» κτλ., με αφήνει να κρίνω εγώ. Και είναι κυρίως και το ότι έχει απογοητεύσει η τηλεόραση, δηλαδή, πολλές φορές θα ακούσω ειδήσεις και θα εκνευριστώ υπερβολικά, δεν θα συνεχίσω να ακούω πάνω από πεντάλεπτο.

Συμπ. Ερ. 1^η: μου λες πως επιθυμείς μια «αντικειμενική ενημέρωση» και γι' αυτό επιλέγεις το διαδικτυο. Συχνά, πολλοί επαγγελματίες της ενημέρωσης που

δραστηριοποιούνται στα παραδοσιακά μέσα έχουν και διαδικτυακή παρουσία, στο πλαίσιο του διαδικτύου τους επιλέγεις, ή συνειδητά τους αποφεύγεις;

Απάντηση: ελέγχω πάντα ποιος υπογράφει ένα άρθρο. Κοιτάμε πάντα τι λέει κάποιος κι όχι ποιος το λέει, το δέχομαι αυτό. Πολλές φορές όμως «μετράει» ποιος το λέει, γιατί καταλαβαίνεις και πράγματα, από ποια οπτική και τι εξυπηρετεί κάτι. Κάποιους τους αποφεύγω, κάποιους πολύ συνειδητά.

2^η: έχω λογαριασμό, σίγουρα ακολουθώ κάποιες σελίδες οι οποίες με ενδιαφέρουν και ξέρω ότι θα γράψουν με τη μεγαλύτερη απουσία σχολίου κάποιες ειδήσεις για να ενημερωθώ. Αλλά, παρόλα αυτά θα ανοίξω διάφορα site για ενημέρωση και θα προσπαθήσω να αποφύγω κάποια άλλα site π.χ. δεν θα μπω για κανέναν λόγο στο *Πρώτο Θέμα*. Συνολικά, χρησιμοποιώ πολύ τα social media για την ενημέρωση μου.

3^η: συνήθως, εκ των πραγμάτων το κινητό γιατί το έχω πιο πολλές ώρες πάνω μου και είναι πιο εύχρηστο.

Συμπ. Ερ. 1^η: έστω πως βρισκόμαστε στην αρχική σου σελίδα. Διαβάζεις μόνο τους τίτλους κι αυτό είναι αρκετό για την ενημέρωση σου, ή «πατάς» πάνω για να διαβάσεις ολόκληρο το άρθρο;

Απάντηση: σίγουρα δεν τα διαβάζω όλα. Με εξυπηρετεί το ότι διαβάζω κάποιους τίτλους γιατί μπορώ να ενημερωθώ ευρύτατα για κάτι, και για πολλά πράγματα ταυτόχρονα, αλλά, εάν κάτι κρίνω ότι με ενδιαφέρει λίγο περισσότερο, φυσικά και θα «μπω» μέσα να το εξετάσω, ή και να το «γκουγκλάρω» και περισσότερο.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό

πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: είχα κάνει αυτό το λάθος, όντας ακόμα μαθήτρια. Δεν το ξανάκανα έκτοτε, πολύ σπάνια, να μπω σε μια τέτοια διαδικασία. Θεωρώ ότι ο καθένας, πίσω από έναν υπολογιστή μπορεί να γράψει πάρα πολλά πράγματα, κυρίως πράγματα που δεν ισχύουν κιόλας και θα προτιμήσω να κάνω συζητήσεις πρόσωπο με πρόσωπο παρά πίσω από τον υπολογιστή. Σαν σχολιασμό, κάτω από κείμενο άλλου πολύ σπάνια θα διαφωνήσω, έως και καθόλου, δεν νομίζω. Τώρα, στον προσωπικό μου τοίχο, παλαιότερα πάλι μπορεί να είχε τύχει να γράψω κάτι με το οποίο διαφωνούσα για παράδειγμα. Τώρα πια, το αποφεύγω.

2^η: συνήθως, επειδή έχει διαμορφωθεί έτσι, μού βγάζει πράγματα που με ενδιαφέρουν που και πάλι είναι πολύ μεγάλος ο όγκος των πληροφοριών και πάλι αυτές που εμφανιστούν δεν θα τις δω κι όλες. Από εκεί και πέρα τώρα, αν είναι ένα σημαντικό θέμα συζήτησης το οποίο δεν έχω τύχει, θα το ψάξω μόνη μου. Δεν είναι θέμα όμως είδησης, είδησης αυτής της στιγμής, θα είναι κάποιο ευρύτερο θέμα το οποίο μπορεί να μην το γνωρίζω.

3^η: όχι, όχι σίγουρα πρέπει να τα διασταυρώνεις αυτά τα πράγματα. Το κάνω στον βαθμό που μπορώ. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της φοιτήτριας της Ρόδου που αναφέραμε πριν, δεν το διάβασα σε ένα site, προσπάθησα να ανοίξω πέντε, δέκα πηγές, να διαβάσω από διαφορετικές πηγές τι ανέφεραν και διέφεραν πάρα πολύ μεταξύ τους για το συγκεκριμένο συμβάν.

4^η: φυσικά και θα τα συζητήσουμε και φυσικά και θα αναπτύξουμε κάποια θέματα που μας ενδιαφέρουν όλους, θα τύχει να το έχει δει κι ο άλλος, ή αν δεν έχει, ενημερωνόμαστε ο ένας από τον άλλον για κάποια που μπορεί να μην έχουμε δει εμείς, αλλά προφανώς και συζητάμε.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου

προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: ειδήσεις δεν παρακολουθώ όπως ανέφερα και προηγουμένως. Εφημερίδες επίσης δεν αγοράζω, άντε μόνο αν έχουν ένα καλό ένθετο.

Συμπ. Ερ. 1^η: στο ότι δεν αγοράζεις εφημερίδες παίζει ρόλο το οικονομικό αντίτιμο ή απλά δεν σε εκφράζουν καθόλου γι' αυτό δεν σε αφορούν;

Απάντηση: και τα δύο. Δεν έχει ουσία να δώσω αυτό το χρηματικό αντίτιμο, να πληρώσω τρία, τέσσερα ευρώ για να πάρω μια εφημερίδα από τη στιγμή που μπορώ να διαβάσω τα ίδια πράγματα σε ηλεκτρονική μορφή.

Συμπ. Ερ. 2^η: πολλές εφημερίδες πια έχουν έντυπη κι ηλεκτρονική μορφή. Εφόσον δεν αγοράζεις την έντυπη μορφή, τις επιλέγεις διαδικτυακά;

Απάντηση: όχι, συνήθως διαλέγω ηλεκτρονικές εφημερίδες χωρίς να έχουν έντυπη μορφή για να ενημερωθώ. Γιατί θεωρώ ότι οι μεγάλοι «εκδοτικοί οίκοι» έχουν πιο «απτό» λόγο να εξυπηρετήσουν συμφέροντα. Όχι ότι οι άλλοι δεν εξυπηρετούν μια γραμμή, αλλά θεωρώ πως ένας πολιτικός θα μπει στη διαδικασία να χρηματίσει πιο εύκολα έναν μεγάλο «εκδοτικό οίκο» που έχει και εφημερίδες, και τηλεόραση και ηλεκτρονικό ενημερωτικό δίκτυο, πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι θα μπει σε ένα μικρότερο. Τώρα προφανώς, μιλάμε για ανθρώπους, έχουν απόψεις αλλά θα ήθελα να διαβάσω περισσότερα γεγονότα και περισσότερες ελεύθερες απόψεις

2^η: δεν είμαι καθόλου ευχαριστημένη.

3^η: ναι υπάρχει ένα ηλεκτρονικό περιοδικό που αφορά την Ευρώπη και βγάζει διάφορες ειδήσεις σχετικά με κάποια «κορυφαία» συμβάντα σε όλη την Ευρώπη, και για τον κόσμο. Αφορά κυρίως τις διεθνείς σχέσεις, κάποια συμφωνία που θα γίνει σε εμπορικό επίπεδο, κάποια συνάντηση μεταξύ αρχηγών κρατών. Κάτι άλλο που να αφορά γενικά την επικαιρότητα, δεν ακολουθώ. Για τα ξένα μέσα, δεν έχω ακριβή άποψη, απλά θεωρώ απ' ό,τι έχω δει, που έχω παρακολουθήσει κάποιες φορές, είτε αυτό ονομάζεται CNN ή BBC ή Deutsche Welle, ότι οι δικοί μας είναι πιο «απροκάλυπτοι». Δηλαδή λένε «εγώ είμαι δημοσιογράφος, είμαι ουδέτερος και λέω απλά την άποψη μου και δεν

έχω συμφέρον από κανέναν» και μόλις αρχίσουν να μιλάνε νιώθεις πως σε περιπαίζουν κιόλας, περιπαίζουν την νοητική σου ικανότητα κι εννοείται πως αυτό είναι σκόπιμο.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 2^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ **ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ:** ΑΝΔΡΑΣ 24 ΕΤΩΝ
- ❖ **ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:** ΑΝΩΤΑΤΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΚΠΑ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΕΚΠΑ.
- ❖ **ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ:** ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΕΤΑΙΡΙΑ ΜΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ E- LEARNING.
- ❖ **ΚΑΤΟΙΚΙΑ:** ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΑ ΔΕΝ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΖΗΣΕΙ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ.
- ❖ **ΣΥΝΟΛΙΚΑ,** ΔΗΛΩΝΕΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: εγώ συμμετείχα μόνο στις τοπικές και στις ευρωεκλογές, δεν ψήφισα στις βουλευτικές και στο δημοψήφισμα. Δεν συμμετείχα για οικονομικούς λόγους, γιατί εμένα τα εκλογικά μου δικαιώματα τότε ήταν στο χωριό μου που είναι 500 χλμ. από την Αθήνα, επομένως οικονομικά, δεν μπορούσα να πάω απλά για να ψηφίσω. Ωστόσο, είχα άποψη και ήξερα τι θα ψήφιζα.

2^η: καθόλου, βέβαια αν γύριζα τον χρόνο πίσω, δεν θα άλλαζα την απόφαση μου τότε γιατί είναι μια απόφαση που με τις τότε συνθήκες θα έπαιρνα.

Συμπ. Ερ. 1^η: οι επιλογές σου θα έλεγες πως εντάσσονται στον ίδιο ιδεολογικό προσανατολισμό;

Απάντηση: δεν θα μιλήσω με ονόματα, θα σου πω ότι σίγουρα δεν θα ήταν δεξιά. Οι επιλογές μου ήταν κεντροαριστερά.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: δεν έχω συμμετάσχει σε κάτι από αυτά κι ούτε ξέρω και πολλά για την δράση τους. Έχω πάει μόνο δύο φορές κατά τα τελευταία τρία χρόνια να δώσω αίμα σε εθελοντική αιμοδοσία στον δήμο, αλλά δεν ξέρω κατά πόσο σχετίζεται.

2^η: (για την αιμοδοσία) είναι το ελάχιστο για να βοηθήσεις ανθρώπους, πας απλά, κάθεσαι για δέκα λεπτά, δίνεις αίμα, φεύγεις και ανά πάσα στιγμή αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οποιονδήποτε έχει ανάγκη.

Συμπ. Ερ. 1^η: συμμετείχες ή συμμετέχεις σε κάποια φοιτητική παράταξη;

Απάντηση: καθόλου, ίσα ίσα έχω πάρα πολύ αρνητική άποψη για τις φοιτητικές παρατάξεις. Θεωρώ ότι ναι μεν τα Πανεπιστήμια είναι μια προπαρασκευαστική διαδικασία για να εισαχθεί ένας νέος στην πολιτική ζωή αλλά είναι κι ένας χώρος που έχει μια σχετική αυτονομία. Δεν μπορώ να διανοηθώ ότι ένα κόμμα φέρνει τη νεολαία του απλά μέσα στο Πανεπιστήμιο για προπαγάνδα. Πρέπει να την φέρει γιατί προσφέρει κάτι ουσιαστικό. Το να βλέπω σε μια σχολή, εγώ σπούδασα στη Φιλοσοφική Σχολή, αφισκοκολλήσεις σε όλη τη σχολή, μιλάμε για εννιά ορόφους, και την εποχή των εκλογών κάθε Μάιο να γίνεται ένας πανικός, μια «βρωμιά» να το πω κι έτσι από τις αφίσες, δεν βοηθάει σε κάτι εμένα ως φοιτητή, δεν εκπροσωπεί εμένα. Όσο ήμουν φοιτητής, βρέθηκα σε τέσσερις συνελεύσεις, στις οποίες δεν είδα κανέναν διάλογο. Είδα εκατό άτομα να βρίσκουν λόγο να μιλήσουν και να την «πουν» ο ένας

στον άλλον, πολλές φορές καθαρά για προσωπικές αντιπαραθέσεις, περισσότερο στο πλαίσιο μιας ρητορικής μίσους παρά ενός υγιούς διαλόγου.

Συμπ. Ερ. 2^η: θα ήθελες στο μέλλον να λάβεις μέρος σε κάποια από τις δράσεις που προανέφερα; Το θεωρείς σημαντικό ή νιώθεις πως δεν σε αφορά;

Απάντηση: θεωρώ γενικά ότι είμαστε μια βαθιά συντηρητική και ρατσιστική κοινωνία επομένως δεν ξέρω κατά πόσο μια εθελοντική π.χ. οργάνωση για τον ρατσισμό θα μπορούσε να βοηθήσει, αλλά ναι θα το δοκίμαζα. Θεωρώ πως οι πολίτες μπορούν να αλλάξουν κάποια πράγματα αλλά ταυτόχρονα, δεν ξέρω, όλο αυτό το διάστημα που πέρασε από το '14 μέχρι σήμερα θεωρώ πως έχει γίνει μια «απενεργοποίηση» της θέλησης του πολίτη, δηλαδή πλέον δεχόμαστε τα πάντα έτσι όπως είναι, δεν κοιτάμε να αλλάξουμε κάτι. Θεωρώ ότι υπάρχει μια γενικότερη απογοήτευση, όταν έρχεται η απογοήτευση, μετά όλα τα υπόλοιπα έρχονται δεύτερα. Όταν ο πολίτης δεν είναι ικανοποιημένος από τη ζωή του, απλά δέχεται ό,τι του λες και λέει «ναι», «ναι», «ναι».

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: να πω την αλήθεια, όχι, δεν είχα συμμετάσχει, ήμουν ανενεργός πολιτικά, πολιτικά εννοώ ως πολίτης. Δεν με ενδιέφερε πάρα πολύ, η αλήθεια είναι πως ήταν μια περίοδος της ζωής μου που δεν πολυκοιτούσα. Πιστεύω ότι η στιγμή όπου άρχισα να καταλαβαίνω κι άρχισα να ασχολούμαι και να βλέπω λίγο διαφορετικά τα πράγματα και να παρακολουθώ κάπως την καθημερινότητα την πολιτική, ήταν το δημοψήφισμα, το '15.

2^η: όχι όχι, δεν πιστεύω κάποιο κόμμα συγκεκριμένα, δεν έχω κάποιο πρόσωπο να πιστέψω συγκεκριμένα, γιατί πολλές φορές τα πρόσωπα «υπερβαίνουν» τις ιδεολογίες, μπορείς δηλαδή να πιστέψεις απλά σ' έναν άνθρωπο. Επομένως, εφόσον δεν υπάρχουν αυτά τα δύο, εγώ μετά είμαι σε μία αναζήτηση. Δηλαδή καθημερινά κοιτάζω την επιχειρηματολογία του ενός, την επιχειρηματολογία του άλλου, πώς κινείται ο ένας, πώς λειτουργεί στην καμπάνια του την προεκλογική. Δεν μπορώ να πάρω το μέρος κάποιου συγκεκριμένου γιατί για όλα υπάρχει ένας αντίλογος, δηλαδή, θεωρώ ότι για να «μπεις» σε ένα κόμμα στην Ελλάδα, πρέπει να πιστέψεις βαθιά σε αυτό το κόμμα.

Να πιστέψεις βαθιά στην λογική του, στην επιχειρηματολογία του και στην πολιτική του.

Συμπ. Ερ. 1^η: μίλησες για πρόσωπα, δεδομένων των συνθηκών, πιστεύεις πως ένα πρόσωπο θα ήταν αρκετό για μια αλλαγή;

Απάντηση: εννοείται, και το '15 ένα πρόσωπο ήταν με το οποίο ο κόσμος πίστεψε στην αλλαγή. Πιστεύω ότι η Ελλάδα έχει την ανάγκη να πιστέψει σε ένα πρόσωπο και γι' αυτό έχουν υπάρξει ανά περιόδους άτομα τα οποία έχουν εκμεταλλευθεί αυτή την κατάσταση.

Συμπ. Ερ. 2^η: με τις διαμαρτυρίες πιστεύεις ότι μπορεί να αλλάξει κάτι;

Απάντηση: με έντονες διαμαρτυρίες όμως, όπως αυτές που συμβαίνουν στη Γαλλία, μόνο έτσι πιστεύω ότι μπορεί να αλλάξει κάτι. Ο γαλλικός λαός έχει πολύ διαφορετική αντιμετώπιση, έχει χρόνια που απαιτεί πράγματα και το παραμικρό να συμβεί, βγαίνει έξω και «κάνει πανικό» και είναι ενωμένοι. Πιστεύω ότι ένας σημαντικός λόγος που αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα δεν συμβαίνει κάτι αντίστοιχο, που θα μπορούσε να συμβεί, καθημερινά, κι εργασιακά έχουμε χάσει δικαιώματα και στα προνόμια που έχει ο κάθε υπάλληλος, στα πάντα. Όταν έχεις χάσει τόσα πολλά, ο μόνος λόγος για να μην είσαι ενωμένος, σημαίνει ότι πλέον κοιτάς την πάρτη σου.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: έχει να κάνει και με το είδος της διαμαρτυρίας. Για παράδειγμα, αν γίνει μια διαμαρτυρία, μια συγκέντρωση συνταξιούχων έξω από το Μέγαρο Μαξίμου, δεν δικαιολογείται κατά την γνώμη μου να γίνει κάποιος «πανικός», να γίνουν ζημιές, είναι συνταξιούχοι, είναι άνθρωποι που δεν πρόκειται να προκαλέσουν ζημιά.

Συμπ. Ερ. 1^η: πιστεύεις πως οι άνθρωποι που κατεβαίνουν να διαμαρτυρηθούν είναι αυτοί που προξενούν και τις ζημιές;

Απάντηση: είναι και λίγο να πιστεύεις στις συνωμοσίες, δηλαδή να πιστεύεις ότι αστυνομικοί μπαίνουν μέσα στο κοινό και φέρουν την ταραχή, να πιστεύεις ότι

υπάρχουν «βαλτοί» στις κινητοποιήσεις. Βέβαια π.χ. στο παράδειγμα των συνταξιούχων, εκεί καταλήγεις, πως κάποιος είναι «βαλτός», ή όταν βάζεις κλούβες σε πορεία συνταξιούχων, δύο κλούβες για να κλείσουν έναν δρόμο, σημαίνει ότι πιθανώς τι φοβάσαι; Φοβάσαι ότι κάποιος είναι «βαλτός» από μέσα και θα σου κάνει κάτι; Θέλω να πω ότι πίσω από τις κινητοποιήσεις υπάρχει ένα μυστήριο για το τι κρύβεται και ποιος τα προκαλεί. Και πάλι υπάρχει και το κομμάτι του «γίνονται κινητοποιήσεις για την ουσία, για έναν ουσιαστικό λόγο;» ή γίνονται απλά για να γίνονται, για να «αδρώνει το αυτί του τάδε εργοδότη τη μία μέρα και του άλφα πολιτικού την άλλη;

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: κοίτα, μια τέτοια πράξη όπως και να 'χει, είναι απαράδεκτη γιατί μιλάμε για ανθρώπους. Δηλαδή αν χανόταν μια ανθρώπινη ζωή τι θα λέγαμε; Το άξιζε; Το άξιζε επειδή δούλευε στον ΣΚΑΙ; Είναι σαν να λέμε ότι τα θύματα ας πούμε της Marfin πριν κάμποσα χρόνια το άξιζαν γιατί ας πούμε ο Βγενόπουλος που ήταν ιδιοκτήτης, άξιζε να αυτό το χτύπημα. Δεν είναι έτσι, δεν είναι κάπως έτσι τα πράγματα. Είναι απαράδεκτο το γεγονός ότι τοποθετήθηκε βόμβα σε ένα δημόσιο κτίριο, σε ένα μέσο, γιατί αυτό το μέσο θα έχει πια κι έναν φόβο παραπάνω στο τι θα αναπαράγει. Τώρα, δεν ξέρω ακριβώς τι να πω, γιατί δεν είμαι ειδικός, αλλά το συγκεκριμένο μέσο χωρίς να δικαιολογώ την πράξη, το συγκεκριμένο μέσο έχει παρακάνει την κριτική που ασκεί συγκεκριμένα στην κυβέρνηση. Δεν είμαι υπέρ της κυβέρνησης, αλλά όταν το «τραβάς το σχοινί», το «τραβάς», το «τραβάς», το «τραβάς» και πας κι εσύ στο άλλο άκρο, σε αυτό που «κράζεις» σιγά σιγά πας προς τα εκεί.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσαν γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε

ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: ναι, εννοείται. Πιστεύω ότι ένας σημαντικός λόγος που συμβαίνουν τέτοια περιστατικά είναι γιατί τα «θάβουμε», δηλαδή θα βγει την επόμενη ημέρα και θα το ξεχάσουμε. Ή μπορεί στο διπλανό μου σπίτι να συμβαίνει οτιδήποτε κι εγώ από φόβο μην πάθω τίποτα να μην το πω. Πρέπει να ενημερώνεται ο κόσμος, δεν γίνεται να αφήνουμε τέτοιες καταστάσεις να συμβαίνουν γενικότερα. Για παράδειγμα, ας πάρουμε μια υποθετική περίπτωση: είμαι εγώ ένας 70χρονος που μένει στα Πατήσια και κάθε μέρα ακούω ήχους σε ένα διαμέρισμα δίπλα από το σπίτι μου. Εγώ τι θα κάνω ως 70χρονος; Θα πάρω τηλέφωνο; Θα φοβηθώ.

Συμπ. Ερ. 1^η: έστω πως δεν είσαι 70χρονος, αλλά έχεις τη σημερινή σου ηλικία; Θα πάρεις;

Απάντηση: θα κοιτούσα ίσως την πάρτη μου ειλικρινά, για να μην μπλέξω. Θα σκεφτόμουν «μήπως μπλέξω;», «μήπως εκείνο;». Αν ενημερωνόμουν όμως θα ήξερα ότι αυτό το πράγμα μπορώ να το «σώσω» και ταυτόχρονα να εξασφαλίσω τη δική μου ακεραιότητα.

2^η: θεωρώ ότι είναι περιστατικά που συμβαίνουν, απλά πιστεύω ότι «θάβονται». Θεωρώ ότι λίγα βγαίνουν πραγματικά στα μέσα, λίγα προβάλλονται, λίγα μαθαίνουμε εν τέλει.

Συμπ. Ερ. 2^η: ποιοι θεωρείς πως ευθύνονται για την ελλιπή ενημέρωση που μου ανέφερες;

Απάντηση: εγώ θεωρώ πως φταίνε τα μέσα τα ίδια. Το κράτος μπορεί όντως και να φταίει γιατί εν μέρει αυτό πολλά μέσα τα ελέγχει και θα μπορούσε να τα επηρεάσει σε αυτή την κατεύθυνση. Θεωρώ όμως ότι τα μέσα έχουν τη δύναμη, θεωρώ δηλαδή ότι η τηλεόραση, ή το ρεπορτάζ που γίνεται στις εφημερίδες, ή η διαδικτυακή δημοσιογραφία, μπορούν να βοηθήσουν πάρα πολύ στην ενημέρωση για τέτοιες καταστάσεις. Θέλω να πω, το '15 είχαμε ένα δημοψήφισμα, έχουν περάσει τρία χρόνια πάμε για τον τέταρτο, το πιστεύεις ότι φέτος είδα αφιέρωμα; Σε αυτό το κομμάτι, που

είναι κομμάτι της νεοελληνικής ιστορίας το οποίο «στιγμάτισε» τη χώρα. Σκέψου λοιπόν, σ' εμένα, τον πολίτη να υπενθυμίζεις ότι μπορεί μια κοπέλα, μια 21χρονη, μια 24χρονη, ένας άνδρας, πολύ πιθανό να βιαστεί, να κακοποιηθεί. Οπότε για να σου απαντήσω εν τέλει, θεωρώ ότι σε πρώτο ρόλο είναι τα μέσα κι ακολουθεί το κράτος, ίσως μαζί να είναι στην πρώτη θέση. Ο πολίτης γενικότερα πιστεύω πως έχει μια τάση να ξεχνάει, το κακό να το αφήνει στην άκρη και να προχωράει στη ζωή του. Γι' αυτό πιστεύω πως πρέπει να τον «ξυπνάς», συνέχεια να τον «ξυπνάς», με δράσεις, με πράγματα που θα του υπενθυμίζουν ορισμένα θέματα. Εγώ για παράδειγμα γιατί σκέφτηκα να μπω στη διαδικασία αιμοδοσίας; Γιατί είδα στο ίντερνετ δράσεις, το καλοκαίρι έγινε το περιστατικό στο Μάτι, είδα ότι όντως το αίμα είναι το πιο απλό πράγμα, ευαισθητοποιήθηκα κι έτσι μπήκα στη διαδικασία της προσφοράς.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: κοίτα να δεις, οποιοσδήποτε πολίτης πιστεύω, σε όλη την γη, αν του δώσεις τη δυνατότητα να μην πληρώσει φόρους, δεν θα τους πληρώσει. Δεν θεωρώ ότι αυτό είναι κομμάτι του Έλληνα, δηλαδή είναι ο μπαγαμπόντης ο Έλληνας, που θέλει να κλέβει, ή να κλέβει το κράτος. Το θέμα των φόρων ξεκινά από το κράτος. Όσο πιο αυστηρό είναι το κράτος στο να εισπράξει τους φόρους από τον πολίτη και να ελέγξει αν όντως εσύ μου έχεις δηλώσει το τάδε φορολογικό εισόδημα και ισχύει, κι έχεις πληρώσει κανονικά, τότε, δεν θα υπάρχει θέμα. Η φοροδιαφυγή είναι ευθύνη του κράτους σε μεγάλο βαθμό, δηλαδή αν το κράτος βάλει ισχυρούς νόμους που δεν μπορεί να αποφύγει κανείς κι αν τους αποφύγει θα υπάρχει και μεγάλη ποινή, ειδικά στον Έλληνα, το χρήμα θα «μιλούσε» πάρα πολύ σε αυτήν την περίπτωση. Εννοείται πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή και για μένα δεν είναι κλοπή τόσο προς το κράτος, είναι κλοπή προς τον άλλον πολίτη που μπορεί να είναι σωστός. Το ότι το κράτος σου επιτρέπει να κλέψεις είναι μια άλλη κουβέντα, το ότι εσύ όμως φοροδιαφεύγεις ενώ ο διπλανός σου μπορεί να είναι τίμιος παρά το ότι «βαδίζετε» στο ίδιο κράτος δείχνει πως αν το κράτος βάλει τους κανόνες και τους νόμους, μετά, δεν θα υπάρχει αυτή η αδικία μεταξύ των πολιτών.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας, και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: εννοείται έχει λειτουργήσει ανασταλτικά γιατί η κάθε κυβέρνηση κοιτάζει να «προσεγγίσει» πρώτα τα άτομα του τομέα αυτού. Ξέρει ότι ο περισσότερος κόσμος δουλεύει στο δημόσιο, ξέρει ότι ο κόσμος αυτός που δουλεύει στο δημόσιο έχει οικογένειες, έχει σόγια, άρα αυτό σημαίνει ψήφους. Επομένως, σε μεγάλο βαθμό, όποιος έχει προσεγγίσει τον δημόσιο τομέα έχει και μεγάλες πιθανότητες να βγει πρώτος. Ως αλλαγή, θέλω σίγουρα την αξιολόγηση και κατάτμηση των αρμοδιοτήτων και των ευθυνών που έχει το κάθε τμήμα. Θέλω να πω δηλαδή, αν το τάδε τμήμα έχει πέντε υποχρεώσεις, θέλω δημόσιους υπαλλήλους που να μου κάνουν γι' αυτές τις πέντε. Αν μου κάνουν δύο δηλαδή τη δουλειά, να μην πάρω δεκαπέντε. Θα συρρίκνω λοιπόν το μέγεθος, αν ήμουν βέβαια πολιτικός θα καταλάβαινα ότι δεν γίνεται ξαφνικά να αφήσω τόσο κόσμο άνεργο. Σίγουρα όμως πρέπει να συρρικνωθεί, γιατί κάτι τέτοιο σταματά να είναι λειτουργικό.

2^η: ηθικό δίλημμα το συγκεκριμένο. Αν ήμουν στη θέση του πολίτη, τα παίρνω. Απλά, τι γίνεται τώρα: το κράτος για να έβαλε έναν δημόσιο υπάλληλο στην υπηρεσία του, σημαίνει ότι κάποιος άλλος πολίτης που ήταν σε ανώτερη θέση, έβαλε αυτόν τον άνθρωπο να «δουλεύει» από το σπίτι του, κάνοντας τίποτα. Άρα κάπου αλλού είναι πρώτα η ευθύνη. Εγώ, ως βιοπαλαιστής, ψάχνω την καλύτερη λύση για μένα, ώστε να βγάλω χρήματα και να κάνω τη λιγότερη δουλειά. Αυτή είναι η λογική που έχει ο περισσότερος κόσμος, «βγάζω πολλά χρήματα, δουλεύω λιγότερο», αυτή είναι η λογική του περισσότερου κόσμου. Άρα εγώ ως πολίτης εξασφάλισα αυτό, τώρα το αν είναι σωστό ή όχι, ας με κρίνει κάποιος παπάς! Η ευθύνη είναι περισσότερο κρατική, γιατί αν το κράτος πει «ξέρεις κάτι, δεν θα μου φέρεις δικούς σου και θα κάθονται, δεν

θα μου διορίσεις τον άλλον που θα παίρνει λεφτά από το σπίτι του, που δεν με νοιάζει ποιος είναι αυτός, δεν θα το κάνεις!».

Είναι πολύ βασικό να έχω μια δουλειά, θέλω να δουλεύουν ένα οχτάωρο και να μου βγάζουν κάθε μέρα τέσσερις φακέλους, να μου οργανώνουν τέσσερις φακέλους! Αυτό ξεκινάει από πάνω, από την οργάνωση, ποιόν βάζεις να οργανώσει το τάδε τμήμα; Αν βάζεις έναν ο οποίος είναι «μπαχαλάκιας» κι απλά θέλει να «βολέψει» τους δικούς του, αυτά θα συμβούν. Κι ο δικός του, που θα «βολέψει» και μπορεί να είναι ένας άνθρωπος που δεν έχει τελειώσει το δημοτικό, ή δεν έχει βγάλει το γυμνάσιο, τόσα ξέρει, τόσα θα κάνει!

3^η: δυσκολεύομαι να σου απαντήσω γιατί από τη μία καλώς ή κακώς το δημόσιο είναι κάτι το οποίο σου προσφέρει μια ασφάλεια. Πάντα είσαι ασφαλισμένος, πάντα παίρνεις συγκεκριμένα χρήματα, οπότε από τη μία είμαι στο «ναι». Απ' την άλλη το δημόσιο, έτσι όπως είναι οργανωμένο τώρα δεν σου δίνει δυνατότητες, βασικά δεν προσφέρει τη δυνατότητα επαγγελματικής ανέλιξης, δηλαδή να κυνηγήσεις κάτι παραπάνω. Θα είσαι πάντα σε αυτόν τον μισθό, σε μια συγκεκριμένη δουλειά, βαρετή, ξεβαρετή, αυτό θα είναι. Αυτή τη στιγμή δουλεύοντας στον ιδιωτικό τομέα, θα σου έλεγα «όχι», δεν θα δούλευα στο δημόσιο, αν ήταν να δουλεύω μόνο στο δημόσιο. Επίσης θεωρώ κι αυτό παράλογο που συμβαίνει στην χώρα μας. Γιατί ένας δημόσιος υπάλληλος να μην δουλεύει ιδιωτικά και να φορολογείται; Δικαίωμα του να δουλέψει ιδιωτικά αλλά φορολόγησε τον γι' αυτό.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξος για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: έχει επιδράσει πρώτα πρώτα στην οικογένεια μου, στο χαρτζιλίκι μου να στο πω αλλιώς. Πιο παλιά θυμάμαι ότι ήταν πιο άνετοι οι γονείς μου, πιο ήρεμοι, δεν είχαν πρόβλημα στο να μου δώσουν και κάτι παραπάνω να στο πω διαφορετικά για την

καλοπέραση μου, όλα αυτά «πήγαν περίπατο!». Ως προς το εργασιακό περιβάλλον, θεωρώ ότι η κρίση βόλεψε πάρα πολύ τα αφεντικά. Τα αφεντικά πλέον μπορούν να βρουν πάρα πολύ εύκολα φθινό εργατικό δυναμικό. Αν «ψαχτεί» κάποιος πλέον θα βρει δουλειά, αλλά σίγουρα σε σχέση με παλιά, θα βρει μια δουλειά που θα είναι με πολύ λίγα χρήματα.

2^η: όχι, καθόλου! Καθημερινά, είναι μια κατάσταση στην οποία σκέφτεσαι αν θα έχεις δουλειά, αν φτάνουν τα χρήματα, σκέφτεσαι: «την επόμενη χρονιά θα μπορέσω να πάω για περισσότερα;».

3^η: όχι, όχι με αυτή την κυβέρνηση! Γιατί το λέω αυτό, αυτή η κυβέρνηση λέει πως εργάζεται σκληρά, δεν έχω δει όμως πουθενά να παρουσιάζεται μια νέα επιχείρηση. Όλος ο κόσμος κινείται στον ιδιωτικό τομέα, ο ιδιωτικός τομέας καθορίζει πλέον την οικονομία μίας χώρας. Η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία κινούνται στον ιδιωτικό τομέα κατά κύριο λόγο, το δημόσιο υπάρχει για να εξυπηρετούνται κάποιες κρατικές υποχρεώσεις, αλλά μέχρι εκεί. Για εμένα, για να αλλάξει πραγματικά η κατάσταση και να μπούμε σε μια πορεία ανόδου, πρέπει να έρθουν πάρα πολλές εταιρίες πολυεθνικές, που να δώσουν θέσεις εργασίας, να απορροφηθεί κόσμος που έχει ταλέντο, έχει δεξιότητες, αλλά δεν μπορεί να τις αξιοποιήσει εδώ και δεν βλέπω η παρούσα κυβέρνηση να θέλει, να υποστηρίζει αυτό το κομμάτι των επενδύσεων, αυτό δηλαδή που λέμε «άνοιγμα στις αγορές», είναι κάτι που δεν το έχουμε δει.

4^η: όχι, όχι καθόλου! Σε καμία περίπτωση!

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: θα σου πω ποιο είναι το προφίλ του ηγέτη που θα ήθελα εγώ να δω στην Ελλάδα. Θα ήθελα να δω έναν ηγέτη έξυπνο που θα εκμεταλλευθεί την «κουτοπονηριά» του Έλληνα, το στοιχείο του ότι είναι φιλότιμος, θα δουλέψει, θα βρει την εναλλακτική λύση, ο Έλληνας έχει ένα χαρακτηριστικό «πολυμήχανου» ανθρώπου. Από τα ονόματα που μού ανέφερες κι από όσα μπορώ να σκεφτώ, δεν έχω δει σε κάποιον αυτά. Στερούμαστε παγκόσμια προσωπικότητες, δεν θεωρώ πως κάποιος από αυτούς είναι

πολύ ξεχωριστός. Πιο ξεχωριστός απ' όλους είναι ο Πούτιν, γιατί σε μια δύσκολη περίοδο μεταπολεμικά για τη Ρωσία, την έφερε σε ένα υψηλό επίπεδο οικονομικά. Βέβαια, σε μεγάλο βαθμό είναι μιλιταριστής, δηλαδή έχει επιβάλλει συγκεκριμένα πράγματα αλλά πάει μπροστά, έχει φέρει επενδύσεις, έχει κάνει πράγματα για την χώρα του! Εκτιμώ τη δουλειά του, ο Έλληνας όμως έχει ζήσει πάρα πολλά χρόνια στην χαλαρότητα. Να φέρεις έναν άνθρωπο όπως ο Πούτιν εδώ, θα γίνει το έλα να δεις! Από την άλλη πλευρά, είναι και μεγάλη κουβέντα ποιος είναι αριστερός, ποιος είναι δεξιός. Ας πούμε, έχω ακούσει τον Σαλβίνι να μιλάει, και λέω όντως είναι δεξιός; Θα ήθελα γενικά ένα πρόσωπο ευέλικτο όπως π.χ. η Μέρκελ. Είναι μια πολιτικός που θεωρητικά εντάσσεται στο σοσιαλιστικό κομμάτι αλλά πάρα πολλές κινήσεις της είναι «δεξιές». Η ευελιξία που έχει ένας πολιτικός στο να κινείται μέσα στις ιδεολογίες τον κάνει πραγματικά πετυχημένο κι όχι η εμμονή του σε μια συγκεκριμένη.

Συμπ. Ερ. 1^η: επομένως, σύμφωνα με όσα μού λες θεωρείς λίγο περιττούς τους διαχωρισμούς αριστεράς, δεξιάς κοκ. Σωστά;

Απάντηση: ναι ναι, θεωρώ ότι υπάρχουν απλώς για να τσακώνεται ο απλός λαός, όλα κινούνται στο πως το χρήμα ενώνει το επιχειρηματικό με το πολιτικό τμήμα, πώς αντίστοιχα το διαχωρίζει. Πιστεύω πως πλέον η ιδεολογία είναι καθαρά τα λεφτά, δεν θεωρώ ότι υπάρχουν αριστερά, δεξιά, κεντρώα, υπάρχουν απλά για να υπάρχουν! Σίγουρα, όχι στην ουσία του πράγματος.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: δεν ξέρω να σου απαντήσω ακριβώς ναι ή όχι. Ως πολίτης, αν μού έλεγες σήμερα ότι «βγαίνουμε αύριο από την Ε.Ε.» θα με έπιανε ένας πανικός. Ωστόσο, αν ερχόσουν

και μου έλεγες ότι «έχω ένα πλάνο, στο οποίο δεν θα στερηθείς πολλά, δεν θα στερηθείς φάρμακα, δεν θα στερηθείς πάρα πολλά από το συνάλλαγμα, από τις αγορές σου, από τη δουλειά σου, από το πόσο αξίζει η δουλειά σου πλέον», αν είχες λοιπόν πλάνο, θα σου έλεγα ναι, γιατί όντως νιώθω πως η Ελλάδα σε μεγάλο βαθμό απέτυχε στον σκοπό της.

2^η: η πρώτη αυθόρμητη απάντηση που μου έρχεται είναι «τουριστικός», θεωρώ πως ο ρόλος μας σχετίζεται μόνο με το ότι κάπου, κάποτε υπήρχε πολιτισμός σε αυτή την χώρα και απλώς δεν μπορούμε να «διώξουμε» αυτόν τον πολιτισμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά τ' άλλα, πιστεύω ότι οι συμφωνίες που έχουν γίνει είναι καθαρά για να γινόμαστε το πρώτο μέρος που θα έρχονται άνθρωποι από άλλες χώρες και το τελευταίο πριν επιστρέψουν στις χώρες αυτές.

Συμπ. Ερ. 1^η: ανέφερες την πολιτισμική συνεισφορά της χώρας την Ε.Ε. θεωρείς πως είναι πολύ σημαντική;

Απάντηση: πάρα πολύ γιατί η Ε.Ε. από τις καταβολές της στηρίχθηκε σε αυτόν τον δυτικό πολιτισμό που εν μέρει ανήκουμε κι εμείς, όχι ακριβώς βέβαια, γιατί είμαστε κάπου «στη μέση» ανατολής και δύσης, τον κλασικό πολιτισμό όμως της αρχαίας Ελλάδας τον έχουν ενστερνιστεί όλες οι χώρες, θέλουν να τον προβάλλουν, θέλουν να λένε πως η Ελλάδα είναι μέλος της Ε.Ε. και είναι η χώρα της δημοκρατίας, θεωρώ πως συμβολικά αυτό παίζει σημαντικό ρόλο. Αλλιώς στην ουσία είμαστε μια «μαύρη τρύπα» για την Ε.Ε., που βέβαια κι άλλες χώρες είναι, αλλά θεωρώ πως άλλος ένας λόγος που «σωζόμαστε» είναι αυτό το ένδοξο παρελθόν.

3^η: συμφωνώ με αυτό, αλλά δεν έχουμε πάλι ένα ξεκάθαρο μέρος. Οι τελευταίες κινήσεις της παρούσας κυβέρνησης φαίνεται πως είναι φιλοαμερικάνικες, ταυτόχρονα όμως «μην χαλάσουμε και τη σχέση μας με τους Ρώσους» γιατί μας ενώνει η ορθοδοξία, μας ενώνει εκείνο το άλλο, και οι συμφωνίες για το φυσικό αέριο κοκ. Για εμένα πρέπει να ταχθεί κάπου η Ελλάδα, αυτό είναι το λάθος των πολιτικών. Κι αυτό το κάπου θα ήταν όποιο θα φέρει τις περισσότερες επενδύσεις. Η Ρωσία π.χ. θα μπορούσε να φέρει επενδύσεις, μ' ένα πολύ συντηρητικό πλάνο βέβαια, αλλά ναι θα μπορούσε. Επιμένω όμως στο ότι κάπου πρέπει να ταχθούμε, είναι λάθος αυτό που συμβαίνει, να «παίζουμε» από εδώ, να είμαστε από εκεί.

Συμπ. Ερ. 2^η: εσύ δηλαδή δεν πιστεύεις πως αυτή τη στιγμή στηρίζεται στην Ε.Ε.;

Απάντηση: καθόλου, καθόλου, ίσως σε κάποια ευρωπαϊκά κονδύλια των οποίων έχει γίνει εκμετάλλευση, και τα οποία δικαιούμαστε απλά επειδή βρισκόμαστε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθαρά γι' αυτό, κατά τ' άλλα όχι, θεωρώ ότι η Ε.Ε. δεν παίζει μεγάλο ρόλο στη χώρα αυτή τη στιγμή.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίζει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: δεν γνωρίζω πάρα πολύ να σου πω την αλήθεια ποιος ο λόγος που έγιναν, αλλά όλη αυτή η πίεση που ασκήθηκε σε έναν λαό, ναι, θεωρώ ότι δεν ήταν αναγκαία. Θεωρώ ότι έγινε λίγο και με ένα σχέδιο σχεδόν εξόντωσης να στο πω έτσι. Δηλαδή θεωρώ ότι όντως σε μεγάλο βαθμό έγιναν μεταρρυθμίσεις και η φορολογία έφτασε στον θεό καθαρά και μόνο για να πιεστεί ο ελληνικός λαός. Το πραγματικό ερώτημα σε όλο αυτό είναι γιατί εμείς ως ελληνικός λαός δεν αντιδράσαμε απέναντι σε όλες αυτές τις μεταρρυθμίσεις. Εφόσον, αυθόρμητα αυτή τη στιγμή σου λέω πως δεν υπήρχε λόγος, δεν υπήρχε πραγματικός λόγος, γιατί δεν αντιδράσαμε;

Συμπ. Ερ. 1^η: δεν υπήρχε λόγος όταν η χώρα έφτασε στα πρόθυρα της χρεοκοπίας; Θα μπορούσε δηλαδή να συνεχίσει κατά την άποψη σου κανονικά χωρίς μεταρρυθμίσεις;

Απάντηση: οι μεταρρυθμίσεις αυτές ήταν σε μεγάλο βαθμό είσπραξη φόρων. Για να βγεις από μια κατάσταση κρίσης, πρέπει να υπάρξει παραγωγή, επομένως σε αυτή τη

χώρα δεν θα βγούμε ποτέ από την κρίση με τους ρυθμούς που πάμε, θεωρώ δηλαδή πως όποια μεταρρύθμιση κι αν έρθει, και πέμπτο μνημόνιο κι έκτο και δέκατο μνημόνιο, αν δεν υπάρξει παραγωγή, κι όταν λέω «παραγωγή» εννοώ βαριά βιομηχανία ακόμη και την εκπαίδευση, ένα παράδειγμα «βιομηχανοποίησης» της εκπαίδευσης είναι ας πούμε η Αγγλία. Εμείς όμως, δεν πουλάμε τίποτα, παλιά λέγαμε πως είχαμε την γεωργία μας, ούτε αυτό το πουλάμε πλέον. Όσο δεν παράγουμε κάτι, δεν πρόκειται κατά τη γνώμη μου να βγούμε, γι' αυτόν τον λόγο θεωρώ λοιπόν πως οι μεταρρυθμίσεις δεν ήταν αναγκαίες, σ' έναν ασθενή, δεν κρατάς την πρίζα μέσα κι απλά του δίνεις φάρμακα και τον συντηρείς, απλά για να μείνει εκεί πέρα. Προσπαθείς να σηκωθεί από το κρεβάτι και να φύγει.

2^η: δεν ξέρω κατά πόσο θα είχε νόημα. Ένα βασικό πράγμα που πρέπει να υπάρχει σ' ένα κράτος είναι η σχέση εμπιστοσύνης κράτους και πολίτη. Αυτή η σχέση εδώ στην Ελλάδα έχει διαλυθεί. Επομένως, δεν θα είχε νόημα να μου πει η οποιαδήποτε κυβέρνηση «θα κάνω αυτό κι αυτό γιατί θα βγει έτσι», δεν θα το πίστευα. Θα έπρεπε να είχε προηγηθεί κάτι άλλο για να το πιστέψω, μια άλλη «νίκη». Σε μεγάλο βαθμό εν προκειμένω η Ευρώπη είναι ένας ρυθμιστής που διασφαλίζει πως κάποια πράγματα θα γίνουν, τώρα αν αυτά είναι αναγκαία ή όχι, είναι άλλη υπόθεση. Θεωρώ εν τέλει πως σε σχέση με την ελληνική κυβέρνηση πιο εύκολα εμπιστεύομαι τους Ευρωπαίους.

3^η: γενικά, είναι λάθος. Μια εθνική κυβέρνηση πρέπει να έχει πλήρη ευθύνη της κατάστασης και των αρμοδιοτήτων που έχει. Είναι λάθος να τα δίνουμε σε τρίτους. Με το να τα δίνω σε τρίτους, πάλι μειώνω την εμπιστοσύνη του πολίτη, σημαίνει πως εγώ δεν είμαι ικανός. Ένα κράτος πρέπει να είναι αυτόνομο, αυτάρκες και να έχει τη δυνατότητα να απευθύνεται σε τρίτους μόνο για να διεκδικήσει κάτι καλύτερο κι όχι επειδή δεν μπορεί να διαχειριστεί μόνο του καταστάσεις.

Συμπ. Ερ. 2η: να σου υπενθυμίσω πως κάποιες αρμοδιότητες έχουν εκχωρηθεί ανεξαρτήτως της δεινής οικονομικής κατάστασης της χώρας κι είναι καθαρά στο πλαίσιο της Ένωσης των κρατών. Εσύ είσαι αντίθετος ακόμη και σε αυτό το ενδεχόμενο;

Απάντηση: ναι, ναι σε κάθε περίπτωση!

4^η: το κάθε κράτος δεν είναι φιλανθρωπικό ίδρυμα, θα κοιτάξει να υπερασπιστεί τα συμφέροντα του και για μένα, η Γερμανία στη γενική εικόνα, έχει πράξει κατά της Ελλάδας. Σε μεγάλο βαθμό υποστηρίζει αυτή την κατάσταση του πρέπει να «μπούμε

σε γύψο», πρέπει να είμαστε σε επιτήρηση κοκ. Εγώ όμως το καταλαβαίνω αυτό, η Μέρκελ και ο κάθε πολιτικός σε οποιαδήποτε χώρα κοιτάζει το συμφέρον του, το καλύτερο δυνατό για τη χώρα του. Επομένως, για ποιόν λόγο να χαριστεί στην Ελλάδα; Ακόμη και στην Ενωμένη Ευρώπη. Έτσι κι αλλιώς η Ενωμένη Ευρώπη ήταν μια προσπάθεια να «αντιμετωπιστούν» οι Η.Π.Α., τότε όμως έγινε αυτό; Οι Η.Π.Α. είναι πραγματικά ενωμένες, και η καθεμία έχει τη δική της αυτονομία και όταν φτάσουμε στο τελικό ζήτημα είναι ενωμένοι. Έχουν υψηλό εθνικό φρόνημα και πιστεύουν σε αυτό που λέμε ενότητα. Αν η Ευρώπη ήθελε να φτάσει πραγματικά σε αυτό το σημείο, θα έπρεπε πραγματικά να υπάρξει μια ένωση στο ότι βαδίζουμε στο ίδιο πλάνο, δεν υπάρχουν διαφορές. Εδώ, έχουμε τη Μεσόγειο την αδύναμη, εννοώ δηλαδή, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία, όλος ο νότος αδύναμος και κοιτάμε μόνο τον βορρά. Ο βορράς να είναι δυνατός, όλοι οι ηγέτες και οι μεγάλες προσωπικότητες να είναι εκεί. Έχουμε μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων, έχουμε τις χώρες που σου ανέφερα, δεν είναι τυχαίο πως όλος ο νότος πέρασε από το Δ.Ν.Τ., δεν είναι τυχαίο πως έχουν οικονομική κρίση αυτές οι χώρες. Είναι τυχαίο που βρέθηκαν ξαφνικά και οι τέσσερις να χρωστάνε; Όταν δανείζονταν από τα «μεγάλα» κράτη, όταν η Ευρώπη έδινε λεφτά, δεν υπήρχε ένας έλεγχος; Έρχομαι εγώ και σου δανείζομαι πενήντα ευρώ, την επόμενη φορά δεν θα μου πεις πού είναι τα πενήντα ευρώ; Θα σου πω «θα τα δώσω τον επόμενο μήνα». Επομένως, πιστεύω πως σε μεγάλο βαθμό όλο αυτό είναι ένα σκόπιμο σχέδιο υποβάθμισης του νότου. Εκμεταλλεύτηκαν το τρωτό σημείο του νότου, την σπατάλη, το «βόλεμα». Απλά οι υπόλοιπες χώρες, «απορρόφησαν» καλύτερα την κατάσταση αυτή, γιατί είχαν παραγωγή. Έχουν κράτη που επίσης έβαλαν τους πολίτες στη διαδικασία της αυστηρότητας, κι ενώθηκαν για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Εδώ στην Ελλάδα τότε είπε κάποιος «ελάτε να ενωθούμε, να πάμε μαζί σε όλο αυτό»; Ακόμη και η Κύπρος κατάφερε και βγήκε από αυτή τη διαδικασία. Εμείς, δεν μπορούμε να συνεργαστούμε μεταξύ μας. Υπάρχει σ' εμάς ένας «διχασμός». Όλα τα ιστορικά γεγονότα της χώρας το έχουν δείξει.

5^η: όχι, δεν τη διαχειρίστηκε σωστά. Η Ε.Ε. ήθελε απλά να βρει μια κυβέρνηση, να περάσει τα μέτρα που ήθελε. Δεν θεωρώ πως έψαχνε πραγματική λύση, έψαχνε ένα μεσάζοντα μεταξύ της Ένωσης και του ελληνικού λαού. Τα λεφτά τους ήθελαν να πάρουν. Εμείς «δώσαμε τόσα, θέλουμε να πάρουμε τόσα» και θα τα πάρουμε σε 250 χρόνια; Σε 250 χρόνια! Αν όντως υπήρχε ένα σχέδιο υπέρ της χώρας, θα έστελναν

κάποιες εταιρίες, ίσως και μια βιομηχανία και θα μας ωθούσαν στην παραγωγή. Θα έδιναν κι ένα κονδύλιο και θα προέτρεπαν την παραγωγή φρούτων, καπνού οτιδήποτε.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: όχι φυσικά, εννοείται αυτό! Τυχαίνει απλά να γεννηθήκαμε σε αυτόν τον τόπο, αυτό δεν μας κάνει ανώτερους από άλλους ανθρώπους σε οποιοδήποτε μέρος της γης. Άνθρωπος «ανώτερος» γίνεσαι μέσα από τις πράξεις σου, βασικά «άνθρωπος» είσαι μέσα από τις πράξεις σου.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: επιλέγω κατά κύριο λόγο το ίντερνετ. Ενημερώνομαι κυρίως μέσω αθλητικών σελίδων και για θέματα επικαιρότητας επιλέγω κατά κύριο λόγο το Twitter. Επιλέγω το διαδίκτυο γιατί είναι κάτι γρήγορο, έχω άμεσα με οποιεσδήποτε λέξεις-κλειδιά θέλω, τα αντίστοιχα αποτελέσματα και μπορώ να επιλέξω ποιο θα διαβάσω.

2^η: έχω λογαριασμούς σε Facebook και Twitter κι ακολουθώ αντίστοιχες σελίδες που με ενδιαφέρουν όπως ανέφερα και παραπάνω.

3^η: χρησιμοποιώ και τον ηλεκτρονικό υπολογιστή και το κινητό. Όταν είμαι στον δρόμο, στα μέσα, πηγαίνοντας στη δουλειά μου, θα χρησιμοποιήσω το κινητό, όταν είμαι σπίτι επιλέγω τον ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνος σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: ναι, ειδικά πιο παλιά. Υπήρχε μια περίοδος που το έκανα κυρίως για «καζούρα», άνοιγα δηλαδή διάλογο κάτω από κάποιες αναρτήσεις σελίδων για να κάνω πλάκα για ομάδες. Έχει τύχει βέβαια να βρεθώ και σε ανάρτηση στο Facebook στην οποία σχεδόν λογομάχησα για ένα όχι και τόσο σοβαρό θέμα, αλλά ναι, έχει τύχει. Αυτό που δεν έχω δει, και μού έχει συμβεί μόνο μια φορά είναι να υπάρξει όντως διάλογος. Αυτή τη μια φορά «μπήκα» με διάθεση να σχολιάσω κάτω από μια ανάρτηση πολύ ειρωνικά, το άλλαξα σε χιουμοριστικά και στη συνέχεια λόγω του ότι ο άλλος ήθελε πράγματι να μού εξηγήσει πράγματα, μπήκα κι εγώ σε αυτό το πνεύμα και κάναμε έναν πολύ ωραίο διάλογο. Στο τέλος δηλαδή καταλήξαμε να πούμε «ευχαριστώ» ο ένας στον άλλον στα σχόλια. Τις περισσότερες φορές ωστόσο, έχω καταλήξει να πω ένα «άντε γεια!». Γι' αυτό έχω σταματήσει πλέον. Θεωρώ πως λόγω του «διχασμού» που προανέφερα δεν πρόκειται ποτέ να υπάρξει διάλογος. Αν εγώ μιλήσω με κάποιον που είναι για

παράδειγμα, φανατικός φίλαθλος του Παναθηναϊκού, φανατικός όμως, δεν βλέπει τίποτα άλλο πέρα από πράσινο, δεν πρόκειται ποτέ να συμφωνήσουμε στο οτιδήποτε γιατί η μια πλευρά είναι ακραία. Έτσι και σε πάρα πολλούς λογαριασμούς και σε πάρα πολλά προφίλ στο Facebook βλέπω αυτή την ακρότητα στις απόψεις.

2^η: συνήθως, κοιτάζω την αρχική μου σελίδα. Ό,τι με νοιάζει πραγματικά, θα το ψάξω μόνος μου χωρίς να μπω καν στο Facebook, χωρίς να μπω καν στο Twitter. Και πλέον το κάνω αυτό πιο συχνά, ενώ παλαιότερα όχι. Κυρίως αναζητώ πράγματα για αθλητικά, κοινωνικά και τελευταία τα πολιτικά. Η πολιτική με αφορά μεν και δεν με αφορά δε. Δεν θα ψάξω μόνος μου, για να ψάξω ένα πολιτικό κομμάτι θα πρέπει να «πέσει μπροστά» μου στο Twitter ή στο Facebook, και μετά θα το ψάξω μόνος μου, γιατί πιστεύω πως στην πολιτική όπως και στον αθλητισμό, κάθε άρθρο έχει μια συγκεκριμένη κατευθυνόμενη άποψη.

3^η: ναι, πλέον, επειδή την «έχω πατήσει» πάρα πολλές φορές, κοιτάζω πριν εκφέρω άποψη για κάτι συγκεκριμένο να έχω διαβάσει όλες τις απόψεις και να έχω ενημερωθεί σωστά γι' αυτό.

Συμπ. Ερ. 1^η: μου ανέφερες ήδη πως για την ενημέρωση σου επιλέγεις το Twitter, επιλέγεις και κάποια άλλη διαδικτυακή πηγή, γιατί στο Twitter η πλειοψηφία των χρηστών δεν ανήκει στους «επαγγελματίες της ενημέρωσης»;

Απάντηση: συμφωνώ, πολλές φορές οι μη επαγγελματίες είναι πολύ καλύτεροι από τους επαγγελματίες. Διαβάζω κι ακολουθώ συγκεκριμένους δημοσιογράφους στο Twitter, ακούω τη γνώμη τους, αλλά γενικότερα οι δημοσιογράφοι θεωρώ πως γράφουν μια άποψη η οποία είναι κατευθυνόμενη, δηλαδή υποστηρίζουν κάποιο άτομο από πίσω. Ενώ, οι απλοί χρήστες μπορεί να κάνουν κάτι αντίστοιχο, έτσι κι αλλιώς υπάρχει πια η μόδα που με εξήντα λεπτά κάνεις tweet και πληρώνεσαι γι' αυτό, για να υποστηρίξεις μια άποψη. Αλλά, οι περισσότεροι πιστεύω ότι το κάνουν από χόμπι, επειδή απλά θέλουν να ασχολούνται. Τους προτιμώ γιατί ο απλός πολίτης δεν προσέχει τη γλώσσα του, θα μιλήσει απευθείας για κάτι συγκεκριμένο, χωρίς να το συγκαλύψει, θα πει αυτό που πιστεύει και τέλος.

Συμπ. Ερ. 2^η: όταν βλέπεις κάποιους τίτλους στην αρχική σου σελίδα, μπαίνεις στη διαδικασία να διαβάσεις ολόκληρο το άρθρο, ή πιστεύεις πως και μόνο η ανάγνωση των τίτλων σου δίνει μια καλή εικόνα για το τι συμβαίνει;

Απάντηση: κοίτα, μού αρέσει να παίρνω μια συνολική εικόνα, αυτό είναι το θετικό της αρχικής σελίδας στο Facebook και του feeding στο Twitter. Αλλά για να μπορέσεις να καταλάβεις ακριβώς τι συμβαίνει σε μια κατάσταση πρέπει να διαβάσεις ολόκληρο το άρθρο πιστεύω και πάντα ελέγχο ποιος το έχει γράψει και γιατί.

Συμπ. Ερ. 3^η: ανέφερες πριν πως δεν διαβάζεις εφημερίδες στην έντυπη τους μορφή. Ωστόσο, πολλές εφημερίδες έχουν και ηλεκτρονική, τότε τις επιλέγεις;

Απάντηση: όχι όχι, έχω σταματήσει εδώ και πάρα πολύ καιρό να διαβάζω εφημερίδες, ειδικά στο πολιτικό ρεπορτάζ. Έχει να κάνει πολύ με τον χαρακτήρα μου, εφόσον εγώ δεν έχω ταχθεί κάπου συγκεκριμένα, δεν έχω πάρει μια κατεύθυνση να πω «είμαι δεξιός, είμαι αριστερός, είμαι κεντρώος», δεν μπορώ να πάω να διαβάσω εφημερίδα γιατί καλώς ή κακώς κάθε εφημερίδα προσανατολίζεται κάπου, δεν θεωρώ ότι υπάρχει αντικειμενική εφημερίδα στην Ελλάδα, κάθε εφημερίδα εξυπηρετεί λίγο ή πολύ συγκεκριμένα συμφέροντα. Επομένως, εφόσον εγώ δεν έχω μπει στη διαδικασία να καταλάβω ποια συμφέροντα θέλω εγώ να εκπροσωπώ ή ποια πολιτική ιδεολογία θέλω να εκπροσωπώ πώς θα διαβάσω εφημερίδα;

Συμπ. Ερ. 4^η: κάτι αντίστοιχο δεν πιστεύεις πως συμβαίνει και σε αντίστοιχες διαδικτυακές ιστοσελίδες; Εκεί πώς επιλέγεις;

Απάντηση: επιλέγω ακριβώς με το ίδιο κριτήριο. Προφανώς βέβαια στο ίντερνετ μπορεί να βρω ως πούμε ένα blogspot το οποίο να μην ξέρω που εντάσσεται ιδεολογικά. Μπορεί να την πατήσω, δεν θα το ξαναδιαβάσω όμως πολύ απλά. Εγώ θέλω μια πλήρη, αντικειμενική ενημέρωση, χωρίς κανένα «χρώμα». Θα διαβάσω και το «χρώμα» δεν θα το αποφύγω, αλλά δεν θέλω να διαβάζω μόνο αυτό όπως γίνεται σε μεγάλο βαθμό στις εφημερίδες. Θυμάμαι βέβαια από παλιά, δεν θέλω να «καταδικάσω» κι ένα μέσο, πολύ παλιό και παραδοσιακό αλλά από παλιά θυμάμαι πως ειδικά στον αθλητικό χώρο, γιατί κυρίως αυτόν διάβαζα, ήταν προσκείμενες σε συγκεκριμένα άτομα, σε συγκεκριμένες ομάδες.

4^η: ναι ναι υπάρχει μια σχετική αναπαραγωγή και μπορεί και συζήτηση του αντίστοιχου υλικού. Συχνά μεν, με συγκεκριμένα άτομα δε.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια

θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένος από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: δεν παρακολουθώ καθόλου ειδήσεις για τον ίδιο λόγο που δεν διαβάζω εφημερίδες. Τα ίδια πρόσωπα που υπάρχουν στα κανάλια σε μεγάλο βαθμό υπάρχουν και στις εφημερίδες. Επομένως, αναπαράγεται ο ίδιος «χρωματισμός» και δεν τα εμπιστεύομαι καθόλου. Δεν πρόκειται να πάρω σοβαρά ένα ρεπορτάζ, θα δω το ρεπορτάζ αλλά μετά θα πρέπει να το ψάξω για να καταλάβω τι γίνεται.

2^η: καθόλου. Βέβαια έχω σταματήσει καιρό να βλέπω τηλεόραση, επομένως χαίρομαι γιατί πλέον ελέγχω εγώ την ενημέρωσή μου.

3^η: σπάνια γιατί με βολεύει να διαβάζω στη μητρική μου γλώσσα αν και θα αρχίσω απ' ό,τι φαίνεται να διαβάζω γιατί θεωρώ ότι πάρα πολλά πράγματα τα θέτουν ίσως και στο ρεαλιστικό τους κομμάτι. Όταν μπαίνουν στα δικά μας μονοπάτια, όταν κάνουν ρεπορτάζ στην ελληνική πραγματικότητα, είναι πιο αντικειμενικοί. Να πω την αλήθεια, δεν το έχω ψάξει πάρα πολύ, παρόλα αυτά νιώθω πως είναι ανώτερες πηγές ως προς την δουλειά που κάνουν. Θεωρώ από τα λίγα που έχω παρακολουθήσει πως προσφέρουν μια πλήρη εικόνα, κι αυτό συμβαίνει επειδή έχουν και τους οικονομικούς πόρους ώστε να παρέχουν άμεση ανταπόκριση σε κάποια πράγματα. Δεν ξέρω αν είναι καλύτερη η ενημέρωσή τους, είναι καλύτερες όμως οι υπηρεσίες που παρέχουν, με την έννοια πως «μπαίνω» σε ένα site και βλέπω άρθρα όλων των ειδών, που αυτό βέβαια είναι κι επίπεδο ενημέρωσης, το να μου προσφέρουν μια ποικιλία απόψεων είναι σημαντικό κομμάτι. Είναι μια πολυφωνία που θέλουν, θεωρώ ότι στα ελληνικά μέσα δεν θέλουν και τόσο την πολυφωνία.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 3^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΑΝΔΡΑΣ 25 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΟΛΟΚΛΗΡΩΝΕΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΕΙΟΥ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ *ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΗ ΓΙΑΓΙΑ ΤΟΥ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΛΟΓΩ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΕΚΑΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΑΡΚΕΤΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: σε όλα, θεωρώ πάρα πολύ σημαντική τη συμμετοχή, άμα δεν συμμετέχεις δεν μπορείς να έχεις και άποψη για το τι μέλλει γενέσθαι, δεν έχεις συμμετάσχει, άρα δεν έχεις και γνώμη γι' αυτά που γίνονται.

2^η: και οι πολιτικές επιλογές και η επιλογή του δημοψηφίσματος ήταν στην ίδια πολιτική κατεύθυνση. Δεν θεωρώ ωστόσο πως οι επιθυμίες μου έχουν αντιπροσωπευτεί αποτελεσματικά γιατί το κόμμα το οποίο ψήφισα και ψηφίζω και δεν ξέρω αν θα ξαναψηφίσω έχει αλλάξει πρόσωπο. Ναι μεν εγώ το υποστηρίζω γιατί ανταποκρίνεται στη δική μου ιδεολογία τυπικά, ουσιαστικά όμως έχει μεταβάλλει την ιδεολογία του και την πολιτική του γραμμή κι έχει μεταπηδήσει από το πεδίο το οποίο βρισκόταν και δραστηριοποιούταν, σε ένα διαφορετικό πεδίο. Θεωρώ πια σίγουρο πως στις επερχόμενες εκλογές θα έχω μια διαφορετική ψήφο.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όχι, βασικά δεν έχει τύχει, δεν ξέρω, ενδεχομένως, αν μου πρόκυπτε κάτι το οποίο θα μου άρεσε, θα με «κάλυπτε», θα ήθελα να ασχοληθώ μαζί του, γιατί απαιτεί και αφοσίωση έτσι το να ασχοληθείς με κάτι τέτοιο, ενδεχομένως ναι. Σε φοιτητικές παρατάξεις τώρα, φανερά όχι, δεν συμμετείχα. Ο κύκλος μου ήταν μέσα σε φοιτητικές παρατάξεις, έτσι συζητούσαμε όλα όσα θα έβγαιναν προς τα έξω μεταξύ μας, απλώς εγώ δεν φάνηκα πουθενά.

2^η: αυτή η διαδικασία δεν μου προσέφερε κάτι, ήταν κάτι το οποίο ήθελα εγώ γιατί ήταν το αντικείμενο μου, αυτό που μου άρεσε, η τρέλα μου, το οτιδήποτε. Και να γύριζα τον χρόνο πίσω θα το ξαναέκανα, απλά θα συνέχιζα στην ίδια γραμμή, δεν θα ήμουν μπροστά.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι, δεν ήθελα, δεν ήταν κάτι που με αφορούσε. Πιστεύω πως δεν αλλάζουν καθόλου τα πράγματα μέσα από τέτοιες διαδικασίες, ναι μεν μπορεί να πει κάποιος πολύ εύκολα ότι βγαίνει η φωνή του λαού προς τα έξω, ότι ακούγονται πράγματα, ότι υπάρχει μια αντίδραση. Οι πολίτες έχουν ισχύ, αλλά δεν την χρησιμοποιούν όπως θα έπρεπε να την χρησιμοποιήσουν. Να σου πω ακριβώς τι εννοώ, το ότι στην ουσία δεν πας να ψηφίσεις, αλλά έχεις γνώμη, διαμαρτύρεσαι, για κάτι το οποίο δεν μπήκες στη διαδικασία πρακτικά να επιλέξεις, είναι κάτι ανούσιο, είναι δώρον άδωρον, δεν έχει κάποια λογική. Ναι μεν δεν ψήφισα, δεν μου αρέσουν αυτά που έγιναν, διαμαρτύρομαι, για κάτι με το οποίο δεν ασχολήθηκα.

2^η: όχι, ενεργά όχι γιατί δεν μου έχει δοθεί η ευκαιρία. Θα το ήθελα πάρα πολύ, όπως είπα και πριν υπάρχει πλέον το κόμμα που εκφράζει τις απόψεις μου, πλέον ναι. Η «νέα» μου επιλογή, που πλέον ανταποκρίνεται περισσότερο στα δικά μου πιστεύω και στο πως έχει διαμορφωθεί η πολιτική μου ταυτότητα, με χαρά κιόλας θα συμμετείχα. Βασικά, να σου πω, είμαι γραμμένος σε κόμμα απλώς γράφτηκα από «σπόντα», οπότε γράφτηκα για να βοηθήσω κάποιον ο οποίος έβαζε υποψήφιος σε εσωκομματικές εκλογές. Από εκεί και πέρα στο συγκεκριμένο κόμμα αν μου δινόταν η ευκαιρία να έχω κι έναν πιο ενεργό ρόλο, με χαρά, ναι.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: στην ιστορία υπήρξαν διαμαρτυρίες που πέραν του ότι ήταν ειρηνικές, είχαν αποτελέσματα, αποκλειστικά και μόνο επειδή ήταν ειρηνικές. Στην Ελλάδα τώρα αυτό που γίνεται, είναι ότι έχουμε ταυτίσει τη διαμαρτυρία με το να βγούμε να τα «σπάσουμε». Πареισφρέουν πάντοτε σε διαμαρτυρίες, σε διαδηλώσεις, σε συγκεντρώσεις, άνθρωποι, ομάδες, οι οποίες έχουν μπερδέψει μια πολιτική ιδεολογία με το μπάχαλο και στην ουσία αυτό που βγαίνει προς τα έξω είναι ότι «α, έχουμε την τάδε διαμαρτυρία, έχουμε την τάδε πορεία, θα σπάσουμε πάλι την Αθήνα». Τα πρόσωπα που βγαίνουν και «σπάνε», δεν ξέρω τι σκοπούς έχουν, αλλά δεν έχουν καμία ουσιαστική σχέση με το αντικείμενο της όποιας αντίδρασης.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: για το συγκεκριμένο μέσο, για την συγκεκριμένη επίθεση, μεγάλη μερίδα του κόσμου όντως είπε «καλά πάθανε, καλά τους κάνανε». Το ότι δεν συμφωνείς με μια συγκεκριμένη γραμμή, με μια πολιτική ιδεολογία, που καλώς ή κακώς, το συγκεκριμένο μέσο την προβάλλει. Δεν έχει κρύψει δηλαδή ότι ο ΣΚΑΙ είναι ένας αμιγώς κεντρώος, δεξιός να το πω, νεοφιλελεύθερος έστω, σταθμός. Το ότι

«στοχοποιείς» κάποιον, τους εργαζόμενους βασικά, γιατί το χτύπημα αυτό έγινε στα γραφεία. Γιατί «χτυπάς» ας πούμε το ΣΚΑΙ, αλλά το ΣΚΑΙ είναι ένα όνομα, ένα brand, μια εταιρία, ένα κανάλι, στην ουσία όμως, αυτό που κάνεις είναι να πλήττεις τους εργαζόμενους. Ενδεχομένως, θα μπορούσε να υπάρξει ένα θύμα, ενδεχομένως θα μπορούσαν άνθρωποι να μείνουν χωρίς δουλειά, οπότε δεν υπάρχει πραγματικά καμία ανοχή απέναντι σε αυτούς που λένε «καλά τους κάνανε», ένα μέσο είναι ένα μέσο, αλλά πάντα πρέπει να σκεφτόμαστε και το κομμάτι των ανθρώπων που απαρτίζουν αυτό το μέσο κι όχι να το κρίνουμε ή να το «στοχοποιούμε» με βάση το τι προβάλλει. Στην ουσία έχεις ένα τηλεκοντρόλ, δεν σου αρέσει το ΣΚΑΙ ή οποιοσδήποτε άλλος σταθμός, αλλάζεις κανάλι, δεν λες «καλά να πάθουν!».

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσαν γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: εν μέρει ναι, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα εφελτήριο, μια αφορμή. Γενικά οι νέοι πιστεύω πως δεν είναι ενημερωμένοι, καθόλου, δηλαδή δεν μπορώ να διανοηθώ, όχι απαραίτητα στα συγκεκριμένα περιστατικά, αλλά γενικά δεν μπορώ να διανοηθώ ότι μια κοπέλα, ένα αγόρι, εν έτει 2018 πάντα, σε ηλικία 20, 21, 22 κοκ., μπορεί να παρασυρθεί, να επηρεαστεί, από οτιδήποτε αφήνει ένας άλλος να φανεί για τον εαυτό του. Δηλαδή η συγκεκριμένη κοπέλα απ' όσα είσαι εγώ, στην ουσία είχε μπλέξει με «δύο τύπους», να τους πω έτσι, οι οποίοι είχαν λεφτά, είχαν την εμφάνιση, την δύναμη, τη «μόστρα» πολύ απλά, κι απλά παρασύρθηκε από αυτό. Αυτό δείχνει ότι ίσως δεν υπάρχει κάποιο κριτήριο.

Συμπ. Ερ. 1^η: όσον αφορά συνολικά τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως υπάρχουν οι συνθήκες πρόληψης τους;

Απάντηση: όχι, το κράτος δεν νομίζω πως θα μπορούσε να βοηθήσει βέβαια. Ναι μεν θα «μπορούσε», αλλά δεν νομίζω πως κάτι τέτοιο θα ήταν αποτελεσματικό, με ημερίδες σε σχολεία, σε πανεπιστήμια, ναι μεν αυτά είναι βοηθητικά και καλώς γίνονται αλλά από εκεί και πέρα, τα πάντα ξεκινούν από το σπίτι. Χωρίς να ξέρω τις αντίστοιχες περιπτώσεις, αυτό που πιστεύω εγώ τουλάχιστον είναι ότι πρέπει να υπάρχει ένας στοιχειώδης έλεγχος από τους γονείς ίσως. Τα ίδια τα παιδιά να είναι υγιώς σκεπτόμενα, γιατί μπορεί να είναι ενήλικα στα χαρτιά, αλλά μπορεί να είναι ανήλικα στο μυαλό, μπορεί να επηρεάζονται από το οτιδήποτε, αυτό είναι καθαρά υποκειμενικό στον καθένα, το πώς θα αντιμετωπίσει πως θα κρίνει και πως θα αξιολογήσει τις καταστάσεις.

2^η: σίγουρα έχουν σημασία, σίγουρα πρέπει να ακούγονται, να βγαίνουν προς τα έξω και να συζητούνται γιατί μόνο έτσι μπορούν να αποφευχθούν ανάλογα περιστατικά στο μέλλον, απλώς αυτό που γίνεται σε αντίστοιχες περιπτώσεις είναι ότι τα μέσα πάλι καλώς ή κακώς, βρίσκουν τέτοιες ευκαιρίες, «μονοπωλούν» ένα δελτίο ειδήσεων για παράδειγμα με αυτά τα περιστατικά ούτως ώστε άλλα να περνούν σε «δεύτερη μοίρα», από τη στιγμή που τα μέσα έχουν τη δύναμη και τη δυνατότητα να «τροποποιήσουν» κατά το πώς θέλουν την επικαιρότητα, το κάνουν κατά το δοκούν, δηλαδή «παίζουμε αυτό το θέμα, περνάμε σε δεύτερη μοίρα άλλα θέματα, για να αποπροσανατολιζέται ο κόσμος».

Συμπ. Ερ. 2^η: πιστεύεις πως αν αντίστοιχα τα μέσα ενημέρωσης είχαν ασχοληθεί νωρίτερα με τέτοια θέματα χωρίς απαραίτητα τις ανάλογες «αφορμές», θα ήταν καλύτερα;

Απάντηση: ενδεχομένως, απ' όσα βλέπω εγώ, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, υπάρχει, προβάλλεται κάτι αντίστοιχο, είτε είναι κάποιο ρεπορτάζ, ή κάποια άρθρα για ανάλογα περιστατικά που έχουν συντελεστεί εκτός επικράτειας αλλά να γράφονται, να «προσαρμόζονται» προληπτικά για τα δικά μας δεδομένα. Οπότε για μένα η ευθύνη γενικώς είναι περισσότερο στο πιο κοντινό περιβάλλον των ατόμων.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητη η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: σίγουρα είναι υποχρέωση μας η απόδοση των φόρων, γιατί και η βιωσιμότητα του κράτους εξαρτάται σε έναν μεγάλο βαθμό από τη φορολογία, πλέον εξαρτάται μόνο από την φορολογία, τα μόνα έσοδα που υπάρχουν στο συγκεκριμένο κράτος, είναι έσοδα από τους φόρους, που αν το πάρουμε λίγο χρονικά, να μεν υπήρχε όλα τα χρόνια αυξημένη φορολογία αλλά την τελευταία δεκαετία, από το '08 και μετά η φορολογία είναι δυσβάσταχτη. Μεγάλη μερίδα του πληθυσμού δεν μπορεί να ανταποκριθεί και να «καλύψει» τις υποχρεώσεις του, οπότε σε ένα κράτος που είναι ανοργάνωτο, επικρατεί ανομία, δεν υπάρχει ο στοιχειώδης έλεγχος, ο άλλος σκέφτεται «γιατί να μην το κάνω;». Οι φόροι βέβαια, ήταν και παλαιότερα δυσβάσταχτοι απλώς τα οικονομικά δεδομένα γενικότερα στην κοινωνία ήταν και διαφορετικά. Αν συγκρίνουμε τους μισθούς της δεκαετίας του '80 και του '90 με την αντίστοιχη φορολογία, και συγκρίνουμε τους μισθούς της τελευταίας δεκαετίας, να πω; '10 έως '19 που έρχεται τώρα, έχουν μειωθεί οι μισθοί, έχει αυξηθεί η φορολογία. Τότε υπήρχε μεν αυξημένη φορολογία αλλά και οι μισθοί ήταν σε ένα ανάλογο επίπεδο, οπότε λίγο πολύ μπορούσε κάποιος να ανταποκριθεί λίγο πιο εύκολα. Σε κάθε περίπτωση όμως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος,

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: σίγουρα, σίγουρα την «κρατάει» σε μεγάλο βαθμό και δεν οφείλεται μόνο στον όγκο, οφείλεται δεν θα το πω ανικανότητα, θα το πω έλλειψη γνώσεων, δηλαδή στον δημόσιο τομέα, δεν θα σου πω για τις 600.000 υπαλλήλους που υπάρχουν, θα σου πω ότι οι 1000 από αυτούς οι οποίοι είναι σε θέσεις που έχουν «παντρευτεί» χρόνια, με ελλιπή εκπαίδευση, ελλιπή γνώση πάνω στο αντικείμενο, και πρακτική γνώση πάνω στο αντικείμενο της εφορίας, του οποιουδήποτε οργανισμού βρίσκεται ο καθένας, σίγουρα δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς του κράτους και της αναδιάρθρωσης αυτού του τομέα. Σίγουρα θα πρότεινα να μειωθεί, σίγουρα να γίνει το δημόσιο πιο «φιλικό» προς τον χρήστη, δηλαδή δεν γίνεται να μιλάμε το 2018 για μια χώρα η οποία περνάει καρτέλες φορολογουμένων γραπτά, δεν γίνεται να θέλεις μια εβδομάδα για να πάρεις το οποιοδήποτε χαρτί από την οποιαδήποτε υπηρεσία που σε άλλες χώρες, οι οποίες ανήκουν σε αυτό που λέμε Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία θέλουμε να πιστεύουμε ότι ανήκουμε κι εμείς, αυτά είναι θέματα ωρών. Οπότε γενικά είμαι και υπέρ των απολύσεων στο δημόσιο όταν ο άλλος είναι αναποτελεσματικός, δεν βοηθάει και τη ομαλή λειτουργία του οργανισμού. Πρέπει να υπάρξει αξιολόγηση, να εφαρμοστεί όμως σωστά η αξιολόγηση, όχι όπως εφαρμόστηκε το '12, δεν μιλάμε για «οριζόντιες» απολύσεις γιατί μέσα στο δημόσιο υπάρχουν και άνθρωποι οι οποίοι είναι σε μια ηλικία που αν μείνουν άνεργοι, στην αγορά εργασίας αυτή τη στιγμή έχουν μηδενικές πιθανότητες να βρουν δουλειά κάπου αλλού. Από εκεί κι έπειτα, πρέπει να υπάρχει ένας εξορθολογισμός, πρέπει να υπάρξει ουσιαστική αξιολόγηση κι ενδεχομένως να υπάρξουν και προτάσεις βελτίωσης, δηλαδή αν δεν μπορούμε να τους διώξουμε, τι μπορούμε να κάνουμε; Κάποιος άλλος μπορεί να ανταπεξέλθει καλύτερα σε μια θέση που δεν έχει τις ευθύνες που έχει η θέση που κρατάει τώρα. Μήπως μπορούμε δηλαδή να σκεφτούμε και εσωτερικές ανακατατάξεις.

2^η: το κράτος που τους πλήρωνε έχει την ευθύνη. Επανέρχομαι σε αυτό που είπα και πριν, όταν επικρατεί ένα καθεστώς ανομίας, με ανοργάνωτες δομές, χωρίς έλεγχο, ο άλλος έχει τη δυνατότητα, τού «δίνεται» το βάζο με το μέλι, οπότε «ανοίγει» το βάζο και «τρώει» από το μέλι. «Δεν πάω στη δουλειά μου; Παίρνω έναν μισθό; Δεν με ελέγχει κανένας αν πήγα, αν έφυγα, πότε έφυγα, τι έκανα, αν δούλεψα; Το κάνω.»

3^η: θα ήθελα; Ναι, ας πω ναι, σου απαντάω με βάση τα τωρινά δεδομένα, δηλαδή παίρνοντας την αβεβαιότητα στην αγορά εργασίας, τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας, τις επιχειρήσεις που έκλεισαν, τη μείωση θέσεων εργασίας, οπότε το δημόσιο είναι όπως και ήταν η ασφαλής επιλογή του ότι «μπαίνω, ναι μεν δουλεύω, παίρνω όμως κάποια

standard λεφτά». Ως προς την ανέλιξη, σίγουρα μπορεί κάποιος, προϋποθέτει όμως να γίνουν κι όσα είπα πριν, με τη σημερινή μορφή, όχι.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξος για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: η κρίση επηρέασε τη ζωή μου κι έμμεσα, μέσω της οικογένειας μου και άμεσα σ' εμένα τον ίδιο. Μέχρι ένα σημείο που ήμουν εξαρτώμενος από την οικογένεια μου, περιορίστηκαν οι δυνατότητες κι όσα μπορούσε να μου προσφέρει η οικογένεια μου, χωρίς αυτό να σημαίνει ακριβώς πως δεν μπορούσε να μου προσφέρει τίποτα. Από την άλλη, πλέον που είμαι αυτόνομος, «στέκομαι στα πόδια τα δικά μου», έχω τη δική μου δουλειά με επηρεάζει άμεσα γιατί είμαι κι εγώ ένα «μέρος» αυτών που αντιμετωπίζουν την υψηλή φορολογία για παράδειγμα. Ως προς την αρχική μου ένταξη στην αγορά εργασίας, σίγουρα, μιλώντας για τον ιδιωτικό τομέα πάντα, οι απαιτήσεις του ιδιωτικού τομέα, έχουν αυξηθεί, οπότε βγαίνεις στην αγορά εργασίας με μηδενικό υπόβαθρο, με μηδενική προϋπηρεσία, ή ίσως άμα η προϋπηρεσία σου δεν φαίνεται, δεν είναι κάτι ουσιαστικό, να είναι μια δουλειά ευκαιριακή, αυτομάτως ο εκάστοτε εργοδότης έχει την απαίτηση από εσένα να έχεις την προϋπηρεσία. Ενώ παλιότερα, τα προαπαιτούμενα για να βρεις μια δουλειά ήταν χαμηλότερα, οι απαιτήσεις ήταν λιγότερες. Πλέον, και οι απαιτήσεις είναι υψηλές, οι θέσεις είναι περιορισμένες οπότε λίγο ή πολύ καλύπτονται από αυτό που έχει όλο το «πακέτο», όλα τα προσόντα.

2^η: όχι, δεν θα πω κάτι τέτοιο. Δεν νιώθω ασφάλεια, απλώς το τελευταίο διάστημα, βάζοντας σε αυτό και τους επόμενους μήνες, νιώθω μια σταθερότητα, δηλαδή προσπεράσαμε τα γεγονότα που πήγαν λίγο πίσω την εξέλιξη των πραγμάτων, τώρα βρισκόμαστε σε ένα μεταβατικό μεν στάδιο ακόμα, ένα αβέβαιο στάδιο, απλώς υπάρχει μια σταθερότητα.

3^η: οι «θυσίες» δεν ξέρω αν θα αποδώσουν, γιατί οι «θυσίες» είναι μεγάλες, όσες έγιναν. Δεν σφάξαμε απλώς την Ιφιγένεια στην Αυλίδα. Οι θυσίες είναι μεγάλες, απλώς το μέλλον προβλέπεται θετικό ή σταθερά ανοδικό, ίσως με μικρότερα βήματα, ανοδικά όμως. Προσωπικά πιστεύω πως η οικονομία είναι ένα ελατήριο, τόσα χρόνια, από το '08, ή αν το πάρουμε από το '06 και μετά, συρρικνώνεται, οπότε κάποια στιγμή θα αρχίσει να «απλώνει» να «τεντώνεται». Θα είναι αυτό με αργούς ρυθμούς; Θα είναι με γρήγορους ρυθμούς; Αυτό δεν είμαι σε θέση να το γνωρίζω, αλλά πιστεύω πως ναι.

4^η: όχι, με τίποτα. Ο στρατός έχει συγκεκριμένη δουλειά, συγκεκριμένη δραστηριότητα, συγκεκριμένες αρμοδιότητες οπότε οτιδήποτε άλλο πέρα από αυτό εμπλέκει τον στρατό, π.χ. μια ενδεχόμενη διακυβέρνηση της χώρας από τον στρατό, αυτομάτως βάζει σε δεύτερη μοίρα τις ουσιαστικές αρμοδιότητες που έχει αυτή τη στιγμή ο στρατός.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: θα σου πω, αυτά τα πρόσωπα, δηλαδή αν σου πω ότι αξιολογώ θετικά ή είμαι υπέρ των χαρακτηριστικών κάποιου από όσους προανέφερες, θα σου πω ναι! Γιατί μιλάμε για ανθρώπους ικανούς, αποδεδειγμένα ικανούς, αλλά ικανούς στα δεδομένα μιας χώρας η οποία έχει διαφορετικές δομές από ότι στην Ελλάδα. Εγώ για παράδειγμα θα επέλεγα τον Ομπάμα, τόσο οι κινήσεις, όσο ο λόγος, όσο οι απόψεις, η δραστηριότητα αυτού του ανθρώπου, εμένα μου άρεσαν. Ναι μεν είσαι πλανητάρχης, είσαι ο ηγέτης της μεγαλύτερης δύναμης αυτή τη στιγμή στον κόσμο κατ' εμέ, παράλληλα όμως δείχνεις κι ένα πιο κοινωνικό πρόσωπο, το Obama Care για παράδειγμα, ήταν μια σημαντική μεταρρύθμιση παγκόσμια, να ακολουθηθεί σαν παράδειγμα και για άλλους. Αν δεν υπάρχει κοινωνική ευημερία, δεν υπάρχει κοινωνική εξέλιξη, κοινωνική ασφάλεια, δεν υπάρχει μια ευχαριστημένη κοινωνία, δεν μπορεί να λειτουργήσει και τίποτα σωστά.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: η πολιτική θέση η δική μου, η ιδεολογία μου να το πω έτσι δεν συνάδει με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Απλώς, έτσι όπως έχουν εξελιχθεί τα πράγματα, που στην ουσία, το κράτος και η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν παρεκκλίνει από τον αρχικό σκοπό και τα πάντα ορίζονται πλέον από την Ευρωπαϊκή Ένωση, χωρίς αυτήν, με μια χώρα σαν την Ελλάδα, εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία «δεν στηρίζεται στα δικά της πόδια», δεν θα ήταν βιώσιμο. Η εξάρτηση της χώρας μας και της όποιας χώρας, είναι οικονομική, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια οικονομική συνεργασία, έτσι ξεκίνησε τουλάχιστον, και μετά μπήκαν και τα υπόλοιπα κομμάτια, της ασφάλειας, των παροχών κοκ. Χωρίς την Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτή τη στιγμή η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει, δεν θα μπορούσε να υπάρξει.

2^η: τίποτα. Η Ελλάδα για την Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν το «πείραμα», ήταν το «πειραματόζωο», το οποίο δεν ξέρω αν το δέχτηκαν, αν το επέλεξαν, ή αν προέκυψε, για να εξετάσουν καταστάσεις, που δεν είχαν εξεταστεί όταν δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Δηλαδή για παράδειγμα, το ενδεχόμενο εξόδου μιας χώρας από την Ε.Ε. και τις συνέπειες που θα έχει σαν «ντόμινο» στο να επηρεάσει τις υπόλοιπες χώρες, δεν το ήξερε κανένας κι αυτό φάνηκε μάλιστα και στο δημοψήφισμα του '15, όπου κανείς δεν ήξερε τι θα ακολουθήσει κατόπιν μια ενδεχόμενης εξόδου από την Ευρώπη, εμείς κληθήκαμε να απαντήσουμε στο ερώτημα, αν επιλέγουμε ένα πακέτο μέτρων με το οποίο θα συνέχιζε η Ελλάδα να παίρνει τη στήριξη και τη βοήθεια της Ε.Ε. ή αν το απορρίπτουμε. Το να απορρίψουμε αυτό το πακέτο μέτρων, κανένας δεν ήξερα τι αποτελέσματα θα έχει και τι συνέπειες.

3^η: δεν ξέρω αν θα ήταν καλύτερα, σίγουρα είναι ένα ουτοπικό ενδεχόμενο για εμένα, από την στιγμή που δεν είσαι αυτόνομος, είσαι μέλος ενός οικονομικού οργανισμού,

μιας συλλογικότητας να το πω, δεν ξέρω πώς να το χαρακτηρίσω, όπου τα συμφέροντα σου είναι άμεσα εξαρτώμενα από τα συμφέροντα όλου του συνόλου. Έτσι, το να αυτονομηθείς εσύ και να επιλέξεις άλλες διόδους, ναι μεν γίνεται, ναι μεν είναι εφικτό αλλά δεν ξέρω σε ποιον βαθμό.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: ήταν αναγκαίες, έπρεπε όμως να είχαν γίνει, κι αυτό είναι ευθύνη των εθνικών κυβερνήσεων, έπρεπε να είχαν γίνει προγενέστερα. Η Ελλάδα κλήθηκε να εφαρμόσει μεταρρυθμίσεις που άλλες χώρες είχαν εφαρμόσει είτε μόνες τους, π.χ. το παράδειγμα της Γερμανίας, η οποία είχε επιλέξει ένα οικονομικό μνημόνιο από μόνη της, την περίοδο του '90 αν θυμάμαι καλά με τον Σρέντερ. Έγιναν μεταρρυθμίσεις, οι οποίες σύμφωνα με τα δεδομένα της Ελλάδας έγιναν μαζικά, οπότε στην ουσία αντί να διευκολύνουν, δυσχέραναν τη θέση της κοινωνίας, του λαού, των πολιτών. Συνοψίζοντας, οι μεταρρυθμίσεις έπρεπε να είχαν γίνει εδώ και πολλά χρόνια.

2^η: η κυβέρνηση Σαμαρά ξεκίνησε να κάνει ένα ουσιαστικό έργο στις μεταρρυθμίσεις, και η οποία στην ουσία ανέλαβε όλο το φορτίο των πρώτων μεταρρυθμίσεων που έπρεπε να γίνουν. Τώρα χωρίς την καθοδήγηση της Ε.Ε. δεν ξέρω αν θα μπορούσε, σίγουρα με τον έλεγχο της Ε.Ε. αναγκάστηκε να τις κάνει. Σίγουρα λοιπόν, από την

άποψη και μόνο του ελέγχου, ήταν θετική η ευρωπαϊκή παρουσία, το ότι έχεις κάποια δεδομένα, που πρέπει να τα εφαρμόσεις μέσα σε ένα χρονοδιάγραμμα. «Παρεκκλίνεις από το χρονοδιάγραμμα; Έχεις συνέπειες».

4^η: η Γερμανία εξυπηρέτησε τα δικά της συμφέροντα, αν πάρουμε ως δεδομένο ότι στην Ε.Ε. το μεγαλύτερο βάρος, το βάρος το οικονομικό, επιμερίζεται στις μεγάλες χώρες, δηλαδή η Γερμανία, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, οι δύο εκ των οποίων παρουσίασαν και πολιτική και οικονομική αστάθεια. Η Γερμανία προσπάθησε να εξασφαλίσει τα δικά της συμφέροντα, δηλαδή, «ναι μεν βάζω το μεγαλύτερο μερίδιο, αυτό το μερίδιο όμως εγώ, πρέπει να το εξασφαλίσω κάπως. Αυτό δεν θα εξαρτηθεί ούτε από την Ελλάδα, ούτε από την οποιαδήποτε Ελλάδα, λειτούργησε πιστεύω καθαρά επιχειρηματικά».

5^η: αποτελεσματικά δεν θα το έλεγα, γιατί στην ουσία η Ε.Ε. όπως είπα και πριν ίσως έβλεπε, χωρίς αυτό να είναι καθολικό, είναι καθαρά υποκειμενικό, έβλεπε την κατάσταση αυτή της κρίσης, ναι μεν σαν ένα γεγονός, αλλά την περίπτωση της Ελλάδας σαν ένα «πείραμα». «Μπορούμε στην Ελλάδα να εφαρμόσουμε κάποια πράγματα, να δούμε στο μέλλον αν μπορούν να εφαρμοστούν και σε κάποιο ανάλογο περιστατικό, κάποιο ανάλογο γεγονός».

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: αυτό δεν θα το έλεγα, δεν είμαι υπέρ του «είμαστε ανώτεροι, γι' αυτό πρέπει να μας συμπεριφερθούν καλύτερα». Μιλάμε καθαρά οικονομικά, οπότε πιστεύω ότι κάθε χώρα ξεχωριστά κρίνεται από αυτό.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: είμαι ένας λάτρης του ραδιοφώνου, απλώς όχι για ενημέρωση, περισσότερο για ψυχαγωγία, από το ραδιόφωνο προτιμώ να ακούω συγκεκριμένες εκπομπές και κυρίως το πρωί. Από εκεί και πέρα, λόγω και της φύσης της ζωής μου, το τελευταίο διάστημα δεν έχω χρόνο να δω τηλεόραση, να δω ειδήσεις, όχι πως δεν βλέπω αλλά το ίντερνετ είναι μια μεγαλύτερη διευκόλυνση.

2^η: παντού, πέρα από το Twitter σε όλα τα υπόλοιπα. Το Facebook συγκεκριμένα, το διατηρώ γι' αυτόν αποκλειστικά τον λόγο, επειδή έχω μαζεμένες όλες τις σελίδες που διαβάζω, που με αφορούν, είτε είναι πολιτικά, είτε είναι ενημερωτικά, είτε είναι αθλητικά, είτε είναι ψυχαγωγικά, οπότε τα έχω όλα μαζεμένα, τα έχω στο κινητό μου, τα έχω στο χέρι μου, τα βλέπω.

3^η: το κινητό ναι, τον ηλεκτρονικό υπολογιστή όταν είμαι σπίτι, αλλά κυρίως το κινητό γιατί το έχω πάντοτε μαζί μου, δουλεύω εδώ και χρόνια από το κινητό μου, το χρησιμοποιώ πέρα από το κομμάτι της επικοινωνίας, της ενημέρωσης, τα πάντα, τα πάντα τα κάνω από το κινητό μου.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής

κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνος σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: όχι, δεν είμαι αυτός που θα σχολιάσει στο facebook για παράδειγμα την άποψη που θα γράψει κάποιος φίλος μου, ή κάποιος γνωστός μου. Δεν έχει νόημα ο διάλογος εκεί, γιατί μιλάμε για γραπτό λόγο, ο καθένας έχει τις δικές του απόψεις, δεν αναφέρομαι απαραίτητα στο ότι μιλάω με τον φίλο μου, σχολιάζω το post του, αυτό που θα έγραφε, μιλάω γενικότερα. Ο καθένας έχει τις απόψεις του, μιλάμε για ένα μέσο το οποίο δεν περιέχει την διαπροσωπική επαφή, δεν είναι επικοινωνία, δεν είναι κουβέντα, δεν είναι διάλογος, οπότε πράγματα τα οποία γράφεις κατά έναν τρόπο μπορεί να ερμηνευτούν τελείως διαφορετικά από αυτό που πραγματικά εννοείς. Για κάποιο διάστημα συνήθιζα να απαντάω, σταμάτησα όμως γιατί είδα ότι είναι ανούσιο.

2^η: όχι, μπαίνω στη διαδικασία να βρω πληροφορίες, να επισκεφτώ ίσως διαφορετικές πηγές πληροφόρησης, ανάλογα πάντα με το αντικείμενο, δηλαδή μπορεί να δω ένα περιστατικό, να θέλω να ενημερωθώ για ένα γεγονός που έχει γίνει, έγινε ή άκουσα ότι έγινε οπότε το ψάχνω για να διαπιστώσω αν είναι έτσι όπως το άκουσα, ποιες διαφορές έχει αλλά κυρίως διαδικτυακά.

3^η: η διασταύρωση πληροφοριών είναι σίγουρα αναγκαία, αλλιώς δεν έχεις σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων, αν ακολουθείς μεμονωμένα απόψεις που ενστερνίζεσαι εσύ ή προωθεί αυτός που είσαι θεωρείς ως τον καλύτερο για να το πω απλά, δεν έχει νόημα, πάντοτε πρέπει να ακούς και τις δύο απόψεις και μετά να βγάλεις ένα δικό σου γενικό συμπέρασμα. Επίσης επιλέγω πάντα ενυπόγραφα άρθρα γιατί οι διαδικτυακές πηγές που επισκέπτομαι εγώ είναι πάντοτε ενυπόγραφες γιατί μιλάμε για site εφημερίδων, δεν μπαίνω δηλαδή να διαβάσω ένα άσχετο site το οποίο θα έχει τη δική του γνώμη ή

οτιδήποτε τέτοιο. Θα επιλέξω μια εφημερίδα την οποία ξέρω ή ένα site το οποίο ξέρω, ίσως κάποιο από αυτά να τα διαβάζω για συγκεκριμένους ανθρώπους που μου αρέσει η άποψη τους, οι οποίοι δεν γράφουν γενικότερα ρεπορτάζ για κάτι που έγινε, γράφουν τη γνώμη τους πάνω σε κάτι που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην επικαιρότητα.

4^η: ναι, θα συζητήσω γι' αυτά με τους φίλους μου στην παρέα. Μοιραζόμαστε κοινά ενδιαφέροντα, αλλιώς δεν θα ήμασταν και παρέα.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένος από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: δεν έχω τον χρόνο, γι' αυτό επιλέγω το διαδίκτυο, όμως, δεν θα μου διαμορφώσουν οι ειδήσεις για παράδειγμα την άποψη, απλώς θα ενημερωθώ, θα ακούσω τα νέα, το τι έγινε. Από εκεί και πέρα μετά έχω τη δική μου άποψη, θα ενημερωθώ πληρέστερα και δεν θα ενστερνιστώ ούτε θα ταυτιστώ με μια άποψη που άκουσα στις ειδήσεις, ούτε έτσι όπως προβλήθηκε από το τάδε μέσο. Οι ειδήσεις πρέπει έχουν τον σκοπό να ενημερώσουν κι όχι να καθοδηγήσουν για μένα. Νομίζω πως τόσο οι ειδήσεις και οι εφημερίδες όσο και οι διαδικτυακές πηγές προσφέρουν ακριβώς το ίδιο. Ειδήσεις και διαδίκτυο πλέον έχουν την δυνατότητα να το προσφέρουν πιο άμεσα, δηλαδή κάτι γίνεται τώρα, γίνεται γνωστό εκείνη τη στιγμή. Η εφημερίδα λόγω της φύσης της, τα νέα που προσφέρει να μην είναι της επικαιρότητας αλλά είναι «μπαγατικά», δηλαδή στην ουσία σου παρουσιάζει το γεγονός, ίσως να διαβάσεις μια κριτική πάνω στο γεγονός αυτό, αλλά δεν θα ενημερωθείς από την εφημερίδα την έντυπη για κάτι το οποίο έγινε, το έχεις μάθει ήδη. Με τις διαδικτυακές πηγές έχεις τον κόσμο στον υπολογιστή σου, στην τσέπη σου, τα πάντα.

2^η: με βάση το τι διαβάζω εγώ, σε γενικές γραμμές ναι. Σίγουρα δεν παρουσιάζουν την «αλήθεια», έτσι όπως είναι δηλαδή, αν μιλάμε με ένα ποσοστό, αν το 100% είναι η

πλήρης αλήθεια, παρουσιάζουν ένα μέρος της αλήθειας αυτής. Από εκεί και πέρα, δεν είναι και σε θέση να την παρουσιάσουν ή δεν γνωρίζουν να την παρουσιάσουν. Σίγουρα είναι ευθύνη τους και είναι κι ο αντικειμενικός σκοπός των μέσων, αυτός, απλώς η αλήθεια είναι και «κατασκευαζόμενη», οπότε κάθε μέσο μπορεί να επηρεάζεται από την χ, ψ, άποψη, ιδεολογία του εργοδότη, του μεγαλύτερου μετόχου, του οποιουδήποτε. Επίσης, όμως, οι πληροφορίες που βγαίνουν προς τα έξω δεν είναι το 100% του πραγματικού μεγέθους της πληροφορίας. Κι αυτό εκ των πραγμάτων συμβαίνει σε όλα τα μέσα. Δεν πιστεύω ότι διοχετεύεται η πληροφορία στην αρχική της μορφή στο 100%, οπότε και τα μέσα παρουσιάζουν ένα ποσοστό αυτής, το ποσοστό που είναι σε θέση να γνωρίζουν. Από εκεί και πέρα, το τι έχει συμφωνηθεί, για ποιόν λόγο γίνεται το οτιδήποτε, ίσως δεν ξέρω αν είναι σε θέση να φτάσουν μέχρι αυτό το σημείο. Πιστεύω κακά τα ψέματα πως υπάρχει ένα παρασκήνιο.

3^η: το τελευταίο διάστημα, ίσως λίγο την *New York Times*, αλλά δεν θα το έλεγα, όχι, θα πω όχι. Απλώς, οι *New York Times* είναι μέσα στη δουλειά μου οπότε «περνάει από τα χέρια μου», διαβάζω κάποια πράγματα, αλλά μέχρι εκεί, δεν θα επιλέξω να ενημερωθώ από αυτήν. Ως προς το επίπεδο, αυτό δεν το γνωρίζω γιατί δεν έχω παρακολουθήσει μέσα του εξωτερικού. Πιστεύω, χωρίς να μπορώ να το τεκμηριώσω απόλυτα, ότι είναι σε καλύτερη μοίρα. Με βάση γεγονότα τα οποία έχουν γίνει, έχει αποδειχθεί ότι κάνουν λίγο πιο σωστά τη δουλειά τους. Τα σκάνδαλα για παράδειγμα τα οποία έχουν βγει, «Watergate», και παρόμοια που δεν μπορώ να σκεφτώ αυτή τη στιγμή, πιστεύω ότι δείχνουν ότι ίσως έχουν λειτουργήσει και λίγο πιο ουσιαστικά. Αντίθετα, τα ελληνικά μέσα μπορεί να ξέρουν κάτι, θα περιμένουν όμως την κατάλληλη στιγμή για να το δημοσιεύσουν. Αυτό, αυτομάτως δείχνει ότι υπάρχει μια χειραγώγηση, δηλαδή «δεν το βγάζω τώρα, ξέρω ότι ο τάδε έχει κλέψει, έχει γίνει η οποιαδήποτε συμφωνία κάτω από το τραπέζι, δεν το βγάζω τώρα, περιμένω την κατάλληλη χρονική στιγμή για να επηρεάσω τα γεγονότα». Όλο αυτό, προέρχεται, ίσως από τους ιδιοκτήτες, μιλώντας για ένα κανάλι, μια εφημερίδα που έχει δηλώσει, έχει μια ξεκάθαρη πολιτική θέση, από τον αντίστοιχο πολιτικό φορέα, το αντίστοιχο κόμμα, που μπορεί να είναι η φωνή του, μπορεί να έχουν μια σύγκλιση απόψεων τέλος πάντων. Θεωρώ λοιπόν πως είναι σημαντική η προσωπική κρίση καθενός, δηλαδή διαβάσεις κάτι, μετά είναι δικό σου θέμα το πώς θα το ερμηνεύσεις.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 4Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΑΝΔΡΑΣ 30 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΜΕΣΙΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΩΣ ACCOUNT MANAGER.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ, ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΚΑΝΕ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΠΙΛΟΓΗ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΑΡΚΕΤΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: όχι, γιατί ήμουν στα Γιάννενα, και οι εκλογές όπως πάντα προγραμματίστηκαν τελευταία στιγμή, για να μην δοθεί ο χρόνος στους υπόλοιπους να κάνουν προεκλογική καμπάνια, οπότε όταν το αποφασίζει ο άλλος τελευταία στιγμή κι εσύ είσαι σε άλλη πόλη, δεν μπορείς να πας ούτε σαν ετεροδημότης. Να κάνω εγώ έξοδα για να ψηφίσω, δεν πρόκειται, οπότε τους χάρισα την ψήφο μου. Η συμμετοχή στις εκλογές ωστόσο εννοείται πως είναι σημαντική, πρέπει να ψηφίζεις, αλλιώς μετά δεν έχεις το δικαίωμα να κάνεις κριτική, «άμα δεν συμμετέχεις στη διαδικασία, μετά πώς την κριτικάρεις;». Στις επόμενες εκλογές φυσικά επιθυμώ να συμμετέχω, εφόσον κι αν είμαι εδώ και μπορώ και δεν το πουν τελευταία στιγμή πάλι.

2^η: δεν είμαι γενικά της φιλοσοφίας της υποστήριξης ενός κόμματος, γιατί γενικά το κόμμα ενέχει μέσα και ιδεολογίες και τέτοιες ιστορίες. Είμαι της άποψης πως σημασία έχουν τα πρόσωπα, στο να ψηφίσεις ένα κόμμα, το κόμμα μπορεί να έχει μέσα πολλούς αξιολογούς ανθρώπους, μπορεί να έχει όμως και πολλούς που είναι «ό,τι να 'ναι». Αυτή

τη στιγμή ποια κόμματα είναι στο προσκήνιο; Η Νέα Δημοκρατία, το ΣΥΡΙΖΑ, παλαιότερα ήταν και το ΠΑΣΟΚ, αλλά δεν σημαίνει ούτε η Νέα Δημοκρατία έχει όλο αξιόλογα στελέχη, ούτε καν, είναι μερικοί οι οποίοι είναι «χαραμοφάηδες», αλλά είναι και κάποιοι άλλοι που είναι αξιόλογοι, με ένα καλό background, και στο ΣΥΡΙΖΑ, δεν σημαίνει ότι όλοι εκεί μέσα είναι «για την πυρά», υπάρχουν και αξιόλογοι και μορφωμένοι, καταρτισμένοι άνθρωποι, που ίσως δεν τους επιτρέπεται να δράσουν όσο θέλουν. Στις τελευταίες εκλογές βέβαια, είχα αποφασίσει υπέρ ενός κόμματος, το οποίο εγώ θα το ψήφιζα επειδή έβλεπα ότι είχε «κότσια», ήταν ηγέτης. Σε μια χώρα τι χρειάζεται; Η κεφαλή πρέπει να είναι ηγέτης, άμα δεν είσαι ηγέτης δεν αξίζει να είσαι στην κορυφή. Ο ηγέτης μετά πρέπει να έχει γύρω του κανονικά, αξιόπιστα στελέχη ώστε να κάνει καλά τη δουλειά του. Η ιστορία έδειξε ότι «όχι», δεν ήταν ηγέτης, ένας ακόμη διαχειριστής ήταν.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όχι, άμα νιώθει κάποιος την ανάγκη να συνεισφέρει με κάποιον τρόπο στην κοινωνία, οκ, καλά κάνει. Η κοινωνία είναι ένας ζωντανός οργανισμός, ο κάθε άνθρωπος μπορεί να συνεισφέρει με τον δικό του τρόπο στην ομαλή λειτουργία της, κάποιοι βρίσκουν τον εθελοντισμό, κάποιοι άλλοι πάλι πάνε και βοηθάνε π.χ. στα ΚΑΠΗ, στην ενορία κοκ., και βοηθούν έτσι. Προσωπικά, θεωρώ ότι μπορώ να βοηθήσω την κοινωνία με το να είμαι ένα λειτουργικό μέλος της το οποίο δεν δημιουργεί προβλήματα στους υπόλοιπους. Αν αργότερα νιώσω την ανάγκη να πάω να συνεισφέρω σε κάτι, οκ, θα το κάνω, γιατί όχι; Ως προς τις φοιτητικές παρατάξεις, είχα ενεργό ρόλο ως φοιτητής, ωστόσο δεν είμαι υπέρ της ύπαρξης των φοιτητικών παρατάξεων στο πανεπιστήμιο. Οι παρατάξεις δεν έχουν καμία σχέση μέσα με το πανεπιστήμιο, το πανεπιστήμιο είναι χώρος στον οποίο πας, εκπαιδεύεσαι, παίρνεις γνώση, παίρνεις μόρφωση, «ανοίγει» το μυαλό σου, διακινούνται ιδέες, εγώ συμμετείχα καθαρά για τους φίλους μου. Γιατί να σου πω κάτι; Από την στιγμή που

υπάρχει κάτι, μπορείς να κάνεις ότι δεν το βλέπεις και να είσαι στην «κοσμάρα» σου και να λες «δεν με αφορά το θέμα», πράγμα που δεν γίνεται, είναι σαν να εθελotuφλείς, εφόσον υπήρχε, και υπήρχαν κι άλλες παρατάξεις κι ορισμένες παρατάξεις ήταν τελείως «κοσμάρα» και είχαν δει το πανεπιστήμιο, όλοι, ερχόμενοι από τα χωριά τους, τις πόλεις τους, από καταπιεσμένο οικογενειακό περιβάλλον, και ήθελαν να το παίξουν όλοι «επαναστάτες» και ξέρεις «πουλάει» πολύ αυτό στα νεαρά κοινά, δηλαδή 18, 20, όλοι επαναστάτες είναι και μετά πάνε και γίνονται όλοι manager, όλοι θέλουν να «καταστρέψουν» το κεφάλαιο, και μετά αυτοί που θέλουν να το «καταστρέψουν» είναι αυτοί που το υπηρετούν και καλύτερα. Επειδή όλοι αυτοί λοιπόν υπήρχαν μέσα στο πανεπιστήμιο και στο όνομα του αγώνα και της ιδεολογίας ήταν διατεθειμένοι, αν χρειαστεί, «να κάψουμε και το πανεπιστήμιο! Γιατί όχι;», για συμβολισμό, για να πάρουν μάλλον τα credits από τα κεντρικά μετά, έπρεπε να υπάρχει ένα αντίπαλο δέος, ώστε να μπαίνει ένα «φρένο», γιατί άμα δεν βάλεις φρένο και κάνεις αυτό που σου είπα, δηλαδή να εθελotuφλείς, αυτό μετά «έρχεται και σου χτυπάει την πόρτα». Αν «έρθει και σου χτυπήσει την πόρτα», είναι πολύ αργά. Όλοι αυτοί στις παρατάξεις σιγά μην έχουν ιδεολογία, ούτε καν! Έχουν μάθει ένα ποίημα: οι δεξιοί, έχουν τον δικό τους χαβά να το «παίζουν» όλοι Καραμανλικοί, ανάθεμα κι αν ξέρουν ποιος ήταν ο Καραμανλής, ξεκάθαρα! Οι Πασόκοι, κάθονταν και το έπαιζαν όλοι σοσιαλιστές, ανάθεμα κι αν ξέρουν τον ορισμό του σοσιαλισμού! Ούτε καν ποιος τον ίδρυσε ξέρουν! Δεν συζητάω τώρα για τους αριστερούς, «τρία πουλάκια κάθονται!» Βλέπεις αριστερούς και είναι όσοι δεν μπόρεσαν να ενταχθούν στους δεξιούς και στους σοσιαλιστές, έγιναν κομμουνιστές! Δεν συζητάω για τους αναρχικούς, μια κατηγορία μόνοι τους! Τα παιδιά πίνουν μπάφο από το πρωί ως το βράδυ, δεν καταλαβαίνουν τίποτα!

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι, γιατί είμαι της άποψης ότι ζούμε σε μια κοινωνία, σε μια χώρα, όπου τουλάχιστον λέμε ότι έχουμε δημοκρατία. Κάθε τόσο, και ιδιαίτερα την περίοδο που ανέφερες, κάνουμε εκλογές, κατεβαίνουμε όλοι, πάμε μπροστά από την κάλπη και ρίχνουμε αυτή την ψήφο. Εάν ψηφίζεις, επειδή αυτό ψηφίζε η γιαγιά σου, ο παππούς

σου και ο προπάππους σου και την ώρα που ασκείς αυτό που έχεις κατακτήσει και για να το κατακτήσεις πέρασαν χρόνια, κι έγιναν θυσίες κι έρχεται το δικαίωμα στα 18 κι έχεις δικαίωμα να ρίξεις τη ψήφο, κι εκείνη την ώρα δεν αξιολογείς, δεν αξιολογείς τι πας να κάνεις, ότι εκείνη την ώρα εκλέγεις κάποιον που θα σε αντιπροσωπεύει, που θα ηγείται για εσένα, θα μιλάει για εσένα κι όχι στον στενό κύκλο, θα μιλάει και στο εξωτερικό! Θα πηγαίνει μαζί με τους άλλους και θα διεκδικεί τα δικά σου συμφέροντα κι εσύ εκείνη την ώρα δεν το αξιολογείς και λες «δεν βαριέσαι; Έλα μωρέ, θα ψηφίσω τον θείο τον Τάκη, που είναι από το διπλανό χωριό, καλό παιδί!», αλλά ο θείος ο Τάκης δεν ξέρει «πού του πάνε τα τέσσερα», και «χαντακώνεις» έναν άλλον άνθρωπο, ο οποίος θα ήταν καλύτερος γι' αυτή τη δουλειά, αλλά ίσως δεν δέχτηκε να σου κάνει το ρουσφέτι, τότε, όταν ανεβάσεις στην εξουσία κάποιον ο οποίος είναι ακατάλληλος, δεν μπορείς να «έρθεις να του ζητήσεις τα ρέστα». Αυτός ήταν ακατάλληλος και πριν ανεβεί στην εξουσία, το ότι εσύ τον έβαλες να καθίσει σε μια καρέκλα που δεν θα έπρεπε να κάθεται, δεν φταίει αυτός, φταις εσύ! Άρα αν κάποιος πρέπει να κάνει διαμαρτυρία είναι αυτός που είναι στην καρέκλα και να σου πει «γιατί με έβαλες εκεί, αφού έβλεπες ότι δεν είμαι γι' αυτό;». Όχι εσύ. Δεν γίνεται να ζητάς από έναν σκύλο να πετάξει, και να τον κατηγορείς που δεν πετάει! Διαμαρτυρίες όμως πρέπει να γίνονται, άλλο το ένα, άλλο το άλλο! Διαμαρτυρίες πρέπει να γίνονται για να «χτυπάς τα καμπανάκια» σε αυτούς που είναι πάνω ότι «κοίτα, πας στον γκρεμό, είναι πρόβλημα, δεν το κάνεις σωστά!». Κριτική πρέπει να γίνεται, αλλά δεν γίνεται να τον «κατακεραυνώνεις». Να τον «κατακεραυνώνεις» όταν πάει να υλοποιήσει όσα σου έχει πει ότι θα υλοποιήσει. Το '15 δηλαδή, όταν βγήκε η κυβέρνηση ξανά τον Σεπτέμβρη, είχε πει «θα εφαρμόσω το μνημόνιο», το είχε πει, αν όλοι νόμιζαν ότι «το λέμε έτσι για τα γράμματα, και μετά θα κάνουμε τα δικά μας», αυτό είναι άλλο. Το αν μελλοντικά θα συμμετείχα σε μια διαμαρτυρία, εξαρτάται από την μορφή της. Τη μορφή αυτή που θα μου εξασφάλιζε ότι δεν θα την «καπηλευτούν» οι γνωστοί που «ψοφάνε» για διαμαρτυρίες κι επαναστάσεις. Την έχω «πατήσει» μια φορά, δεν θα την «ξαναπατήσω».

2^η: όχι, αφού σου είπα, δεν μού αρέσουν τα κόμματα. Αν μπορούσα να ψηφίσω πρόσωπα θα το προτιμούσα, δηλαδή να μπορούσα να πάρω ένα από το ΠΑΣΟΚ, να μπορούσα να πάρω έναν από τη Νέα Δημοκρατία, και να φτιάξω ένα ψηφοδέλτιο και να πω «θέλω αυτή την ομάδα, αυτή την dream team» και να μετρούν ψήφους. Όχι

αναγκαστικά ότι πρέπει αν πάρω τη Νέα Δημοκρατία, πρέπει να πάρω ολόκληρο το ψηφοδέλτιο της. Αυτό, έχει και μερικούς οι οποίοι είναι τελείως για το θεαθήναι.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: όσοι τις θεωρούν αμελητέες είναι απλά αυτοί που δεν είχαν εκεί το αυτοκίνητο τους, που δεν είχαν εκεί την περιουσία τους. Θα πάω κι εγώ να παρκάρω στον Πειραιά και θα πάω στην Ομόνοια να διαμαρτυρηθώ και να τα σπάσω όλα! Δεν είναι λογικές αυτές. Στην διαμαρτυρία κατεβαίνεις να πεις το πρόβλημα σου, αυτό που δεν σου αρέσει και να το πεις! Οτιδήποτε άλλο, δεν σε ξεχωρίζει σε τίποτα από τα τετράποδα! Κι ένα τετράποδο, άμα αφηνιάσει κι αρχίσει και τρέχει, θα τα σπάσει όλα!

Συμπ. Ερ. 1^η: πιστεύεις πως είναι τα ίδια άτομα αυτά που διαμαρτύρονται με αυτά που προξενούν τέτοιες ζημιές;

Απάντηση: ούτε καν! Δηλαδή θέλεις να πεις ότι ο συνταξιούχος που κατεβαίνεις να διαμαρτυρηθεί γιατί του «κόβει» ο άλλος τη σύνταξη, μετά πάει και σπάει και την βιτρίνα του «Zara»; Ούτε καν! Αυτός δεν μπορεί να σηκώσει τη μαγκούρα του, την βαριοπούλα θα σηκώσει; Απλά είναι συγκεκριμένες ομάδες που λένε «σήμερα, ποιος θα κατέβει για διαμαρτυρία; Θα παρεισφρήσουμε κι εμείς μέσα στο μπουλούκι» και μετά θα πάνε να «τσιγκλήσουν» τους Ματατζήδες και θα αρχίσει μετά το πάρτι!

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: ε, εντάξει! Άμα είναι έτσι να πάμε να βάλουμε μια βόμβα στον Alpha, και μια στον Ant1 και μια βόμβα στο Star! Γιατί, τι; Επειδή ο ΣΚΑΙ δεν κάνει την προπαγάνδα υπέρ της κυβέρνησης που κάνουν οι υπόλοιποι; Όχι ότι είναι τίποτα καλόπαιδα του ΣΚΑΙ, Νεοδημοκράτες μέχρι το κόκαλο είναι, έχουν το δικό τους ποίημα! Όπως έκανε παλιά το Mega, ήταν παπαγαλάκι του ΠΑΣΟΚ κι όταν ανέβηκαν οι άλλοι, τον έκλεισαν με

συνοπτικές διαδικασίες και δεν τον άφησαν ούτε να ξεπληρώσει, ούτε να αποπληρώσει, τίποτα, τίποτα, τίποτα! Με την ίδια λογική, όποιος μας ενοχλεί, να πάμε να βάζουμε μια βόμβα έτσι απ' έξω, μ' ενοχλεί το ψιλικάτζίδικο, έχει υψηλές τιμές, να πάω να βάλω μια βόμβα να το κατεδαφίσω! Δεν είναι έτσι, αυτό δεν είναι δημοκρατία, αυτό είναι φασισμός! Φασισμός στην χειρότερη του μορφή από όπου κι αν προέρχεται!

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: όχι! Δηλαδή τι; Το πανεπιστήμιο δηλαδή περιμέναμε; Η άλλη πήγε και βρήκε έναν τύπο από το facebook, τον εμπιστεύτηκε, ήταν και ήδη θύμα βιασμού, είχε και προγενέστερο περιστατικό, και έχεις πάθει ό,τι έχεις πάθει και πας μετά κι εμπιστεύεσαι έναν όποιον βρεις μέσα στο facebook, πού; Στο facebook. Και κανονίζεις, και δεν βγαίνεις μόνο μαζί του, βγαίνεις και με έναν του φίλο, και κανονίζεις να πάτε και σε σπίτι, αυτά δηλαδή πρέπει να έρθει το πανεπιστήμιο για να της το πει; Η μάνα της και ο πατέρας της όταν ήταν πέντε χρονών κι έξι, δεν της έλεγαν να μην παίρνει καραμελίτσες από αγνώστους; Το ίδιο μοτίβο είναι, όπως το «μην παίρνεις καραμελίτσες από αγνώστους, μην μιλάς σε αγνώστους», όταν ήμασταν μικρά παιδάκια μας έλεγαν αυτά τα πράγματα για το σχολείο, το ίδιο πράγμα ακριβώς είναι το ότι αν βρεις κάποιον και σου μιλάει στο facebook, μην κάθεσαι και του μιλάς! Ξέρεις εσύ ποιος κάθεται πίσω από το πληκτρολόγιο; Να στο πω πολύ ρηγά, την ταινία *The Gamer* δεν την έχουν δει ήθελα να ήξερα; Κάποια πράγματα δηλαδή, που έβλεπες ότι έπαιζαν με τα avatars κι έκαναν ό,τι ήθελαν. Ο καθένας πίσω από το πληκτρολόγιο μπορεί να είναι όποιος θέλει! Να κάνει ό,τι θέλει, είναι ο δικός του «άρχοντας»! Γι' αυτό έχουν τόση «έξαρση» τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, γιατί πίσω από το

πληκτρολόγιο ο καθένας είναι «όποιος γουστάρει», παρουσιάζεται «όπως γουστάρει», δεν μπορείς εσύ να το επαληθεύσεις, δεν μπορείς να το ψάξεις!

Συμπ. Ερ. 1^η: πιστεύεις πως η ευθύνη λοιπόν είναι κυρίως ατομική;

Απάντηση: είναι ατομική σε επίπεδο διαχείρισης. Ενημέρωση υπάρχει, να κάνεις για παράδειγμα εκδηλώσεις γιατί; Για να πεις στον άλλον το αυτονόητο; «Μην κάθεται και κάνει chatting στο διαδίκτυο, κι άντε κάνει chatting, καλό είναι, σε κοινωνικοποιεί, αλληλοεπιδράς, αποκτάς κάποια κοινωνικά skills, αλλά να μείνεις σε αυτά! Όχι να κλείσεις να πας εγώ, εσύ, ο φίλος σου κι ένας γείτονας, να πάμε σε ένα σπίτι!». Λίγη τηλεόραση δεν έχει δει η κοπέλα; Λίγο *Κόκκινο Κύκλο* κάτι;

2^η: όχι δεν είναι καθόλου μεμονωμένα. Σιγά, έτσι είναι τα μεμονωμένα; Απλά αυτό βγήκε πάνω, γιατί αυτή πέθανε! Πόσες άλλες κοπέλες την έχουν πατήσει, ή και αγόρια, μην λέμε μόνο οι κοπέλες και τα αγόρια μπορεί να την έχουν «πατήσει» με άλλο τρόπο. Τώρα, τα μαθαίνουμε γιατί είναι το ίντερνετ, παλαιότερα γίνονταν αλλά είτε τα «έπνιγε» η κοινωνία, μπορεί να γινόταν ο βιασμός, δεν θα το έλεγε όμως η κοινωνία, για να μην «στιγματιστεί» η κοπέλα, ενώ τώρα στον βωμό των likes και των retweets, φεύγει η πληροφορία «καλπάζοντας»!

Συμπ. Ερ. 2^η: εσύ πιστεύεις πως υπάρχει κάποιος τρόπος πρόληψης για τα περιστατικά αυτά;

Απάντηση: παιδεία, να αποκτήσουμε παιδεία σαν κοινωνία. Όλες τις παθογένειες μια κοινωνίας, με έναν τρόπο μπορείς να τις αντιμετωπίσεις. Να βάλεις φραγμούς; Να πάρεις μέτρα; Με το «μη» και την απαγόρευση, ίσα ίσα που δίνεις περισσότερη αξία στην αταξία, οπότε θα «σκαρφιστούν» περισσότερους τρόπους για να το πετύχουν. Αν όμως τους παρέχεις παιδεία και καταλάβουν τους λόγους που δεν πρέπει να το κάνουν, δεν θα το κάνουν. Αν όμως του πεις «δεν θα το κάνεις γιατί θα σε τιμωρήσω», δεν εξασφαλίζεις το ότι δεν θα το κάνει. Θα το κάνει και θα βρει τρόπους να μην το μάθεις, ή να μην τον πιάσεις!

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του

αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: κατ' αρχάς, η φοροδιαφυγή να πούμε πως δεν είναι ελληνική πατέντα. Πρόσφατα ο ξάδερφος μου είχε πάει στον Καναδά όπου η φορολόγηση είναι στο 5% που για εμάς είναι «ψιλολόγια» κι εκεί του είπε ο πρέσβης ότι οργιάζει η φοροδιαφυγή. Φοροδιαφεύγουν οι Καναδοί με 5% φορολόγηση! Και οι δύο πλευρές εν προκειμένω έχουν δίκιο. Άμα είμαι εγώ το κράτος κι έρχομαι και σε «γονατίζω» και σε φορολογώ με δυσανάλογο φόρο ως προς το τι παρέχω, δηλαδή, άμα σε φορολογώ «στον θεό» θα πρέπει να σου έχω και σαν κράτος ανάλογες παροχές. Θα πρέπει να σου παρέχω υγεία υψηλού επιπέδου, να μην χρειάζεται να κάνει κάποιος ιδιωτική ασφάλιση. Θα πρέπει να σου παρέχω παιδεία, να μην χρειάζεται να απευθυνθείς στον ιδιωτικό τομέα, να μην οργιάζει η παραπαιδεία. Θα πρέπει να είσαι ασφαλής, οπότε να λέει ο πολίτης, οκ, το 50% του εισοδήματός μου το δίνω στο κράτος αλλά δεν ασχολούμαι και με τίποτα άλλο, είναι όλα ρυθμισμένα! Από την άλλη, για να μπορεί να τα παρέχει αυτά το κράτος, πρέπει και ο κάθε πολίτης να κάνει το χρέος του και να καταβάλλει τους φόρους, γιατί για να μπορεί να προσφέρει κάποιες παροχές το κράτος, θα πρέπει να έχει έσοδα. Τα έσοδα του κράτους από πού είναι; Τα έσοδα έρχονται από τους φόρους. Απλά ξέρεις πού πιάνει τους πολίτες και λένε «τώρα εγώ γιατί να τα δώσω;», γιατί βλέπεις ότι αυτοί που τα διαχειρίζονται τα χρήματα, είναι λαμόγια! Οπότε λες «θα δώσω εγώ τα λεφτά και θα μου έρχεται ο κάθε υπουργός και θα πηγαίνει να κάνει γάμο στο Four Seasons, ή θα κυκλοφορεί αυτός με την Mercedes ενώ εγώ για παράδειγμα δεν μπορώ να βάλω βενζίνη στο Fiatάκι μου;» Σε πιάνει λίγο και το γαμώτο, δεν σου λέω να είναι για το θεαθήναι, και να βγαίνει ο άλλος π.χ. στις κάμερες με ένα Zastava κι όταν είναι μόνος του, να πηγαίνει στο Monte Carlo και να είναι με την Ferrari, όχι! Αλλά να μην προκαλείς, ώστε κι ο άλλος να νιώθει πως όλοι μαζί το περνάμε αυτό. Τα πρώτα χρόνια, τότε που ανέφερες, είχε βγει ο Βενιζέλος και είχε πάρει θωρακισμένη λιμουζίνα που έκανε 500.000, ήταν ο χοντρός να μπαίνει σε 500.00 αυτοκίνητο; Γιατί; Φοβόταν; Δεν είμαστε ούτε Ισραήλ ούτε φοβούνται τι; Μην του ρίξουν καμία ρουκέτα; Οι πολίτες σίγουρα έχουν τους πολιτικούς που τους αξίζουν. Λαμόγια είναι οι από κάτω, γιατί είναι απαίδευτοι, γιατί είναι σαν κοινωνία το «σύνδρομο της Κατοχής», λαμόγια έχουμε και να μας διοικούν. Απλά όταν το λαμόγιο που μας διοικεί, κλέβει περισσότερο απ' ό,τι κλέβει η βάση, μας πειράζει! Όταν γίνεται το ανάποδο, είναι όλα καλά, δες καλύτερα τη δεκαετία του '90! Χαμός γινόταν, έπαιρναν όλοι επιχορηγήσεις

για τα χωράφια τους από την Ε.Ε., έπαιρναν Cayenne, δεν τους ενδιέφερε! Εκείνη την ώρα έκλεβαν την Ε.Ε., αλλά δεν τους πείραζε! Θεωρούσαν ότι ήταν φυσιολογικό, ήταν φυσιολογικό τότε το να παίρνεις π.χ. επιδότηση για να κάνεις βιολογικές καλλιέργειες κι εσύ να τα ρίχνεις σε ρόδες! Τώρα που έρχεται η Ε.Ε. και σου λέει «κοίτα, θα πληρώσεις, τώρα θα πληρώσεις!», τώρα τους «τσούζει»!

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημόσιου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: δημόσιο, μια λέξη το χαρακτηρίζει, «βιςματοθήκη». Θέλεις να γίνεις κυβέρνηση; Βάλε δημόσιους υπαλλήλους, έχεις τελειώσει, είναι ο πιο εύκολος τρόπος, ούτε προεκλογικές καμπάνιες, ούτε σποτάκια, ούτε τίποτα! Βγες και πες «θα κάνω 40.000 προσλήψεις!», αύριο, έχεις γίνει πρωθυπουργός! Το έκανε το ΠΑΣΟΚ τόσα χρόνια! Ο Σημίτης ήταν μάγκας; Ή ο Παπανδρέου κι όλοι αυτοί που έμεναν στην κυβέρνηση; Αυτό κάνουν και τώρα, 15.000 προσλήψεις! Έχουμε έναν στρατό δημοσίων υπαλλήλων για να υπηρετούν τι; 10.000.000 ανθρώπους; Όταν άλλα κράτη με πολύ μεγαλύτερο πληθυσμό έχουν το 1/10 από εμάς σε δημόσιους υπαλλήλους. Γιατί; Έχουμε τόσο υψηλό επίπεδο κράτους κοινωνικής πρόνοιας; Σιγά. Που πας στα νοσοκομεία και κοιμούνται στα ράντζα; Που λένε «φέρε και τα δικά σου αναλώσιμα!», γιατί, όχι ότι δεν είχαμε αναλώσιμα, είχαμε! Τα έπαιρνε το νοσοκομείο και μετά τα μεταπωλούσε, και τα έπαιρνε στην «τσέπη» του ο διευθυντής, και δεν του ασκούσε κανείς κριτική. Άρα, με τέτοιο κομματικό στρατό που υπάρχει από κάτω, θα έπρεπε οι νομαρχίες όταν πηγαίνεις και ζητάς ένα χαρτί να το διεκπεραιώνουν σε πέντε λεπτά, όταν έρθει η περίοδος των φορολογικών δηλώσεων, να μην δείχνουν τα κανάλια τις άπειρες ουρές, γιατί θα έπρεπε οι εφορίες με τόσους δημοσίων υπαλλήλους να «πετάνε»! Και βέβαια, να προσλαμβάνουν άτομα, τα οποία να έχουν προσόντα. Όχι να

μού έρχεται ο άλλος και να μου λέει «δεν ξέρω να μιλάω αγγλικά, δεν ξέρω να γράφω ούτε το όνομα μου, υπογράφω με σταυρό!» κι εγώ να του λέω «ωραία, έλα να σε κάνω διευθυντή στην τοπική αυτοδιοίκηση!». Οπότε ως αλλαγή πιστεύω πως πρέπει να τους «ξεβολέψεις», αυτός που έχει καθίσει είκοσι χρόνια σε ένα μέρος, να πάει αλλού! Να τον βάλεις να αξιολογηθεί, να μην είναι μόνιμος. Κανείς δεν είναι μόνιμος πουθενά! Τι; Έγινε μια πρόσληψη και μετά τελειώσαμε; «Παντρεύτηκες» την θέση σου; Το χειρότερο πράγμα που μπορείς να κάνεις, κι όχι μόνο για τη δουλειά, σε όλα τα πράγματα, είναι να νομίζεις πως πήγες, και τώρα «έδεσες» τον γαίδαρο σου. Αν ο άλλος ξέρει πως άμα δεν είναι παραγωγικός, κρίνοντας από την δουλειά που βγάζει, αν είσαι εσύ σε μια θέση εργασίας και βλέπω ότι αυτό το άτομο διεκπεραιώνει δεκαπέντε υποθέσεις την ημέρα, φαίνεται από τον κωδικό σου, τι πέρασε από το σύστημα σου. Και στο διπλανό γραφείο ο τύπος «πετάει» χαρταετό και κάνει δύο υποθέσεις. Να μού πεις μπορεί να ήταν δύο «βαρβάτες» υποθέσεις, θα γίνει μια φορά αυτό, θα γίνει δύο φορές αυτό, θα γίνει τρεις, τέσσερις, πέντε! Αν αυτός, επί έναν μήνα ασχολείται με δύο υποθέσεις τη μέρα, πάει, «χτυπάει φραπεδιά», βάζει κι ένα χαρτόσημο, κάνει κι ένα τσιγαράκι και συνεχίζει! Όχι! Ευχαριστούμε για τις υπηρεσίες σου, ούτε ταμείο ανεργίας, δεν θα σε πληρώνω με έμμεσο τρόπο, πήγαινε βάλγνου μπλε και πέσε στη θάλασσα! Εννοείται πως είμαι υπέρ των απολύσεων, όχι με την έννοια του τιμωρητικού, γιατί το κράτος τι είναι; Είναι μια επιχείρηση, που απλά έχει μεγαλύτερο κοινό, έχει πιο δύσκολες υπηρεσίες αλλά έχει και περισσότερους πόρους. Το κράτος μπορεί να βρει πιο εύκολα κτίρια, μπορεί να βρει πιο εύκολα αναλώσιμη ύλη, μπορεί να βρει πιο εύκολα ανθρώπινο δυναμικό. Μπορεί να διαθέσει μεγαλύτερα ποσά από κάθε εταιρία και μόνο που διαχειρίζεται τον προϋπολογισμό, μπορεί να πει θα ρίξουμε τόσα εκατομμύρια εκεί, πράγμα που για έναν ιδιωτικό φορέα μπορεί να είναι δύσκολο. Θέλω ο δημόσιος τομέας να αποκτήσει μια ιδιωτική λογική χωρίς να χάσει βέβαια το κοινωνικό του πρόσωπο, γιατί μια εταιρία, δεν κάνει κοινωνική πολιτική, δουλεύει για το κέρδος, μια εταιρία έναν ηλικιωμένο θα τον απολύσει αν δεν είναι παραγωγικός. Δεν σου λέω να έχει φτάσει ο άλλος εξήντα ή εβδομήντα χρόνων ή εξήντα πέντε, ένα κλικ πριν την συνταξιοδότηση και να πας να του πεις «κυρ Κώστα, πριν δύο χρόνια μου 'βγαζες εκατό υποθέσεις, τώρα μου βγάζεις δέκα οπότε, άντε γεια!». Πρέπει να έχεις συναίσθηση κιόλας, αυτό είναι κάτι που θα έπρεπε να έχει κι ο ιδιωτικός τομέας. Δεν σου λέω βέβαια να γίνουμε κι ένα νεκροταφείο ελεφάντων, να μαζέψουμε όλους τους γέροντες μέσα και να πηγαίνεις και να σου λέει «τώρα θα πάρω τα χάρπια της πίεσης, περίμενε αγόρι μου, δεν γίνεται!», αλλά να υπάρχει ένα μέτρο!

2^η: αυτός που έπαιρνε τα χρήματα ήταν ο καλύτερο του χωριού! Δεν τον ενδιέφερε, ήταν όπου ήθελε έπαιρνε και τα λεφτά! Ευθύνη αυτός; Σιγά. Αυτός που τον διόρισε θα του είχε «θα σε βάλω εγώ εκεί, πάτα και καμιά φορά το πόδι σου, δεν έγινε κάτι, θα «πέφτει» και το χαρτζιλίκι μια φορά τον μήνα, ασχολήσου εσύ με ό,τι άλλο θες κι άμα σε ρωτήσουν, μην λες ότι δουλεύεις εκεί και πάνε και σε ψάξουν!». Αν λοιπόν του το παρουσίασε έτσι θα του είχε κι ο άλλος «έχω κανένα πρόβλημα; Σίγουρα; Μην βρούμε κανέναν μπελά!» θα του απάντησε ο άλλος «καθαρίζω εγώ», έχουμε αυτό το «παραγοντιλίκι» που μας χαρακτηρίζει όλους στην Ελλάδα, που όλοι έχουμε «τσιφλίκια», με δυο ντενεκέδες λάδι και μια τσικουδιά, καθάρισε ο άλλος! Στο δημόσιο; Την ευθύνη την έχουν όσοι ασκούν τον έλεγχο και οι δημοσιογράφοι. Δεν γίνεται να το ανακάλυψαν ξαφνικά, και πριν τα «ανακάλυπταν», αλλά μάλλον κι αυτοί έπαιρναν τα δωράκια τους. Πρόθυμοι δημοσιογράφοι σίγουρα υπάρχουν και κάνουν ρεπορτάζ και μαθαίνουν. Το θέμα είναι όταν τα έβρισκαν, γιατί, τι; Έγιναν λαγωνικά ξαφνικά το '9; Και πριν τα έβρισκαν, αλλά πριν επειδή ζούσαμε στην «εποχή των παχιών αγελάδων», έπαιρναν δωράκια.

3^η: κοίτα, μόνο για έναν λόγο, δεν έχει στρες, μόνο γι' αυτό. Λόγω των συνθηκών θα ήθελα, αν με ρωτάς όχι δεν θα ήθελα, γιατί θα ήθελα να πάω κάπου που θα καταξιωθώ. Στο δημόσιο, ούτε καν! Πού να καταξιωθείς; Τι να κάνεις στο δημόσιο μέσα; Γελάει ο κόσμος. Εγώ θα ήθελα να έχω ένα στάτους στην κοινωνία, να με «σέβονται», όχι τώρα ότι δεν με σέβονται, δεν έχω τέτοιο πρόβλημα, αλλά θέλω μια θέση με κύρος.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εμένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξος για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: πάντα υπήρχαν ανασφάλειες, τώρα λέγεται οικονομική, άλλοτε ήταν εθνική, μια ανασφάλεια πάντα, γιατί βολεύει τις κοινωνίες να έχουν ανασφάλειες, πρέπει να έχει

μια κοινωνία ανασφάλεια. Αν μια κοινωνία δεν έχει ανασφάλεια, δεν την διαχειρίζεται εύκολα η κεντρική κυβέρνηση, είναι πολύ απλά τα πράγματα. Αν έχεις πολίτες που δεν έχουν παιδεία, πράγμα που είμαστε εμείς και δεν τους έχεις δημιουργήσει μια ανασφάλεια, κάτι να φοβούνται, να αγωνιούν, τους έχεις χάσει όλους! Ως προς εμένα, εγώ την κρίση την ένιωσα εκεί γύρω στο '11 με '12, αλλά εκείνη την περίοδο ήμουν τελείως «αφασία», ξόδευα ένα ποσό, που τώρα δεν το βγάζω από τη δουλειά μου! Το ποσό αυτό τότε, προερχόταν καθαρά από τους γονείς μου. Μετά στην αγορά εργασίας, είδα ότι αυτή η περίοδος είναι «η χαρά της απαξίωσης». Κατ' αρχάς για να βρεις δουλειά, κάνεις «σκόντο», καταδέχεσαι να μπαίνεις στην ίδια κατηγορία με τον κάθε ανεγκέφαλο. Έχουν «πέραση» οι ανεπαρκείς προφανώς, γιατί για έναν εργοδότη, τον βολεύει να πάρει έναν άνθρωπο που δεν έχει υπόβαθρο, που δεν έχει γνώσεις, δεν έχει δεξιότητες, γιατί κοστολογείται φθηνότερα. Αυτοί που έχουν υπόβαθρο και δεξιότητες, τι να κάνουν τις δεξιότητες αν έχουν άδειες τσέπες; Βλέπουν ανθρώπους που θα έκαναν για «πειραματόζωα» αλλά για την στελέχωση επιχειρήσεων, ούτε κατά διάνοια! Κι έχουν δουλειά, και προχωρούν και τους δημιουργούν την αμφιβολία κι αναρωτιούνται «τι έκανα λάθος εγώ; Καλός μαθητής ήμουν, πανεπιστήμιο πήγα, σε καλή σχολή πήγα, φοιτητής ήμουν καλός, δεν απογοήτευσα κανέναν, τα ξενόγλωσσα μου τα έκανα, στις δραστηριότητες ήμουν καλός, δεν έκανα ποτέ κάτι λάθος, όλα ήταν σύμφωνα με τις οδηγίες χρήσεως». Κι ενώ βλέπεις άτομα που ακολουθούσαν το «εγχειρίδιο» ευλαβικά, το πρόβλημα της κρίσης είναι ότι βλέπουν αυτά τα άτομα, άλλα άτομα που απαξίωναν όλες αυτές τις «ενδεδειγμένες» οδηγίες, να βγάζουν περισσότερα χρήματα, να απολαμβάνουν καλύτερη ζωή, και να απολαμβάνουν πράγματα που ο άλλος έχει κάνει ήδη θυσίες και περίμενε κάτι να «εισπράξει», να μην «εισπράττει». Κι αυτό δημιουργεί μια αγανάκτηση, ένα παράπονο που αυτό οδηγεί άλλους νέους στο να φεύγουν, και καλά κάνουν! Να φύγουν τα παιδιά, τι να κάνουν; Να καθίσουν εδώ στη Χαβούζα; Γιατί; Και σε όσους μένουν πίσω, δημιουργείται ένα κλίμα δυσφορίας και κακίας και μας δημιουργούν ένα αίσθημα, στο οποίο γινόμαστε μεταξύ μας σκληροί πλέον και το κακό είναι πως τα νύχια τα βγάζουμε και πληγωνόμαστε μεταξύ μας οι άνθρωποι που έχουμε τις δεξιότητες και δεν κοιτάμε να «βγάλουμε τα μάτια» των άλλων.

2^η: όχι βέβαια, οι άνθρωποι είναι ο ένας πιο ακατάλληλος από τον άλλον. Δηλαδή τώρα αν αλλάξουμε κυβέρνηση, θα έρθουν αυτοί να «αναιρέσουν» αυτά που έκαναν οι προηγούμενοι, γιατί έχουν μια δική τους ατζέντα, έχουν δικούς τους να «βολέψουν» και κάθε φορά δεν υπάρχει μια συνέχεια στο κράτος. Το κράτος όμως πρέπει να έχει

συνέχεια, δεν είναι προσωποκεντρικό, δεν είναι τώρα είναι ο Τσίπρας, μετά θα έρθει ο Κυριάκος κι ο καθένας θα στήσει την παρτίδα όπως του αρέσει λες και είμαστε η δική του monopoly. Βλέπεις, οι Η.Π.Α. είναι μεγάλο κράτος, γιατί είναι μεγάλο; Γιατί έχουν ατζέντα. Δεν μας ενδιαφέρει αν θα ανεβεί ο Clinton, αν θα ανεβεί ο Bush, αν θα ανεβεί ο Obama, αν θα ανεβεί ο Trump, δεν μας ενδιαφέρει! Έχουμε ατζέντα, θα την ακολουθήσουμε. Θα μου πεις μα ο Obama έφτιαξε το Obama Care, ναι τον άφησαν να κάνει και τι «χόμπι» του και υπήρχε και μια άλλη ατζέντα από πίσω, που του είπαν θα πας και στη Συρία, θα βομβαρδίσεις και την Τρίπολη, θα ρίξεις και τον Άσαντ κοκ.

3^η: όχι βέβαια! Αισιόδοξος βέβαια είμαι, γιατί η ελπίδα πεθαίνει τελευταία, πεθαίνει, αλλά τελευταία! Άμα πεθάνει, μετά θα επικρατήσει το χάος! Γιατί πλέον είναι η στιγμή που δεν θα «δίνεις μια» για το τι λέει η κεντρική διοίκηση. Προσωπικά, πιστεύω στην δύναμη του κάθε ανθρώπου, δεν περιμένω να έρθει κάποιος Μεσσίας να με «σώσει», δεν περιμένω ότι θα ανεβεί ένας πρωθυπουργός πάνω που θα είναι τόσο «γαμάτος» και θα αρχίσει να κάνει θαύματα! Ποιος τέτοιος υπάρχει; Πες μου έναν στην παγκόσμια ιστορία, όχι στην ελληνική μόνο, έναν που ανέβηκε πάνω και το έκανε αυτό. Έναν θέλω, όχι δύο, έναν! Θα μού πεις μα έχουν μείνει προσωπικότητες ανά τον κόσμο, δεν πήγε όμως για παράδειγμα η ίδια η Θάτσερ στα εργοστάσια, εκείνη έπαιρνε αποφάσεις, υπήρχαν άξια στελέχη από κάτω, που είχαν τον ίδιο ζήλο με εκείνη, που έμπαιναν στο τρυπάκι να τα υλοποιήσουν, και φρόντιζαν και είχαν τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τα επικοινωνούσαν στη βάση και παρά τις δυσκολίες, συνέχιζαν και δούλευαν για τον στόχο. Αυτό ξεχωρίζει τα μεγάλα έθνη από τα μικρά!

4^η: όχι βέβαια, το σύστημα δουλεύει μια χαρά, ο θεσμός της δημοκρατίας δουλεύει μια χαρά. Δεν μας φταίει το σύστημα αν αυτοί που είναι σε αυτό είναι ηλίθιοι! Το σύστημα είναι μια χαρά φτιαγμένο. Αν εμείς παίζουμε ένα παιχνίδι, επειδή δεν θα παίζεις εσύ σωστά το παιχνίδι, δεν θα φταίει το παιχνίδι, κάτσε και διάβασε τις οδηγίες χρήσεως, μάθε πώς πρέπει να ψηφίζεις, μάθε τι πολίτες πρέπει να βγάζεις, μάθε τι πρέπει να περνάς στα σχολεία, μην κάθεται να τους μαθαίνεις έναν σωρό βλακείες και δεν τους μαθαίνεις ιστορία, δεν τους μαθαίνεις αρχαία, δεν τους μαθαίνεις την ιστορία της χώρας τους. Δεν σου λέω να τους κάνεις εθνικιστές, να λένε «πας μη Έλληνα βάρβαρος», γιατί όταν τα έλεγαν αυτά οι αρχαίοι Έλληνες δεν ήξερα τι υπάρχει πέρα από τη Σικελία, νόμιζαν ότι θα πέσεις κάτω, ότι τελειώνει η γη! Δεν εννοώ σίγουρα κάτι τέτοιο!

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: τι να κάνουμε μεταγραφή και να φέρουμε έναν εδώ; Ούτε καν! Θα τους τρελαίναμε! Όλοι αυτοί είναι «μάγκες» γιατί έχουν ένα δικό τους «όραμα», έχουν κατ' αρχάς όρεξη να δουλέψουν και δεν «πιάνουν την καρέκλα» όπως ο τωρινός μας, και δεν έχουν μόνο αυτοί όρεξη να δουλέψουν, έχουν και οι από κάτω! Και δεν έχουν αυτό το «σύνδρομο κατοχής» που έχει ο Έλληνας κι αυτό το «ας φάω εγώ, κι ο άλλος ας κάνει μόνος του τα κουμάντα του!». Έχουν παιδεία, οι κοινωνίες τους έχουν παιδεία. Οι χώρες που ανέφερές, με εξαίρεση τους Ιταλούς που έτσι κι έτσι, ή οι Γάλλοι, παιδεία; Άλλοι ρατσιστές! Έχουν όμως ένα σύστημα, κάποιες αξίες, κάποιες «κόκκινες γραμμές» που ο Έλληνας δεν έχει. «Κόκκινη γραμμή» του Έλληνα είναι ο φραπές και ο γύρος, πείραξε του τα, να ξεκινήσει πόλεμος!

Συμπ. Ερ. 1^η: εσύ ποια χαρακτηριστικά θα ξεχώριζες ως σημαντικά για έναν σημερινό ηγέτη στην Ελλάδα;

Απάντηση: θα έπρεπε να είναι αποφασιστικός, να μιλάει «σταράτα», δεν θέλω να ανεβαίνει πάνω ένας και να μου στρογγυλεύει τις γωνίες. Να μου πεις «δεν μπορώ να το πω αυτό, οι άλλοι θα το εκμεταλλευτούν», ωραία, δείξε το με τις πράξεις σου! Μη μιλήσεις, κάνε έργα, εκεί στα «κρυφά», έχεις πρόβλημα στα νοσοκομεία; Μην πεις «θα ρίξουμε στην υγεία», μην κάνεις προεκλογικές, θα το καταλάβει ο πολίτης όταν πάει στο νοσοκομείο το δημόσιο, πάει στον Ευαγγελισμό και δεν κάνει τρεις ώρες για μια απλή εξέταση, θα το καταλάβει! Για την οικονομική ενίσχυση: μην βγαίνεις και λες «θα μοιράσω μερίσματα», χαμήλωσε την φορολογία, κάνε το με έμμεσο τρόπο. Όταν του άλλου δεν θα πέσει ο μισθός στις 29 και 30 θα είναι πάλι με άδειο πορτοφόλι, θα πει «αυτός κάτι έκανε σωστό».

Συμπ. Ερ. 2^η: ως προς τα στοιχεία αυτά που ξεχωρίζεις εσύ, πώς κρίνεις τον σημερινό μας πρωθυπουργό;

Απάντηση: κοίτα ο σημερινός, καλό παιδί! Φιλότιμος! Δεν μπορώ να έρθω να κατηγορήσω τον Τσίπρα, ο άλλος πληρώνει τα λάθη των υπολοίπων ξεκάθαρα. Δεν

μπορώ να πω ότι ο Τσίπρας τα έκανε όλα. Αν μη τι άλλο είναι φιλότιμος, αν μη τι άλλο, δεν ήταν έτοιμος να γίνει πρωθυπουργός. Κανείς δεν είναι έτοιμος να γίνει πρωθυπουργός, σε μια χώρα η οποία «μπάζει» νερά από παντού, που δεν έχει δομές, οι πολίτες της είναι όλοι «αρούγκαντοι», όλοι, μηδενός εξαιρουμένου, ακόμη και οι πανεπιστημιακοί της, δεν θα έπρεπε να είναι πανεπιστημιακοί, οι περισσότεροι είναι «βισματοθήκες», πήγαν, «πούλησαν μούρη στο εξωτερικό» και μετά γύρισαν κακήν κακώς πίσω, αν ήταν «μάγκες» θα είχαν μείνει εκεί, δεν θα ερχόντουσαν πίσω εδώ να κάνουν διατριβές, σιγά! Δουλεύομαστε; Λίγοι είναι αυτοί, που είναι και οι εξαιρέσεις βέβαια, που ήρθαν γιατί ήθελαν να έρθουν και να συνεισφέρουν στο ελληνικό πανεπιστήμιο, λίγοι είναι αυτοί, μετρημένοι στα δάχτυλα! Ξέρεις ποιοι είναι αυτοί; Αυτοί είναι οι καταρτισμένοι, είναι αυτοί που έχουν να δείξουν κι ένα έργο, έχουν μια πορεία, αυτοί έχουν πορεία! Κι αυτό δεν είναι μόνο στα πανεπιστήμια, ισχύει σε όλες τις δουλειές, αυτοί που έχουν κάνει πορείες έξω και μετά γυρνούν και λένε «θα γυρίσω να βοηθήσω τον τόπο μου», αυτοί είναι άξιοι άνθρωποι και πρέπει να τους γράφουμε σε μια πλάκα σε ένα δημόσιο κτίριο, γιατί άνθρωποι που διαπρέπουν εκτός συνόρων και μας καταξιώνουν και παρόλα αυτά γυρνούν γιατί αναγνωρίζουν πως «πάνω απ' όλα είμαι Έλληνας και η βάση μου είναι εκεί» πρέπει να τους το αναγνωρίζουμε αυτό.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: κάθε νόμισμα έχει δύο πλευρές. Έστω ότι φεύγαμε από την Ε.Ε., η Ε.Ε. είναι σαν το Ecali Club, πολλοί θέλουν να μπουν, λίγοι τα καταφέρνουν κι όσοι μένουν μέσα πρέπει να έχουν και το ανάλογο status. Δεν μπορεί ο καθένας να μπει σε ένα τέτοιο club, να μού πεις γιατί; Γιατί έτσι απλά είναι, η Ε.Ε. έχει ένα status, είναι κάποιες χώρες που ρυθμίζουν την οικονομία παγκοσμίως, οπότε όταν έρχεται η ψωροκώστανα και

λέει «εγώ θα μπω στην Ε.Ε. και θα έχω και δυνατό νόμισμα, ας θυμόμαστε ότι το ευρώ είναι πιο δυνατό κι από το δολάριο, που δολάριο έχει ο μισός πλανήτη, κι εσύ έχεις ένα νόμισμα το οποίο είναι πιο δυνατό από το δολάριο, πρέπει να έχεις και το ανάλογο status. Δεν μπορείς να έρχεσαι με «τρύπια παντελόνια» ή να ζητάς ελεημοσύνη. Είναι δηλαδή στη συνέχεια του προηγούμενου, σαν να πας στο Ecali Club να είναι όλοι με τις Mercedes και τις Porsche και να πάω εγώ με το Fiatάκι. Κι έστω ότι πάω με το Fiatάκι, να ζητάω κι από αυτούς δανεικά για να του βάλω και βενζίνη! Αυτό έκανε η Ελλάδα. Θα μού πεις την φέρανε εκεί, όμως όχι δεν την έφεραν εκεί, μπήκε μέσα, έπεσαν κονδύλια που θα μπορούσαν αν είχαν αξιοποιηθεί σωστά να ήμασταν μια μικρή Γερμανία, μια μικρή Αγγλία, αν είχαμε αξιοποιήσει όλα αυτά τα λεφτά και δεν έπαιρνε για παράδειγμα η Αθηνών- Πατρών, τριάντα χρόνια για να φτιαχτεί και την είχαμε πληρώσει δέκα φορές επάνω, γιατί διόδια πληρώναμε, μπορεί να ήταν όπως ήταν ο δρόμος, αλλά πλήρωνε ο Έλληνας. Άρα πέρα από τα λεφτά που έπεσαν για να φτιαχτεί αυτό το πράγμα, το πλήρωσε κι ο Έλληνας πολίτης άλλες τόσες φορές. Αν όλα λοιπόν τα λεφτά τα ρίχναμε εκεί που έπρεπε και φτιάχναμε υποδομές, φτιάχναμε σχολεία, φτιάχναμε πανεπιστήμια! Είμαστε μια χώρα 10.000.000 κατοίκων που έχουμε δεν ξέρω πόσα πανεπιστήμια, αν όχι όλα, τα μισά πανεπιστήμια έκαναν έρευνα, και μετά αυτές τις έρευνες τις «πατεντάρουμε» και τις πωλούσαμε ξέρεις τι θα γινόταν; Όσον αφορά τώρα, αν βγούμε από την Ε.Ε. την «βάψαμε!», γιατί έχουμε καλομάθει, έχουμε μάθει «να τρώμε από τον μπουφέ», έχουμε «ξεχάσει να μαγειρεύουμε», δεν έχουμε αυτάρκεια σε τίποτα, θέλουμε να φτιάξουμε δικό μας νόμισμα; Άντε και το φτιάξαμε! Έναν μήνα θα είμαστε χαρούμενοι; Θα γλεντάμε μεταξύ μας κι όταν πάμε να βγούμε προς τα έξω, δεν θα μπορούμε να κάνουμε τίποτα! Για να μπορείς να ζήσεις μόνος σου έξω από ένα σύνολο, κατ' αρχάς με τους Τούρκους δίπλα, δεν κάνεις τέτοια αστεία! Ούτε καν! Γεωπολιτικά άμα το δεις κάποια πράγματα όπως με το ΝΑΤΟ όπως με την Ε.Ε., πρέπει να είσαι σε ορισμένα πράγματα μέσα, γιατί αυτά τα πράγματα σε εξασφαλίζουν και λειτουργούν και σαν ασπίδα. Μα θα μού πεις παίρνουμε και εξοπλιστικά προγράμματα. Άμα δεν ήσουν και μέσα σε αυτά θα έπρεπε να κάνεις επί δέκα, επί τριάντα! Θα έπρεπε να κάνεις πολύ περισσότερα, όντως τότε θα είχαμε στρατιωτικό νόμο, θα ήμασταν όλοι με ένα τουφέκι δίπλα γιατί δεν θα ξέραμε πότε θα ξυπνήσει ο άλλος και θα θέλει να μπει!

2^η: πειραματόζωο! Βρήκαν έναν αδύναμο, ο οποίος δεν είχε και καλούς διαπραγματευτές, δεν λέω ότι μπορούσαμε να τους πούμε «παιδιά, θα μας πληρώσετε

και δεν θα σας τα δώσουμε πίσω», δεν είμαστε τρελοί, αλλά δεν είχαμε και διαπραγματευτές. Είχαμε ανθρώπους που πήγαν και είπαν «ήρθαμε κάντε μας ό,τι θέλετε!». Έμαθαν από εμάς, βλέπεις τώρα με την Ιταλία, είναι πιο ήπιοι. Ούτε αυτοί δεν ήταν προετοιμασμένοι, κακά τα ψέματα. Ήξεραν ότι είμαι «ό,τι να 'ναι», ότι είμαστε όμως τόσο δεν ήξεραν! Δεν του πήγαινε το μυαλό!

3^η: ούτε καν! Οι Ρώσοι είναι αναξιόπιστοι, σιγά! Δες λίγο την ιστορία, είπαμε ορθόδοξοι ορθόδοξοι αλλά... όχι ότι οι άλλοι είναι αξιόπιστοι, αλλά έχουμε πιο πολλά κοινά συμφέροντα. Οι Κινέζοι δε, ας μην το συζητήσουμε, οι άνθρωποι θυσιάζουν χωριά 100.000, εμείς είμαστε ένα χωριό γι' αυτούς. Μόνο τον πολιτισμό μας σέβονται, πολύ ωραία, θα μας φτιάξουν ένα πολύ ωραίο μουσείο και μετά θα μας αποτεφρώσουν!

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: όχι, δεν έχουν αυτό τον σκοπό, να μας κάνουν μια ωραία επαρχία τους θέλουν! Που είμαστε ήδη επαρχία. Οι μεταρρυθμίσεις όμως ήταν πράγματι αναγκαίες, άλλο το ένα, άλλο το άλλο. Μια επαρχία πρέπει να δουλεύει καλά, για να μην δημιουργεί προβλήματα και να είναι και παραγωγική, αλλά δεν θα είσαι κράτος αυτόνομο, δεν θα έχεις δική σου ατζέντα. Ξέρεις κάτι; Οι ελευθερίες κατακτούνται πολύ δύσκολα και χάνονται πολύ εύκολα. Μας εμπιστεύτηκαν, μας έδωσαν λεφτά, μας άφησαν να έχουμε

ατζέντα, μας άφησαν να κάνουμε ό,τι θέλουμε, τώρα θα τα διορθώσουν, θα έρθουν να βάλουν το «μπάχαλο» που έχουμε δημιουργήσει σε μια τάξη, γιατί δημιουργεί πρόβλημα και σε εκείνους. Γιατί καλώς ή κακώς την Ελλάδα την βάλανε γιατί είμαστε ανάμεσα σε Ασία και Ευρώπη, έχουμε λιμάνια.

2^η: μόνη της; Χωρίς τους άλλους; Ούτε καν! Τους βολεύει η Ε.Ε., είναι το εξιλαστήριο θύμα, «δεν το θέλουμε εμείς, το θέλουν αυτοί!». Μπορεί κιόλας να μπήκαμε επίτηδες στην κρίση, ικανούς τους έχω! Γιατί πριν μπούμε στην κρίση, είχε προσπαθήσει ο Καραμανλής πολλά από τα μέτρα που πέρασαν τώρα, είχε προσπαθήσει για παράδειγμα να σπάσει το «γκέτο» των φορτηγατζήδων. Όταν είχε πάει ο Καραμανλής ένα καλοκαίρι πριν τη ΔΕΘ πριν βγει ο Γιωργάκης και πει «λεφτά υπάρχουν!», είχε βγει και το είχε προσπαθήσει και είχαν κατεβεί όλοι οι φορτηγατζήδες και είχαν κλείσει όλη την εθνική οδό. Βγήκε μετά ο Γιωργάκης, τους είπε «λεφτά υπάρχουν!», τον πίστεψαν όλοι, προφανώς βέβαια υπήρχαν, στις τσέπες των Ελλήνων! Μετά πέρασαν χειρότερα μέτρα από αυτά που ήθελε να περάσει ο Καραμανλής και δεν μίλησε κανείς.

3^η: καλά εντάξει αν εκχωρήσεις τις ελευθερίες σου δεν είναι καλύτερα! Όλα τα έχει εκχωρήσει, για τα μόνα που προς το παρόν αποφασίζει η κυβέρνηση είναι η σχέση με την Εκκλησία, που λίγο πολύ δεν απασχολεί τόσο την Ε.Ε., είναι εσωτερικό θέμα μας. Για την παιδεία, που έτσι κι αλλιώς μπορούμε να τα κάνουμε «μαντάρα» και μόνοι μας, δεν χρειαζόμαστε τους Ευρωπαίους, αυτά διαχειρίζεται ο Τσίπρας μόνος του! Σού είπα, επαρχία, είναι η κεντρική διοίκηση που αφήνει την αυτοδιοίκηση να κάνει ό,τι θέλει με την κεντρική διοίκηση όμως να παίρνει τις σοβαρές αποφάσεις! Είσαι έρμαιο, στις ορέξεις του Ολλανδού, του Γερμανού, του Γάλλου που βέβαια οι άνθρωποι θα κοιτάζουν το συμφέρον της χώρας τους, όχι του Έλληνα, και καλά θα κάνουν!

4^η: ο Τσώρτσιλ το είχε πει, ότι σε τακτικά χρονικά διαστήματα τους Γερμανούς πρέπει να τους βομβαρδίζουμε, τον λόγο, τον ξέρουν αυτοί! Οι Γερμανοί είναι ένας λαός που έχουν την τάση να θέλουν να «κάνουν κουμάντο» σε όλους. Έκαναν δύο παγκόσμιους, δεν το κατάφεραν, τώρα βρήκαν άλλον τρόπο, τον οικονομικό, τον πιο αναίμακτο. Δεν θα τους κατηγορήσω επειδή είναι «μάγκες». Ας το κάναμε κι εμείς! Στη ζούγκλα επιβιώνει ο πιο δυνατός, θα πας να πεις στο λιοντάρι γιατί ξεκληρίζει ένα κοπάδι; Αφού είναι λιοντάρι! Δεν μπορώ να κατηγορήσω τον Γερμανό, θα κατηγορήσω τον Έλληνα που όταν ήρθε ο άλλος να με «ξεκληρίσει» δεν είχα τις ανάλογες αντιστάσεις. Δεν θα κατηγορήσω το λιοντάρι που μού έφαγε το πρόβατο, θα κατηγορήσω τον τσοπάνη που

δεν προφύλαξε το πρόβατο από το να το φάει το λιοντάρι! Το να «δαιμονοποιήσω» την Μέρκελ, είναι λάθος, δεν πρέπει να γίνεται αυτό. Ας είχες φροντίσει να μην έπεφτες στην ανάγκη του Γερμανού.

5^η: όχι, η Ε.Ε. δεν το είχε υποψιαστεί, δεν είχε δει καν να έρχεται. Και βέβαια πώς να το δει αφού στέλναμε άλλα ντ' άλλων reports! Είναι σαν τον γιατρό, άμα μου ζητάει να κάνω εξέταση αίματος και αντί να του πάω τη δικιά μου του πάω του διπλανού κρεβατιού, θα πει όλα καλά! Παθαίνω εγώ έμφραγμα, λέει «πού ήταν η χοληστερίνη; Δεν την είδα», πώς να τη δει; Κι όταν «έσκασε η βόμβα» δεν ήξερε πώς να την διαχειριστεί. Τότε, ερχόταν η κρίση από την Αμερική, αλλά η Ευρώπη θεωρούσε ότι αυτό «δεν θα την ακουμπήσει», θεωρούσε ότι είχε «θωρακίσει» τις οικονομίες της, ότι είχε τον απόλυτο έλεγχο. Το θεωρούσε, δεν ήταν κακό που το θεωρούσε, η Ε.Ε. έχει μια δυνατή οικονομία, θεωρούσε ότι οι πρωθυπουργοί μεταξύ τους «καταλαβαίνονται» και «θωρακίζουν» τις οικονομίες τους, που να φανταστεί ότι οι χώρες του Νότου, γιατί δεν είμαστε μόνο εμείς, είναι και οι Ιταλοί, είναι και οι Ισπανοί. Το ξέρεις ότι οι Ισπανοί δίνουν από τον προϋπολογισμό τους γύρω στα 400.000.000 σε ομάδες όπως η Barcelona και η Real για να κάνουν μεταγραφές; Στην Ιταλία δε, ο Μπερλουσκόνι, έπαιρνε τα πολεμικά ελικόπτερα για να μεταφέρουν τις συνοδούς πολυτελείας στη βίλα του. «Έκαιγαν» καύσιμα, «έκοβε» τους μισθούς των Ιταλών κι αυτός έκανε αυτό το πράγμα! Που να φανταστεί τώρα, που είναι έξω από την ιδεολογία του, έξω από το μυαλό του, ο Σουηδός, ο Ολλανδός, ο Γερμανός, αυτό!

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: σιγά, έκαναν κάτι κάποιοι άνθρωποι που άμα ήξεραν τι θα κάναμε εμείς μετά, θα μας είχαν αποκληρώσει, θα είχαν αλλάξει το όνομα τους, θα είχαν κάψει τα κείμενα! Αν ήξερε ο Πλάτωνας, ο Σωκράτης κι όλοι αυτοί τι θα κάναμε εμείς μετά, θα τα έκαιγαν εκείνη την ώρα! Έκαναν κάτι κάποιοι άνθρωποι πριν 3.000 χρόνια, κι εμείς ερχόμαστε και το «πουλάμε» αυτό το πράγμα ξανά και ξανά. Εμείς τι έχουμε κάνει; Εμείς τι

κληρονομιά θα αφήσουμε στους επόμενους; Που μετά από 2.000 χρόνια, αν υπάρχουν Έλληνες θα μας «μουτζώνουν» με χέρια και με πόδια!

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: τηλεόραση για κανέναν λόγο, οι τύποι είναι «τσαρλατάνοι!». Ραδιόφωνο, έτσι κι έτσι, για ενημερωτικό, όχι για απόψεις. Για παράδειγμα, έγινε έκρηξη στην Ινδονησία, αυτό είναι αδιαμφισβήτητο, δεν μπορεί να το παραποιήσει ο άλλος! Τώρα για ενημέρωση ενημέρωση, χρησιμοποιώ κυρίως το διαδίκτυο, δεν ακολουθώ φανατικά σελίδες γιατί κι αυτοί μπορεί να πάρουν τα «φακελάκια» τους. Ενημερώνομαι από το ίντερνετ κι άμα δω κάτι που μου φαίνεται υπερβολικό για να είναι αλήθεια, θα το ψάξω κι αλλού, ξανά και ξανά.

2^η: ναι εννοείται! Δεν ακολουθώ όμως σελίδες, μου εμφανίζονται στα notifications, αν μπεις στα newsletter και μου έρχονται ειδοποιήσεις, δεν σημαίνει όμως ότι εγώ είμαι follower. Μου έρχεται μηνυματάκι και μου λέει αυτό έγινε, άμα θες να το διαβάσεις πρέπει να μπεις στο site.

3^η: είμαι όλη την ώρα στον δρόμο, οπότε από το κινητό.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνος σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: όχι, γιατί κάτω από αυτά κρύβονται τα μεγαλύτερα τrol. Είναι άνθρωπος στον οποίο αρέσει απλά να μπαίνει μέσα και να «κράζει», ειδικά στο twitter. Είναι αυτό που σου έλεγα, πίσω από το πληκτρολόγιο ο καθένας μπορεί να κάνει ό,τι θέλει και να φανεί όσο «μάγκας» θέλει. Μπορεί να πει και πράγματα που δεν πιστεύει, απλά για να προκαλεί, γιατί αυτός που προκαλεί είναι αυτός που θα τον «ακολουθήσουν» πολλοί. Όσο για τη διαφωνία, ο ηλίθιος είναι ανίκητος! Αν θεωρώ πως κάτι είναι χαζομάρα, θα μπω στη διαδικασία να πείσω για το αντίθετο; Αν θέλει κάποιος να το πιστεύει, ας το πιστεύει! Αν κάτι είναι αυταπόδεικτο, δεν με ενδιαφέρει!

2^η: εξαρτάται. Κοίτα τώρα να σου πω, για να ψάξω μια πληροφορία πιο πολύ σε βάθος πρέπει να μου φανεί κάτι αρκετά περίεργο. Η τελευταία φορά που έκανα κάτι τέτοιο ήταν τότε με τα παιδάκια που είχαν εγκλωβιστεί στη σπηλιά. Και σκέφτηκα «σοβαρά; Πώς την «πάτησαν» έτσι;». Ήθελα όμως να μάθω πληροφορίες. Συνήθως αρκούμαι στους τίτλους, δεν με ενδιαφέρει όμως τι συμβαίνει. Τι να ξέρω; Να πάθω κατάθλιψη; Έχω ένα σωρό προβλήματα στο μυαλό μου, έχω έναν σωρό προσωπικούς στόχους που επιδιώκω και θέλω να πετύχω.

3^η: η ενημέρωση στις μέρες μας, είναι σαν τις κουτσομπόλες στο χωριό. Ο καθένας λέει την ίδια πληροφορία με διαφορετικό «περιτύλιγμα». Μπορεί το «τόσο», ο άλλος

να στο πολλαπλασιάσει, και την απλή ληστεία, να στην χαρακτηρίσει «ληστεία του αιώνα». Επομένως, δεν ασχολείσαι! Έγινε μια ληστεία, μείνε στον πυρήνα της πληροφορίας. Για να κάνω προσωπικά διασταύρωση πρέπει κάτι να με «αντριγκάρει», στην καθημερινότητα μου όχι βέβαια! Δεν έχω χρόνο να ασχολούμαι τώρα με το αν το ρεπορτάζ του αλλουνού είναι αληθές ή όχι. Αν θέλει να κάνει fake news, πρόβλημα του!

4^η: όχι γιατί θα μαλώσουμε! Για κάθε μια προσέγγιση, υπάρχουν πολλές, διαφορετικές γνώμες. Όταν είσαι πιεσμένος από άλλα πράγματα, προσωπικά, μπορεί αυτό που εγώ θα το δω και θα εκνευριστώ και θα «κράξω», ο άλλος που είναι πιο ήρεμος και νηφάλιος εκείνη τη στιγμή, μπορεί να το δει από μια άλλη οπτική γωνία, όπου μέσα από αυτό μπορεί να προκύψει ένας γόνιμος διάλογος. Αυτός όμως θα το καταλάβεις όταν έχεις ξεκουραστεί κι έχεις ξεθυμάνει κι εσύ. Την ώρα της «σύγκρουσης» μπορεί να «χαλαστείτε» χωρίς λόγο, γι' αυτό μόνο αν είμαστε και οι δύο χαλαροί θα κάνουμε τέτοια συζήτηση και βέβαια άμα δούμε ότι υπάρχει «σύγκρουση» θα αλλάξουμε θέμα γιατί ακόμη κι αν τσακωθούμε μεταξύ μας, θα γίνει κάτι; Αν επηρεάζαμε εμείς τα δρώμενα, να «πλακωθούμε!»

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένος από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: ειδήσεις δεν βλέπω, εφημερίδες δεν διαβάζω επειδή δεν προλαβαίνω. Θα μού άρεσε να διαβάζω εφημερίδα. Βέβαια κι αυτοί δεν τις έχουν κάνει πολύ ωραίες, βλέπεις ένα πράγμα και δεν ξέρεις από πού να αρχίσεις. Για κάποιον που δεν είναι εξοικειωμένος, έστω ότι παίρνω εφημερίδα, να κάτσω να την «ξεψαχνίσω»; Πρέπει να είμαι αργόσχολος. Και θα ήθελα αυτό που διαβάζω στην εφημερίδα, όχι για παράδειγμα επειδή είναι φιλοκυβερνητική, να υπάρχει έξω πείνα κι εκεί να γράφει «έρχεται η

ανάπτυξη!». Κι αυτό συμβαίνει γιατί αλλιώς πώς συντηρούνται; Βλέπεις κανέναν να κρατάει εφημερίδα στον δρόμο; Ούτε καν οι γέροι δεν κρατάνε πια εφημερίδα! Ως προς το αντίτιμο πάλι, αν δεν πάρεις μια εφημερίδα στην πλήρη της έκδοση, δεν είναι απαγορευτικό! Απλά είναι αυτό που λες «και δεν τα δίνω καλύτερα σε έναν ζητιάνο;». Κι όπως δεν διαβάζω την έντυπη, το ίδιο ισχύει και για την ηλεκτρονική τους μορφή. Δεν τους εμπιστεύομαι! Προτιμώ να διαβάσω μια ξένη εφημερίδα, όχι επειδή είναι κι αυτοί φερέγγυοι, αλλά επειδή τους ενδιαφέρει το status, δεν θα καθίσει να πει βλακείες, προκειμένου να τα έχει καλά με το δελτίο τύπου της εκάστοτε κυβέρνησης. Όταν μια εφημερίδα θέλει να έχει κύρος, και να ξέρει ότι γράφτηκε στην τάδε εφημερίδα, άρα τέλος, είναι νόμος! Και να φοβούνται και την πένα της οι πολιτικοί. Δεν σου λέω να ασκεί πολιτική η εφημερίδα, οι δημοσιογράφοι έχουν μια τέταρτη εξουσία με την οποία θα έπρεπε να ελέγχουν και τους άλλους. Αλλά δεν θέλουν, γιατί όλοι αποζητούν το εύκολο χρήμα, τη δόξα και το βόλεμα. Στο διαδίκτυο λοιπόν δεν προτιμώ τους Έλληνες επαγγελματίες της ενημέρωσης. Για θέματα της ελληνικής επικαιρότητας θα μάθω από το BBC Greece, από το CNN Greece. Όπου εκεί υπάρχει ένας έλεγχος και αν όσα γράφεις θεωρηθούν πως θίγουν το κύρος του οργανισμού στον οποίο υπάγονται θα ληφθούν τα αντίστοιχα μέτρα.

2^η: συνολικά, δεν είμαι ευχαριστημένος από τα ελληνικά μέσα, ενώ τα ξένα πιστεύω πως έχουν περισσότερη «ευθιξία» από τους Έλληνες, έχουν περισσότερη «τσίπα».

3^η: κυρίως στη διαδικτυακή μορφή είμαι όμως και συνδρομητής στο Time, που είναι πολύ καλό. Έχουν ωραία πένα. Καταπιάνονται με θέματα που δεν τα ξέρεις κιόλας, ανοίγει λίγο το μυαλό σου, ενώ οι δικοί μας όλη την ώρα τα ίδια και τα ίδια. Έχουμε γυρίσει τριάντα φορές την Ελλάδα. Τώρα θέλω να κάνω συνδρομή και σε ένα δεύτερο, και στο Economist, απλά αυτό είναι πιο ακριβό.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 5^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΓΥΝΑΙΚΑ 30 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ, ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, ΕΚΠΑ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΩΣ ΝΟΜΙΚΟΣ ΣΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΗ, ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΖΥΓΟ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΟΥΣ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΗ ΑΠΟ ΟΣΑ ΕΧΕΙ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ, ΩΣΤΟΣΟ ΠΙΣΤΕΥΕΙ ΠΩΣ ΔΕΝ ΑΜΟΙΒΕΤΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ ΩΡΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: ναι, βέβαια πρέπει να το ασκούμε γιατί όλα τα πράγματα περνούν μέσα από τις εκλογές, και η νομοθετική παραγωγή και η δικαστική εξουσία, τα πάντα έχουν σχέση και περνούν μέσα από τις εκλογές, γιατί ναι μεν είναι ανεξάρτητες όλες οι εξουσίες αλλά έχουν άμεσα σχέση με τους εκπροσώπους. Η φωνή του πολίτη, προκύπτει μέσα από τις εκλογές κι από το αποτέλεσμα αυτών, δηλαδή την εκλογή βουλευτών. Επομένως, αν δεν συμμετέχεις δεν μπορείς να έχεις κι άποψη.

2^η: όχι. Περίμενα ασχέτως του τι ψήφισα εγώ, αυτό που περιμένουμε νομίζω οι περισσότεροι κάθε φορά από τις εκλογές, αυτά δηλαδή που εξαγγέλλονται προεκλογικά να υλοποιούνται και στη συνέχεια, τα οποία ουδεμία σχέση με την πραγματικότητα έχουν, δηλαδή αν ακούσει πραγματικά αποσπασματικά κάποιος αυτά τα οποία εξαγγέλλονται με αυτά τα οποία υλοποιούνται, νομίζει ότι βρίσκεται σε άλλη χώρα, με άλλα πρόσωπα, δεν έχουν καμία απολύτως σχέση και καμία συνέπεια!

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όχι, όχι.

2^η: θεωρώ βέβαια πως αν έχεις τον χρόνο, ώστε να μπορέσεις να συμμετέχεις αποτελεσματικά κι όχι «διακοσμητικά» ή να γίνεται μόνο η εγγραφή και στη συνέχεια να μην συμμετέχεις, ενδεχομένως να έρθουν αποτελέσματα. Δεν μπορώ ωστόσο να εκφέρω κάποια πιο συγκεκριμένη άποψη, γιατί καθώς δεν συμμετέχω σε τέτοιες ασ πούμε οργανώσεις και συλλογικότητες, δεν μπορώ να έχω άποψη, ούτε να σχολιάσω περαιτέρω το πώς λειτουργούν. Θεωρητικά στο μέλλον θα ήθελα να συμμετέχω αλλά στην πράξη, λόγω της δύσκολης καθημερινότητας και λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων, ίσως αν ήμουν νεότερη, να έμπαινα ενδεχομένως σε αυτή τη διαδικασία. Αλλά νεότερη, δεν υπήρχαν αυτές οι συνθήκες, και δεν προβληματιζόμασταν ίσως τόσο, όσο τώρα.

Συμπ. Ερ. 1^η: ως φοιτήτρια συμμετείχες ενεργά σε κάποια φοιτητική παράταξη;

Απάντηση: δεν θα έλεγα ότι ήμουν πάρα πολύ ενεργή σε παρατάξεις. Συμμετείχα σε εκλογές, αλλά πιο ενεργά όχι γιατί είναι τόσο στάνταρ και τυποποιημένες αυτές οι διαδικασίες και συνεπάγονται όχι μόνο την αφιέρωση χρόνου αλλά κι άλλα πράγματα, που ίσως έχουν να κάνουν με τις παθογένειες του συνδικαλιστικού κινήματος μέσα στο πανεπιστήμιο, όπως έχει αναπτυχθεί ανά τα χρόνια που προσωπικά εμένα δεν με εκφράζει. Ενδεχομένως, αν ήταν άλλες οι δομές κι αντιπροσώπευαν πραγματικά τις ανάγκες των φοιτητών, κι αν στην ουσία τους είχαν να κάνουν με την ανάγκη του φοιτητή και την καθημερινότητα του, ενδεχομένως ναι,, να συμμετείχα, η συγκεκριμένη ωστόσο δομή, δεν με αντιπροσωπεύει. Δεν μπορώ να συμμετέχω στον συνδικαλισμό στο πανεπιστήμιο, όταν γνωρίζω ότι ουσιαστικά από πίσω κρύβονται πολιτικές επιδιώξεις ή προσωπικές ασ πούμε φιλοδοξίες του εκάστοτε φοιτητή ο οποίος συνδέεται με τον τάδε χώρο, κι ο οποίος στο μέλλον αποσκοπεί κάπου αλλού.

Συνολικά, σε καμία περίπτωση δεν είμαι κατά της ύπαρξης πολιτικών παρατάξεων στα πανεπιστήμια γιατί αυτό ουσιαστικά σχετίζεται με το πολίτευμα μας, με την ελευθερία βούλησης και γνώμης, εννοείται δηλαδή ότι ιδίως όταν είσαι φοιτητής που υποτίθεται αναπτύσσει ως πούμε την ελευθερία ιδεών και την ιδεολογία, είναι επιθυμητό να γίνεται κάτι τέτοιο, αλλά σε καμία περίπτωση με τις συγκεκριμένες δομές και συνθήκες.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι και λόγω έλλειψης χρόνου αλλά και πάλι για τον ίδιο ακριβώς λόγο. Δυστυχώς, όσο κι αν κάποιος θέλει να συμμετέχει ενεργά, λόγω της εμπλοκής συγκεκριμένων ατόμων και λόγω της άμεσης ως πούμε σύνδεσης με συγκεκριμένους πολιτικούς χώρους, προσωπικά δεν συμμετείχα, γιατί ακριβώς δεν μου αρέσει ούτε να «στοχοποιούμαι», ούτε να μου «βάζουν ταμπέλες», ούτε μου αρέσει να φαίνεται πως «ακολουθείς την τάδε παράταξη, άρα ψηφίζεις το τάδε κόμμα κι άρα γι' αυτό έχει πολιτική σκοπιμότητα το ότι βγαίνεις στον δρόμο». Δεν θεωρώ αρνητικό να ενταχθεί κάποιος φανερά σε κάποια κομματική παράταξη, απλά θεωρώ πως είναι η ελληνική νοοτροπία αρνητική ως προς το ζήτημα της κομματικής ένταξης, δηλαδή, εγώ προσωπικά, αν θες την άποψη μου, το να δω ότι συμμετέχει κάποιος ως πούμε σε μια διαδήλωση, δεν σημαίνει στο μυαλό μου ότι αμέσως το συνδέω, και θεωρώ ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο ψηφίζει αυτό το κόμμα ή είναι πολιτικά ενεργός σε αυτή την παράταξη. Ο περισσότερος όμως κόσμος, αυτό κάνει. Γενικά, κινητοποιήσεις κτλ. μόνο υπό συνθήκες μπορούν να αλλάξουν πράγματα.

2^η: όχι γιατί αυτό θέλει συγκεκριμένο χρόνο τον οποίο εγώ δεν τον διαθέτω. Αν είχα χρόνο, μπορεί να το έκανα κι αυτό είναι υπό συνθήκες. Τώρα από την άλλη, δεν γνωρίζω ούτε συγκεκριμένους ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονται ως πούμε στην οργανωτική δομή ενός κόμματος, και στην εσωτερική του ανάπτυξη, και στην οργάνωση οπότε, υποθετικά, με ιδανικές προϋποθέσεις και ιδανικούς όρους ναι, πάντα όμως με την προϋπόθεση του χρόνου.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογούνται τέτοιες πράξεις, κι αυτό όχι μόνο το λέω με την έννοια του ότι είμαι νομικός και γνωρίζω ότι αυτό είναι παράνομη πράξη και είναι απαράδεκτο διότι προσβάλλεις το έννομο αγαθό του κάθε ανθρώπου ο οποίος είναι έμπορος, έχει περιουσία, έχει το αυτοκίνητο του. δεν νομιμοποιείται ουδείς να προσβάλλει το έννομο αγαθό και της ζωής, γιατί μπορεί κάποιος να τραυματιστεί, στο μυαλό μου δεν μπορώ να πιστέψω πως κάποιος μπορεί να απαντήσει και να πει, «α, εντάξει, κατά λάθος έγινε!», όταν μάλιστα ξέρουμε πως ποτέ δεν γίνονται αυτά «κατά λάθος!». Δεν είναι μορφή διαμαρτυρίας το να καις την περιουσία του άλλου ή το να θέτεις σε κίνδυνο τη ζωή οποιουδήποτε! Είναι μια παράνομη ενέργεια, δεν συνδέονται καν! Ποτέ μου δεν κατάλαβα αυτή τη νοοτροπία!

Συμπ. Ερ. 1^η: πιστεύεις γενικότερα πως τα ίδια άτομα που διαμαρτύρονται είναι αυτά που προξενούν και τις ζημιές;

Απάντηση: όχι βέβαια, είναι ξεκάθαρο ότι όταν συμμετέχει ένας «χ» αριθμός, δεν είναι ο «χ» αριθμός αυτός που προκαλεί, όσα προκαλεί! Ούτε σημαίνει ότι κάθε φορά έχεις τέτοιες παράπλευρες απώλειες. Είναι κάτι τελείως ξεχωριστό και θεωρώ πως αυτοί οι οποίοι προκαλούν αυτές τις φθορές ουσιαστικά δεν αποτελούν μέρος των ανθρώπων οι οποίοι διαδηλώνουν, είναι ενδεχομένως κάποιοι που βρίσκουν την ευκαιρία. Δεν ξέρω, κάποιος ψυχολόγος μπορεί να μπορούσε να το αιτιολογήσει με βάση τα βιώματα και την νοοτροπία ενός ανθρώπου, το γιατί να εκδηλώσει αυτή τη βίαιη συμπεριφορά, σε καμία περίπτωση όμως δεν συνδέονται και είναι πολύ άσχημο να έχουμε αυτό στο μυαλό μας, γιατί μετά για όποιον διαδηλώνει, στο πίσω μέρος του μυαλού μας «μήπως προκαλεί κάτι τέτοιο;», ενώ δεν έχει καμία σχέση το ένα με το άλλο.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: όχι βέβαια, η απάντηση που θα δώσω είναι ίδια με αυτή των διαδηλώσεων. Δεν νομιμοποιείται κανείς να προσβάλλει ούτε τη ζωή, ούτε την περιουσία οποιουδήποτε, πολύ περισσότερο, όταν έχει να κάνει με ένα μέσο το οποίο ανήκει θεωρητικά έστω σε όλους μας, διότι μας ενημερώνει, κι αυτό ισχύει για οποιονδήποτε σταθμό. Οπότε δεν μπορείς εσύ να πηγαίνεις να διαμαρτύρεσαι θέτοντας σε κίνδυνο όχι μόνο τον συγκεκριμένο σταθμό, όχι μόνο τους συγκεκριμένους ανθρώπους οι οποίοι εργάζονται, προσβάλλεις και το δικαίωμα στην ενημέρωση όλων των πολιτών. Είναι ακραίες συμπεριφορές, που ξαναλέω, με βάση τα βιώματα, τις νοοτροπίες κι ενδεχομένως τις δυσκολίες ή και βιαιότητες τις οποίες έχουν ζήσει τα συγκεκριμένα άτομα, ίσως δικαιολογούνται. Δεν θεωρώ δηλαδή ότι υπάρχει θεωρητικό και ιδεολογικό υπόβαθρο από πίσω. Για να γίνεις βίαιος και να προχωρήσεις σε μια παράνομη ενέργεια σίγουρα έχεις βιώματα παιδικά, βιώματα και νοοτροπίες οι οποίες σε έχουν επηρεάσει μέσα από την οικογένεια και υπό συνθήκες, ψυχολογικά.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσαν γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: ναι σίγουρα είναι αφορμές για να καλλιεργείται έτσι μια διαφορετική κουλτούρα ως προς αυτά τα ζητήματα και να ενημερώνονται και να ευαισθητοποιούνται, αλλά θεωρώ ότι αυτά είναι σημεία των καιρών και έχει να κάνει με το γενικότερο κλίμα και την έλλειψη παιδείας, και την βιαιότητα η οποία πολύ εύκολα έχει περάσει στη ζωή των νέων δυστυχώς. Με την τεχνολογία έχει προκύψει το ζήτημα κάποιος να μπορέσει να πληγώσει κάποιον ή να τον ωθήσει στην αυτοκτονία με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε ας πούμε να κινηθεί εναντίον του και να τον χτυπήσει, είναι το ίδιο ακριβώς πράγμα για το οποίο θα έπρεπε κανονικά να υπάρχει μια διδασκαλία ως προς

την κουλτούρα και την εκμάθηση του εκάστοτε νέου, ώστε να μην προχωρεί σε κάτι τέτοιο. Για εμένα, η ευθύνη είναι πρώτα στην οικογένεια και μετά στην εκπαίδευση, διότι αφού αφορά τους νέους, οι νέοι μέχρι ουσιαστικά να ενηλικιωθούν διαπλάθονται από την οικογένεια πρώτα και μετά από την εκπαίδευση.

2^η: εννοείται πως είναι δηλωτικά μιας ευρύτερης κοινωνίας, δεν σημαίνει πως είναι μεμονωμένα περιστατικά. Μπορεί ας πούμε στην πρώτη περίπτωση η κοπέλα να οδηγήθηκε στην αυτοκτονία αλλά υπάρχουν κι άλλες χίλιες δύο κοπέλες που ντρέπονται για παράδειγμα να κυκλοφορήσουν στην αίθουσα ή στο αμφιθέατρο γιατί ενδεχομένως έχουν δεχτεί εκβιασμό με γυμνές φωτογραφίες ή προσωπικές στιγμές, είναι συχνό φαινόμενο, δεν είναι μεμονωμένο αυτό. Οπότε σίγουρα είναι καλό να δημοσιοποιούνται τέτοια περιστατικά.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: η φοροδιαφυγή όντως είναι μια παράνομη πράξη, αν το δούμε μεμονωμένα ως φοροδιαφυγή. Το θέμα είναι όμως να εξετάζεται το ποσό φορολόγησης προς τον κάθε πολίτη, δηλαδή, εννοείται πως όταν αυξάνεις υπερβολικά την φορολογία, εξαναγκάζεις και τον άλλον να ωθηθεί στη φοροδιαφυγή, όχι για να κλέψει το κράτος, απλά γιατί όταν του παίρνεις το 60%, ή το 40%, ή το 50% από αυτό το οποίο παράγει, ουσιαστικά το κράτος κλέβει το κέρδος και το ψωμί του πολίτη. Αν το δεις όμως μεμονωμένα, ναι, η φοροδιαφυγή είναι μια παθογένεια που προϋπήρχε όντως σε προγενέστερες εποχές κι είχε βέβαια ευθύνη όχι μόνο ο πολίτης αλλά και το κράτος το οποίο το ίδιο δεν διαφύλαττε και δεν χρησιμοποιούσε πρακτικές οι οποίες να μειώνουν το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Παλιά, όπως και τώρα, ο περισσότερος κόσμος είχε και έχει σκοπό το κέρδος, απλά σήμερα, λόγω του αυξημένου ποσοστού φορολόγησης, η αιτία μπορεί να μην είναι το να «κερδίσω πολλά» αλλά το να «μπορέσω τουλάχιστον να έχω ίσο ή λίγο μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους από αυτό που αναλογεί στο κράτος».

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: η ανάπτυξη του κράτους είναι σίγουρα άμεσα συνδεδεμένη με το δημόσιο, γιατί υποτίθεται ότι η οργάνωση του δημοσίου έχει άμεση σχέση με την λειτουργία του κράτους, άρα αν δεν λειτουργεί σωστά ένα κράτος, δεν αναπτύσσεται και σωστά. Οπότε, σίγουρα έχει μερίδιο ευθύνης το δημόσιο, αλλά προς θεού, δεν μπορούμε να πούμε σίγουρα ότι επειδή γίνεται ο τάδε αριθμός πρόσληψης συγκεκριμένου αριθμού ατόμων με βάση τη γενικότερη λιτότητα που έχουμε, ότι αυτό σημαίνει πως πάει πίσω η ανάπτυξη της χώρας, θα πρέπει να το δούμε με το πόσο αποδοτικό είναι το δημόσιο, διότι αν κάνεις την τάδε πρόσληψη αλλά η τάδε πρόσληψη είναι περιττή, ή ο συγκεκριμένος υπάλληλος είναι ανεπαρκής, ή η θέση στην οποία μπήκε δεν είναι για τις δικές του προδιαγραφές, τότε υπάρχει πρόβλημα. Επομένως έχει να κάνει με ποιους προσλαμβάνουμε και με τη γενικότερη οργάνωση, δηλαδή μπορεί όντως να χρειάζεται να γίνει πρόσληψη, αλλά σε άλλο τμήμα, σε άλλη υπηρεσία, άρα καλύτερη οργάνωση. Κυρίως η οργάνωση, γιατί, για να κρίνεις αν είναι επαρκής ένας αριθμός υπαλλήλων πρέπει πρώτα να κρίνεις αν η οργάνωση και η δομή μιας υπηρεσίας είναι ας πούμε επαρκείς. Πρώτα κρίνεις την οργάνωση και μετά βλέπεις που χρειάζεται να κάνεις ας πούμε τις απαραίτητες προσλήψεις.

2^η: και τους δύο, και αυτός ο οποίος πράττει παρανόμως αλλά και το κράτος όπως και ο άμεσος προϊστάμενος ο οποίος υποτίθεται πως αρμοδιότητα του είναι να ελέγχει ότι όντως λειτουργεί σωστά μια υπηρεσία και αναλόγως να πράττει. Αν ο προϊστάμενος κάνει «τα στραβά μάτια» έχει μεγάλο μερίδιο ευθύνης κι αυτός, όπως φυσικά κι αυτός που λαμβάνει τα χρήματα, ο οποίος παρανομεί.

3^η: όχι, γιατί εγώ έχω μια γενικότερη νοοτροπία του να εργάζομαι και να αισθάνομαι ελεύθερη και ανεξάρτητη. Αισθάνομαι πολύ «δέσμια» με το να νιώθω ότι ανήκω στο δημόσιο, κι ότι με ελέγχει ο συγκεκριμένος προϊστάμενος, άρα υπό συνθήκες, μπορεί αν ο συγκεκριμένος προϊστάμενος, ή το συγκεκριμένο τμήμα για τον οποιονδήποτε λόγο οργανωθεί με τον «χ» τρόπο, με τον οποίο διαφωνώ, να είμαι υποχρεωμένη να εναρμονιστώ με το συγκεκριμένο μοντέλο ή με αυτά τα οποία επιβάλλει ο συγκεκριμένος προϊστάμενος, ή ενδεχομένως με τη γενικότερη νοοτροπία που υπάρχει και μέσα στο δημόσιο, όπου πολύ μεγάλη μερίδα υπαλλήλων έχει και την άποψη ότι «α, είμαι στο δημόσιο, άρα υπολειπώ, άρα δεν δουλεύω τόσο πολύ όσο θα δούλευα στον ιδιωτικό τομέα» ή ότι «είμαι στο δημόσιο, δεν με πειράζει κανείς, άρα μπορώ να πράττω κατά το δοκούν». Οπότε με όλη αυτή τη νοοτροπία, κι όπως έχει αναπτυχθεί το δημόσιο στην Ελλάδα, όχι, δεν θα ήθελα. Γενικότερα όμως, προσωπικά, προτιμώ το ελεύθερο επάγγελμα.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: την έχει επηρεάσει γιατί είμαστε υποχρεωμένοι, τουλάχιστον στον δικό μου κλάδο, και θεωρώ πως δεν έχει να κάνει με εμένα, αλλά και με άλλους συναδέλφους που συζητάω, να καταπιανόμαστε με υποθέσεις που ενδεχομένως αν είχαμε επιλογή, να μην τις αναλαμβάναμε κι από άποψη αν θες προσωπικής προτίμησης ως προς συγκεκριμένο κλάδο δικαίου ή ως προς το συγκεκριμένο πρόβλημα. Δεν είναι όλες οι υποθέσεις «αγαπημένες» μας. Έχεις καθήκον να επιλύσεις την τάδε υπόθεση όταν έρχεται ένας πελάτης, ένας εντολέας και σου λέει ότι «έχω αυτό το θέμα, πώς με συμβουλεύεις;», αλλά επειδή θεωρώ ότι το τέλειο είναι να εργαζόμαστε σε κάτι το οποίο μας αρέσει και νιώθουμε ικανοποίηση από αυτό, εννοείται ότι με την κρίση δεν έχεις επιλογή, γιατί πρώτη σου επιδίωξη είναι να μπορέσεις να βγάλεις τον μήνα και

να έχεις το συγκεκριμένο ποσό εισοδήματος για να μπορέσεις να θρέψεις την οικογένεια σου και τον εαυτό σου.

2^η: όχι, αλλά τριάντα χρόνια τώρα, αν εξαιρέσουμε και την παιδική μου ηλικία, δεν έχω αισθανθεί ασφάλεια με καμία κυβέρνηση! Πάντα μεταρρυθμίσεις γίνονταν, κάθε κυβέρνηση θεωρούσε ότι «ανεβαίνω στην εξουσία, άρα μεταρρυθμίζω!» κι αυτό το βλέπουμε κατ' εξοχίν μέσα στη παιδεία. Όπου οποιαδήποτε κυβέρνηση έρχεται στην εξουσία θεωρεί ότι «εγώ θα προωθήσω τις συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις γιατί εγώ είμαι ο μεγάλος μεταρρυθμιστής κι εγώ είμαι που θα βρω τη λύση!».

3^η: όχι, αυτή τη στιγμή εγώ θεωρώ ότι όλοι μας ουσιαστικά συμμετέχουμε παραπάνω απ' όσο θα μας αναλογεί σε μια οικονομική «τρύπα» η οποία δεν έχει δημιουργηθεί από τους πολίτες αλλά είναι ουσιαστικά κακή διαχείριση οικονομικών που έχει να κάνει με την κακή οργάνωση, αυτό που λέγαμε προηγουμένως, του δημοσίου, κι επειδή έχει δημιουργηθεί τεράστιο οικονομικό ζήτημα και οικονομική ανάγκη ως προς το δημόσιο χρέος, όλοι μας συνδράμουμε με τη μορφή μιας έκτακτης συνεισφοράς. Εγώ έτσι το βλέπω, ως έκτακτη συνεισφορά, η οποία πολλές φορές ίσως καταλήγει θα έλεγα και με τη μορφή «δήμευσης» της περιουσίας και του εισοδήματος του καθενός. Όταν πια στους ελεύθερους επαγγελματίες, μαζί με τις ασφαλιστικές εισφορές, αναγκαζόμαστε και πληρώνουμε ως προς το δημόσιο, περίπου 60% αυτού που κερδίζουμε, γιατί δεν έχει σημασία το ότι πάει ας πούμε στα ασφαλιστικά ταμεία το «χ» ποσό, και στο άλλο ταμείο, στην εφορία το «ψ», στο δημόσιο καταλήγει. Με βάζεις να συμμετέχω και να σου αποδίδω σε αυτό που παράγω, παραπάνω από το μισό! Κι όλο αυτό εξυπηρετεί μια τρέχουσα, έκτακτη οικονομική ρευστότητα, όχι το μέλλον! Δεν νομίζω να μας έχει δημοσιεύσει κανείς οικονομικά στοιχεία ή πραγματικά ποια είναι η οικονομική ζημία η οποία έχει διαμορφωθεί στα ασφαλιστικά ταμεία στην εκάστοτε δημόσια υπηρεσία που μέχρι τώρα εμφάνιζε έλλειμμα, δεν μας έχει ενημερώσει κανείς επαρκώς. Θα πρέπει κάποιος να παρακολουθεί τις συνεδριάσεις στη βουλή, τις εξεταστικές επιτροπές, για να βγάλει συμπέρασμα. Αλλιώς κανείς δεν έχει παρουσιάσει και στοιχεία που να δείχνουν με σιγουριά ότι θα ανταμειφθούν οι κόποι μας. Όπως ουδείς έχει πάρει θέση στο αν θα υπάρξει ρύθμιση στην υπερφορολόγηση, ή στο μεγάλο ποσοστό πληρωμής στην κοινωνική ασφάλιση. Κανείς δεν έχει πει ότι κάτι θα αλλάξει!

4^η: ε, όχι βέβαια, όχι βέβαια. Γιατί ενδεχομένως δεν φταίνε οι δομές, ούτε η βουλή, ούτε το σύστημα το εκλογικό, ούτε το πολίτευμα μας. Το πρόβλημα είναι αμιγώς ως προς την ελληνική νοοτροπία και τα πρόσωπα που ανεβαίνουν στην εξουσία και που συμμετέχουν, και βέβαια και στον καθένα από εμάς που πηγαίνει και ψηφίζει. Ουσιαστικά, υπάρχει άμεσος αντίκτυπος σε αυτό που πηγαίνεις και ψηφίζεις, δεν μπορείς να έρχεσαι μετά και να λες «α, ψηφισα το τάδε κόμμα, εξαπατήθηκα!». Αν κάποιος ψηφίζει, έχοντας παρατηρήσει και την εξέλιξη ενός κόμματος από την ίδρυση του μέχρι τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, καταλαβαίνει πολύ καλά με ποιόν έχει να κάνει. Δεν υπάρχει «έκπληξη», ούτε το «εξαπατήθηκα!».

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: κατ' αρχάς από αυτές τις προσωπικότητες που μου ανέφερες, δεν αισθάνομαι καμία ιδιαίτερη προτίμηση. Δεν θεωρώ πως φέρουν κάποια χαρακτηριστικά που να ξεχωρίζω, ώστε να πω ότι «α, αυτόν αν τον είχαμε στην Ελλάδα, θα είχαν λυθεί όλα τα προβλήματα!». Θεωρώ ότι για να αλλάξουν τα πράγματα στη χώρα, δεν έχει να κάνει με το ποιος ηγείται της κυβέρνησης. Έχει να κάνει με τα πρόσωπα συνολικά που συμμετέχουν στα κόμματα, αλλά και με την ελληνική νοοτροπία. Εννοείται ότι αν διαπλάθεις έναν πολίτη ο οποίος είναι άμετρα εγωιστής, κοιτάει το συμφέρον του, δεν τον ενδιαφέρει η αλληλεγγύη, να αλληλοϋποστηρίξει τον άλλον, αλλά μέσα από πλάγιους τρόπους κι από την κουτοπονηριά, προσπαθεί να επωφεληθεί αυτός, η οικογένεια του, να «βολέψει» τους τριγύρω του και να καλλιεργήσει ένα πελατειακό σύστημα το οποίο είναι γνωστή παθογένεια κι άμεσα εξαρτώμενη από τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα, δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτα και ποτέ, ασχέτως του αν ένας ηγέτης είναι οργανωτικός, βγάζει ωραίους λόγους. Δεν θεωρώ ότι οι άνθρωποι οι οποίοι πέρασαν από την εξουσία, δεν γνώριζαν τα πραγματικά προβλήματα της χώρας, όλοι τα γνωρίζουν, απλά, δεν είναι ατομικό το ζήτημα, δεν μπορεί ένας άνθρωπος να το λύσει αυτό το πράγμα, κι έχει να κάνει και με τους πολίτες. Αν δεν αλλάξει η δική μας ελληνική νοοτροπία, δεν πρόκειται να λυθούν τα ζητήματα τα οποία έχουν προκύψει, τα οποία είναι διαφορετικά απ' αυτά που έχουν στο εξωτερικό.

Συμπ. Ερ. 1^η: σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά που κρίνεις εσύ ως σημαντικά, πως κρίνεις τον σημερινό μας πρωθυπουργό;

Απάντηση: για να απαντήσει σε μια τέτοια ερώτηση θα πρέπει να ξέρει κάποιος πολύ συγκεκριμένα για ένα πρόσωπο, την καθημερινότητα του, αν στα καθήκοντα του πληροί τις προϋποθέσεις, αν είναι οργανωτικός, αν τηρεί χρονοδιαγράμματα. Αυτά ίσως θα ήξεραν να τα απαντήσουν οι σύμβουλοι του ή οι υπουργοί του, εφόσον ο πρωθυπουργός προΐσταται του υπουργικού συμβουλίου.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: στην Ε.Ε. βέβαια, διότι η Ε.Ε. ιδρύθηκε για συγκεκριμένους λόγους κυρίως όχι οικονομικούς αλλά πολιτικής ενότητας, και κυρίως για να επέλθει μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο η ειρήνη στην Ευρώπη, κυρίως για τις διεθνείς σχέσεις. Το ότι μετά προέκυψε ζήτημα οικονομικής ενότητας, όπως και η επιδίωξη ενός «ομόσπονδου κράτους», όπως πολλοί θεωρητικοί το είχαν στο μυαλό τους ως εξέλιξη, το οποίο φυσικά βλέπουν τώρα ότι επειδή είναι κράτη τα οποία έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, λαοί οι οποίοι δεν έχουν καμία ομοιότητα μεταξύ τους, είναι παντελώς αδύνατο να πεις ότι «α, θα ενωθούμε υπό ένα ενιαίο Σύνταγμα!». Ακόμη και η οικονομική ένωση αποδείχθηκε εν τέλει, πως διαφορετικά εμφανίζεται στην Ελλάδα, ή στην Ιταλία. Παρόλα αυτά, για λόγους πολιτικούς και διεθνών σχέσεων, εγώ συμφωνώ με την παραμονή στην Ε.Ε., γιατί η Ε.Ε. βασίζεται στον διάλογο μεταξύ των κρατών, στο κοινό συμφέρον, στην αλληλοβοήθεια και στην αλληλεγγύη μεταξύ των χωρών, όπως και στον κοινό σκοπό που είναι η ειρήνη. Από εκεί και ύστερα είναι διαφορετικό να το δεις στο πλαίσιο της οικονομικής ένωσης, με βάση το Ευρωπαϊκό

Σύνταγμα που οραματίζονταν κάποιοι. Η πορεία της Ε.Ε. είναι τελείως διαφορετική από αυτό που ξεκίνησε. Ακόμη και η νομοθεσία, για την οποία όντως πολλοί είπαν πως είναι κάτι πολύ θετικό κοκ., στην πορεία βλέπουμε πως δεν μπορεί να εφαρμοστεί το ίδιο κι έχει διαφορετικές συνέπειες κι αντίκτυπο στην κάθε χώρα, γιατί είναι διαφορετικός ο κάθε λαός, δεν έχει τα ίδια χαρακτηριστικά.

2^η: εγώ θεωρώ πως ως προς το οικονομικό κομμάτι αποτελούμε πρόβλημα. Ως προς το πολιτικό κομμάτι, θεωρώ πως έχουμε έναν σεβαστό ρόλο όπως κι όλα τα άλλα μέλη. Σε αποφάσεις που δεν αφορούν τα οικονομικά πιστεύω πως είμαστε ισότιμοι με τα άλλα κράτη.

3^η: ναι, θεωρητικά θα ήταν πολύ καλό αυτό, αλλά αν το δει κάποιος στο πλαίσιο ευρύτερων διεθνών σχέσεων κτλ., κάποια πράγματα είναι ανέφικτα και είναι ανέφικτα διότι η Ρωσία είχε μια διαφορετική εξέλιξη, από αυτή που είχαμε εμείς ως χώρα και παίζει κι έναν τελείως διαφορετικό ρόλο στις διεθνείς σχέσεις. Καθώς, ενδεχομένως, το να κάνεις ένα βήμα προς μια άλλη υπερδύναμη, μπορεί να ενοχλήσει μια άλλη. Πρέπει να είμαστε ρεαλιστές και να σκεφτόμαστε και τις συνέπειες που ακολουθούν τις πράξεις μας, διότι δεν έχουμε ως πούμε σχέση μόνο με τη Ρωσία για παράδειγμα. Σε έναν άλλον τομέα, πιθανώς, είμαστε εξαρτημένοι από μια άλλη χώρα. Και σε αυτό έχει σημαντικό ρόλο η ευρύτερη νοοτροπία της Ρωσίας, γιατί εμείς έχουμε μια Ευρωπαϊκή πορεία η οποία καλώς ή κακώς ακολουθεί έναν ευρωπαϊκό τρόπο άσκησης πολιτικής. Οπότε, είναι άλλο το «εξετάζω», που σημαίνει δηλαδή ότι σημειώνω τα υπέρ και τα κατά και βλέπω κατά πόσο είναι εφικτό. Κι άλλο πρώτα «πράττω» και μετά σκέφτομαι τι συνέπειες προκύπτουν.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό;

Ερώτηση τρίτη: Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: εγώ θεωρώ ότι οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις, έχουν προταθεί στο πλαίσιο μια πολύ θεωρητικής προσέγγισης του κάθε ζητήματος, κι εφαρμόζεται διαφορετικά η μεταρρύθμιση που προτείνει η Ε.Ε. σε κάθε χώρα, γιατί υπάρχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ανάγκες κι άλλη δομή κι οργάνωση του δημοσίου σε κάθε χώρα. Οπότε ενδεχομένως, άλλες δυσκολίες εμφανίζει μια θετική μεταρρύθμιση ας πούμε στην Ελλάδα, άλλες στη Γαλλία, άλλες στην Σκανδιναβία, δεν είμαστε το ίδιο. Οι μεταρρυθμίσεις που προτάθηκαν σ' εμάς, ήταν αναγκαίες αλλά μπορούσαν να αντικατασταθούν και με άλλες, είμαι σίγουρη ότι θα μπορούσε να υπάρχει κάτι διαφορετικό από το να εφαρμοστεί ας πούμε υπερφορολόγηση, γιατί δεν είναι μεταρρύθμιση η υπερφορολόγηση, και ιστορικά να το παρακολουθήσει κανείς, ποτέ η υπερφορολόγηση δεν αποτέλεσε μεταρρύθμιση.

2^η: όχι, όχι επειδή ήταν όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις δυσβάσταχτες, είναι πιο εύκολο να πεις ότι «μού τις επέβαλλαν» από το να πεις «τις επέβαλλα εγώ», διότι έχει πολιτικό κόστος. Το να στις επιβάλλει κάποιος, είναι πιο εύκολο να τις διαχειριστείς από το να πεις «εγώ αποφασίζω κι επιβάλλω αυτό».

3^η: ως προς τις αρχικές εκχωρήσεις αρμοδιοτήτων με την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. δεν νομίζω ότι επηρέασε τόσο πολύ την άσκηση εξουσίας από την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση το ότι μπήκαμε στην Ε.Ε.. Θεωρώ πως με την οικονομική λιτότητα και με τα μνημόνια προέκυψε ουσιαστικά η παραχώρηση της λαϊκής κυριαρχίας που ευρύτερα συζητείται. Οπότε στο πρώτο σκέλος, είμαι θετική, στο δεύτερο σε καμία περίπτωση, γιατί ουσιαστικά καταλύεις το ίδιο το πολίτευμα, όπου κυβερνά αυτός που προέρχεται από τον λαό μέσω ψηφοφορίας και μέσω κάλπης. Όχι «εκλέγω εσένα, που μου τα λες πολύ ωραία, και μετά πηγαίνεις και μου λες, ο «χ» όμως, τον οποίο δεν ψήφισες ποτέ, θέλει να επιβάλλει αυτό, διότι εξαρτώμεθα οικονομικά από αυτόν».

4^η: ενδεχομένως αρνητικό, αλλά θεωρώ ότι σε αυτό έπαιξε ρόλο και ο ρόλος της ίδιας της χώρας και των εκπροσώπων της γιατί έχει να κάνει με το τι νοοτροπία καλλιεργείς

και τι λύσεις προτείνεις, και τι συμπεριφορά δείχνεις. Διότι, όταν εμφανίζεσαι με ένα προφίλ του «α, εγώ δεν θέλω να αναλάβω κανένα κόστος και καμία υποχρέωση και το παίζω τρελός, και δεν έχω και καμία ανάγκη», ενώ ξέρεις πολύ καλά ότι την έχεις την ανάγκη, εννοείται ότι εκνευρίζεις τον άλλον, ακόμη κι αν θέλει να σε βοηθήσει. Σε κάθε όμως περίπτωση, θεωρώ ότι αν έπαιξε αρνητικό ρόλο η Γερμανία, έχει να κάνει με τα χαρακτηριστικά της ίδιας της γερμανικής νοοτροπίας. Άλλη νοοτροπία στη Γερμανία, άλλη εδώ στην Ελλάδα, οπότε ενδεχομένως να μας φαίνεται κάτι αρνητικό γιατί δεν έχουμε μάθει σε μια τέτοια προσέγγιση. Οι προθέσεις τους εννοείται πως δεν ήταν αρνητικές, γιατί αν ήταν, θα μας είχαν «πετάξει» έξω, από την πρώτη στιγμή.

5^η: ναι, εκ του αποτελέσματος, θα πω αποτελεσματικά. Η άποψη που έχω σχηματίζει ως προς την ενημέρωση την οποία έχουμε, γιατί εμείς δεν ενημερωνόμαστε για όλα τα οποία συμβαίνουν, ενδεχομένως ναι. Διότι, ουδέποτε έχει ακουστεί ή έχει γραφτεί ότι επιβλήθηκαν συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Όλα αυτά γίνονται μετά από διάλογο κι ενδεχομένως να μπορούσαμε να είχαμε προτείνει εμείς κάποιες λύσεις οι οποίες να είχαν το ίδιο αποτέλεσμα.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: ε, όχι βέβαια, γιατί από τότε έχουν παρέλθει πάρα πολλοί αιώνες και ας μην ξεχνάμε ότι ο Νεοέλληνας δεν έχει καμία σχέση με τον αρχαίο Έλληνα, διότι έχουν συμβεί και πάρα πολλά πράγματα στην πορεία, κι όταν βρίσκεσαι και σε επαφή και με άλλους πολιτισμούς, κι άλλες νοοτροπίες και ιδίως όταν έχεις υποστεί 400 χρόνια μια Οθωμανική κατοχή. Ακόμη και η βυζαντινή αυτοκρατορία, δεν είχε τα ίδια κοινά χαρακτηριστικά με την αρχαία ελληνική, πιο πολύ με τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία είχε κοινά παρά με το αρχαιοελληνικό πνεύμα. Συνεπώς, μπορεί να είμαστε κληρονόμοι αυτής της «παρακαταθήκης», αλλά δεν σημαίνει αυτό «άφεση αμαρτιών» ως προς όλα τα υπόλοιπα.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: στην καθημερινότητα μου, μέσω διαδικτύου, λόγω έλλειψης χρόνου, διότι όταν είσαι ας πούμε στο γραφείο, είναι πιο εύκολο να ανοίξεις στον υπολογιστή μια καρτέλα και να ενημερωθείς από την τάδε εφημερίδα, ή το τάδε μπλογκ κοκ.. Ενώ ας πούμε τηλεόραση στον εργασιακό χώρο δεν υπάρχει, ή να περιμένεις μέχρι το βράδυ...είναι πιο εύκολο να πατήσεις στο κινητό και να ενημερωθείς παρά να γυρίσεις στο σπίτι και να ανοίξεις τηλεόραση.

2^η; ναι, φυσικά, από εκεί ενημερώνομαι, ειδικά αν είναι κάτι έκτακτο, εμφανίζεται εκεί.

3^η: το κινητό επιλέγω πιο πολύ και μετά και τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τον υπολογιστή τον επιλέγω τις ώρες που είμαι στην δουλειά και το κινητό, το έχουμε όλοι την ώρα μαζί μας, οπότε ενδεχομένως, οποιαδήποτε στιγμή έχεις ελεύθερο χρόνο, μπορείς να ενημερωθείς.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και

γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: όχι, δεν το κάνω και λόγω έλλειψης χρόνου και γιατί εγώ πάντα θεωρούσα το να μιλήσεις με κάποιον, πιο εύκολο, από τον γραπτό λόγο, ιδίως σε τέτοια ζητήματα που έχουν να κάνουν με κριτική, που ενδεχομένως εκείνη τη στιγμή που διαβάζεις κάτι να είσαι επηρεασμένος από μια γενικότερη κακή μέρα που μπορεί να έχεις κι άρα μπορεί να επηρεάσει διαφορετικά την κρίση σου για ένα γεγονός από το να το διαβάσεις κάποια άλλη χρονική στιγμή, οπότε το να γράφεις κάτι, έχει πολύ μεγαλύτερη ευθύνη από το να πεις. Επομένως, όταν δεν έχεις τον χρόνο να το εξετάσεις σε βάθος, πολύ περισσότερο δεν μπορείς να γράφεις κάτι γι' αυτό. Έτσι, δεν διαφωνώ και δημόσια με κάτι, μπορεί να διαφωνώ στο μυαλό μου, αλλά δεν μπαίνω σε διάλογο μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

2^η: σε όσα εμφανίζονται, δεν ψάχνω κάτι συγκεκριμένο. Κι αν με ενδιαφέρει ένα θέμα, θα «πατήσω» να το διαβάσω, αλλιώς μόνο τους τίτλους και τα προσπερνάω.

3^η: αν υπάρχει μια διαφορετική άποψη, θα εμφανίζεται στην αρχική μου σελίδα, οπότε δεν ψάχνω κάτι, απλώς προκύπτει, όταν «ακολουθείς» τέσσερις ας πούμε διαφορετικές διαδικτυακές εφημερίδες εννοείται θα είναι διαφορετική η προσέγγιση αυτών. Μεταξύ αυτών είναι και εφημερίδες που κυκλοφορούν και σε έντυπη μορφή βέβαια. Εφημερίδες, διαβάζω, αλλά όχι πάντα, μιλάμε για μια ή δύο φορές τον μήνα κι αυτό την Κυριακή, που υπάρχει περισσότερος ελεύθερος χρόνος. Γενικά, κι όσον αφορά το αντίτιμο, θεωρώ πως αν έχεις τον χρόνο, αξίζει να πάρεις μια εφημερίδα, αλλά όταν σου παρέχεται με πιο εύκολο τρόπο η διαδικτυακή ενημέρωση, αρκεί βέβαια να είναι πάντα αντίστοιχης ποιότητας, νομίζω δεν αξίζει τον κόπο να αγοράσεις αλλά όχι ως προς τα χρήματα, γιατί σίγουρα η δουλειά η οποία γίνεται στην εφημερίδα, αξίζει να πληρώσεις το συγκεκριμένο αντίτιμο.

Συμπ. Ερ. 1^η: ποια χαρακτηριστικά ξεχωρίζεις στις διαδικτυακές πηγές που μου προανέφερες ώστε να είναι για εσένα εξίσου αξιόπιστες με τις έντυπες εφημερίδες;

Απάντηση: κυρίως στηρίζομαι στην αρθρογραφία. Πολλές φορές έχω δει αξιόλογα άρθρα σε διαδικτυακές πηγές. Είναι πάντα ενυπόγραφα, δεν πάμε να διαβάσουμε κάτι που είναι ανυπόγραφο, δεν έχει νόημα να διαβάσεις ας πούμε αρθρογραφία κάποιου ο οποίος «κρύβεται» πίσω από την ανωνυμία, ή για παράδειγμα δεν ενημερώνομαι από blogs.

4^η: ανάλογα το ζήτημα, έχει τύχει να συζητήσω, αλλά δεν θα πω ότι είναι και κάτι συστηματικό, οπότε αντίστοιχα δεν μπορώ να πω πως γνωρίζω τα κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα των δικών μου ανθρώπων.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωση σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: ειδήσεις παρακολουθώ, όχι βέβαια καθημερινά. Παλαιότερα παρακολουθούσα, τώρα, λόγω του παιδιού δεν παρακολουθώ, γιατί η ώρα η συγκεκριμένη είναι η ώρα που κοιμίζω την μικρή, οπότε δεν έχω χρόνο. Ωστόσο, είναι δεδομένο πως οι ειδήσεις στην τηλεόραση είναι πιο άμεσες και θεωρώ πως επηρεάζεσαι περισσότερο και μέσω αυτής διαμορφώνεις και περισσότερο το θυμικό και την ψυχολογία του ακροατή, είναι πολύ πιο «εύκολο» από το να διαβάσεις.

2^η: σε γενικές γραμμές μπορώ να πω πως είμαι. Τώρα ότι εμφανίζει παθογένειες και αυτός ο τομέας, είναι σημείο των καιρών. Συνολικά, πιστεύω πως είναι εντάξει η λειτουργία τους.

3^η: ναι και ιδίως για διεθνή θέματα περισσότερο, πάντα μέσω του διαδικτύου και λίγο από την τηλεόραση. Πιστεύω πως ως προς τα δικά μας μέσα, ισχύουν πάνω- κάτω τα

ίδια, ίσως ένα κλικ λίγο πιο «αποστασιοποιημένοι» από ότι εδώ στην Ελλάδα, αλλά αυτό έχει να κάνει όμως με τη γενικότερη «αποστασιοποίηση» από τα πράγματα που έχουν στο εξωτερικό, σε σχέση με εμάς, εδώ. Κι αυτό, φυσικά, ως προς την ενημέρωση το θεωρώ θετικό, γιατί, όταν αποστασιοποιείται ο εκάστοτε δημοσιογράφος από ένα θέμα είναι και πιο αντικειμενικός. Όταν παρουσιάζεις μια είδηση, είναι διαφορετικό από το να τη σχολιάσεις. Εμένα με ενοχλεί περισσότερο στις ειδήσεις που μαζί με την ενημέρωση, πάει «πακέτο» και η κριτική, δεν σημαίνει ότι όταν ενημερώνεις τον άλλον, είναι υποχρεωμένος να δέχεται την άποψη του εκάστοτε δημοσιογράφου, ο οποίος είτε κρίνει, ή παρουσιάζει μια είδηση με περισσότερες πληροφορίες αλλά υποκρύπτοντας κι από κάτω την προσωπική του ως πούμε κριτική. Κι αυτό είναι μειονέκτημα γιατί επηρεάζει την άποψη.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 6^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΓΥΝΑΙΚΑ 22 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ ΣΧΟΛΗΣ ΧΗΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ, ΕΦΟΣΟΝ Η ΠΟΛΗ ΜΟΝΙΜΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: ναι, ναι συμμετείχα! Φυσικά είναι κάτι σημαντικό γιατί πρέπει ο καθένας να εκφράζει αυτό που πιστεύει, να συμμετέχει στο να βγει ένα αποτέλεσμα. Από τη στιγμή που υπάρχει ένα σύστημα που λέει ότι πρέπει να βγει κάποιος που θα έχει ψηφιστεί από όλους τους πολίτες, ψηφίζουν οι πολίτες σε αυτό. Πρέπει να συμμετέχει ο καθένας και να παίρνει μια απόφαση.

2^η: όχι, τώρα αυτό σχετίζεται πολύ έντονα με αυτό που είχα ψηφίσει που δεν περίμενα ότι θα με αντιπροσώπευε, αλλά ήμουν ακριβώς στη φάση που δεν ήθελα να ψηφίσω και κάτι, ήμουν 17 προς 18 και δεν ήμουν αποφασισμένη στο τι ήθελα, δεν ήθελα λοιπόν να ψηφίσω κάτι από τα πρώτα κόμματα, τα πιο «ψηλά», οπότε, ήταν και μια ψήφος που ναι μεν την έριξα, αλλά δεν ήταν ότι περίμενα πως θα δω κάποια αλλαγή, έτσι κι αλλιώς δεν ήταν από αυτά που περιμένεις ότι «πο, πο θα βγει και θα αλλάξουν πράγματα!». Ως προς τις επόμενες εκλογές, δεν θα ψήφιζα και πάλι κάποιο από τα

πρώτα δύο κόμματα ας πούμε, αλλά μάλλον ούτε κι αυτή που έκανα στις προηγούμενες.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όχι σε τίποτα από αυτά. Είναι σημαντικό να συμμετέχεις αν μπορείς να συνεισφέρεις κάπου, είναι καλό, είναι καλό να συνεισφέρεις όταν υπάρχει ανάγκη. Ας πούμε, η φίλη μου η Μαριάννα, όταν είχαμε εδώ στα πετρέλαια, είχε πάει και καθάριζαν τον Άλιμο, ήταν μια καλή κίνηση, το ότι πήγαν και βοήθησαν να καθαριστεί η παραλία. Μελλοντικά θα το σκεφτόμουν κι εγώ. Ως προς τις φοιτητικές παρατάξεις, δεν συμμετέχω ενεργά. Είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι καλά κάνουν και υπάρχουν οι παρατάξεις, δεν είμαι από αυτούς που λένε «δεν θα έπρεπε να υπάρχουν παρατάξεις μέσα στις σχολές!», απλά θα ήθελα να συμμετέχουν με έναν άλλον τρόπο, πιο ενεργά. Συγκεκριμένα στη δική μου σχολή, επειδή έχω δεχθεί πολλή πίεση για να είμαι σε κάποια παράταξη, δεν ήμουν όμως ποτέ γιατί ειδικά στη δική μου σχολή υπάρχει μια απαράδεκτη κατάσταση ως προς το πώς λειτουργούν. Στην δική μου ας πούμε παράταξη, όσοι βγαίνουν, έχουν μια συγκεκριμένη γραμμή που τους έχει δοθεί από το κόμμα και για παράδειγμα, πάμε σε μια συνέλευση και διαβάζουν αυτό που τους έχουν δώσει, χωρίς καμία δική τους αντίληψη, αν ρωτήσεις κάτι παραπάνω, παθαίνουν ένα «σοκ», δεν απαντούν, δεν ξέρουν, γενικότερα, έρχονται, συζητούν για «πολύ σημαντικά ζητήματα», τα οποία είναι πάρα πολύ σημαντικά και εντάξει να συμμετέχεις σε αυτά. Αλλά αν τους ρωτήσεις κάτι που αφορά έναν πιο μικρό κύκλο, όπως τα προβλήματα της σχολής συγκεκριμένα, δεν λαμβάνουν καμία δράση, και σου λένε, «να αλλάξουμε το ένα, να αλλάξουμε το άλλο» που είναι πιο «μεγάλα», και από τα πιο «μικρά» δεν αλλάζουν τίποτα. Συνολικά, δεν θα έλεγα ότι προάγεται η πολιτική συνείδηση, θα έλεγα πως αν κάποιος ενδιαφέρεται να ψάξει, να συμμετέχει σε αυτά, θα συμμετέχει, δεν νομίζω πως βοηθάει κάπως παραπάνω μια παράταξη. Η παράταξη βοηθάει στο ότι αν κάποιος ήδη συμμετέχει ή θέλει να συμμετέχει βρίσκει κάτι, είναι

ένα παραπάνω βήμα μέσα από τη σχολή, να το κάνει και να ενταχθεί κάπου. Είναι όμως θεωρώ περισσότερο θέμα χαρακτήρα. Οπότε δυνητικά, είμαι πολύ υπέρ της ύπαρξης των παρατάξεων στις σχολές, πρακτικά, από αυτά που έχω δει εγώ δεν λειτουργούν με τρόπο που πράγματι να έχουν κάποιο νόημα.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι, δεν έχω πάει σε καμία πορεία. Αφενός γιατί όταν ξεκίνησε όλο αυτό, ήμουν μικρή και μπορεί να φοβόμουν. Ώρες, ώρες πάλι μπορεί να σκέφτομαι ότι δεν έχει πολύ νόημα να το κάνεις αυτό. Θα ήθελα να πιστεύω ότι αλλάζει κάτι με τις διαμαρτυρίες, αλλά ίσως κατά βάθος, μέσα μου, πιστεύω ότι δεν πρόκειται να αλλάξει κάτι με τις διαμαρτυρίες. Βέβαια κάτι τέτοιο είναι αρκετά απαισιόδοξο αλλά ίσως μέσα μου να πιστεύω πιο πολύ αυτό και γι' αυτό να μην έχω πάει. Μελλοντικά θα με ενδιέφερε απλά δεν ξέρω, έχουν περάσει τόσα και δεν έχω βρει αυτό που θα με κάνει να πάω. Πιο παλιά βέβαια δεν είχα καταλάβει τόσο τα προβλήματα για να πω το «πηγαίνω», οπότε ίσως, όταν βρεθώ σε αντίστοιχη κατάσταση, ίσως το κάνω, δεν ξέρω.

2^η: όχι, όχι ούτε είμαι γραμμένη, ούτε δραστηριοποιούμαι σε κάποιο. Δεν πιστεύω ότι εξυπηρετεί κάτι, δεν καταλαβαίνω για ποιον λόγο να το κάνει κάποιος. Όχι ότι έχω βρει κάποιο κόμμα που να με κάνει να θέλω να το κάνω αυτό. Δεν έχω βρει κάποιο να με εμπνεύσει τόσο ώστε να πω «θα πάω»! Αν πίστευα πως μια τέτοια προσπάθεια έχει νόημα, τότε ναι. Πρώτα απ' όλα δηλαδή να νιώθω πως το κόμμα αξίζει, και δεύτερον ότι αν προσφέρεις σε αυτό θα έχει όντως μετά κάποιο νόημα, κάποιο αποτέλεσμα.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: όχι, δεν έχει καμία σχέση η διαμαρτυρία με τέτοια «σκηνικά». Στην πράξη αρχικά, γίνεται πάντα, ανεξάρτητα με τον λόγο που γίνεται μια διαμαρτυρία, γίνεται πάντα. Επομένως, αυτό δείχνει ότι δεν προκύπτουν αυτά τα πράγματα από τον κάθε έναν που

πηγαίνει να διαμαρτυρηθεί, γιατί έχουν πάει πάρα πολλοί κι από τον κοντινό μου κύκλο και ποτέ δεν έχουν βρεθεί σε αυτή την κατάσταση, ούτε οι ίδιοι έχουν κάνει, ούτε οι κοντινοί τους άνθρωποι έχουν κάνει τέτοια πράγματα, οπότε «ως δια μαγείας» γίνεται πάντα κάτι τέτοιο. Οπότε ό,τι άλλο συμβαίνει, δεν γίνεται μέσα στην έννοια του σκοπού της διαμαρτυρίας. Είναι ένα ξεχωριστό τελείως συμβάν, που γίνεται συστηματικά από άλλους ανθρώπους, οι οποίοι μπορεί να αποσκοπούν στο να τρομάξεις και να μην πηγαίνεις, αυτό είναι το πιο συνηθισμένο που ακούω, και υπάρχει και το άλλο συνηθισμένο που λένε όλοι ότι γίνεται από συγκεκριμένους ανθρώπους που απλά βγαίνουν για να τα «σπάσουν». Μπορεί βέβαια να είναι και τα δύο, ένας συνδυασμός, δεν ξέρω ακριβώς.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: ντάξει, το ότι ο ΣΚΑΙ δεν είναι και από τους πιο αγαπητούς σταθμούς γενικότερα είναι γνωστό, εγώ έχω ακούσει πάρα πολύ αρνητικά σχόλια και για το αν θα έπρεπε να λειτουργεί και γενικότερα για τον τρόπο λειτουργίας του. αλλά εντάξει, τώρα το να πας να βάλεις μια βόμβα είναι τρομοκρατικό χτύπημα σε άλλο επίπεδο που δεν υπήρχε λόγος. Ένα τρομοκρατικό χτύπημα δεν έχει λογική.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: κοιτά, αυτοί το έκαναν ως μια πράξη, πέρα από τη μνήμη της, το αξιοποίησαν κάπως για να πουν ότι μέσα από αυτό τουλάχιστον να βγάλουμε κάτι καλό, να αποφύγουμε κάτι τέτοιο στο μέλλον. Βέβαια, σε παιδιά τώρα 18+, θα έπρεπε λίγο αυτό το πράγμα να έχει γίνει πολύ νωρίτερα. Τώρα, είναι στο πανεπιστήμιο, υποτίθεται ότι ήδη έχουν διαμορφώσει έναν χαρακτήρα. Να μου πεις βέβαια, πάντα μπορείς να κάνεις κάτι παραπάνω και να αλλάξει αλλά θα έπρεπε όλο αυτό, να έχει γίνει σίγουρα πολύ πιο πριν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, πιστεύω πως πιο πολλά πράγματα μπορείς να «πάρεις» από το σπίτι σου, οπότε σίγουρα οι γονείς παίζουν σημαντικό ρόλο. Επειδή όμως δεν ξέρεις τι συμβαίνει στο κάθε σπίτι, μπορεί κάποιος γονέας να μην κάνει τέτοιες συζητήσεις με τα παιδιά του, σίγουρα θα πρέπει να υπάρχει και στο σχολείο. Να υπάρχει κάτι που να γίνεται μια συζήτηση τέτοια. Σίγουρα όμως, θα ήταν πιο αποτελεσματικό αν κάτι τέτοιο γινόταν στο σπίτι.

2^η: πιστεύω ότι είναι μεμονωμένα, δεν πιστεύω πως τέτοια περιστατικά «χαρακτηρίζουν» όλη την κοινωνία μας. Ναι μεν έχουμε βία, αλλά δεν έχουμε για παράδειγμα επιπέδου Αμερικής! Ωστόσο καλό είναι να προβάλλονται στα μέσα, πρέπει να ενημερώνεται ο κόσμος γι' αυτά κι αυτό δεν πιστεύω ότι σχετίζεται με το αν ένα περιστατικό είναι μεμονωμένο ή όχι. Είναι μια αφορμή για να σκεφτείς το θέμα, να το συζητήσεις με κάποιον.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: εντάξει, δεν είμαι υπέρ της φοροδιαφυγής, δεν θα έλεγα «ναι, καλά κάνουν και δεν πληρώνουν!», γιατί υπάρχουν άλλοι που πληρώνουν, οπότε έτσι ερχόμαστε σε δύσκολη θέση γιατί μπορεί κι ο ένας να προβληματίζεται κι ο άλλος να προβληματίζεται. Κάποιος ας πούμε θα προτιμήσει να πληρώσει αυτό, και να αφήσει μετά άλλες δικές του ανάγκες μετά. Ενώ κάποιος άλλος θα πει «εντάξει δεν τα πληρώνω, κι έχω παραπάνω πράγματα για εμένα!», οπότε αυτό, σίγουρα δεν είναι σωστό. Απλά καταλαβαίνω και πολύ λίγο, κάποιον που θα πει «ναι, δεν πληρώνω» γιατί έχει φτάσει ας πούμε στο αμήν και μπορεί πραγματικά να μην τού «βγαίνουν».

Γενικότερα όμως, καλώς ή κακώς, από τη στιγμή που είναι έτσι η φορολογία, πρέπει αυτό να γίνεται. Παλαιότερα βέβαια, υπήρχαν πολλοί που το έκαναν κυρίως για να έχουν περισσότερα. Πολλές φορές κατηγορείται για φοροδιαφυγή κάποιος που έχει πολύ άσχημη οικονομική κατάσταση αλλά και άλλοι που μια χαρά θα μπορούσαν να τους αποδώσουν αν το ήθελαν. Τώρα το αν είναι κλοπή προς το κράτος, είναι λίγο περίεργο, γιατί, είναι κλοπή μεν, αλλά σε ελάχιστες περιπτώσεις έχεις κάποια ελαφρυντικά.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: ναι, το κρατάει πίσω, με την έννοια ότι μπορεί να διορίζονται πάρα πολλοί άνθρωποι, κι όχι αξιοκρατικά. Δεν σημαίνει πως στον αριθμό που διορίζονται, είναι άνθρωποι που δουλεύουν και είναι πολύ συχνό αυτό, το ακούμε. Ακούμε για μεγάλους αριθμούς διορισμών, παίρνουν χρήματα, ή ας πούμε κάποιοι καταλαμβάνουν διπλές θέσεις, οπότε όλο αυτό σίγουρα «κρατάει πίσω» την ανάπτυξη. Ως αλλαγές τώρα, αρχικά να συνειδητοποιήσουμε το μέγεθος, δηλαδή τον αριθμό των ανθρώπων του δημοσίου που πρέπει να έχουμε ουσιαστικά. Κι αυτοί που θα είναι, να είναι κι αυτοί που δουλεύουν ουσιαστικά. Επίσης, κάποιοι τομείς θα πρέπει να μεγαλώσουν κι άλλοι να συρρικνωθούν ανάλογα με τις ανάγκες. Οπότε αξιολόγηση στο προσωπικό αλλά και εσωτερική οργάνωση, να δω ας πούμε, χρειάζομαι, στην εκπαίδευση, χρειάζομαι γιατρούς κοκ. Όσον αφορά τις απολύσεις, αν ακολουθήσουμε την λογική ότι το δημόσιο έχει προσλάβει περισσότερο κόσμο απ' όσον μπορεί να αντέξει, είναι λογικό να υπάρξουν απολύσεις, δεν είναι θετικό, αλλά μόνο έτσι θα «στηριχτεί» καλύτερα, θα λειτουργήσει καλύτερα και θα έχει όντως αποτέλεσμα. Οπότε αναγκαστικά είμαι υπέρ των απολύσεων.

2^η: η ευθύνη πιστεύω πως βρίσκεται σε αυτόν που τα δίνει, γιατί ο άλλος δέχεται τα χρήματα, δεν θα κρίνουμε τον χαρακτήρα του για το ότι δέχεται για τον «χ, ψ» τα χρήματα ενώ δεν εργάζεται, οπότε ουσιαστικά κι αυτός κλέβει κάποιον. Ο άλλος είναι που έχει την ευθύνη, να ξέρει σε ποιον τα δίνει, αυτός θα έπρεπε να γνωρίζει, γιατί είναι ο ρόλος του να γνωρίζει το ποιος εργάζεται και το ποιος όχι. Αυτός που παίρνει τα χρήματα, δεν μπορούμε να ξέρουμε, μπορεί να μην έχει κάποια συνείδηση ώστε να καταλαβαίνει ότι είναι λάθος. Δεν λέμε «καλά του κάνει», εφόσον ο άλλος είναι ανεύθυνος, αλλά εφόσον είσαι δημόσιος φορέας και ασχολείσαι με αυτό το πράγμα, θα έπρεπε να το ξέρεις για να αποφύγεις τέτοια αποτελέσματα. Θα έπρεπε εσύ αφού έχεις παραπάνω ευθύνη, «να ξέρεις τι σου γίνεται»!

3^η: όχι, δεν νομίζω ότι θα δούλευα στον δημόσιο τομέα. Δεν με αφορά ο τρόπος λειτουργίας του δημοσίου, εγώ σε αυτό που κάνω, δεν ξέρω που θα μπορούσα να εργαστώ στον δημόσιο τομέα. Θα ήταν το κομμάτι της εκπαίδευσης, το οποίο θα ήταν και πολύ περιορισμένο για μένα, και μετά, υπάρχουν μόνο τα ερευνητικά κέντρα τα δημόσια. Δεν υπάρχει μετά κάτι άλλο στο οποίο εγώ θα μπορούσα να εργαστώ. Γενικά, πιστεύω πως εξαρτάται από την δουλειά που κάνεις. Αν κάποιος για παράδειγμα είναι δάσκαλος, θα δουλέψει στον δημόσιο τομέα, αναγκαστικά το μεγαλύτερο μέρος εκεί θα οδηγηθεί, εξ αρχής λοιπόν όταν πας να σπουδάσεις αυτό το πράγμα, το έχεις βάλει στο μυαλό σου ότι θα πας να δουλέψεις στο δημόσιο.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: άμεσα εμένα, επειδή δεν έχει τύχει όντως να δουλέψω, έχω δουλέψει μια φορά μόνο για πολύ λίγο, οπότε δεν μπορώ να πω ότι είχα ψάξει δουλειά και δεν βρήκα. Από την άλλη, υπάρχει παραπάνω πίεση στην οικογένεια ή το βλέπω και στις φίλες μου που

είναι πολύ πιο περιορισμένες. Εγώ δεν το έχω καταλάβει τόσο γιατί από τότε που ας πούμε άρχισα εγώ να βγαίνω, να συναναστρέφομαι με άτομα, ήταν σε περίοδο που υπήρχε ήδη η κρίση. Πιο πριν, ήμουν δημοτικό ας πούμε, οπότε, δεν το καταλάβαινα ούτως ή άλλως. Το ίδιο χαρτζιλίκι που έπαιρνα, παίρνω, τις ίδιες εξόδους με τους φίλους μου κάνω. Το βλέπω πιο πολύ στους γύρω μου.

2^η: ασφάλειας; Όχι. Ούτε κάποια πράγματα που είχαν τεθεί σαν στόχοι έχουν επιτευχθεί, οπότε πώς να νιώθεις ασφάλεια; Και υπάρχει και μια γενικότερη άσχημη κατάσταση που επικρατεί και ιδιαίτερα έντονη, μια δυσαρέσκεια βασικά, δυσαρέσκεια από όλους μας ότι όσο προχωράει, μια κατάσταση χειροτερεύει. Δεν βελτιώνεται, ώστε να νιώσουμε καλά, να νιώσουμε ασφαλείς.

3^η: δεν είμαι πολύ αισιόδοξη. Θέλω να στο πω μέσα από ένα παράδειγμα. Αυτή τη στιγμή ο μπαμπάς μου αυτά τα ταμεία κοκ. για το αν θα πάρει σύνταξη, δεν πιστεύω ότι όντως θα ανταμειφθεί. Δεν μπορώ να σου πω ότι έχω εμβαθύνει στο να καταλάβω ακριβώς τι γίνεται με όλα αυτά, αλλά δεν πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή, αν πληρώνεις τόσο % φόρο, θα τα πάρεις αυτά τα χρήματα πίσω. Αντίστοιχα, ως προς το σύνολο, δεν πιστεύω πως έχει πολλές ελπίδες να είναι κάτι που θα αποφέρει μετά, η σημερινή κατάσταση, γιατί δεν έχω την ασφάλεια ότι γίνεται τόσο καλή διαχείριση, έτσι ώστε όντως να λυθούν προβλήματα και να μείνουν και χρήματα για να φτιαχτεί κάτι για το μέλλον.

4^η: δεν πιστεύω ότι αυτό θα ήταν πάρα πολύ θετικό γιατί θα είχε και πολύ έντονες αντιδράσεις. Πιστεύω ότι οποιοσδήποτε προσπαθεί να ελέγξει τη λειτουργία κάποιου δεν θα το κάνει εν τέλει σωστά, λίγο θα εκμεταλλευτεί καταστάσεις, λίγο θα ξεφύγει από τα όρια τα δικά του, γι' αυτό πιστεύω ότι το ίδιο θα γινόταν και με τον στρατό και σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις, πιστεύω θα ήταν όλο πιο άσχημο.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που προσβύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κοκ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: κατ' αρχάς όσους ανέφερες, ακουστά τους έχω, ξέρω μες στις άκρες τι προσβύει ο καθένας. Δεν μπορώ να σκεφτώ κάποιος από αυτούς πως θα ήταν, πως θα δρούσε

εδώ. Για εμένα, ένας ηγέτης, πέρα από τα κλασικά στοιχεία που λένε ότι πρέπει να έχει ένας ηγέτης, πρέπει να μπορεί να εμπνεύσει κάποιον, να τον κάνει να τον πιστέψει κτλ., να μπορεί να επιβληθεί. Αυτά που θα λέει, να έχουν όντως μια βάση και να λέει κάτι που πράγματι να είναι εφικτό. Να είναι ειλικρινής κι ευθύς, που να σε κάνει να τον εμπιστευτείς, αλλά να δείχνει και μια σοβαρότητα που να δείχνει ότι όντως αυτό είναι στόχος προσωπικός, στόχος δικός του να το πετύχει. Έτσι, σε εμπνέει και σου περνάει ότι αυτό που έχεις ας πούμε εσύ σαν πρόβλημα το αντιλαμβάνεται και θέλει να το λύσει. Με αυτόν τον τρόπο, τον εμπιστεύεσαι. Ο σημερινός μας πρωθυπουργός, δεν θα έλεγα ότι τις πληροί, γιατί ενώ αρχικά έδωσε όλο αυτό που είπα πριν, του να σε κάνει να τον εμπιστευτείς, εγώ προσωπικά βέβαια δεν τον είχα εμπιστευτεί, αλλά έκανε πολύ κόσμο να τον εμπιστευτεί. Όλο αυτό που «δημιούργησε» πάρα πολύ απότομα χάλασε οπότε ειδικά πλέον δεν νομίζω ότι υπάρχει κόσμος που τον πιστεύει.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: τώρα ναι, γιατί είμαστε σχετικά αδύναμοι και γιατί αυτή τη στιγμή δεν νομίζω ότι μπορούμε να σταθούμε έξω από την Ε.Ε. μόνοι μας, κι επίσης είμαστε και λίγο «στο μάτι», είμαστε σε φάση θα «μας την πέσουν από εδώ, θα μας την πέσουν από εκεί», ως προς εθνικά ζητήματα, υπάρχει ένας φόβος για τις γειτονικές χώρες. Ενώ έτσι, υπάρχει μια προστασία που δεν απαραίτητα καλή για εμάς γιατί έχει άλλα αρνητικά, αλλά τουλάχιστον υπάρχει όντως μια προστασία έστω φαινομενική. Μπορεί σε άλλα ζητήματα να μην είναι καλό, αλλά τουλάχιστον ας πούμε δεν «θα μας πέσουν από δίπλα» και δεν θα γίνει κάτι. Οπότε αυτή τη στιγμή, συνολικά είμαι υπέρ της παραμονής στην Ε.Ε., δεν πιστεύω ότι θα ήταν θετικό να φύγουμε.

Συμπ. Ερ. 1^η: τονίζεις αρκετά το «αυτή τη στιγμή», πιστεύεις δηλαδή πως θα ήταν καλύτερο να μην είχαμε ενταχθεί εξ αρχής;

Απάντηση: δεν μπορώ να είμαι και πάρα πολύ ακριβής, αλλά όταν μπήκαμε μπορεί να είχε ας πούμε και μια άλλη δομή. Μπήκαμε μ' ένα άλλο όραμα απ' ότι ήταν στην πράξη. Ήταν αλλιώς το να είναι πολλές χώρες σε μια ένωση που όντως να υπάρχει αυτή η σύνδεση και η συνεργασία και να ήταν ίσες. Και ήταν άλλο αυτό το να υπάρχουν όντως σημαντικές διαφορές. Ιδανικά, θα ήταν καλό να μην είμαστε, από τη στιγμή που δεν μπορούμε να σταθούμε στα πόδια μας, δεν θα ήταν και πάρα πολύ έξυπνο να απομακρυνθούμε.

2^η: η Ελλάδα γενικώς, «κρίνεται» λίγο, δεν είναι ένα ισότιμο μέλος. Αυτή τη στιγμή, θεωρητικά χρωστάμε, ή έστω πρακτικά, προσπαθούμε να «ξανασταθούμε», με το να δεχόμαστε να μας επιβάλλουν κάποιοι άλλοι το πώς να λειτουργήσουμε για να ξεχρεώσουμε και για να ξανασταθούμε στα πόδια μας. Οπότε σίγουρα είμαστε σε πιο χαμηλό επίπεδο από τα άλλα κράτη. Η οικονομική μας κατάσταση είναι που μας κάνει ένα μη ισότιμο μέλος στην Ε.Ε.. συνολικά, δεν ξεχωρίζω κάποιον ρόλο, δεν πιστεύω ότι η Ελλάδα προσφέρει κάτι στην Ε.Ε..

3^η: δεν ξέρω πόσο εύκολο είναι να αλλάξουμε συμμάχους και να κατευθυνθούμε σε κάτι τελείως διαφορετικό που δεν υπήρξε και ποτέ συνεργασία και στήριξη τέτοια. Δεν είχαμε ποτέ ως λαός κάποια συνεργασία με την Κίνα, ποτέ! Δεν μπορώ να σου πω σίγουρα, δεν μπορώ να πω ούτε «ναι, καλύτερα είμαστε εδώ που είμαστε!» κι από την άλλη, οτιδήποτε άλλο, επειδή είναι λίγο πιο άγνωστο, υπάρχει ο κίνδυνος ότι δεν ξέρεις ακριβώς τι αποτέλεσμα θα έχει, οπότε ίσως, νιώθω μεγαλύτερη ασφάλεια στην Ε.Ε..

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό;

Ερώτηση τρίτη: Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: δεν ξέρω κατά πόσο ήταν αναγκαία, έχουν χαρακτηριστεί και υπερβολικά, ακριβώς επειδή είναι πάρα πολύ έντονα. Δεν πιστεύω πως θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί, αλλά θα ήθελα να μην είναι έτσι όπως είναι, να μην σε καταρρακώνουν, αλλά να σου αφήνουν μια δυνατότητα βελτίωσης κι εξέλιξης.

2^η: ναι θα μπορούσε θεωρητικά να το κάνει μόνη της, απλά ξαναγυρνάμε στο ότι αν είχες όντως τα άτομα που θα μπορούσαν να τα κάνουν, μάλλον δεν τα είχαμε οπότε. Πιστεύω ότι οι δικοί μας πολιτικοί θα σκέφτονταν και πολύ παραπάνω την χώρα τους, τι αποτέλεσμα θα έχει σε αυτήν, οπότε θα σκέφτονταν όντως την καλύτερη επιλογή που θα είχαν. Οπότε, ναι αν υπήρχε κάποιος που όντως να μπορέσει να επιβληθεί και έξω και να το περάσει εδώ, θα ήταν καλύτερο. Μπορεί να επιθυμεί και η Ε.Ε. το καλό της χώρας, αλλά όχι στον ίδιο βαθμό σίγουρα, δεν θα το σκεφτεί βασικά τόσο ίσως.

3^η: ούτως ή άλλως, αυτές τις αποφάσεις στην Ε.Ε. τις παίρνουν κάποιοι άνθρωποι και αφορούν πολλές χώρες. Αυτό λοιπόν είναι μέσα στη λογική του ότι αφού είσαι μέσα στην Ε.Ε. ακολουθείς κάποια πράγματα, οπότε ουδέτερο θα το έλεγα, δεν είναι αρνητικό καθώς βρίσκεσαι σε μια ένωση που σου δίνει αυτές τις κατευθυντήριες κι εσύ τις ακολουθείς. Όσον αφορά μετά την κρίση, φταίει το ότι εμείς δεν αποφασίσαμε και δεχτήκαμε απλά τις προτάσεις των υπολοίπων, οπότε ναι μεν, επέβαλλαν κάποια πράγματα που εμείς όμως τα δεχτήκαμε. Οπότε εκεί μπορούμε να πούμε πως είναι κάτι αρνητικό, εφόσον τα μέσα ήταν αρνητικά κι εδώ γυρνάμε στο ότι δεν είχαμε και την κατάλληλη κυβέρνηση που να μπορέσει να επιβληθεί και να πει «όχι» σε κάποια πράγματα.

4^η: δεν θα σου πω σίγουρα θετικό. Αρνητικό, με την έννοια ότι ήταν όντως πάρα πολύ αυστηροί σε πολλά πράγματα, ούτε πέτυχαν όμως και κάποιο αποτέλεσμα σε μικρό χρονικό διάστημα, οπότε να πω ότι άξιζε την «πίεση». Είναι πάρα πολύ αυστηροί, αλλά δεν είναι αυστηροί με στόχο να φτιάξει μια κατάσταση άμεσα, οπότε τι να κάνω να

δέχομαι την «πίεση» αν δεν με βοηθάει να ανταπεξέλθω γρήγορα στις υποχρεώσεις μου;

5^η: δεν ξέρω αν φταίει η Ε.Ε. ή εμείς που δεν διαχειρίστηκε καλά την κρίση μας, αλλά ότι δεν την διαχειρίστηκε, δεν την διαχειρίστηκε! Δεν ξέρω ποιοι ακριβώς ευθύνονται, γιατί και άλλοι πέρασαν κρίση, την ξεπέρασαν όμως και τέλος! Οπότε μάλλον κι εμείς κάπου φταίμε, με τη δική μας κυβέρνηση, που αυτή η κατάσταση δεν έχει ξεπεραστεί, γιατί άλλοι την ξεπέρασαν πολύ πιο άμεσα.

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: όχι, δεν μπορώ να κάνω τη σύνδεση δυστυχώς. Ναι, υπήρξαν πολύ δυνατές προσωπικότητες που έχουν συνεισφέρει πολλά, αλλά πως συνδέονται με το ότι όλοι οι Έλληνες γενικά είναι ένας ανώτερος λαός; Για κανέναν λόγο. Υπήρξαν σημαντικές προσωπικότητες, και τελεία. Κάτι τέτοιο μπορεί να παρεξηγηθεί πολύ εύκολα, και να υπάρξει η εντύπωση ότι όλος ο λαός είναι ανώτερος, οπότε ξεκάθαρα όχι.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμησή σου;

1^η: εφημερίδες όχι, τηλεόραση βλέπω πολύ σπάνια, οπότε θα έλεγα κυρίως ραδιόφωνο και μετά θα έλεγα ίντερνετ. Το ραδιόφωνο το ακούω όταν οδηγώ και την ώρα που λέει ειδήσεις, τις ακούω σε τίτλους και μετά άμα θέλω, αν είναι κάτι άλλο μπορώ να το δω στο ίντερνετ, αλλά είναι γρήγορος τρόπος, αντί για την τηλεόραση.

2^η: ναι αλλά δεν ακολουθώ κάποιες τέτοιου είδους σελίδες.

3^η: κινητό κυρίως και μετά υπολογιστή αν τύχει. Κινητό όταν είμαι έξω και υπολογιστή πιο σπάνια, γιατί όταν κάθομαι στον υπολογιστή δεν ανοίγω μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίζεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: δεν θα σχολιάσω, δεν έχω σχολιάσει ποτέ. Γενικά αποφεύγω να γράφω. Δεν γράφω κάτι είτε δω κάτι που θα συμφωνήσω είτε αν διαφωνώ, γιατί δεν με εκφράζει να γράψω κάτι σε κάποιον που μου είναι άγνωστος. Αν είναι κάτι προσωπικό, μπορεί να το συζητήσω με τον άλλον είτε σε προσωπική συνομιλία, ή από κοντά. Να γράψω σε κάποιον που είναι ας πούμε ένας «άκυρος» φίλους μέσω κάποιων άλλων που έχω και να αρχίσω μια συζήτηση, είτε διαμάχη, δεν το συνηθίζω γιατί δεν μου κάνει αίσθηση

να μιλήσω με οποιονδήποτε μπορεί να έχω στο facebook. Κι αυτό είναι κάτι που ίσχυε πάντα για εμένα.

2^η: συνήθως αν μου βγάλει κάτι θα το δω, δεν έχω ας πούμε μια σελίδα, που να πω «θα μπω να δω τα νέα», στο facebook, τώρα γενικά στο ίντερνετ θα ψάξω. Σίγουρα ειδικά στο facebook δεν αρκούμαι μόνο στους τίτλους γιατί συνήθως είναι και «ό,τι να 'ναι», δεν ελέγχο βέβαια αν ένα άρθρο είναι ενυπόγραφο.

3^η: όχι, ψάχνω σε διαφορετικά site, αν είναι κάτι, θα το διαβάσω από δύο, τρία διαφορετικά.

4^η: όχι, υπάρχουν και τέτοιες συζητήσεις αρκετές φορές, εξαρτάται όμως και από το άτομο με το οποίο μπορεί να συζητάω. Υπάρχουν άτομα, που επειδή ξέρω απόψεις πολλών, μπορεί να αποφεύγω κάτι να συζητήσω, γιατί ξέρω τι συνέχεια θα έχει η συζήτηση. Αν μιλήσουμε γενικά, με τις περισσότερες φίλες συζητάμε, αν κάτι προκύψει, κυρίως κάποια νέα που μπορεί να «ακούγονται» πολύ εκείνη την περίοδο, τα συζητάμε.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωση σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: για τις εφημερίδες δεν ξέρω καθόλου, έχω διαβάσει εφημερίδα μόνο στο σχολείο. Είχα διαβάσει μια φορά, επειδή όντως είχαμε να διαβάσουμε κάτι από εφημερίδα και έχει τύχει τώρα, αν πάω στον παππού μου παίρνει κάθε κυριακή, μπορεί να ανοίξω και να την «περάσω μια», να δω. Αλλά ας πούμε δεν θα πάρω ποτέ εγώ, δεν έχει τύχει ποτέ να αγοράσω και να διαβάσω. Αρχικά δεν ξέρω ποιες μέρες βγαίνουν, υπάρχει καθημερινή εφημερίδα; Και το αντίτιμο είναι σημαντικό κι επίσης θα γίνω τώρα οικολόγος και θα πω και για το τόσο χαρτί που χαλάνε, κρίμα είναι! Η τηλεόραση πάλι, ναι μεν προσφέρει στο ότι το βλέπεις πιο γρήγορα αλλά έχουν κατηγορηθεί πολλές

φορές ότι παραποιοούν λίγο κάποια πράγματα οπότε είναι πιο δύσκολη η «εξακριβωση». Βλέπεις ας πούμε ειδήσεις των οχτώ, δεν θυμάμαι, νομίζω οχτώ, και τις βλέπεις παντού, δεν είναι το ίδιο εύκολο με το να ανοίξεις τρεις ιστοσελίδες, που σου αρέσουν να παρακολουθείς και γράφουν τα νέα.

Συμπ. Ερ. 1^η: οι περισσότερες πλέον εφημερίδες κυκλοφορούν όχι μόνο σε έντυπη αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή, εσύ επιλέγεις έστω την ηλεκτρονική τους εκδοχή;

Απάντηση: όχι, δεν έχει τύχει. Συνήθως επειδή θα έχω ανοίξει δύο, τρία site με νέα, συνήθως μου βγαίνει μια ειδοποίηση. Αντίστοιχα, δεν έχω ψάξει εφημερίδες, για να μου έρχεται ειδοποίηση. Υπάρχει δηλαδή ολόκληρη η εφημερίδα; Το έντυπο ας πούμε της δευτέρας, της τρίτης κοκ. ηλεκτρονικά;

Συμπ. Ερ. 2^η: με ποιο κριτήριο διαλέγεις εσύ τα site που επιλέγεις;

Απάντηση: υπάρχουν κάποιες σελίδες, που άλλα λέει ο τίτλος, άλλα γράφουν από κάτω, οπότε τις απορρίπτεις. Υπάρχουν όμως κάποιες άλλες σελίδες, για νέα, όχι πολιτικά, είναι κάτι που συνέβη και θέλεις απλά να το εξακριβώσεις. Παίζει ρόλο η συχνότητα που ανεβάσουν και μετά από σύγκριση με άλλες πηγές, να λένε παρόμοια πράγματα, να μην λένε κάτι τελείως διαφορετικό. Δεν ακολουθώ όμως κάποιον δημοσιογράφο για παράδειγμα να βλέπω τι ανεβάζει. Κάτι που έτσι κι αλλιώς νομίζω πως γίνεται κυρίως στο twitter το οποίο δεν έχω.

2^η: υπάρχει κάποια ενημέρωση, δεν είναι τόσο άσχημο το επίπεδο, όπως ας πούμε είναι αλλού, που δεν υπάρχει καμία ενημέρωση, δεν ξέρεις τι γίνεται. Υπάρχει όμως πάντα ένα περιθώριο βελτίωσης για να μπορώ να τα εμπιστεύομαι ας πούμε. Είμαστε όμως μια χώρα με ενημέρωση, ενημερωνόμαστε ως λαός! Χωρίς να ξέρω για τις εφημερίδες, μπορεί όντως να είναι πιο αντικειμενικές, δεν ξέρω σίγουρα, στην τηλεόραση δεν είναι τόσο αντικειμενικοί. Οπότε δεν θα πω ότι είμαι ικανοποιημένη από την ενημέρωση που έχουμε απλά είναι σε ένα επίπεδο μη τραγικό!

3^η: καμιά φορά, δεν παρακολουθώ συστηματικά, δεν μπαίνω για παράδειγμα στο CNN να βλέπω τι λένε. Δεν πιστεύω ότι είναι κατώτερο από το δικό μας επίπεδο, δεν το έχω όμως ψάξει για να πω ότι είναι και ανώτερο, πιστεύω ότι είτε θα είναι στο ίδιο επίπεδο είτε ίσως να είναι λίγο ανώτερο, ίσως.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 7^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΓΥΝΑΙΚΑ 27 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΦΠΨ, ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, ΕΚΠΑ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ ΣΤΟ Ε.Ε.Ε.ΕΚ. ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΩΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΑ ΚΑΝΕΙ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ, ΤΟ ΕΧΕΙ ΕΠΙΛΕΞΕΙ, ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΝΑ ΜΕΝΕΙ ΑΝΕΤΑ ΜΟΝΗ ΤΗΣ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: ναι, βεβαίως σε όλες. Από τη στιγμή που είσαι ενεργός πολίτης, θεωρώ ότι είναι καλό να συμμετέχεις και να παίρνεις ενεργό ρόλο μέσα στην όλη διαδικασία.

2^η: στο μέτρο του δυνατού θα πω, θα μπορούσα να ξαναψηφίσω το ίδιο, είναι κάτι που πολύ γενικό βέβαια αυτή τη στιγμή και δεν έχω κατασταλάξει μακροπρόθεσμα για τις πολιτικές μου επιλογές. Είναι όμως πολύ πιθανό να ξαναψηφίσω το ίδιο κόμμα.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές

και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: εθελοντικά έχω συμμετάσχει, όχι κατά το τελευταίο διάστημα, αλλά γενικότερα, σε αρκετά προγράμματα. Ήμουν ενεργή στον εθελοντισμό περίπου δύο ή τρία χρόνια και μετά σταμάτησα γιατί έπιασα δουλειά. Σε φοιτητική παράταξη πάλι, δεν συμμετείχα. Είμαι γενικά υπέρ της ύπαρξης τους, αλλά όχι στον βαθμό αυτόν που είναι. Θεωρώ ότι τα κόμματα πρέπει να υπάρχουν για να αντιπροσωπεύουν τους φοιτητές και να βοηθούν σε διάφορες δράσεις που γίνονται μέσα στο πανεπιστήμιο, όχι με τη μορφή που υπάρχουν, του τύπου «κλείνω για να πάω στο τάδε μαγαζί» ή «δίνω σημειώσεις για να με ψηφίσεις». Είμαι εναντίον του σημερινού τρόπου λειτουργίας τους.

2^η: το έκανα γιατί αρχικά, μου αρέσει να προσφέρω και ήταν κάτι που δεν έδινα μόνο αλλά έπαιρνα κι εγώ σαν άνθρωπος και ήταν κάτι που είχε να κάνει με παιδιά, ήταν στο αντικείμενο μου, οπότε θεωρούσα ότι πέρα από την εμπειρία, ασχολούμουν παράλληλα και άμεσα με το αντικείμενο μου. Είχε να κάνει με παιδιά, με τυφλά παιδιά κι εγώ τους έκανα μουσικοκινητική. Στο μέλλον θα μπορούσα να το ξανακάνω.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: γενικά ναι, έπαιρνα μέρος, τώρα πια όχι τόσο, όσο μπορώ. Τώρα κατ' αρχάς δεν συμμετέχω λόγω έλλειψης χρόνου, να μου πεις «εκεί που θα πας να πεις έναν καφέ, γιατί δεν πηγαίνεις εκεί;», ναι, θα μπορούσε, δεν ξέρω όμως για ποιον λόγο το έχω αφήσει τόσο πίσω. Παλαιότερα πήγαινα πάρα πολύ συστηματικά, η ιστορία βέβαια έχει δείξει πως δεν αλλάζει κάτι μέσα από αυτές, δεν σημαίνει όμως ότι πρέπει και να σταματάς αυτό που πιστεύεις, ή να μην παίρνεις μέρος σε κάτι τέτοιο, γι' αυτόν τον λόγο. Οπότε, σαφώς θα συμμετείχα ξανά και στο μέλλον.

2^η: όχι γιατί δεν θεωρώ ότι με το να συμμετέχεις ενεργά κάνεις κάτι, σε γραφεία δεν έχω πάει, αλλά σε συναυλίες, που βέβαια ταυτοποιούμε αυτή τη στιγμή κόμμα, ναι έχω πάει, αλλά μέχρι εκεί.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: κοίταξε να δεις, από τη στιγμή που οι Έλληνες δεν έχουν παιδεία, γιατί όλα ξεκινούν από εκεί, είναι λογικό να συμβαίνουν αυτά που συμβαίνουν. Όταν ας πούμε είχαν γίνει παλαιότερα, το '12 - '13, που γίνονταν τότε οι πολλές διαμαρτυρίες στο Σύνταγμα, γίνονταν ειρηνικές συγκεντρώσεις ή πορείες, οι οποίες σκοπό είχαν βέβαια έναν συγκεκριμένο, ο οποίος δεν πραγματοποιήθηκε, αλλά δεν έχει καμία σημασία. Παρόλα αυτά όμως, τότε έβλεπες ότι μπορούν οι Έλληνες, μαζεμένοι, να κάνουν κάτι καλό. Τώρα με όλα αυτά ο σκοπός ποιος είναι; Να εναντιώνεται ο ένας απέναντι στον άλλον και δεν έχει κάποιο νόημα η όλη διαδικασία, δηλαδή χάνεται και το νόημα, γιατί δεν μένεις σε αυτό για το οποίο γίνεται η πορεία, αλλά ουσιαστικά μένεις στο ότι έγινε ο τάδε βανδαλισμός, έσπασαν το ένα, το άλλο, οπότε χάνεται το νόημα. Βέβαια, να σου κάνω μια ερώτηση, αν δεις στον δρόμο μια μαμά με ένα παιδάκι, θεωρείς ότι αυτή θα είναι η ίδια που θα δημιουργήσει τον οποιονδήποτε βανδαλισμό; Δεν γίνεται. Υπάρχουν αυτοί οι άνθρωποι, υπάρχουν όμως κι άλλοι που μπορεί να ξεκινήσουν και στην πορεία να «αλλάξουν κατεύθυνση» να το πω, ή μπορεί να θεωρηθούν από το ευρύ κοινό ότι είναι με κάποιο κόμμα, αλλά στην πορεία ουσιαστικά εξυπηρετούν άλλους σκοπούς.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: κοίταξε να δεις, αν πάρουμε αυτή τη στιγμή όλα τα κανάλια που έχουν μείνει στην ελληνική τηλεόραση, όλα πάνω κάτω είναι κομματικοποιημένα και ξέρουμε που «κινούνται» ας πούμε. Δεν το θεωρώ σωστό σε καμία περίπτωση. Η ελευθερία υπάρχει,

για να υποστηρίξει ο καθένας ό,τι θέλει. Από εκεί και πέρα, αφού υπάρχουν τόσα άλλα κανάλια που ξέρουμε που «κινούνται», το ΣΚΑΙ τους πείραξε;

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: αν κάνουμε μια γρήγορη ανασκόπηση, τι βλέπουμε; Εδώ, στην Ελλάδα, αυτό που κάνουμε είναι ότι περιμένουμε πρώτα να συμβεί κάτι και μετά φτιάχνουμε την οποιαδήποτε «καμπάνια», ή οτιδήποτε άλλο σχετικά με αυτό. Αυτό είναι όμως το σωστό; Έτσι θα προσπαθήσουμε να προστατεύσουμε κάποιον; Δηλαδή αυτοί που πέθαναν; Γιατί κάποιος έχει χάσει τις οικογένειες τους, τα παιδιά τους. Τι σημαίνει αυτό; Μόνο τότε θα μπορούσαμε να ευαισθητοποιηθούμε; Δεν υπάρχει λόγος για κάτι τέτοιο, όπως ήταν για παράδειγμα και με το bullying. Ξαφνικά έσκασε μια «βόμβα», το bullying δεν υπήρχε; Όσοι πραγματικά κάνουν κάτι, θα συνεχίσουν να το κάνουν, αυτή είναι η θέση μου και η άποψη μου πάνω στο θέμα. Ναι, πρέπει να ενημερωθούν, αλλά πρέπει να ενημερωθούν από πολύ μικρή ηλικία. Ξαφνικά ας πούμε τι; Θα φτάσει ένας στα 18- 19 του και θα ενημερωθεί σχετικά με αυτό; Τι θα γίνει; Ένα παιδί διαμορφώνεται από πάρα πολύ μικρή ηλικία, άρα ποιος είναι αυτός που το «γαλουχεί» για να μπορέσει να είναι ένας άνθρωπος ώριμος, και για να μπορέσει να έχει ηθικές αξίες και τα σχετικά; Είναι η οικογένεια και το σχολείο και μετά είναι ο κύκλος των συνομηλίκων που από εκεί επηρεάζεται ο οποιοσδήποτε άμεσα. Άρα πρέπει, σε πρώτη φάση το σχολείο και η οικογένεια να έχουν φτιάξει πρώτον, έναν ασφαλή κύκλο, και από εκεί και πέρα, εφόσον είναι ευνόητο και λογικό ένα παιδί να επηρεαστεί από τους συνομήλικους του, να ξέρει, κι όσο μπορεί να συζητάει, να μπορεί να απευθυνθεί εκεί που πρέπει για να μπορεί να αντιμετωπίσει το οτιδήποτε. Κανονικά θα έπρεπε να

υπάρχουν προγράμματα στα σχολεία, που να ξεκινούν από πάρα πολύ μικρή ηλικία κι να προσαρμόζονται στις ηλικιακές βαθμίδες, θα μπορούσαν. Τώρα το πώς θα μπορούσε να υπάρξει κάτι τέτοιο στο ελληνικό σχολείο, είναι μια άλλη υπόθεση. Γιατί ας πούμε μόνο μια ημερίδα τι θα κάνει; Πρέπει να υπάρχει ένα συνεχές πρόγραμμα και να υπάρχουν δειγματοληπτικές έρευνες που να δείχνουν αν αυτό έχει «καρπωθεί» στο εκάστοτε παιδί και από εκεί και πέρα να γίνονται οι αντίστοιχες βελτιώσεις.

2^η: προφανώς και δεν είναι μεμονωμένα, απλά για παράδειγμα, νομίζω στη Ρόδο, ο μπαμπάς ήταν στην τοπική αυτοδιοίκηση στο Διδυμότειχο, μόνο και μόνο από αυτό είναι πιο άμεσο. Δηλαδή δεν έχουν σκοτωθεί άλλα παιδιά ή δεν έχουν βιαστεί ή οτιδήποτε άλλο; Υπάρχουν πάρα πολλά, καθημερινά, δεν είναι μόνο ότι φτάνουμε ξαφνικά στον επικείμενο θάνατο. Υπάρχει πάρα πολλή βία και η βία υπάρχει σε πάρα πολλά, υπάρχει σεξουαλική, λεκτική, σωματική, πάρα πολλά είδη βίας. Δεν πάμε μόνο στο τελευταίο στάδιο, με όλα αυτά που είναι πριν, τι γίνεται;

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητη η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: σαφώς και δεν είμαι υπέρ της φοροδιαφυγής αλλά ποιο είναι το θέμα; Ποιοι ουσιαστικά φοροδιαφεύγουν; Η ιστορία έχει δείξει ότι δεν είναι ο απλός λαός, η μεσαία ή η κατώτερη τάξη ας πούμε. Και η κατώτερη τάξη, αν κάνει κάτι τέτοιο, θα το κάνει γιατί δεν θα έχει την οικονομική δυνατότητα. Πόσες offshore εταιρίες υπήρχαν; Στο Κρανίδι για παράδειγμα! Είναι το Κρανίδι που είναι ένας ξεχασμένος ας πούμε τόπος, και είναι φουλ από offshore! Προφανώς, δεν τις έκανε ο απλός ο κόσμος. Από εκεί και πέρα, δεν είμαι υπέρ της φοροδιαφυγής, αλλά τι κάνει και η κοινωνία για να πιάσει αυτούς που φοροδιαφεύγουν; Είναι σαν να λες «κλείνω τα μάτια μου, κλέψε με κιόλας!». Και τώρα, και παλαιότερα, είναι οι ίδιοι λόγοι φοροδιαφυγής. Απλά τώρα «μαθαίνονται» και πιο εύκολα.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που

εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: αυτό είναι μια μεγάλη κουβέντα, μας φταίει για όλα ο δημόσιος τομέας! Δεν είναι όμως μόνο αυτός. Προφανώς, είναι αυτό που φαίνεται και κρίνεται και άμεσα, είναι πιο εύκολο. Από εκεί και πέρα, ότι υπάρχουν κάποιοι που έχουν πάρει συντάξεις σε πάρα πολύ μικρή ηλικία, ή μπορεί να έχουν μπει άτομα στο δημόσιο, επειδή είναι ο θείος τους θείου (!) και τα σχετικά, σίγουρα δεν είμαι υπέρ σε αυτά. Μαζί όμως με αυτούς, «παίρνει η μπάλα» και τους υπόλοιπους που πραγματικά δουλεύουν. Αρχικά, θα έπρεπε να γίνονται αξιολογήσεις, αυτό είναι το βασικό, όχι απαραίτητα για απολύσεις, ούτως ή άλλως αυτοί που έχουν μπει με το παλιό, καλό κι αγαπημένο ΠΑΣΟΚ, κάποια στιγμή, θεωρητικά ας πούμε, θα φύγουν. Από εκεί και πέρα, προκύπτει το θέμα ότι, αυτοί που θα μπου, γιατί προφανώς μπαίνουν άτομα, πάρα πολλά, πρέπει να περνούν από αξιολόγηση. Να μην μπαίνουν έτσι, «ανοίξαμε και σας περιμένουμε!». Όταν μπαίνουν και καταλαμβάνουν θέσεις και δεν έχουν την ικανότητα να ανταποκριθούν σε αυτές, τότε υπάρχει πρόβλημα. Οπότε σε πρώτη φάση η αξιολόγηση, δεν μπορώ να σκεφτώ αυτή τη στιγμή κάτι άλλο, αλλά θεωρώ πως αν από κάπου πλήττεται ο δημόσιος τομέας είναι το ότι δεν υπάρχει αξιολόγηση και των ατόμων που βρίσκονται ήδη και των ατόμων που μπαίνουν.

2^η: αυτός που τα έπαιρνε, γιατί να μην τα πάρει θα σου πω! Δηλαδή κι εσύ να ήσουν δεν θα τα έπαιρνες; Αφού στα δίνουν, δεν θα τα έπαιρνες; Προφανώς δεν είναι σωστό, δεν υπάρχει αξιοκρατία, αλλά άμα στα δίνουν, σκέφτομαι, μακάρι να τα έδιναν και σ' εμένα, δεν ξέρω, και να καθόμουν! Έχεις πάει όμως σε δημόσια υπηρεσία να δεις τι γίνεται; Επειδή είχα βρεθεί σε μια δημόσια υπηρεσία για ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, με ένα πρόγραμμα φοιτητών, αυτό που αντίκρυσα ήταν ότι, πάρα πολλοί από αυτούς πληρώνονταν, χωρίς να βρίσκονται στις θέσεις τους, απλά έδιναν το παρόν, έφευγαν, και οι φοιτητές έβγαζαν όλη τη δουλειά! Εδώ δεν θα έπρεπε να υπάρχει αξιολόγηση; Δεν θα έπρεπε να υπάρχει έλεγχος; Που υπήρχε; Και γιατί να μην υπάρχει

και σε όλα τα υπόλοιπα; Κι αυτό δεν είναι κάτι που έγινε πριν από μια δεκαετία, είναι κάτι πολύ πρόσφατο, άρα; Θα πει αυτός που παίρνει το οποιοδήποτε ποσό ότι ευθύνεται; Προφανώς ευθύνεται, αλλά ποιος θα του τα έδινε και δεν θα το έπαιρνε!

3^η: τώρα αυτό είναι μεγάλη συζήτηση. Θεωρητικά, για να μπορέσω να ενταχθώ στο σχολικό πλαίσιο στο οποίο είμαι και εργάζομαι, θα έπρεπε κανονικά να μπορέσω να διοριστώ. Δεν ξέρω όμως κατά πόσο κι αν θα με φθείρει το όλο σύστημα. Αν θα αντέξω δηλαδή όλο «περιβάλλον», στον δημόσιο τομέα, δεν ξέρω! Θεωρώ ότι αυτοί που μπαίνουν στον δημόσιο τομέα, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις, που στο σχολικό πλαίσιο υπάρχουν, υπάρχει ένα ποσοστό αρκετά μεγάλο, θεωρώ ότι «ησυχάζουν», λένε «ε, σιγά και, τι έγινε, ας χαλαρώσω, παιδιά είναι τι θα γίνει!» και μετά έρχεται η παραπαιδεία, ειδικά στο γενικό σχολείο, αλλά και στο ειδικό πλαίσιο. Νομίζω ότι σε «φθείρει» όλο αυτό και δεν είναι κάτι που μου ταιριάζει, έχοντας περάσει και από τον ιδιωτικό τομέα, αλλά ποιος ξέρει;

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: ε, ναι, προφανώς. Δεν είμαι όπως ήμουν. Η κρίση ήταν το '8- '9, εκεί «έσκασε», ήταν πάνω στο διάστημα που εγώ μπήκα στο πανεπιστήμιο. Δεν το νιώσαμε βέβαια όλοι το '8- '9, η κρίση στη χώρα, στον τελικό της βαθμό, έφτασε εκεί στο '10- '11. Στην αρχή, την βίωσα έμμεσα, μέσω της οικογένειας μου, μέχρι και το '11. Οι δυσκολίες βέβαια που αντιμετώπισα μετά, στον εργασιακό τομέα, δεν πιστεύω πως είναι θέμα κρίσης, πιστεύω πως απλά οι περισσότεροι, «εκμεταλλεύονται» την κρίση. Το '12- '13, ας πούμε, που μπήκα εγώ στην αγορά εργασίας, δεν ήταν καθαρά θέμα κρίσης, γιατί και μετά, πάρα πολύς κόσμος με βάση την κρίση, ή στο όνομα του «δεν μπορούμε να ανταποκριθούμε» και τα σχετικά, το βλέπουν σαν ευκαιρία για να

μειώσουν μισθούς ή το οτιδήποτε άλλο. Οπότε ναι, υπήρχε θέμα για πολλούς τότε και ιδιαίτερα για μεγαλύτερους ηλικιακά αλλά από εκεί και πέρα δεν ήταν η ίδια η κρίση ως κρίση, θεωρώ, ήταν και όλο το υπόλοιπο πλαίσιο που βοήθησε αυτούς που «είχαν», να «έχουν» περισσότερο.

2^η: όχι δεν θα το έλεγα, γιατί αυτό που εγώ αντιλαμβάνομαι είναι ότι δεν υπάρχει κάτι το οποίο ξεκινάει από «εδώ» και τελειώνει «εδώ», είναι κάτι το οποίο προωθείται και ο εκάστοτε πολιτικός είναι αυτός που το «προσπίζει» εντός συνόρων. Οπότε μπορείς να αποδώσεις ευθύνες στον οποιονδήποτε πολιτικό; Πώς μπορείς λοιπόν να αισθανθείς ασφαλής μέσα σε ένα πλαίσιο που βλέπεις ότι αυτοί που είναι εντός κυβέρνησης δεν κάνουν όσα οι ίδιοι πιστεύουν; Οι ίδιοι αποφασίζουν μόνο στο μέτρο του δυνατού, ότι υπάρχει ένας έλεγχος, υπάρχει.

3^η: θεωρώ ότι τώρα έχει αρχίσει μια ανάκαμψη, η οποία φαίνεται, στο ότι υπάρχει πάρα πολλή σπατάλη αγαθών. Υπάρχουν πάρα πολλοί νεόπλουτοι, ποιο είναι όμως το όλο θέμα, ότι μπορεί να στερούνται πράγματα, για να έχουν την οποιαδήποτε διασκέδαση, ή οτιδήποτε άλλο, εφήμερα. Υπάρχει μια μεγαλύτερη κινητικότητα στην αγορά εργασίας, που δεν υπήρχε πριν. Την τελευταία διετία, υπάρχει μεγαλύτερη κινητικότητα, σε σχέση με τρία ή τέσσερα χρόνια πίσω. Από το '13- '14, σίγουρα ναι, έχουν αυξηθεί οι θέσεις εργασίας κι άρα κινούνται και περισσότερα χρήματα, και πάει όλο αυτό ντόμινο. Από εκεί και πέρα όμως, θεωρώ ότι δεν είμαστε αρκετά έξυπνοι, για να μπορέσουμε να διαχειριστούμε κάποια πράγματα που συμβαίνουν, τα κοιτάμε πάρα πολύ ευκαιριακά. Οπότε ειλικρινά δεν ξέρω για το μέλλον.

4^η: όχι. Ο στρατός πρέπει να βρίσκεται σε μια χώρα πάλι μέχρι ενός ορίου. Το «παίρνω την εξουσία με το ζόρι» ας πούμε και κάνω ό, τι θέλω, είδαμε ότι ας πούμε και στην Τουρκία αυτό, πού οδήγησε; Πουθενά. Άρα πού θα βοηθήσει εδώ κάτι τέτοιο; Σε ακραίες καταστάσεις, δεν νομίζω ό,τι κερδίζεται και κάτι.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: ο καθένας θεωρώ ότι για την χώρα του προσπαθεί να ικανοποιήσει κάποια συμφέροντα. Κάτι αντίστοιχο, δεν σημαίνει ότι θα ταίριαζε και με το δικό μας σύστημα. Γενικά δεν είμαι υπέρ αυτών των πολιτικών, δεν συμφωνώ απόλυτα με τις κινήσεις τους. Εγώ θέλω από έναν ηγέτη να είναι πολύπλευρος, να ακούει, να διστάζει και να αντιλαμβάνεται τι συμβαίνει, και να μην πηγαίνει με έναν δικό του ρυθμό, χωρίς να «βλέπει», γιατί οι περισσότεροι, νομίζω αυτό κάνουν. Δεν αφουγκράζονται το τι συμβαίνει γύρω τους. Να είναι ευαισθητοποιημένος και να μην προσπαθούν συνολικά οι πολιτικοί να ικανοποιήσουν τα δικά τους «συμφέροντα» και τον δικό τους εγωκεντρισμό, που τις περισσότερες φορές αυτό συμβαίνει. Κοίταξε να δεις, ως προς αυτά, ο δικός μας τώρα, είναι «γλυκούλης!», θέλω να πάω και να τον χτυπήσω στην πλάτη! Θεωρητικά, αν πάμε λίγο πιο πίσω, ήταν ένας νεαρός, γιατί σαν νεαρός ξεκίνησε ας πούμε στον πολιτικό στίβο, ξεκίνησε με ένα πολύ ευαίσιμο προφίλ. Τώρα από εκεί και πέρα, θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή είναι χαμένος. Αρχικά, έβγαζε μια δυναμικότητα, θα μπορούσες να πεις, έλεγες δεν ακολουθεί την πεπατημένη, ίσως και το νεαρό της ηλικίας βοηθούσε στην κατεύθυνση αυτή. Στην πορεία όμως, δεν φαίνεται να έχει αυτά τα χαρακτηριστικά, ή μπορεί να ήθελε να τα έχει, αλλά να μην βρήκε πρόσφορο έδαφος.

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: η αποχώρηση από την Ε.Ε. δεν θεωρώ ότι θα ήταν ας πούμε κι ό, τι καλύτερο γενικότερα διότι αν μη τι άλλο, τι θα προσέφερε; Να «πέσουμε» πάλι στην δραχμή, θα υπήρχε γενικότερα ένα κλίμα αστάθειας, που σε τι θα βοηθούσε ακριβώς τον Έλληνα πολίτη; Θεωρητικά λοιπόν είναι καλύτερα, με όση ασφάλεια μπορεί να μας παρέχει η Ε.Ε.. Από το να ήμασταν μόνοι μας στο πουθενά, θεωρητικά ναι, είναι πολύ καλύτερα.

Δεν θεωρώ όμως κι ότι η Ε.Ε. προασπίζει το καλύτερο δυνατό, όλων των κρατών-μελών.

2^η: θεωρώ ότι είμαστε ένας από τους τελευταίους τροχούς της αμάξης, δηλαδή, μάς «βαράνε το ντέφι» κι ότι άρα αφού είμαστε στο σύνολο, διότι ας μην γελιόμαστε, η Γερμανία δεν είναι μια από τις βασικές ας πούμε χώρες; Από εκεί και πέρα, δεν ακολουθούμε εμείς; Δεν είμαστε και στο επίκεντρο των εξελίξεων! Και υπάρχουν βέβαια κι άλλες χώρες στην Ε.Ε. που έχουν αντίστοιχο ρόλο. Έχουμε μια Ε.Ε., δύο, τριών ταχυτήτων.

3^η: κι αυτό πάλι είναι λίγο αμφίβολο, διότι, είτε η Ρωσία, είτε η Κίνα θα εξυπηρετούν, όπως και η Ευρώπη, τους δικούς τους σκοπούς. Οπότε, το να πάμε και να «προσκολληθούμε» αλλού, τι σημαίνει; Ότι θα βοηθηθούμε περισσότερο ή θα αλλάξει ας πούμε και η μοίρα μας; Αφού είμαστε εδώ πέρα, ας παραμείνουμε εδώ που είμαστε!

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: θεωρώ, ότι εφόσον μπήκαμε σε αυτή τη διαδικασία, κάπως έπρεπε και να αποπληρωθούν όλα αυτά. Αλλά αν έπρεπε να αποπληρωθούν με τον τρόπο που έγινε; Και να πληγούν κάποιες ομάδες ανθρώπων τόσο άμεσα; Θα μπορούσε ίσως αυτό να έχει αποφευχθεί. Οι μεταρρυθμίσεις ήταν αναγκαίες, στον βαθμό που θα έπρεπε να

είναι αναγκαίες. Θα μπορούσε να είχε όλο αυτό το κομμάτι μια πολύ καλή διαχείριση. Βέβαια τώρα το λέω αυτό, γιατί είμαι «έξω από τον χορό».

2^η: αν γινόταν κάτι τέτοιο, θεωρώ ότι θα καιγόταν «όλο το σύμπαν» ας πούμε, σύμφωνα με όσα έχουμε δει παλαιότερα. Τότε με τα μνημόνια, τι γινόταν; Κι αν έγινε τότε που ήταν στην μέση και η Ευρώπη, αν ήταν τώρα μόνη της η Ελλάδα, τι θα γινόταν; Και οι πολιτικοί έχουν την «ασφάλεια» ότι «εμείς δεν ευθυνόμαστε γι' αυτά, κάνουμε το καλύτερο δυνατό», αλλά και οι πολίτες, ξεκινούν και βρίζουν εντός κι εκτός κι έτσι το αποδέχονται και πιο εύκολα, δεν μπορούν να κάνουν και κάτι.

3^η: σε πρώτη φάση, το να ακολουθείς κάποιους κανόνες κοκ. είναι το καλό ή κακό του να είσαι στην Ε.Ε., είναι αυτό, δεν μπορείς να το αποφύγεις. Πιστεύω όμως ότι είναι καλό, πρέπει να «εξευρωπαϊστούμε» έτσι λίγο; Δεν μπορούμε να είμαστε μια ζωή «στα δέντρα»! Το θέμα είναι, εδώ εφαρμόζονται αντίστοιχα με τον τρόπο που εφαρμόζονται έξω; Γιατί δεν γίνεται αυτό. Ναι θέλουμε τους νόμους, ό,τι υπάρχει έξω, αλλά στην Ελλάδα... αν θεωρήσουμε ότι κάτι υπάρχει στο εξωτερικό στο 90%, εδώ είμαστε σ' ένα 20% άντε 30% που εφαρμόζεται, ακόμη όμως και σε αυτόν τον βαθμό είναι σίγουρα καλύτερα από το καθόλου. Πηγαίνεις για παράδειγμα, σε χώρες του εξωτερικού, Γερμανία, Γαλλία, Αγγλία, δεν ξέρω κι εγώ σε ποια άλλη, τι βλέπεις; Υπήρχε ένας νόμος περί καπνίσματος, το πιο απλό, υπάρχει στην Ελλάδα; Δεν υπάρχει και είναι μια «γραμμή» όλων των χωρών της Ε.Ε.. Είναι πολύ απλό αλλά δεν μπορεί να τηρηθεί, παρόλα αυτά «υπάρχει» και στην Ελλάδα. Ως προς την ευρωπαϊκή τώρα παρέμβαση, πάρα πολλές χώρες έχουν ενεργό ρόλο στην χώρα, η Κίνα για παράδειγμα, με την Cosco, της έχουμε δώσει όλο το λιμάνι. Δεν νομίζω ότι υπάρχει άλλη επιλογή, θα μπορούσε να γίνει κάτι τέτοιο μόνο υπό άλλες συνθήκες. Ας πούμε το λιμάνι, θα μπορούσε να παραμείνει σ' εμάς, εφόσον όμως δεν ήμασταν αρκετά έξυπνοι για να διαχειριστούμε τους πόρους που θα μπορούσαμε να έχουμε. Γιατί, αυτή τη στιγμή η Cosco, «βγάζει πάρα πολύ χρήμα», γιατί η Ελλάδα και ειδικότερα το λιμάνι, είναι πάρα πολύ προσοδοφόρο λιμάνι. Δεν είμαι υπέρ της κατάστασης αυτής, αλλά κάποιος πρέπει να τα εκμεταλλευτεί κιόλας! Και κάπως πρέπει να λειτουργήσει ας πούμε κι ένα λιμάνι! Δεν είναι καλό που «όλα» έρχονται απ' έξω, αλλά και τι να κάνουμε; Θα μείνουμε στο έλεος του θεού; Δεν γίνεται.

4^η: δεν θα έλεγα ότι είναι ουδέτερη, σε κάποιες περιπτώσεις, ναι, ήταν θετική. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, δεν ήταν θετική, κάθε άλλο, αρνητική θα έλεγα. Από εκεί

και πέρα, είναι και ανάλογα την χρονική περίοδο. Νιώθω ότι υπάρχουν έντονες διακυμάνσεις. Προφανώς όμως συνολικά επηρέασε σημαντικά τα ελληνικά δεδομένα.

5^η: θεωρώ πως ήταν δρόμος αποτελεσματικός, στο πλαίσιο που εξυπηρετούσε την Ε.Ε. κι όσους διαχειρίζονται τη διαδικασία μέσα σε αυτήν. Όταν για παράδειγμα μιλάμε για μια Γερμανία, η οποία κινεί τα «νήματα», η Ελλάδα, ως μικρότερη χώρα που βρίσκεται μέσα στην οικονομική κρίση πώς ωφελήθηκε; Και τι παρέμβαση δέχτηκε από τα υπόλοιπα κράτη; Στο 100% δεν νομίζω ότι η Ε.Ε. ενδιαφέρθηκε, για να βελτιωθεί η ελληνική κατάσταση. Ο καθένας εξυπηρετεί τα συμφέροντα του, αυτό είναι όλο το θέμα!

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: το ότι είχαμε έναν Αριστοτέλη, έναν Πλάτωνα και δεν ξέρω 'γω ποιον άλλον, δεν σημαίνει ότι οι Έλληνες τώρα, του σήμερα έχουν γνώση πάνω στο θέμα, κι άρα προασπίζουν το έργο τους. Προφανώς η ύπαρξη τους μας κάνει περήφανους, και η Ακρόπολη είναι ένα σπουδαίο έργο, ένα σύμβολο πολιτισμού, από εκεί και πέρα όμως τι γίνεται;

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών,

πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: κατά κύριο λόγο, ενημερώνομαι διαδικτυακά, κυρίως από άποψη χρόνου, είναι πολύ πιο εύκολο να χρησιμοποιήσω το κινητό μου για να δω τα νέα, να ενημερωθώ όσο μπορώ, από το να ανοίξω την τηλεόραση. Ραδιόφωνο, ακούω ευκαιριακά, όσες ώρες είμαι στο αυτοκίνητο.

2^η: ναι έχω, φυσικά ακολουθώ και μέσα από αυτά ενημερώνομαι μέσω των κοινοποιήσεων των άλλων.

3^η: συνήθως κινητό, είναι η εύκολη λύση για να μπορέσω να δω οποιαδήποτε στιγμή το ο,τιδήποτε.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: δεν είμαι υπέρ αυτή της διαδικασίας και δεν το κάνω κιόλας. Το να κοινοποιώ κάτι στο ευρύ κοινό τι θα μού προσφέρει; Ο χρόνος μου είναι πολύ πολύτιμος για να «αναλωθώ» σε κάτι τέτοιο, προτιμώ να το κάνω δια ζώσης. Ακόμη και αν διαφωνώ με κάτι, δεν θα μπω σε αυτή τη διαδικασία, δεν το έκανα ποτέ.

2^η: κατά κύριο λόγο σε όσα μου εμφανίζονται, τώρα το αν θα διαβάσω μόνο τίτλους ή θα πατήσω και στα άρθρα, εξαρτάται από την ώρα που θα μπω, αναλόγως, μπορεί να διαβάσω κάτι ολόκληρο, μπορεί όμως να σταματήσω και στα μισά! Δεν τσεκάρω όμως ποτέ το αν κάτι είναι ενυπόγραφο.

3^η: ποτέ, ή μάλλον στο μεγαλύτερο μέρος, ό,τι ακούω, διαβάζω κοκ, δεν το δέχομαι σαν να είναι αυτό και τέλος, οπότε πρέπει από εκεί και πέρα να υπάρχει κριτική σκέψη!

4^η: κάποια μπορεί να συζητηθούν, κάποια άλλα όχι. Αναλόγως την περίπτωση. Δεν είναι κάτι όμως που κάνουμε συστηματικά.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: δεν παρακολουθώ ούτε ειδήσεις, ούτε διαβάζω εφημερίδες. Πάνω κάτω, οι εφημερίδες για παράδειγμα, συνεργάζονται με συγκεκριμένα κανάλια, κατ' επέκτασιν, συνεργάζονται με διάφορους διαδικτυακούς τόπους, άρα πάνω κάτω, ό,τι διαβάζεις στο ένα, είναι παρόμοιο και στο άλλο. Την ηλεκτρονική μορφή εφημερίδων, μπορεί να την διαβάσω, μπορεί και όχι, γιατί έτσι κι αλλιώς και για την έντυπη, το αντίτιμο δεν παίζει κάποιον λόγο. Γενικά, δεν επιλέγω και δημοσιογράφους που δραστηριοποιούνται και σε κανάλια κι εφημερίδες αλλά και στο διαδίκτυο. Προτιμώ να μην ακολουθώ άτομα που βρίσκονται ας πούμε στο «πικ» της επικαιρότητας. Δεν είναι θέμα εμπιστοσύνης, αλλά δεν νομίζω πως έχει νόημα να βλέπω τα ίδια και τα ίδια θέματα κι όχι κάτι άλλο.

2^η: σχετικό είναι αυτό. Δεν μπορώ να είμαι πολύ αντικειμενική, γιατί για παράδειγμα την τηλεόραση, δεν την χρησιμοποιώ, την αντιμετωπίζω σαν έπιπλο. Ο χρόνος δεν βοηθάει, γενικά δεν χρησιμοποιώ τηλεόραση, οπότε εφόσον δεν την χρησιμοποιώ δεν μπορώ να είμαι αντικειμενική. Εφόσον δεν παρακολουθώ κάτι συστηματικά, δεν μπορώ να ξέρω.

3^η: ναι παρακολουθώ, όχι συστηματικά όμως, ευκαιριακά. Από τη στιγμή που δεν είμαι μέλος του αντίστοιχου συνόλου ώστε να ξέρω, πως είναι εκεί τα πράγματα, δεν μπορώ να έχω άποψη. Διαβάζεις π.χ. το *Time*, έχεις άποψη 100% για το τι πράγματι συμβαίνει; Ή διαβάζεις το τι γίνεται π.χ. στην Ιταλία, στην Αγγλία, μπορώ να έχω άποψη για τα δικά τους μέσα; Δεν είναι πάντα εύκολο, πρέπει να είσαι μέρος ενός συνόλου για να μπορέσεις να έχεις μια ολοκληρωμένη εικόνα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 8^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΑΝΔΡΑΣ 27 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΣΠΟΥΔΑΖΕΙ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΑΒΕΡΝΑ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΟ.
- ❖ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΟΥ, ΕΙΝΑΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΧΩΡΙΣ ΑΥΤΟ ΝΑ ΣΥΝΔΕΕΤΑΙ ΑΜΕΣΑ ΜΕ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΑ ΘΑ ΕΠΕΣΤΡΕΦΕ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: συμμετείχα σε όλες τις διαδικασίες, εκτός από το δημοψήφισμα. Προφανώς θεωρώ τη συμμετοχή σημαντική, γιατί είναι το ελάχιστο που σου δίνουν ως περιθώριο για να συμμετάσχεις μέσα στο σύστημα που ζούμε. Το μόνο που μπορεί να κάνεις είναι κάθε φορά που σε καλούνε, έστω, να εκφράσεις το οτιδήποτε.

2^η: από την πρώτη φορά που ψήφισα οι επιλογές μου είναι του ίδιου προσανατολισμού, βασικά η επιλογή μου, και προ κρίσης, και κατά τη διάρκεια και μετά, οπότε νιώθω πως αντιπροσωπεύομαι αποτελεσματικά και θα επιλέξω το ίδιο και μελλοντικά.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές,

φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όταν ήμουν Ελλάδα, ήμουν στα αντίστοιχα συνδικαλιστικά όργανα του σχολείου. Μετά έξω, σε συλλόγους, σε φορείς, όπου μπορώ να συμμετέχω, το κάνω. Στην Ιταλία η κατάσταση με τις φοιτητικές παρατάξεις, είναι πολύ πιο εκφυλισμένη, ουσιαστικά η κατάσταση εκεί είναι το πιο κοντινό παράδειγμα της Ελλάδας, σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, στο ότι υπάρχουν αυτές, υπάρχουν οι εκλογές, αλλά είναι σε μια μεταγενέστερη φάση, που είναι ο σχεδιασμός που θα γίνει μέσα στην επόμενη δεκαετία και στην Ελλάδα, το να έχει εκφυλιστεί ακόμα πιο πολύ, να ψηφίζουν ελάχιστοι άνθρωποι και να έχεις είτε τις ξεκάθαρα κομματικές παρατάξεις που πια δεν τους δίνει κανείς σημασία, ή μετά παρατάξεις ανεξάρτητες φοιτητών, που να ασχολούνται μόνο με το τμήμα, το αντικείμενο, το μάθημα. Εγώ δεν συμμετέχω λοιπόν σε αυτές, πήγαινα, ψήφιζα χωρίς να έχω όμως κάτι να με «καλύπτει» με βάση την κατάσταση και στο τμήμα μου και στο πανεπιστήμιο, δεν ένιωσα ποτέ να με εκφράζει αυτό, δυστυχώς. Και λέω δυστυχώς, γιατί θα ήθελα, αλλά με βάση τις συνθήκες που υπάρχουν δεν είχε νόημα, εκεί, ήταν πραγματικά χάσιμο χρόνου.

Συμπ. Ερ. 1^η: έχεις μια εικόνα των φοιτητικών παρατάξεων στην Ελλάδα; Πιστεύεις πως πρέπει να υπάρχουν στα ελληνικά πανεπιστήμια ή όχι;

Απάντηση: φυσικά έχω! Εγώ νομίζω ότι πρέπει παντού να υπάρχουν, είτε μιλάμε για πανεπιστήμια ή και μετέπειτα στους χώρους εργασίας, το πώς καταφέρνεις εσύ να «κρατήσεις» ένα επίπεδο στο πώς να λειτουργούν είτε τα όργανα είτε οι θεσμοί είναι ένα άλλο κομμάτι, αλλά με φοβίζει, και πάντα με φόβιζε αυτό το «έξω τα κόμματα, έξω οι παρατάξεις», γιατί συνήθως από εκεί που ακούγονται αυτές οι φωνές, μετά καταλήγεις να το μετανιώνεις πολύ άσχημα.

Συμπ. Ερ. 2^η: πιστεύεις πως οι παρατάξεις δημιουργούν μια πολιτική συνείδηση στους πολίτες με την ύπαρξη τους;

Απάντηση: όχι, εξαρτάται και από τον άνθρωπο, γιατί προφανώς κάθε φορά είναι και πού απευθύνεσαι! Σίγουρα, είναι σε μια ηλικία που τέλος πάντων, καλώς ή κακώς, οι περισσότεροι νέοι, για εμένα το φυσιολογικό θα ήταν να την έχουν αποκτήσει πιο νωρίς. Αλλά, στην πράξη, οι περισσότεροι νέοι, με την ενηλικίωση τους αρχίζουν λίγο να αντιλαμβάνονται το κοινωνικό σύνολο και τη θέση τους μέσα σε αυτό κι εκεί

μπαίνει και το κομμάτι του να δω και κατά πόσο μπορώ αυτό να το πολιτικοποιήσω, δηλαδή τη σκέψη μου για τον κόσμο, για την κοινωνία, για το πώς λειτουργεί, να το πολιτικοποιήσω και το πιο εύκολο είναι μέσα στο πανεπιστήμιο, αλλά νομίζω ότι έτσι όπως είναι η σημερινή κατάσταση δεν βοηθάει, ίσα ίσα παίζει για ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των φοιτητών, να είναι και αποτρεπτικό, ακριβώς λόγω της κατάστασης και λόγω του εκφυλισμού που υπάρχει μέσα στο ίδιο το φοιτητικό κίνημα.

2^η: ίσως είναι η αίσθηση του να «ανήκεις» κάπου, να είσαι με άλλους ανθρώπους, να μοιράζεσαι πράγματα, να φτιάχνεις πράγματα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι συμφωνείς με τους ανθρώπους που βρίσκεσαι εκεί, αλλά από τη φύση μας νομίζω οι άνθρωποι έτσι είμαστε.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όταν ήμουν εδώ ναι, που ήταν λίγες. Συμμετείχα ως μαθητής και μετά όποτε έτυχε, κάτι πρωτομαγιές, κάτι τέτοια, που συγκυριακά, επειδή ήμουν εδώ συμμετείχα. Στη χώρα μου αντίστοιχα, στις απεργίες, σε αυτά, στις κινητοποιήσεις που ήταν για ζητήματα που είτε αφορούσαν εμένα άμεσα είτε γενικότερα και άλλους ανθρώπους. Μόνο μια κινητοποίηση, αυτό που λέμε με μια «τουφεκιά», όχι, δεν μπορεί να αλλάξει κάτι. Υπάρχει εκεί μια μεγάλη συζήτηση, γιατί ένα μερίδιο κόσμου πίστευε ότι αυτό που γινόταν πριν τριάντα χρόνια, πριν σαράντα, μπορεί να γίνει και σήμερα. Ο περισσότερος κόσμος αναπολεί σε όλες τις χώρες τη ζωή του πριν είκοσι, τριάντα χρόνια και έχει και στο μυαλό του ότι «α, τότε κάναμε μια απεργία, μας έδιναν κάτι», ή αντίστοιχα «μαυρίζαμε» αυτούς, ψηφίζαμε τους άλλους, «ανέβαινε» αυτός, έδινε έναν καλύτερο μισθό. Δυστυχώς αυτό σήμερα δεν μπορεί να γίνει, και δεν μπορεί να γίνει όχι λόγω του τι κάνουμε εμείς, αλλά λόγω του ότι δεν υπάρχουν τα περιθώρια μέσα σε αυτό το σύστημα. Αυτό που εσύ μπορείς να κάνεις είναι το να συμμετέχεις, να αγωνίζεσαι καθημερινά, γιατί άμα πάψεις να προσπαθείς για κάτι καλύτερο, είναι ένας κοινωνικός θάνατος. Πολλές φορές όμως, ένα μεγάλο μερίδιο των συνανθρώπων μας, απογοητεύτηκε αυτά τα χρόνια, γιατί περίμενε να βρει κάτι άλλο μέσα από αυτή τη διαδικασία και δυστυχώς στις εποχές που ζούμε, τα πράγματα είναι πολύ στατικά και

είναι πολύ δύσκολο εσύ να κουράζεσαι, να αγωνίζεσαι καθημερινά, να κάνεις πράγματα, και να βλέπεις ότι αυτό δεν έχει αποτέλεσμα. Κι αυτό, προϋποθέτει, να σκεφτείς πολύ καλά το τι γίνεται, να μελετήσεις και την ιστορική πείρα που υπάρχει και από άλλες χώρες κι όλο τον προηγούμενο αιώνα, για να καταλάβεις λίγο ότι δεν γίνονται όλα με μια «τουφεκιά». Υπάρχουν περιπτώσεις, και τώρα, στο πολύ τελευταίο διάστημα, το παράδειγμα της Cosco, το ότι έγιναν δύο απεργίες, όταν η Cosco όπου έχει πάει να επενδύσει δεν κουνιέται φύλλο, δεν μπορείς να πεις ούτε «καλημέρα», είναι θετικό, το ότι βρέθηκαν κάποιοι άνθρωποι να οργανώσουν κάποια πράγματα, γιατί ζητούσαν απλά να πάρουν το δώρο και τις συμβάσεις, δηλαδή τα αυτονόητα! Υπάρχουν όμως κι άλλες τόσες περιπτώσεις που είναι...στη σημερινή εποχή, θεωρώ ότι τέτοιου είδους αγώνες, γίνονται όταν πια είναι ήδη πολύ αργά. Όταν πάει να κλείσει ένα εργοστάσιο, όταν γίνονται απολύσεις, οπότε εκεί πέρα, μοιάζουν πιο πολύ με κινήσεις απελπισίας. Γιατί όταν ο άλλος έχει πει «εγώ, ή απολύω τόσους ή το κλείνω το εργοστάσιο και φεύγω», δεν πας εσύ να κάνεις κάτι, θα κερδίσεις σ' ένα βαθμό τη συμπόνοια και την αλληλεγγύη των συναθρώπων σου και του τοπικού κύκλου, αλλά μέχρι εκεί.

2^η: ναι, πάνε πάνω από δέκα χρόνια που συμμετέχω ενεργά. Εγώ μέσω αυτού, κάλυψα νομίζω το κενό αυτό που μεγαλώνοντας είχα ανάγκη, το να μην είμαι μόνος μου, να μην σκέφτομαι μόνος μου, να μπορώ να συζητάω και να σκέφτομαι και να συναποφασίζω με άλλους ανθρώπους. Είχα μια ξεκάθαρη αντίληψη, ότι δεν με κάλυπτε να έχω έναν αρχηγό και να μου λέει τι να κάνω και δεν θα ήθελα σε καμία περίπτωση να είμαι εγώ ο αρχηγός και είχα ανάγκη ακριβώς αυτό, το είμαστε τρεις, είμαστε τέσσερις, είμαστε πέντε, συζητάμε κι αποφασίζουμε το καλύτερο. Και αυτή μου η κίνηση είναι από τα πράγματα που δεν έχω μετανιώσει μεγαλώνοντας.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: αυτονόητο και βίαιο; Εγώ δεν ξέρω γιατί πρέπει να πάω να σπάσω το περίπτερο του άλλου! Προφανώς, σε όλα τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα, είναι δύσκολο να πεις ότι δεν θα σπάσει ένα τζάμι ή δεν θα «ξηλώσουμε» μια ζαρντιέρα! Νομίζω όμως ότι πλέον,

και ειδικά όσοι άνθρωποι έχουν ζήσει από μέσα κάποια πράγματα, νομίζω ξέρουν ξεκάθαρα ότι αυτό είναι κάτι «στημένο» χρόνια, και κάποιες φορές και κακοσκηνοθετημένο! Εγώ έχω πάντα στο μυαλό μου, που δεν είναι ελληνικό κατασκευάσμα, είναι κατασκευάσμα σε όλο τον κόσμο, χρειάστηκε, το «φιλτράρισμα» που λέμε, το πώς μπορείς εσύ να ελέγξεις κάποιες κινητοποιήσεις. Το παράδειγμα της Marfin, νομίζω ότι είναι το πιο κλασικό, γιατί ήταν η μεγαλύτερη απεργία που είχε γίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, ως προς τη συμμετοχή και στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα. Ήταν σε μια στιγμή που πραγματικά «ζορίζονταν» και μέσα κι έξω στο να δουν πού πάνε τα πράγματα. Όχι ότι φοβόντουσαν καμία εξέγερση, ή τις μπουρδες που έλεγαν, αλλά εν πάση περιπτώσει, το να βλέπεις ότι δεν «περνούν κι όλα λάδι», σ' ένα βαθμό, τους δυσκολεύει. Κατέβηκε που λέμε και η «κουτσή Μαρία» στον δρόμο! Κατέβηκαν και άνθρωποι που δεν ήταν ούτε πολιτικοποιημένοι, ούτε συνειδητοποιημένοι, ούτε έγιναν σε μια μέρα όλοι ξαφνικά! Αυτό που έγινε λοιπόν με την Marfin, πέραν του ότι όποιοι είναι λίγο γνώστες, μπορούν να πάνε να δουν ότι αυτά έγιναν με συγκεκριμένα πράγματα, δηλαδή το όπλο για παράδειγμα, ήταν εξοπλισμός κλεμμένος κατά πάσα πιθανότητα ή αστυνομικός ή στρατιωτικός, εξοπλισμός δηλαδή που δεν μπορεί καν κάποιος να τον προμηθευτεί, δεν είναι καν η μολότοφ, που λες τη φτιάχνεις και την πετάς! Μιλάμε για ανθρώπους που έχουν ξεκάθαρα εξοπλισμούς που δεν μπορεί να τα βρει οποιοσδήποτε. Μέσα εκεί παρασύρονται πάρα πολλοί πιτσιρικάδες προφανώς, εγώ το έχω ζήσει, γιατί στα γεγονότα του Γρηγορόπουλου ήμουν, και ήμουν απ' αυτούς που αν θες «ανοίγαμε ο ένας τα κεφάλια του άλλου» για να μην χαθεί ο έλεγχος. Έχω ζήσει να είμαι στην πλατεία Κοραή και να φωνάζουμε να πάει η πορεία στο υπουργείο γιατί έπρεπε να διαμαρτυρηθούμε, και άνθρωποι, που σήμερα κάποιος από αυτούς μπορεί να είναι και στην κυβέρνηση έλεγαν τότε «πάμε να σπάσουμε την ασφάλεια!», θυμάμαι επίσης χαρακτηριστικά πιτσιρικάδες που πήγαιναν να σπάσουν τη διπλανή τράπεζα, που αν θες, κι εγώ εκείνη την ώρα, αν μου έλεγες «πάρε μια πέτρα, τι θα σπάσεις; Την ασφάλεια ή την τράπεζα;» στην τράπεζα θα πέταγα! Και θυμάμαι έναν πολύ συγκεκριμένο άνθρωπο, ο οποίος είναι ακόμη και σήμερα στα πράγματα του Πειραιά, με το κυβερνόν κόμμα, κι έλεγε «εδώ, εδώ» κι έδειχνε τη τζαμαρία της αστυνομίας! Και είναι και Καθηγητής Πανεπιστημίου! Επειδή λοιπόν το έχω ζήσει, σε έναν βαθμό, μπορώ να δικαιολογήσω το 15χρονο, το 16χρονο, το 17χρονο, που θα πάει να πετάξει ένα νεράντζι, μια πέτρα κι αυτά! Αλλά όποιος έχει δει τα επεισόδια αυτά, μιλάμε για επεισόδια που θέλουν μηχανισμό, οργάνωση, ακόμη και το πώς δρουν! Γιατί λέμε οι «μπαχαλάκηδες» και οι

«μπαχαλάκηδες», οκ προφανώς! Αλλά τώρα «μπαχαλάκηδες» να σκάνε είκοσι άτομα από εδώ, δέκα από εκεί, δεκαπέντε, να συναντιούνται και να την «κοπανάνε» όλοι μαζί, ε, δεν είναι και τόσο μπαχαλάκηδες!

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: ναι εκεί είναι ένα μπέρδεμα που αν θες, συμβαίνει πάντα, απλά θέλει μια προσοχή, γιατί άμα πεις αυτό, είναι αντίστοιχα όπως με την βόμβα στον Παπαδήμο, ή ας πάρουμε το πιο απλό: η 17 Νοέμβρη, όταν ξεκίνησε, πολλά από τα πρώτα της θύματα, ήταν πραγματικά άνθρωποι «μισητοί» για την Ελλάδα, ήταν βασανιστές της Χούντας κτλ., άλλο που μετά έφτασε στον Μπακογιάννη και σε αυτούς! Αλλά ακόμη κι εκεί, εσύ δεν μπορείς να βγεις να πεις «αυτός ήταν ένα βρωμόσκυλο, καλά τον φάγαμε!», δεν έχει νόημα κάτι τέτοιο. Εγώ δεν θεωρώ πως τέτοιες πράξεις μπορούν να είναι η κινητήριος δύναμη για να αλλάξουν κάποια πράγματα είτε πολύ μικρά σημερινά, είτε πιο ριζικά για το αύριο. Δεν θεωρώ ότι ούτε με μια βόμβα, ούτε με το να σκοτώσεις, το παράδειγμα νομίζω είναι η Πολωνία, που είχε πέσει το αεροσκάφος, και ήταν όλη της η κυβέρνηση, όλοι οι τραπεζίτες, όλοι οι πολιτικοί και ουσιαστικά μια χώρα «ξεκληρίστηκε», αυτό που λέμε καμιά φορά εμείς να «πεθάνουν όλοι, να εξαφανιστούν», μα την άλλη μέρα θα γεννηθούν άλλοι! Είναι αυτό που λένε οι Γάλλοι «ο βασιλιάς πέθανε, ζήτω ο βασιλιάς!», πέθανε ένας, κάναμε έναν άλλον, δεν άλλαξε τίποτα! Ο κόσμος προχωράει και αντίστοιχα κι αυτοί οι άνθρωποι, αναπληρώνονται και κάνουν τη δουλειά τους! Για το ΣΚΑΙ, εγώ είμαι από αυτούς που κάποιες φορές θεωρώ ότι είναι αστείος, εγώ τον παρακολουθώ για να βλέπω ακριβώς και το τι λένε, είναι φορές που είναι αστείος! Κάνει μια πολύ συγκεκριμένη αντιπολίτευση που αν θες σε κάποιες φορές είναι να απορείς, μήπως δουλεύει όντως για το κυβερνών κόμμα! Όπως αντίστοιχα, επί την κυβέρνηση της Ν.Δ., ο τρόπος που παρουσίαζε, ήταν σαν να δούλευε για τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α., τότε που φαινόταν τέλος πάντων ότι θα είναι η επόμενη κυβέρνηση! Από εκεί και πέρα τώρα, είναι τελείως διαφορετικό το ένα από το άλλο, μέσα εκεί δουλεύουν άνθρωποι με οικογένειες, με παιδιά, είναι άσχετοι. Αν θες, για τον Αλαφούζο μπορεί να μην με ενδιαφέρει και καθόλου, οι πενήντα όμως άνθρωποι που ήταν εκείνη την ώρα και δούλευαν στα γραφεία τους, είναι κάτι τελείως

διαφορετικό. Κι επίσης αν θες, ακόμη και τον Αλαφούζο, εγώ δεν είμαι της άποψης ότι επειδή θα «φας» τον Αλαφούζο θα «λυθεί το πρόβλημα» σου. Το θέμα είναι το πόσοι διάφοροι Αλαφούζοι, θα πάνουν να είναι στον δικό μας «σβέρκο», ανεξάρτητα απ' το αν θα είναι μέσα εκεί ή όχι. Και για να κλείσουμε αυτό, συνήθως αυτά τα πράγματα δεν σχετίζονται με τους αγώνες του λαού μας, ούτε με το κίνημα, ούτε για εμένα έχουν κάποια ιδεολογία, με βάση το πώς το αντιλαμβάνομαι εγώ, αν ο άλλος γυρίσει τώρα και πει «το κάνω ξεκινώντας από μια ιδεολογική αφετηρία», είναι άλλο! Εγώ θεωρώ πως όχι, και θεωρώ ότι ειδικά, σε όλες τις εποχές και σε όλες τις χώρες αν πας να δεις, είχαν πολύ βρώμικο ρόλο οι διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις, μικρότερες ή μεγαλύτερες, νομίζω όμως ότι το αποκορύφωμα των τελευταίων μηνών είναι ο Ρουβίκωνας! Που είναι νομίζω ότι πιο κραυγαλέο ότι ή είστε ηλίθιοι ή κάτι άλλο υπάρχει μέσα εκεί! Αυτούς τους ανθρώπους τους κοιτούσα πάντα με «μισό μάτι» γιατί έλεγες ότι σίγουρα έχει πολύ, πολύ περίεργο ρόλο η δράση τους!

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: δυστυχώς όχι, δεν μπορούν, γιατί αυτά είναι γεγονότα τα οποία θα κρατήσουν δύο τρεις μέρες, θα στενοχωρηθείς, θα κλάψεις στο σπίτι σου, θα αναλογιστείς κάποια πράγματα, ότι θα μπορούσε να είναι το παιδί σου, το εγγόνι σου, η αδερφή σου, θα το δεις έτσι, θα στενοχωρηθείς αλλά από εκεί και πέρα, η ζωή κυλάει μπροστά κι όπως δεν θυμάσαι πάρα πολλά πράγματα, δεν θα θυμάσαι κι αυτό. Και γι' αυτό το θέμα είναι εγώ νομίζω, κάθε φορά, δεδομένου ότι ο καθένας έχει τη δική του προσωπική ιστορία, το προσωπικό δράμα, να βγάζεις κάτι μέσα από αυτό, και να κρατάς κάτι ως συμπέρασμα, και να πεις είναι αυτό ένα συμπέρασμα, για την οικογενειακή βία, για

την βία ανάμεσα σε ένα ζευγάρι, για τον ρόλο της γυναίκας, το γυναικείο ζήτημα... θέματα τα οποία πάνε πολύ πιο πέρα από αυτό, με αφορμή αυτό. «Βοηθούν» σε έναν βαθμό τέτοια περιστατικά, γιατί κάπως σοκάρεται, κάτι συμβαίνει, μπορεί να δημιουργηθούν κάποια θετικά αντανακλαστικά, αλλά αυτό νομίζω ότι απαιτεί κάτι πολύ πιο βαθύ, διεργασίες πολύ πιο έντονες και στη συνείδηση καθενός και στην παιδεία του. Η ευθύνη τώρα για τις διεργασίες αυτές βρίσκεται σε διάφορα. Προφανώς στην οικογένεια, γιατί κατά τα πρώτα χρόνια ζωής ενός παιδιού, μεγαλώνει μέσα στην οικογένεια, άρα την κύρια ευθύνη την έχει η οικογένεια και ο οικογενειακός πυρήνας. Οπότε η ευθύνη της οικογένειας είναι εκεί, μέχρι τα 3 ή τα 3,5 έτη ενός παιδιού. Από εκεί και πέρα, μετά, τον λόγο τον έχει το σχολείο, η εκπαίδευση, η παιδεία, το κράτος αν θες. Εγώ είμαι από αυτούς που θεωρώ ότι τα παιδιά δεν ανήκουν στις οικογένειες τους, με την έννοια ότι δεν είναι παιδιά ενός μπαμπά και μιας μαμάς, είναι παιδιά ενός κράτους, και το κράτος πρέπει να έχει την ευθύνη, για να τα μορφώσει, να τα σπουδάσει, να τους κάνει το εμβόλιο και να μην αρρωστήσουν, για να βγουν αύριο καλοί άνθρωποι! Μπορεί να είναι τυχερά και να έχουν τους καλύτερους γονείς του κόσμου, μπορεί όμως να είναι άτυχα και να έχουν τους χειρότερους γονείς του κόσμου, δεν μπορείς να το αφήνεις αυτό «στα ζάρια»! Δυστυχώς αυτό είναι μια άλλη ιστορία, πολύ πιο μακρινή και σήμερα βλέπεις καταστάσεις σαν αυτές, χωρίς πάντα αυτό να σημαίνει ότι απαραίτητα «βγαίνουν» από τέτοιες οικογένειες, έχεις και περιπτώσεις που από «τέλειες» οικογένειες «βγαίνουν» κάποιοι άνθρωποι...σίγουρα όμως υπάρχει ένα κοινό κοινωνικό υπόβαθρο που «ωθεί» στις καταστάσεις αυτές.

2^η: σίγουρα έχουν να πουν και κάτι παραπάνω για την κοινωνία μας κι επίσης να μην ξεχνάμε, ότι εμείς αυτά τα μαθαίνουμε γιατί ακριβώς υπάρχει νεκρός. Όσο δεν έχεις κι έναν νεκρό, δεν γίνεται και είδηση! Αντίστοιχα περιστατικά, σίγουρα υπάρχουν! Και είναι πολύ περισσότερα απ' όσα μαθαίνουμε, όσον αφορά κακοποιήσεις, βέβαια. Θεωρώ ότι δυστυχώς ναι, πιστεύω ότι θα γίνονται. Το να βγει βέβαια μια είδηση για να μάθουμε κάτι, ναι, με την συνέχεια που δόθηκε διαφωνώ, αλλά θεωρώ ότι είναι και κάτι που είναι στην κουλτούρα καθενός, και πολλές φορές σε αυτό, φέρουν ευθύνη και οι ίδιες οι οικογένειες, χωρίς να θέλει κανείς να κατηγορήσει αυτούς τους ανθρώπους, το να βγεις σε μια εκπομπή και να μιλάς...εφόσον δεν είναι κάτι με το οποίο μπορεί κάποιος να βοηθήσει, να κάνεις μια έκκληση «όποιος γνωρίζει κάτι», για να διαλευκάνουμε την υπόθεση! Να έχουμε όμως εκπομπές για το ότι ήταν καλά παιδιά, ή επίσης να πούμε για κάποιον πως δεν είναι καλό παιδί...και να μην είναι, τι; Αξίζει

να πάθει κάτι κακό; Οι ειδήσεις πρέπει να πουν τι έγινε, το αστυνομικό ρεπορτάζ κι εκεί να μένει.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: ναι, για εμένα το κομμάτι της φοροδιαφυγής, είναι λίγο σαν την οικολογία. Προφανώς, να μην φοροδιαφεύγεις! Προφανώς, να μην μολύνεις το περιβάλλον! Απλά μου φαίνεται αστείο, το να θεωρούμε ότι η φοροδιαφυγή ή το 1,5 ευρώ του περιπτερά ή τα 15 ευρώ της ταβέρνας μπορούν να συνδεθούν με τη φοροδιαφυγή, την νόμιμη ή μη, γιατί υπάρχει και μια φοροδιαφυγή, ένα κομμάτι φοροδιαφυγής που είναι νόμιμο, δηλαδή, όταν εγώ δίνω αφορολόγητο πετρέλαιο στους εφοπλιστές, κι εγώ δεν έχω να βάλω πετρέλαιο στο σπίτι μου... καταλαβαίνω τον τρόπο που σκέφτεστε, το πώς θα κινηθεί η οικονομία κτλ., αλλά υπάρχει ήδη ένα κομμάτι ότι χάνεις από εκεί έσοδα και πρέπει να τα πάρεις από όλους τους άλλους. Θεωρώ ότι μένουμε στο ότι η φοροδιαφυγή είναι τα 20 ευρώ ή τα 15, όταν τα πραγματικά χρήματα και τα πραγματικά μεγέθη είναι πολύ μεγαλύτερα και γι' αυτό λέω πως είναι σαν την οικολογία, που λέει ο άλλος να μην πετάξω ως πούμε το μπουκάλι γιατί θα πάει στη θάλασσα, κι έχεις την ίδια στιγμή, μια βιομηχανία που δρα ανεξέλεγκτα! Δεν γίνεται ξαφνικά, στην δικιά μας την «καμπούρα», να πέσουν όλα, εγώ δεν θεωρώ πως αυτό το κράτος έπεσε έξω λόγω της φοροδιαφυγής, γιατί η κρίση δεν συνδέεται με τη φοροδιαφυγή, γιατί αλλιώς δεν θα ήταν παγκόσμια και συγχρονισμένη, θα ήταν μόνο σε μια χώρα! Δηλαδή, στις χώρες που είχαν επίσης κρίση σε όλη τη βόρεια Ευρώπη, δεν υπάρχει η μικρο-φοροδιαφυγή που συζητάμε εμείς, γιατί ακριβώς, δουλεύουν όλοι με τα POS και δεν μπορείς να πας για παράδειγμα να πληρώσεις με κέρμα! Το ότι υπάρχει λοιπόν εκεί έλεγχος, δεν τους εμπόδισε να έχουν τεράστια ελλείμματα ή χρέη. Έχουν άλλες οικονομίες και δεν «έσκασε κανόνι» όπως στην Ελλάδα. Μπορώ να αντιληφθώ πάντα, ότι για έναν άνθρωπο, από ένα σημείο και μετά είναι ζήτημα επιβίωσης, και ναι, κι εγώ, αν είμαι τέλος του μήνα κι έχω 100 ευρώ και μού πει ο υδραυλικός που θα έρθει στο σπίτι, 70 ή 50, προφανώς θα πω 50, γιατί εμένα τα 20 ευρώ θα είναι το σούπερ μάρκετ μου, για να βγάλω το τελευταίο πενταήμερο μέχρι να πληρωθώ! Οπότε στη μικρή φοροδιαφυγή,

αυτό ισχύει πριν και κατά την κρίση. Για την μεγάλη, είναι το μεγαλύτερο κέρδος. Όταν πήγαινες δηλαδή σ' ένα νυχτερινό κέντρο, και είχε παντού τις «μπουκαλάρες» 140 και 160 ευρώ και δεν είχε καμία απόδειξη ή είχε μια απόδειξη των 60 ευρώ πάνω στο τραπέζι εκεί, τι να πεις! Εγώ απλά γελάω που ακόμη και οι έλεγχοι του ΣΔΟΕ ξεκινούν, από την καφετέρια με τους πέντε ανθρώπους και τον φραπέ των τριών ευρώ, ή το ψιλικατζίδικο και δεν θα φτάσουν ποτέ στο νυχτερινό κέντρο! Ή και να φτάσουν θα είναι ένα πρόστιμο που θα αφαιρεθεί ή θα ρυθμιστεί ανάλογα...

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: όχι, καθαρά οικονομικά αν πας να το δεις, είναι δύο άσχετα ζητήματα. Το μέγεθος του επηρεάζει οικονομικά τον προϋπολογισμό της χώρας, την ανάπτυξη όχι, από την στιγμή που την ανάπτυξη δεν την σχεδιάζει μια κυβέρνηση γιατί δεν έχει τα μέσα παραγωγής η κυβέρνηση. Τα μέσα παραγωγής και η ανάπτυξη που έρχεται μέσα από την παραγωγική διαδικασία τα έχουν οι ιδιώτες, που δεν σχετίζονται με τον δημόσιο τομέα. Και το διευκρινίζω γιατί πραγματικά είναι δύο διαφορετικά πράγματα, τώρα που κλείνει ας πούμε η Χαλυβουργική, δεν κλείνει επειδή έχεις μεγάλο δημόσιο! Ανάπτυξη, με το πώς το παρουσιάζουν αυτοί, δηλαδή το να φτιάξουμε τα νουμεράκια και τα «κλεφτομαθηματικά», ναι, έτσι ναι! Άμα αύριο βγω και διώξω για παράδειγμα 100.000 δημόσιους υπαλλήλους, προφανώς θα φτιάξω τα νούμερα μου και θα έχω «ανάπτυξη»! Κι εκεί βέβαια, δεν ξέρω κατά πόσο εσύ θα την νιώσεις αυτήν την ανάπτυξη! Όσον αφορά λοιπόν το δημόσιο, σίγουρα η Ελλάδα ήταν το κατ' εξοχίν παράδειγμα, πιο νοτιοευρωπαϊκό, όπου ο δημόσιος τομέας ήταν λάφυρο της εκάστοτε κυβέρνησης, κι αυτό ξεκινάει και πολύ πριν, και πριν τη Χούντα και κατά τη διάρκεια αυτής, ας μιλήσουμε όμως για μετά από αυτήν, που είναι πιο μετρήσιμα τα δεδομένα,

κι όπου κάθε κυβέρνηση πραγματικά είχε ως λάφυρό της τις θέσεις του δημοσίου. Και γι' αυτό κιόλας, ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των λεγόμενων «αγανακτισμένων» κι «απογοητευμένων» τα προηγούμενα χρόνια, ήταν άνθρωποι οι οποίοι προέρχονταν από τα δύο βασικά κόμματα που κυβέρνησαν αυτή τη χώρα και που κάποια στιγμή τους «ξέβρασε το κύμα» και βρέθηκαν εκτεθειμένοι και στάθηκαν ακόμη πιο ενάντια σε αυτά, γιατί είπαν «εγώ, που σε στήριζα, κι έρχεσαι τώρα εσύ και με πετάς στον δρόμο;». Οπότε ένα κομμάτι νομίζω είναι αυτό. Το κατά πόσο ο δημόσιος τομέας χρειάζεται να είναι τόσο μεγάλος κι αυτά, επίσης σχετίζεται με αυτό. Με το αν πρέπει όλοι να είναι μέσα στα γραφεία ή το πού πρέπει να είναι, είναι πάλι κάτι φαιδρό. Τη σημερινή εποχή, έχουμε άπειρα κενά σε καθηγητές και σε δασκάλους που είναι μετρήσιμο, το ξέρεις, αρκεί να πας σε οποιοδήποτε σχολείο και στην Αττική, αλλά και πιο έξω, έχεις κενά, άρα αυτομάτως, λείπουν αυτοί οι άνθρωποι. Καλώς ή κακώς, αυτοί οι άνθρωποι, είναι δημόσιοι υπάλληλοι, οπότε προσλήψεις εκεί θα ήθελες. Στα νοσοκομεία επίσης, λείπουν νοσηλευτές, άρα θες προσλήψεις. Οι δήμοι, πνιγόμαστε και καιγόμαστε κάθε καλοκαίρι, γιατί δεν έχουμε δέκα ανθρώπους, να πάνε να μπαζώσουν ένα ρέμα κοκ.. Οπότε, ξεχωρίζουμε τους δημοσίου υπαλλήλους, είναι ένα κομμάτι ο παπάς, ένα κομμάτι ο εκπαιδευτικός που δουλεύει στο δημόσιο, ένα κομμάτι για παράδειγμα τα σώματα ασφαλείας, και ο ρόλος που πρέπει να επιτελούν, και το οποίο, μας αρέσει, δεν μας αρέσει είναι δημόσιοι υπάλληλοι, και είναι και από τους πιο αδικημένους, γιατί είναι κι από αυτούς που μπορούν να αντιδράσουν και λιγότερο σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους δημοσίου υπαλλήλους. Μετά, είναι ένα κομμάτι, που αφορά πρακτικές δουλειές, οι οποίες μέχρι τώρα ανήκαν στην υπηρεσία του δημοσίου, του κράτους και κατ' επέκτασιν των δήμων, της τοπικής διοίκησης. Και μετά, είναι ένα τεράστιο κομμάτι, που νομίζω ότι εκεί είναι η πραγματική «βρωμιά» που είναι όλες οι ΔΕΚΟ όπου εκεί πραγματικά γίνονταν τα πάρτι των ρουσφετιών. Γιατί εγώ δεν ξέρω πάρα πολύ κόσμο, ο οποίος θα ήθελα να καθαρίζει τουαλέτες, και βίσμα να σου βάλει ο άλλος για να μπει στο δημόσιο, δεν νομίζω να πήγαινε, άλλο να βαράς σφραγίδες κι άλλο αυτό, είναι δύο διαφορετικά! Νομίζω όμως ότι είναι ένα ανώμαλο πράγμα γιατί από τη μια μιλούν για το «μεγάλο» δημόσιο, με βάση τα νούμερα, απ' την άλλη όμως, υπάρχει μια σειρά από τομείς ευθύνης του δημοσίου, που δεν μπορούν να λειτουργήσουν.

Εγώ, θεωρώ απαραίτητο να υπάρξουν προσλήψεις ή μονιμοποιήσεις, γιατί σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχουν μονιμοποιήσεις, σε κλάδους που χρειάζεται,

στο κομμάτι της τοπικής διοίκησης που σχετίζεται με την καθαριότητα, με τα αντιπλημμυρικά και αντιτυρικά έργα, το κομμάτι των εκπαιδευτικών, των νοσηλευτών, στα πανεπιστήμια, με την έλλειψη διοικητικών, και πόσο δύσκολα έχουν γίνει εκεί τα πράγματα, νομίζω ότι εκεί, με όποιον άνθρωπο μιλήσεις, θα δεις ότι όντως κάτι χρειάζεται. Πρέπει να γίνει μια μελέτη, για να δούμε πού έχουμε και πού χρειαζόμαστε, κανείς δεν το έκανε αυτό, όμως.

2^η: αυτός που τα δίνει, αν υποθέσουμε ότι είναι το κράτος, το κράτος ως μια φιγούρα, εγώ δεν ξέρω κι αν το ίδιο το κράτος γνωρίζει ότι τα δίνει για έναν τέτοιο άνθρωπο, κι αν το ξέρει, το ξέρει ένας, μέσα στην πυραμίδα που λέγεται κράτος ή δημόσια διοίκηση. Δηλαδή, το ότι εγώ είμαι προϊστάμενος σου και ξέρω τι κάνεις εσύ, δεν σημαίνει ότι το ξέρει ο δικός μου προϊστάμενος και αντίστοιχα ο παραπάνω. Εκεί πέρα λοιπόν, η ευθύνη βρίσκεται στο ότι «χτίστηκε» ένα ολόκληρο πελατειακό σύστημα, άσχημο να το πούμε, αλλά είναι αλήθεια, το οποίο στηριζόταν σε αυτό κι ότι υπήρχε ένας κόσμος μέσα εκεί που βρήκε και πιο πολύ χώρο για να κινηθεί και να πάρει και περισσότερα, ή να πάρει και περισσότερα, δουλεύοντας λιγότερο.

3^η: εμένα το πρόβλημα μου δεν είναι το ποιος θα είναι ο εργοδότης μου. Το θέμα είναι τι κάνεις, υπό κανονικές συνθήκες, κάποιος άνθρωπος που δουλεύει στο δημόσιο θα είχε ένα πιο κοινωνικό αντίκτυπο η εργασία του, υποτίθεται, άλλο που αυτό πια δεν φαίνεται, σε καμιά πλέον κοινωνία. Αλλά υπό κανονικές συνθήκες, έτσι θα ήταν, δηλαδή, ο οδηγός του λεωφορείου για παράδειγμα, που είναι δημόσιος υπάλληλος, θα «έπρεπε» να σκεφτείς ότι αν δεν ήταν αυτός, εσύ δεν θα πήγαινες τώρα στην δουλειά σου! Αλλά νομίζω ότι από ένα σημείο και μετά, είναι λίγο περίεργο το πώς εξελίχτηκε το να δουλεύεις για το δημόσιο ή όχι. Οπότε δεν είμαι ούτε θετικός ούτε αρνητικός, άσε που δεν πιστεύω ότι οι δικές μας ηλικίες θα βρουν ένα αντίστοιχο δημόσιο, κι όποιοι άνθρωποι πράγματι ενταχθούν σ' αυτό, δεν θα βρουν τις καλύτερες συνθήκες.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξος για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν;

Ερώτηση τέταρτη: σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: ναι προφανώς, όλες τις ζωές τις έχει επηρεάσει. Εγώ έχω και δύο κρίσεις μάλιστα, σε δύο χώρες! Έμμεσα σίγουρα με έχει επηρεάσει όχι μόνο ως προς την οικογένεια μου, αλλά κι ως προς ευρύτερα τους ανθρώπους γύρω μου. Άμεσα, προσωπικά εμένα, εκεί που είμαι μπορώ να πω ότι δουλεύω εκεί που δουλεύω από το 2010, κι έβλεπα ότι χρόνο με τον χρόνο, «έπεφταν» αντίστοιχα τα μεροκάματα, στις αντίστοιχες δουλειές που έκανα εγώ, άρα ναι το έζησα και άμεσα. Ως προς τις ευκαιρίες, εγώ έχω μια πολύ περίεργη εμπειρία, γιατί αφορά ένα κομμάτι του κλάδου του επισιτισμού, του τουρισμού κτλ. τα οποία δεν είναι κάτι σταθερό, κι αλλάζει πάρα πολύ κι από περιοχή σε περιοχή και από μέρα σε μέρα. Ευκαιρία, νομίζω ότι πάνω κάτω, σε αυτούς τους κλάδους, πάντα υπάρχει, ξέρεις ότι κάθε καλοκαίρι θα δουλέψεις, κάθε χειμώνα αυτό, κάθε Χριστούγεννα αυτό! Οπότε νομίζω ότι δεν θα πω πως υπήρχαν λιγότερες ή περισσότερες ευκαιρίες, σίγουρα λίγο λιγότερη ευκαιρία, με την έννοια ότι είχαν λιγότερη δουλειά, άρα χρειάζονταν λιγότερο προσωπικό. Οι δυσκολίες νομίζω ότι πάντα υπήρχαν, το πρόβλημα νομίζω είναι, όταν πας να δεις πιο έντονα, συγκεκριμένα επαγγέλματα, που αφορούν πολύ μεγαλύτερη εξειδίκευση, πτυχία, μεταπτυχιακά κτλ. που εκεί πέρα αρχίζεις και βλέπεις ότι ναι, αυτοί οι άνθρωποι, είναι πολύ πιο δύσκολα σε σχέση με πριν κι αυτό σχετίζεται νομίζω και με το κομμάτι όχι μόνο της ευκαιρίας, αλλά και με το κατά πόσο έναν νέο άνθρωπο θα τον πάρω, ή και αν τον πάρω, σίγουρα θα τον επιλέξω γιατί ακριβώς θα τον «πατήσω», σε σχέση με τον άλλον.

2^η: όχι, αλλά ούτε και παλαιότερα. Δεν έδειχνα ποτέ εμπιστοσύνη. Αλλά νομίζω ότι αυτή την ασφάλεια δεν την έχει πολύς κόσμος σε πολλές χώρες, ή τουλάχιστον, η πλειοψηφία του κόσμου. Δεν νομίζω πως είναι σημερινή ευθύνη, εγώ ήμουν πάντα της άποψης ότι «τα τρένα πάνε στις ράγες τους» εσύ μπορείς να αλλάξεις χρώμα στο τρένο ή μηχανοδηγό, αλλά το τρένο πάει εκεί που είναι να πάει! Οπότε νομίζω ότι έχει πολύ μικρές διαφορές, και νομίζω αυτό φάνηκε ειδικά την τελευταία δεκαετία, που είδαμε, και τι δεν είδαμε σε αυτή την χώρα!

3^η: ναι, εγώ είμαι αισιόδοξος όχι όμως για το δεύτερο σκέλος. Δεν συμφωνώ πως οι θυσίες αυτές μπορούν να «καρποφορήσουν» για τη χώρα, όπως αντιλαμβάνομαι εγώ τη χώρα μου και τον κόσμο που την κατοικεί, μπορούν να έχουν ένα αποτέλεσμα για

τη χώρα, όπως την αντιλαμβάνονται, κάποιιοι άλλοι, ως νούμερα, ως στατιστικά στοιχεία! Ακόμη και τώρα, η όποια υποτυπώδης ανάκαμψη έχει βασιστεί πάνω σε αυτές τις «θυσίες» και ήταν και όρος, ουσιαστικά εγώ είμαι της άποψης ότι κάθε φορά, είτε την κρίση, είτε την ανάκαμψη, πάντα την «πληρώνει», ο ίδιος που είναι να την «πληρώσει». Αυτό δεν σημαίνει, ότι εγώ δεν έχω μια δικιά μου αισιοδοξία, για το ότι τα πράγματα πάνε μπροστά, θεωρώ ότι κανένας λαός, ποτέ πάνω στον πλανήτη δεν αποφάσισε να αυτοκτονήσει, σίγουρα, με όλες τις δυσκολίες, με όλους τους αρνητικούς συσχετισμούς που υπάρχουν σε παγκόσμιο επίπεδο και με πολύ άσχημες καταστάσεις που ζούμε, και με πολύ πιο άσχημες που φοβάμαι ότι θα ζήσουμε, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει εμείς να κρατάμε μια αισιοδοξία. Τα σημερινά πεπραγμένα, αναγκαστικά, θα φέρουν πολύ γρήγορες και σύνθετες εξελίξεις, που ο καθένας θα πρέπει να λάβει τις ευθύνες του.

4^η: κατ' αρχάς, έχουμε τεράστια εμπειρία και σαν χώρα και ιστορικά από πάρα πολλές χώρες. Κάθε φορά εγώ νομίζω είναι να βλέπεις το «ποιος» και για «ποιόν». Για το αν λειτουργεί καλά ένα πολίτευμα, είναι άλλο αν λειτουργεί καλά για εσένα και για εμένα κι άλλο αν λειτουργεί για κάποιον τρίτο, οπότε θεωρώ ότι η ιστορία έχει αποδείξει ότι όπου χρειάστηκε να επέμβει κάτι τέτοιο, ήταν αναγκαίο για να εξασφαλιστεί ακριβώς η σωστή και ορθή λειτουργία του πολιτεύματος, όπως λένε και ουσιαστικά αφορούσε στο πως δεν θα γίνουν μικρές ή μεγαλύτερες αλλαγές σε μια χώρα, που θα επηρέαζαν είτε την εσωτερική κατάσταση είτε την εξωτερική, και γι' αυτό σχεδόν παντού, όπου υπήρξαν τέτοιες παρεμβάσεις ήταν ξεκάθαρος και ο εξωτερικός ρόλος, δηλαδή υπήρχε ξεκάθαρα συντονιστής κι απ' έξω, στην περίπτωση τη δικιά μας, της Χιλής, της Ονδούρας, και μιας σειράς άλλων χωρών, ήταν οι ίδιες οι Η.Π.Α. με το ΝΑΤΟ στο στρατιωτικό τους επιτελείο, οπότε θεωρώ ότι αυτό αν είναι να γίνει κι όπου είναι να γίνει, γίνεται ακριβώς για να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: ναι νομίζω ότι εγώ δεν μπορώ να βοηθήσω, δεν μπορώ να απαντήσω αυτή τη στιγμή, γιατί γι' αυτό που αντιλαμβάνομαι εγώ, όχι κανείς τους! Αν θέλουμε να κάνουμε μια θεωρητική συζήτηση, θεωρώ ότι αυτή τη στιγμή, ναι, ίσως ένας Τραμπ να μπορούσε να βοηθήσει! Με την έννοια του λαϊκισμού, βλέπω ότι αυτή τη στιγμή, ότι για παράδειγμα και στην Ιταλία έγινε ακριβώς το ίδιο πράγμα. Έπαιξε όλο αυτό το «λαϊκίστικο», «πάτησε» πάνω στον φόβο ενός κόσμου, ότι έρχονται εδώ οι ξένοι, μας παίρνουν τις γυναίκες, τα παιδιά και τα σπίτια, ένα κομμάτι ήταν αυτό. Ένα κομμάτι ήταν ότι στην Ιταλία «α, εμείς εδώ χάνουμε», και είναι αλήθεια ότι χάνει εντός της Ε.Ε. σαν οικονομία, «τρώει χαστούκια» απ' όλους, και είναι άλλο πράγμα να «τρώει χαστούκι» μια χώρα σαν την Ελλάδα, την Κύπρο, την Πορτογαλία, άλλο τώρα μια χώρα όπως η Ιταλία, για το μέγεθος και τον ρόλο της. Στην Ελλάδα, κάτι τέτοιο, το ζήσαμε εν μέρει, με διαφορετική «απόχρωση», αλλά το ζήσαμε, αυτό, που υπήρχε μια ανάγκη, από τη στιγμή που από την αρχή της κρίσης υπήρχε μια τεράστια πάλη, να αποφασίσουμε τι κρίση έχουμε και ποιος την δημιούργησε, δυστυχώς, ακούσαμε τα πάντα! Έφταιγαν τα «golden boys», ο καπιταλισμός, τα ρουσφέτια, τα πάντα! Δυστυχώς, η μεγάλη πλειοψηφία του κόσμου, του λαού μας, πίστεψε ότι αυτά τα πράγματα μπορούν όλα να αλλάξουν με τις εκλογές, με ένα άρθρο, με κάτι, κι αυτό ήταν λαϊκισμός, το να γυρίσω εγώ και να σου πω ότι «εγώ θα πάω και θα καταργήσω το μνημόνιο», είναι λαϊκισμός, όταν το μνημόνιο δεν είναι καμία εφεύρεση για την Ελλάδα, είναι όλο το νομοθετικό πλαίσιο της Ε.Ε. από το 1990 που στην περίπτωση της Ελλάδας, της Κύπρου και κάποιων άλλων χωρών, λόγω καθυστέρησης στην υλοποίηση του και δυσκολία των τελευταίων κυβερνήσεων, που είχαν αστάθεια, δεν μπόρεσαν να τα «περάσουν» κι έτσι σ' εμάς, ήρθαν μονομιάς όλα, σαν τυφώνας, σε μια πενταετία, ενώ, στις άλλες χώρες υπάρχουν σταδιακά, από το '92 από το '94, από το '98.

Και για να μην παρεξηγηθούμε, δεν λέω ότι θέλω το λαϊκίστικο προφίλ, αλλά αυτή τη στιγμή, τουλάχιστον τα τελευταία χρόνια «πιάνει» πάρα πολύ αυτό, κι ο κ. Τσίπρας, το έχει, το έχει! Για εμένα δεν είναι καν θέμα ανθρώπων, έχει να κάνει πάντα με το ότι ανάμεσα στα δύο βασικά ρεύματα που κυβερνούν το αστικό πολιτικό σύστημα σε όλο τον κόσμο, υπάρχουν είτε η σοσιαλδημοκρατία, είτε αλλού λέγονται χριστιανοδημοκράτες, κεντροδεξιόι, τέλος πάντων, εδώ είναι αυτό που λέγαμε η Νέα Δημοκρατία. Πάντα, οι σοσιαλδημοκράτες, το ΠΑΣΟΚ εδώ πέρα, είχε πολύ καλύτερη ικανότητα, όπως και σ' όλες τις άλλες χώρες, να μπορέσει να «περάσει» μέτρα, «με το

γάντι», πολύ πιο ήρεμα, «χωρίς να ανοίξει μύτη», να μπορέσει να παραπλανήσει πιο εύκολα τον κόσμο. Άρα ουσιαστικά ο Τσίπρας ήταν το επόμενο «χαρτί» τους, κι αυτό που «έπαιζαν», γιατί ακριβώς μπορούσε να το κάνει πολύ καλύτερα από την τελευταία κυβέρνηση. Όπως αντίστοιχα, ήταν ίδια η επιλογή του Γιώργου Παπανδρέου, το 2009, η κυβέρνηση του Καραμανλή δεν θα μπορούσε να είχε κάνει τίποτα από αυτά που έκανε η κυβέρνηση του Παπανδρέου. Μία διευκρίνιση, μίλησα για σοσιαλδημοκρατία που στην Ελλάδα ο κύριος φορέας της ήταν το ΠΑΣΟΚ, πλέον είναι ο ΣΥΡΙΖΑ, ο κύριος φορέας. Ο ΣΥΡΙΖΑ προέρχεται από την αριστερά, από την ομορτωτιστική αριστερά, την αναθεωρητική αριστερά και γι' αυτό, είναι ακόμα πιο «ύπουλο», γιατί πέρα από τα «κλασικά εφόδια» που έχει η σοσιαλδημοκρατία για να «ελέγξει τα μυαλά» του κόσμου και να τον παραπλανήσει, έχει κι ένα επιπλέον, έχει όλο αυτό το «λίγο αριστερό» και λίγο η παράδοση μας και η ιστορία, και να αφήσω κι ένα λουλούδι στην Καισαριανή και να πάω και στη Μακρόνησο να κλάψω! Βέβαια αυτά, οι παλιότεροι, εμείς δεν τα ζήσαμε, τα ίδια είχε κάνει και το ΠΑΣΟΚ και μπορούμε να πούμε ότι και πιο «προωθημένα». Αυτό που λένε «η πρώτη κυβέρνηση αριστεράς» εγώ διαφωνώ, με την έννοια, τρομάρα τους και των δύο, τέτοια κυβέρνηση πρώτη ήταν το ΠΑΣΟΚ! Όταν έβγαινε το ΠΑΣΟΚ κι έλεγε «έξω οι Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ», ε, ο Τσίπρας δεν είπε αυτό, βγήκε και είπε το αντίστοιχο του, που ήθελε να ακούσει ο κόσμος για μνημόνια, ΕΝΦΙΑ κτλ., διαπραγμάτευση, «go back κυρία Μέρκελ» και τα σχετικά!

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: εγώ θεωρώ ότι η ένταξη όλων των χωρών στην Ε.Ε. ή αντίστοιχα σε τέτοιου είδους, γιατί να ξεκαθαρίσουμε ότι η Ε.Ε. δεν είναι ούτε μια λέσχη συζητήσεων, δεν είναι μια

παρέα που καθόμαστε, συζητάμε, αγαπάμε την Ευρώπη κι ανταλλάσσουμε καρτ-ποστάλ απ' τις χώρες μας. Είναι μια συμμαχία χωρών, έτσι ξεκίνησε, μάλιστα η πρώτη της ονομασία, όταν την έφτιαξαν, λεγόταν Ένωση του Χάλυβα και του Άνθρακα νομίζω, γιατί ακριβώς, στηριζόταν πάνω στο εμπόριο, κι ο στόχος τους ήταν αυτός, ήταν εμπορικός και οικονομικός. Όπως, μετέπειτα λεγόταν Ε.Ο.Κ., άρα άλλο τώρα σήμερα, που το λέμε Ε.Ε. ή Ευρώπη, όπως το λέμε πια, που είναι ό,τι πιο κουτό μπορείς να πεις, γιατί η Ευρώπη είναι ήπειρος, η Ε.Ε. είναι κάτι άλλο, και το λέω γιατί σε όλες τις γλώσσες άμα πας να το μεταφράσεις «Europe» το λένε και είναι κουτό, ειδικά από ανθρώπους που υποτίθεται γνωρίζουν. Κάθε φορά οπότε, νομίζω ότι εξυπηρετεί τους κύριους σκοπούς της άρχουσας τάξης κάθε χώρας. Στη χώρα μας, όταν έγινε η επιλογή να ενταχούμε στην Ε.Ε., στην τότε Ε.Ο.Κ., εξυπηρετούσε το μεγάλο συμφέρον εκείνων των ανθρώπων, της άρχουσας τάξης.

Σήμερα, θεωρώ ότι ακόμα τους εξυπηρετεί, όπως και σε πάρα πολλές χώρες, και γι' αυτό μένουν. Απλώς σήμερα, τμήματα μέσα στην ίδια την αστική τάξη, να πούμε επιχειρηματίες, για να συνεννοηθούμε, μπορεί και να μην τους συμφέρει. Εμάς, σαν χώρα, όπως την αντιλαμβάνομαι εγώ, όχι, δεν μας συμφέρει, νομίζω ότι εξ αρχής δεν μας συνέφερε. Άμα κάτσεις και δεις όλα όσα έγιναν από την αγροτική παραγωγή, απ' το ξήλωμα κοκ., όλα αυτά δεν νομίζω ότι βοήθησαν σε κανέναν βαθμό, ακόμα και το περιβόητο με τις επιδοτήσεις κτλ., ήταν επιδοτήσεις, που εκτός του ότι ήταν λεφτά των ίδιων των Ευρωπαίων, που ανταλλάσσονταν και πήγαιναν από τη μια «τσέπη» στην άλλη, ήταν κι ένα κομμάτι, που συνήθως ήταν για να δυσκολέψει, δηλαδή στο κομμάτι της αγροτικής παραγωγής, την «τσάκισε» την Ελλάδα, όπως «τσάκισε» την Ιταλία, και μια σειρά από χώρες, γιατί ακριβώς έπρεπε να γίνει αυτή η ενοποίηση, κι αυτή είναι και η σύγκρουση και μέχρι σήμερα μέσα στην Ε.Ε., το αν πρέπει να είναι πιο «κλειστή» ή πιο «ανοιχτή», πιο ενοποιημένη ή λιγότερο ενοποιημένη, «νόμισμα» «μη νόμισμα», δηλαδή όλη η συζήτηση γίνεται εκεί, οπότε θεωρώ ότι ο κόσμος, ο λαός μου, δεν είχε κάτι να κερδίσει. Και νομίζω ότι το βλέπεις και σε πιο τρανταχτά παραδείγματα, όπως την Κύπρο, που έλεγαν «θα μπει στην Ε.Ε. για να λυθεί το Κυπριακό, για να είναι πιο ασφαλής», ούτε το Κυπριακό λύθηκε, είναι δεκατόσα τα χρόνια που έχει μπει, ο Τούρκος «αλωνίζει» όποτε θέλει, ο Ισραηλινός «μπαίνει-βγαίνει», είναι πεδίο βολής και πολέμου όλο το νησί, δεν είδα κάπου να τους βοήθησε. Οπότε δεν σου λέω να πιάσουμε μόνο τα οικονομικά μεγέθη, ακόμα και σε τέτοια θέματα δεν είδα να τους βοήθησε.

2^η: νομίζω ότι η Ελλάδα έχει πλέον έναν βασικό ρόλο, κι αυτή είναι και η επιτυχία της σημερινής κυβέρνησης, κατάφερε να αποκτήσει ξανά, έναν βασικό ρόλο μέσα στα Βαλκάνια, οπότε θεωρώ ότι είναι σημαντική μέσα στην Ε.Ε. σήμερα, για το πώς θα περάσουν τα σχέδια τους μέσα στα Βαλκάνια, και κυρίως στα δυτικά Βαλκάνια που είναι τα άμεσα δικά μας ενδιαφέροντα, και είναι και εκεί που είναι τα πιο επικίνδυνα. Η διεύρυνση πάντα τους προσφέρει, άμα πηγαινες να το δεις στενά οικονομικά, δεν θα συνέφερε να μαζέψει κάθε «πικραμένο» μέσα, θα ήθελες πέντε χώρες, να πηγαίνουν τέλεια, και μετά να συνεργάζεσαι με τους άλλους. Άρα, για να μαζεύουν κι άλλες χώρες, κάπου αποσκοπούν.

3^η: τώρα πιο ασφαλές και πιο σωστό δεν ξέρω, γιατί αυτά αλλάζουν και από μέρα σε μέρα. Σίγουρα, έχεις μια σειρά ζητήματα, που είναι δεσμευτικό να έχεις σχέσεις με την Ε.Ε. και σε κάποιους τομείς να μην έχεις σχέση, και είναι και μια συζήτηση που θα «παίξει» πολύ και το επόμενο διάστημα. Είναι αυτό που είχε βγει ο Μακρόν, και είχε πει πριν κάτι μήνες ότι «πρέπει να δούμε κάτι με τους Κινέζους, και τις επενδύσεις στην Ευρώπη», ότι δεν μπορεί να τους δίνουμε στρατηγικού χαρακτήρα, υποδομές κι έργα. Υπάρχει αυτή η κουβέντα μέσα στην Ε.Ε. πάρα πολύ, και είναι και διαφορετικά και τα συμφέροντα καθενός. Εγώ να σου πω, να σου δώσει ο άλλος κι ένα έργο, αλλά και ποιος θα ασχοληθεί μαζί σου, κι όσον αφορά τη Ρωσία και την Κίνα, ο καθένας, όλες οι χώρες «business» κάνουν, οπότε... λεφτά να σου δώσει κάποιος, για την καλή την καρδιά του, ή γιατί σε αγαπάει, αυτό δεν υπάρχει και δεν υπήρξε ποτέ στα χρονικά. Οπότε τώρα το τι είναι πιο ασφαλές και τι όχι, είναι μια μεγάλη συζήτηση.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα

έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: οι μεταρρυθμίσεις κατ' αρχάς στην χώρα μας, ήρθαν με μεγάλη καθυστέρηση και ήρθαν με μεγάλη καθυστέρηση, γιατί ακριβώς υπήρχε δυσκολία στο δικό μας πολιτικό σύστημα να «περάσει» κάποια πράγματα. Νομίζω ότι ήταν απαραίτητες γι' αυτό που αντιλαμβάνομαι εγώ στο δικό μου το μυαλό, που είναι το πώς θα «ατσαλωθεί» η κερδοφορία, μιας σειράς ομίλων μέσα στις ίδιες τις χώρες, και κατ' επέκτασιν στην Ε.Ε., για το πώς θα είναι πιο δυνατές στον ανταγωνισμό, είτε στον εσωτερικό, μεταξύ τους, είτε στον εξωτερικό, αντίστοιχα με την Κίνα, την Ινδία, με άλλες περιφερειακές δυνάμεις όπως την Τουρκία, μικρότερες ή μεγαλύτερες. Οπότε, ήταν μια σειρά μέτρων που έπρεπε να γίνουν αυτά. Όταν η Γερμανία «πάγωσε» από τη δεκαετία του '90, ο Σράιντερ, ήταν πρωθυπουργός, και είπε «για δέκα χρόνια παγώνουμε τους μισθούς», κάπου «έβλεπαν». Και η Γερμανία κι όλα τα νούμερα που έχουν αυτή τη στιγμή, «χτίστηκαν» πάνω εκεί. Και σ' εσένα, αν ερχόταν ο άλλος και σου έλεγε «θες για δέκα χρόνια να παγώσουμε τους μισθούς;», δεν νομίζω να ήθελαν πολλοί, ούτε ο Ιταλός, ούτε ο Έλληνας, ούτε ο Ισπανός.

Υπάρχουν λοιπόν, μεταρρυθμίσεις που είναι στρατηγικού χαρακτήρα και θα ήθελαν να τις κάνουν από πάντα, για παράδειγμα το να ιδιωτικοποιήσεις κάτι, να το δώσεις, να γίνει μια επένδυση. Υπάρχει και ένα κομμάτι που ήταν πιο απαραίτητο λόγω των δημοσιονομικών και το πώς θα μπορούσες να τα διορθώσεις. Δηλαδή, εγώ να δεχτώ ότι μπορούσε να είναι η μεταρρύθμιση το να «κόψεις» μισθούς και συντάξεις, μπορεί όμως να μην ήταν κι αυτή ακριβώς. Ο καθένας διαλέγει και τη «συνταγή» του. Απλά νομίζω ότι η εμπειρία από όλες τις χώρες δείχνει ότι πάνω κάτω αυτά τα πράγματα είναι ίδια, το ότι η σύνταξη έχει φτάσει πλέον τα 67 στην Ελλάδα, σ' όλες τις χώρες της Ε.Ε. έχει φτάσει, στις περισσότερες πια είναι παραπάνω, είναι 67,5 και στην Δανία τώρα, που είναι και πρότυπο στις Σκανδιναβικές χώρες, θα πάει στα 71 από το 2020. Εννοώ άρα, ότι αυτό είναι κατεύθυνση, άρα δεν μπορώ να πω εγώ «α, ήρθαν εδώ και κάνουν μεταρρύθμιση σ' εμένα τον Έλληνα γιατί με μισούν!», έγινε παντού αυτό.

2^η: κατ' αρχάς, πάρα πολλές από τις ίδιες τις μεταρρυθμίσεις ήταν απαίτηση, χρόνια τώρα του κόσμου της «αγοράς», όπως λένε. Άμα πας να διαβάσεις, όλα τα τελευταία

συνέδρια του Σ.Ε.Β., μια σειρά από ζητήματα, τα έβαζαν εδώ και πολλά χρόνια και πολύ πιο έντονα και τώρα. Και δεν είναι τυχαίο, όσο κι αν φαίνεται αστείο, και πολύς κόσμος εκεί έξω δεν το καταλαβαίνει, ότι η σημερινή κυβέρνηση έχει άριστες σχέσεις με τον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, όσο κι αν φαίνεται αντιφατικό αυτό. Και μια σειρά από μεταρρυθμίσεις και μέτρα που «πέρασε» ήταν και απαίτηση δική τους, πέρα απ' το ότι ήταν απαίτηση γενικότερα, και μια κατεύθυνση ευρύτερα της Ε.Ε.. Οπότε νομίζω πως θα μπορούσαν και χωρίς την ευρωπαϊκή παρουσία, και νομίζω θα το προωθούσαν, ήταν πράγματα συμφωνημένα από δεκαπενταετίας.

3^η: εγώ διαφωνώ ακριβώς γιατί θεωρώ ότι η Ε.Ε. έχει έναν χαρακτήρα «αντιδραστικό» άρα το να εκχωρείς περισσότερα κυριαρχικά σου δικαιώματα σε μια «αντιδραστική συμμαχία», και τη θεωρώ «αντιδραστική» γιατί το πλαίσιο της και η κατεύθυνση, αυτό που είπα πριν από την ίδρυση της, δεν ήταν για την ευημερία των λαών όπως έλεγαν. Ένα πολύ χαρακτηριστικό που έλεγαν ήταν «ποτέ ξανά πόλεμος στην Ευρώπη» και έχουν αιματοκυλήσει όποια γωνιά του πλανήτη υπάρχει! Άρα ένα, για τα ανθρωπιστικά τους «σλόγκαν». Στο κομμάτι της οικονομίας, βοήθησε ένα κομμάτι χωρών, κι εμείς ήμασταν ένα διάστημα από τους ευνοούμενους μέσα στην Ε.Ε., στην τότε Ε.Ο.Κ., από ένα σημείο δεν ήμασταν, σήμερα δεν είμαστε σίγουρα για κανέναν λόγο, οπότε με αυτή την έννοια θεωρώ ότι έχει τέτοιο «αντιδραστικό» χαρακτήρα. Άρα λέω, το να δίνεις δικαίωμα στον άλλον να αποφασίζει, πάρε το κομμάτι της Δικαιοσύνης, τον προηγούμενο μήνα, καταδικάστηκε μια τσιμεντοβιομηχανία νομίζω στην Καβάλα ήταν, δεν θυμάμαι για κάποιες απολύσεις που είχε κάνει, κι αυτή μετά πήγε και έκανε προσφυγή στο Στρασβούργο και κέρδισε! Άρα ακόμα και εκεί που έρχεται η ελληνική δικαιοσύνη και τέλος πάντων δικαιώνει κάτι, έρχεται κι εκεί και σου λέει ότι όχι!

4^η: οι σχέσεις και το παρελθόν, σίγουρα για εμένα είναι βλακεία, έχει πιάσει σε πολύ κόσμο, αλλά όσο είναι στο καφενείο και στο χαβαλέ έχει ένα νόημα να το πούμε! Από εκεί και πέρα δεν έχει νόημα, γιατί επίσης ζούμε στη χώρα που ξεχνάμε ότι δεν είχε μόνο Κατοχή απ' τους Γερμανούς, είχαμε τριπλή Κατοχή, είχαμε Ιταλούς, Γερμανούς και Βούλγαρους. Το γεγονός ότι θυμόμαστε μόνο τους Γερμανούς, εξηγείται, γιατί έκαναν και τα χειρότερα, γιατί ήταν και οι πιο αδίστακτοι, ενώ ας πούμε ένα κομμάτι Ιταλών ήρθε μ' εμάς, ήταν στην Αντίσταση, ήταν η Σφαγή στην Κεφαλονιά...οι Βούλγαροι αντίστοιχα ρε παιδί μου, επηρέασαν πιο πολύ την Βόρεια Ελλάδα...οι Γερμανοί έμειναν ως αυτοί που έκαψαν χωριά, γυναικόπαιδα, Δίστομο, Καισαριανή, Μπλόκο, Κοκκινιά...ήταν όντως οι πιο αδίστακτοι, δεν το συζητάμε! Δεν θεωρώ όμως

ότι όλα αυτά σχετίζονται με το σήμερα. Προφανώς ήταν «απέναντι» μας, εξυπηρετούσε τα δικά της συμφέροντα κι ενός συγκεκριμένου εσωτερικού πυρήνα, αυτού που λέμε «ο σκληρός πυρήνας της ευρωζώνης», ήταν τα δικά τους συμφέροντα, και ίσως για συγκεκριμένες περιόδους, να τους βόλευε όντως και το μια χώρα σαν την Ελλάδα να βγει κι εκτός ευρώ.

5^η: ό,τι μπορεί κάνει κανείς! Με την έννοια ότι αυτές οι κρίσεις είναι τόσο δύσκολες και το πιο πιθανό είναι να έχουμε και «νέο γύρο κρίσης», το επόμενο διάστημα, είναι τόσο βαθύ το κομμάτι που «χτυπάνε» και είναι συγχρονισμένο σε τόσες πολλές χώρες που είναι πολύ δύσκολο να πεις ότι «εγώ θα μπω και θα το διαχειριστώ», και νομίζω ότι δεν μπορούσαν να κάνουν και κάτι άλλο, γιατί ήταν τέτοιος ο χαρακτήρας της κρίσης. Όταν έχεις μια κρίση υπερσυσσώρευσης είτε κεφαλαίων που δεν μπορούν να επενδυθούν κάπου για να έχεις μεγάλο κέρδος, είτε εμπορευμάτων που δεν μπορούν να πουληθούν με μεγάλο κέρδος, και νομίζω ότι αυτό είναι αντιληπτό, γιατί άμα πας σε ένα σούπερ μάρκετ, δεν έχεις δει ποτέ άδεια ράφια, άρα δεν έχεις κρίση, και παραγωγή υπάρχει και προϊόντα υπάρχουν κι αγαθά υπάρχουν, εκεί που «χαλάει το πράγμα», είναι ότι αυτό δεν μπορεί να πουληθεί, να επενδυθεί κάθε φορά, με το μεγαλύτερο δυνατό κέρδος. Νομίζω ότι εκεί πέρα, η μόνη συνταγή που είχαν ήταν απ' την άλλη μεριά να ρίξουν το κόστος που είναι αυτό που λέμε η «εργατική δύναμη», το πώς θα κατεβάσουν τους μισθούς, τις συντάξεις, το λεγόμενο «δημόσιο κράτος», το «κοινωνικό κράτος», την υγεία, την παιδεία κοκ.. Άρα προσπάθησαν να κάνουν τη δουλειά τους, με βάση και τις κατευθύνσεις τους, τώρα τι βγήκε, τι δεν βγήκε γι' αυτούς...

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: εντάξει, εγώ δεν πιστεύω στους ανώτερους λαούς, με αυτή την έννοια, τουλάχιστον όχι σε θέμα DNA, κι ότι τώρα εγώ έχω το DNA του Πυθαγόρα ή του Σωκράτη! Προφανώς όχι, αλλά σίγουρα, εγώ σέβομαι την ιστορία της κάθε χώρας, και το «λιθαράκι» που έβαλε για την κοινωνική πρόοδο, γιατί αντίστοιχα κι άλλες χώρες

έχουν! Αλλά προφανώς, μας αρέσει, δεν μας αρέσει, ένα πολύ μεγάλο κομμάτι, του λεγόμενου «δυτικού πολιτισμού». «πάτησε» πάνω εκεί. Και ίσως αυτό «έπαιξε» στις χώρες τις πιο φιλικά προσκείμενες προς την Ελλάδα, γιατί στο «μυαλό» τους, η Ελλάδα ήταν και λίγο αυτό!

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: διαλέγω διαδικτυακά για πρακτικούς λόγους, γιατί δεν έχω τηλεόραση, είναι κι επιλογή μου βέβαια! Δεν μου λείπει όμως και κάτι, αυτό που θέλω να δω, θα το δω από το ίντερνετ, οπότε είναι μισό μισό, είναι και συνειδητό, είναι και πρακτικό, δεν είναι ότι δεν μπορώ να αγοράσω μια τηλεόραση, είναι ότι δεν με ενδιαφέρει και τόσο. Εφημερίδα ναι, λίγο περισσότερο, αλλά αυτό σαν παρέα, ξέρω εγώ, στα τρένα, στα λεωφορεία, γιατί εμένα μου αρέσει σαν άνθρωπος να έχω «επαφή» με αυτό που διαβάζω, στην Ιταλία δε, είναι φθηνή, είναι γύρω στο 1- 1,20 ευρώ. Οπότε, αν ξέρω ότι έχω να πάω κάπου μιάμιση ώρα με το τρένο, εντάξει μια εφημερίδα να πάρω για να μην είμαι με το κινητό, μπορεί και να την πάρω! Δεν θα πάρω κάθε μέρα, μπορεί να είναι μια φορά την εβδομάδα, το λιγότερο τρεις φορές τον μήνα. Και σ' αυτό παίζει ρόλο και το οικονομικό. Αν ξέρω ότι κάτι θέλω να το διαβάσω, εγώ προτιμώ να δώσω κάποια χρήματα, γιατί με «βολεύει» εμένα πιο πολύ.

2^η: όχι, σε κανένα. Δεν είχα ποτέ, κι από πιο μικρός δεν με πολυενδιέφερε και μεγαλώνοντας, νομίζω ότι για το πώς αντιλαμβάνομαι εγώ την ιδιωτικότητα και την προσωπική ζωή δεν με ενδιαφέρει, συν ότι δεν πολυεμπιστεύομαι τέτοιου είδους σελίδες. Εγώ διαβάζω site στο διαδίκτυο.

2^η: επιλέγω το κινητό και τον υπολογιστή πολύ λιγότερο, μόνο το βράδυ. Αλλά ναι νομίζω το 70% είναι κινητό.

Ερώτηση πρώτη: Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείτε πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένης της πολυφωνίας του διαδικτύου) και γιατί;

1^η: εγώ όλη αυτή την πολυφωνία, δεν την βλέπω. Αν ξέρεις από πριν, μπορείς να την βρεις, άμα πως εγώ τώρα ότι θα μπω σε τρία site για να διαβάσω την ίδια είδηση, θα δω σίγουρα το πώς το γράφει ο καθένας. Η είδηση ως είδηση, κανονικά πρέπει να μένει ίδια! Εγώ προσπαθώ να μπαίνω σε διαφορετικά site, βλέπω και μετά ανάλογα με το τι διαβάζω από τον καθένα έχω πια αναπτύξει ένα κριτήριο, να καταλαβαίνω που είναι και λίγο η αλήθεια! Εννοείται ότι διαβάζω και τις αντίστοιχες ηλεκτρονικές εφημερίδες, αλλά ένα μεγάλο μου πρόβλημα είναι οι διαφημίσεις, που είναι σε σημείο εκνευριστικό, κάθε φορά, βγαίνουν «παράθυρα», καταλαβαίνω ότι κάπως κι εκεί πρέπει να βγουν τα χρήματα, αλλά είναι εκνευριστικό!

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μού πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένος από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: εγώ θεωρώ ότι είναι όλα κατευθυνόμενα και οι διαδικτυακές πηγές, αν έχεις το ίδιο αφεντικό... αν μιλάω για site κι εφημερίδα, αφού ανήκει στον ίδιο όμιλο, δεν φταίει το μέσο! Προφανώς στο διαδίκτυο λόγω χώρου, άνεσης, έχεις το περιθώριο να «περάσεις» κι άλλες δέκα ειδήσεις που δεν τις βλέπεις στην τηλεόραση, άρα «σπάει» αυτή η μονομέρεια του σαραντάλεπτου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει και

συγκεκριμένη «γραμμή» στο πως περνιούνται οι ειδήσεις. Τώρα, αν πας και φτιάξεις εσύ το δικό σου site, αυτό είναι ένα άλλο κομμάτι. Εγώ γενικά βέβαια δεν επισκέπτομαι blogs και τέτοια, μόνο άμα τύχει, αλλά γενικά έχει πολύ μικρή εμπιστοσύνη σε όλο αυτό το κομμάτι. Για άρθρα σημαντικά, κοιτάω από περιέργεια ποιος τα έγραψε, τώρα στα πιο ειδησεογραφικά, πιο ρεπορτάζ, πολλές φορές είναι ανυπόγραφα. Δεν ξέρω να σου πως αν προσφέρουν κάτι περισσότερο η τηλεόραση και η εφημερίδα από το διαδίκτυο, δεν κάνω αυτόν τον διαχωρισμό. Η διαφορά που βρίσκω είναι στο θέμα του «χώρου» και του «χρόνου», μια εφημερίδα πρέπει την τάδε ώρα να έχει τελειώσει, σε δύο ώρες να πάει στο τυπογραφείο, και πέντε το πρωί να είναι στα περίπτερα, άρα είδηση των τρεις και μισή δεν θα προλάβεις, ή θα προλάβεις μόνο την πρώτη σελίδα και θα χάσεις και πόσα χρήματα. Στο ίντερνετ το γράφεις αμέσως, οπότε, αν θες, εκτίθεσαι και λιγότερο. Δηλαδή πολλές φορές μια είδηση ξεκινάει αλλιώς, καταλήγει αλλιώς, οπότε εσύ έχεις στα χέρια σου την εφημερίδα με το πώς ξεκίνησε η είδηση και ξέρεις ήδη πού έχει καταλήξει! Μόνο αυτό βρίσκω σαν διαφορά, αλλιώς δεν θεωρώ πως «φταίει» σε κάτι το μέσο, το μέσο μόνο σε αυτό στον «χώρο» και τον «χρόνο». Ίσως βέβαια στην τηλεόραση και στην εφημερίδα να είναι πιο αυστηρά τα δεδομένα; Επειδή είναι πιο «βιτρίνα»; Να είναι λίγο πιο προσεκτικά, το «political correct» βρε παιδί μου.

2^η- 3^η: παρακολουθώ σελίδες και ελληνικές και ιταλικές. Όσο κι αν ακουστεί περίεργο, νομίζω ότι είναι καλύτερο το δικό μας επίπεδο ως προς της Ιταλίας, που είναι ήδη με τη σειρά της καλύτερη σε σχέση με άλλες χώρες. Σχεδόν σε όλες τις χώρες, υπάρχουν μόνο τόσα κανάλια, κολοσσοί όλα, τόσες εφημερίδες, σχεδόν όλα είναι του ίδιου. Υπάρχουν περιπτώσεις που ο ίδιος επιχειρηματίας, μπορεί να έχει τη δεξιά και την κεντροαριστερή εφημερίδα και ουσιαστικά αυτός, με αυτόν τον τρόπο να «πιάνει» όλη την αγορά με αυτές τις δύο, αλλά την κατεύθυνση την δίνει πάντα ο ίδιος άνθρωπος. Στην Ελλάδα, όπως και να το κάνουμε, ανεξάρτητα από το αν συμφωνείς ή διαφωνείς με την κάθε εφημερίδα, ξέρεις ότι ο εκδότης είναι αυτός, από πίσω υπάρχει ένας όμιλος. Ξέρεις ότι αυτοί είναι παραδοσιακά δεξιοί, πασοκοι κοκ., ίσως λόγω του ότι είχαμε έναν ιδιόρρυθμο καπιταλισμό και μια εξέλιξη περίεργη σαν χώρα, σε σχέση με τα μεγάλα καπιταλιστικά κράτη της Δύσης. Νομίζω όμως ότι αυτό πλέον αρχίζει και χάνεται γιατί ακριβώς μπαίνουν όλο και περισσότεροι μέσα στους ομίλους, ή υπάρχουν οι συγχωνεύσεις. Έξω, νομίζω ότι είναι πιο έντονο αυτό, ότι θα ακουστούν μόνο «αυτά και τέλος», και νομίζω ότι έξω «παίζει» πάρα πολύ το κομμάτι το πιο τοπικό,

τοπικιστικό ίσως, λόγω έκτασης και μεγαλύτερης χώρας, οπότε στην είδηση, ως είδηση, εσένα θα πρέπει εσένα να σε αφορά το πιο τοπικό. Και το απόγειο αυτού, βρίσκεται στην Αμερική, που φτάνεις στον μέσο Αμερικάνο, που δεν ξέρει τι γίνεται στην διπλανή του Πολιτεία, που κατανοώ τα εκατομμύρια και τις αποστάσεις, αλλά να μην ξέρεις τι γίνεται στην διπλανή σου Πολιτεία; Οπότε, ευχαριστημένος από τα μέσα μας, δεν είμαι, αλλά νομίζω ότι η κατάσταση είναι πολύ χειρότερη γενικά. Νομίζω σε όλα, ίσως μόνο η Καθημερινή και ο ΣΚΑΙ να είναι αυτή τη στιγμή τα μέσα, που να μπορούμε να πούμε ότι θα μπορούσαν να είναι μέσα σε μια μεγάλη ευρωπαϊκή χώρα. Οπότε εγώ με τρεις ΣΚΑΙ και τρεις Καθημερινές από κάθε πλευρά, δεν θα καλυπτόμουν, με αυτή την έννοια. Όχι ότι προτιμώ όλους τους άλλους, αλλά θα έχει ένα ενδιαφέρον να τους δεις, γιατί δεν έχω αυταπάτη, εκδότες είναι, ο καθένας τα συμφέροντα του. Πιο πολύ νομίζω ότι η διαφοροποίηση στον τρόπο, νομίζω ότι στην Ελλάδα ακόμα έχουν μια άλλη ανάγκη, υπάρχει κάτι «ενοχικό», εγώ μπορεί να σε «τσακίζω», αλλά μην με δει κι ο κόσμος, κάτι τέτοιο, δεν έχουν έναν κυνισμό και μια «ωμότητα» που υπάρχει έξω! Εδώ ακόμα, δεν ξέρω αν οι νεότεροι θα το αλλάξουν, αλλά και ιστορικά μέχρι τώρα, δύσκολα θα έβγαινε ο άλλος να πει πράγματα που έξω τα ακούς πολύ έντονα! Οπότε ναι, πιστεύω θα μπορούσε η κατάσταση να είναι πολύ χειρότερη εδώ σε σχέση με το εξωτερικό.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 9^Η

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΑΝΔΡΑΣ 29 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΠΛΗΡΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ:ΛΟΓΩ ΤΩΝ ΜΕΤΑΘΕΣΕΩΝ ΜΕΝΕΙ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ, ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΑΘΗΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: συμμετείχα σε όλες, πιστεύω πως η συμμετοχή είναι κάτι σημαντικό γιατί επηρεάζουμε με την ψήφο μας όλη αυτή τη διαδικασία.

2^η: σε όλες τις διαδικασίες που ανέφερες κι όσες φορές έχω κληθεί να ψηφίσω μέχρι τώρα στη ζωή μου, οι επιλογές μου ήταν του ίδιου προσανατολισμού. Οπότε και στις επερχόμενες εκλογές δεν πρόκειται να αλλάξω. Πιστεύω πως από αυτά που έχω ψηφίσει, πως σε ένα μέρος έχω αντιπροσωπευτεί αποτελεσματικά. Τώρα ως προς το υπόλοιπο κομμάτι, δεν είναι ότι θα ήθελα κάτι παραπάνω, απλά δεν συμφωνώ 100% με αυτά που κάνουν ή πρεσβεύουν, αλλά είναι πολύ κοντά σε αυτά που πιστεύω και θέλω από ένα κόμμα, απλά με κάποια πράγματα δεν συμφωνώ, δεν νομίζω όμως και πάλι πως θα μπορούσα να βρω μια καλύτερη εναλλακτική.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές

και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: όχι και ναι μεν πιστεύω ότι κάποια απ' αυτά, όχι όλα είναι για καλό, γενικά, είμαι αρνητικός εγώ σε αυτά. Πιστεύω ότι κάτι «κρύβεται» από πίσω, ότι δεν είναι αξιόπιστα, ότι κάποιοι άνθρωποι κερδίζουν απ' αυτό, ναι μεν μπορεί να κάνουν κάποια καλά πράγματα για την κοινωνία, ή για τα παιδάκια, εγώ πιστεύω όμως πως από πίσω, κάποιοι κερδίζουν και γι' αυτό είμαι αρνητικός και φυσικά στο μέλλον δεν νομίζω πως θα ήμουν ποτέ σε κάτι τέτοιο.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: συμμετείχα σε κάποιες πορείες για το Μακεδονικό, μόνο γι' αυτό, για τίποτα άλλο. Πιστεύω γενικά πως μια τέτοια κίνηση μπορεί να επηρεάσει, δεν πιστεύω ότι μπορεί να αλλάξει κάποια πράγματα, αλλά πιστεύω ότι μια μεγάλη διαμαρτυρία μπορεί να επηρεάσει κάτι, γι' αυτό συμμετείχα κι εγώ, για να επηρεάσω.

2^η: ενεργά όχι και λόγω δουλειάς. Κανονικά, λόγω δουλειάς απαγορεύεται να συμμετέχεις ενεργά σε κάποιο κόμμα, αλλά και να μπορούσα να συμμετέχω ενεργά, δεν νομίζω ότι θα καθόμουν να το κάνω.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: όχι, όχι σε αυτό είμαι κάθετος. Κάθε διαμαρτυρία πρέπει να είναι ειρηνική, είμαι αντίθετος σε αυτά που συμβαίνουν τα τελευταία χρόνια και πιο παλιά στην Ελλάδα, και σε όλο τον κόσμο, με βανδαλισμούς, να καίνε αυτοκίνητα, μαγαζιά. Εγώ το

σκέφτομαι από την πλευρά μου, όπως δεν θα ήθελα να μού κάνουν ζημιά σε κάτι προσωπικό μου, είτε αυτοκίνητο, είτε μαγαζί, για ποιόν λόγο εγώ να πάω να το κάνω αυτό; Η πορεία είναι να πας, να κάνεις μια πορεία ειρηνική, να δείξεις ότι διαφωνείς με αυτό και αν μπορέσει η κίνηση σου να επηρεάσει, καλώς να επηρεάσει. Τώρα το να γίνονται αυτά... Όσο για το ποιοι τα κάνουν, μπορεί να είναι κι από αυτούς που διαμαρτύρονται, γιατί πολύ εύκολα μπορεί να «ξεφύγεις», αλλά πιστεύω ότι πολλά από αυτά είναι και υποκινούμενα και αποσκοπούν στο να δείξουν ότι είναι λάθος που διαμαρτυρόμαστε, ότι δεν συμφωνεί ο κόσμος, για να μην γίνει; Να φοβίσουν τον κόσμο να κατέβει σε αυτές τις πορείες; Πολλά μπορεί να είναι, πάντως εγώ πιστεύω ότι πολλά απ' αυτά είναι υποκινούμενα.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: κοίτα, εγώ θα σου θίξω κι ένα άλλο κομμάτι που δεν ξέρω αν μπορεί να το ξέρεις. Επειδή, αυτός που έχει τον σταθμό ΣΚΑΙ είναι και ο Πρόεδρος του Παναθηναϊκού, κι έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, επειδή δεν τον θέλουν στην ομάδα οι φίλαθλοι, και σαν Παναθηναϊκός, ούτε εγώ τον θέλω, μπορεί να υπήρχε κι από εκεί μια αιτία, γιατί έχω ακούσει διάφορα περιστατικά, αναξιόπιστες πληροφορίες, αλλά το έχω ακούσει, και σίγουρα αν ίσχυε κάτι τέτοιο, δεν θα επέλεγαν τον Παναθηναϊκό, γιατί ο Παναθηναϊκός, για εμάς που ασχολούμαστε με το άθλημα και με την ομάδα, δεν θα κάναμε κάτι κακό στην ομάδα, θα θέλαμε να κάνουμε κάτι κακό σε αυτόν τον άνθρωπο που προσπαθούμε να τον διώξουμε από την ομάδα και δεν φεύγει με κανέναν τρόπο. Οπότε, ενδεχομένως το χτύπημα να ήταν και από εκεί. Σαν πράξη, σε κάθε περίπτωση δεν είναι λογική αλλά είναι ένας τρόπος εκφοβισμού. Προφανώς δεν πιστεύω πως κάτι τέτοιο είναι σωστό, γιατί θα μπορούσε αυτή η βόμβα να είχε και άλλες απώλειες, και δεν φταίει ο κόσμος σε τίποτα.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η

οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: μπορούν να βοηθήσουν στο ότι οι νέοι που πηγαίνουν σε κάποιο καινούργιο μέρος για να σπουδάσουν και μπορεί να είναι από κάποια πιο μικρή πόλη, κάποιο πιο μικρό χωριό, που να μην έχουν τόσο την αίσθηση ότι πάνε σε μια μεγάλη πόλη, που μπορεί να υπάρχει μεγαλύτερη κακία ή οτιδήποτε επικίνδυνο, μπορούν με αυτόν τον τρόπο λοιπόν πιστεύω να ενημερωθούν για να προσέχουν λίγο παραπάνω. Η ευθύνη βέβαια αυτή της ενημέρωσης για εμένα ξεκινάει πρώτα από την οικογένεια, σου μαθαίνουν κάποια βασικά πράγματα. Κι από τη στιγμή που φεύγεις από το σπίτι, πάλι σε συμβουλεύουν ειδικά αν είσαι από ένα χωριό, από μια πιο μικρή πόλη και πας να σπουδάσεις μόνη ή μόνος σου τελείως σε ένα νησί για παράδειγμα όπως η Ρόδος, που έχω πάει και διακοπές, είναι μεγάλο νησί, έχει πολύ κόσμο, μπορεί να συμβεί το οτιδήποτε, κι αυτό πιστεύω ότι πηγάζει πιο πολύ από το σπίτι. Επειδή όμως κάποιες φορές αυτό δεν γίνεται από το σπίτι, είναι καλό να γίνεται από το Πανεπιστήμιο, στους πρωτοετείς φοιτητές, να τους συγκεντρώνουν και να γίνεται μια σύντομη ομιλία του εικοσάλεπτου, μισάωρου, δεν είναι κάτι το τρομερό. Πιστεύω πως κάτι τέτοιο, ίσως θα έβαζε τον πρωτοετή φοιτητή σε λίγη σκέψη παραπάνω, ένα καλό θα έκανε.

2^η: ντάξει, αυτό ήταν ένα περιστατικό που είχε και θάνατο μέσα, οπότε πιστεύω ότι είναι λίγο πιο μεμονωμένο, γιατί αν υπήρχαν κι άλλα με θάνατο, θα είχαν βγει προς τα έξω. Γενικά πιστεύω, περιστατικά τέτοια, συμβαίνουν, κακοποίησης, μπορεί βιασμού, σε πιο μικρή κλίμακα και τα οποία δεν βγαίνουν προς τα έξω, γιατί τώρα μια κακοποίηση, ένας βιασμός, δεν θα μαθευτεί στα μεγάλα κανάλια. Μπορεί στην τοπική κοινωνία να μαθευτεί, γιατί στις μικρές κοινωνίες μαθαίνονται και θα μείνει εκεί. Αλλά ένα τόσο σοβαρό περιστατικό που είχε και θάνατο δεν είναι πιστεύω τόσο συχνό. Γενικά ωστόσο, καλό είναι να δημοσιοποιούνται τέτοια περιστατικά, γιατί έγινε αρκετός ντόρος γι' αυτό το θέμα και οι γονείς που έχουν παιδιά που σπουδάζουν μακριά, σε άλλη πόλη, πιστεύω πως και να μην το είδαν τα παιδιά τους, κατευθείαν θα

τους τηλεφώνησαν, θα τους ενημέρωσαν, οπότε σίγουρα θα υπήρξε μια καλή ενημέρωση για το θέμα.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητα η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: ναι μεν είναι δύο διαφορετικά πράγματα αλλά είναι και πράγματα που σχετίζονται, τι θέλω να πω: ναι μεν το κράτος είναι όλα αυτά που ανέφερες, αλλά από την άλλη ζούμε σε ένα κράτος με κάποιους νόμους. Από τη στιγμή που υπάρχει φορολογία κι αυτή είναι, για εμένα πρέπει να αποδίδουμε τους φόρους κι ας πιστεύουν κάποιοι άνθρωποι ότι το κράτος με αυτή τη φορολογία, τους κλέβει παραπάνω ή λιγότερο. Από τη στιγμή που είμαστε ένα κράτος με κάποιους νόμους, πρέπει κανονικά να πληρώνουμε αυτό που πρέπει να πληρώσουμε, οπότε ναι είναι κλοπή προς το κράτος, και αργά ή γρήγορα πιστεύω ίσως το βρούμε και μπροστά μας το να κλέβουμε το κράτος.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημόσιου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: κοίτα, αυτό είναι κάτι που το έχω ακούσει κι εγώ πολλές φορές να λέγεται, ότι σαν κράτος έχουμε πολύ περισσότερο απ' ότι θα έπρεπε. Τώρα αυτό δεν το έχω ψάξει, δεν μπορώ να κρίνω γιατί είμαι κι εγώ στον δημόσιο τομέα, δεν πιστεύω όμως ότι μας πηγαίνει πίσω. Σίγουρα αλλαγές, σε οτιδήποτε μπορεί να γίνει γιατί στον δημόσιο

τομέα υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι είναι αντιπαραγωγικοί. Εγώ θα ήθελα να αξιολογούνται αυτοί οι άνθρωποι που είναι στο δημόσιο, γιατί κάποιοι μπήκαν όπως μπήκαν πριν είκοσι και τριάντα χρόνια, μπήκαν γιατί είχαν κάποιο γνωστό, κι έκτοτε δεν τους κούνησε κανείς, είναι εκεί, και κάποιοι από αυτούς είναι τελείως αντιπαραγωγικοί, πληρώνονται από τον κόσμο με αυτά που πληρώνονται, και δεν κάνουν ας πούμε τίποτα. Οπότε, θα μπορούσαν να ελέγχονται με κάποιον τρόπο. Όσοι είναι αναποτελεσματικοί, δεν θα ήθελα να οδηγηθούν κατευθείαν στην απόλυση, να γίνουν πρώτα κάποιες συστάσεις, και μετά, αν δεις πως ο άλλος «δεν βάζει μυαλό» με τίποτα για να το πούμε έτσι απλά, μετά ναι. Πιστεύω μια απόλυση θα ήταν σωστή γιατί περιμένει ειδικά τη σημερινή εποχή, κόσμος, νέος κόσμος που έχει όρεξη και θέλει να δουλέψει και δεν βρίσκει δουλειά.

2^η: κοίτα η αλήθεια είναι, ότι το σωστό είναι πως ευθύνονται και οι δύο, και το κράτος που δεν το είχε ψάξει κι έδινε αυτή την αμοιβή, κι ο άλλος που αμειβόταν με κάποια χρήματα τα οποία δεν δούλευε, δεν άξιζε να πάρει. Πιστεύω όμως ότι μεγαλύτερη ευθύνη έχει το κράτος, γιατί ναι μεν δεν είναι σωστό, αλλά όλοι μας πιστεύω, αν ήμασταν στη θέση αυτού, αν όχι όλοι, ένα πάρα πολύ μεγάλο ποσοστό, δεν θα έκανε τίποτα και θα συνέχιζε να τα παίρνει. Υπάρχουν βέβαια και άνθρωποι που δεν θα το έκαναν, μεγαλύτερη όμως ευθύνη έχει το κράτος.

3^η: δεν πιστεύω ότι θα ήθελα να είμαι στον ιδιωτικό τομέα, όχι. Στο δημόσιο, καλώς ή κακώς έχεις μια σταθερότητα, όπου τη σημερινή εποχή, στον ιδιωτικό τομέα δεν την έχεις. Έχεις τον μισθό σου και ξέρεις, ό,τι και να γίνει, βρέξει- χιονίσει να το πω απλά, θα πληρωθείς. Βέβαια από την άλλη, δεν έχεις μεγάλη εξέλιξη στον δημόσιο τομέα, ενώ άμα είσαι ελεύθερος επαγγελματίας και είσαι καλός, το «κυνηγήσεις» μπορεί κάποια στιγμή να φτάσεις να παίρνεις κάποια πάρα πολύ καλά χρήματα. Εγώ όμως προτιμώ την ασφάλεια, κάτι σταθερό, από το «δεν ξέρω τι μου ξημερώνει»!

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξος για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν;

Ερώτηση τέταρτη: σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: την δικιά μου ζωή δεν πιστεύω ότι την έχει επηρεάσει, γιατί όταν εγώ άρχισα να δουλεύω, είχαμε μπει ήδη στην κρίση κι έμαθα να ζω με αυτά που βγάζω. Πιστεύω, επηρέασε πιο πολύ ανθρώπου μεγαλύτερης ηλικίας που είχαν μάθει να ζουν με «καλά» χρήματα που έπαιρνε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ανθρώπων στην Ελλάδα, και με τη μείωση του μισθού δυσκολεύτηκαν και δυσκολεύονται ακόμα να προσαρμοστούν, γιατί εκτός από τα καθημερινά, είχαν κάνει κάποια «ανοίγματα» στη ζωή τους. Αντίστοιχα, ούτε η δική μου οικογένεια επηρεάστηκε πάρα πολύ, επηρεάστηκε ως έναν βαθμό, αλλά όχι και πάρα πολύ.

2^η: εγώ είμαι λίγο αρνητικός γενικά με τις τελευταίες κυβερνήσεις, όλες στην Ελλάδα. Άλλα σου λένε στην προεκλογική εκστρατεία, άλλα κάνουν μετά, άλλα θα συμβούν κατά τη διάρκεια της θητείας τους. Συμβαίνουν διάφορα και δεν νιώθω αυτή την ασφάλεια που λες. Εγώ δεν ξέρω τι μπορεί να γίνει για παράδειγμα, σε έναν μήνα, σε δύο μήνες. Μπορεί να ξυπνήσουμε σε δύο μήνες και δεν ξέρω κι εγώ τι μπορεί να έχει γίνει.

3^η: εγώ θέλω να πιστεύω ότι γίνονται οι «θυσίες» για ένα καλύτερο μέλλον, θέλω, αλλά δεν πιστεύω ότι θα γίνει. Δεν είμαι αισιόδοξο για το μέλλον, γιατί δεν βλέπω κάτι που να με κάνει. Εγώ θέλω να βγει κάποιος και να πει την αλήθεια! Ότι έχουμε αυτό το θέμα κι αυτό το θέμα και θα κάνουμε ένα, δύο, τρία. Το γιατί δεν τον κάνει κάποιος, αυτό είναι μεγάλη κουβέντα. Εγώ πιστεύω ότι είναι πολλά συμφέροντα από πίσω τα οποία δεν τους αφήνουν να πουν την αλήθεια και για τα οποία δεν είναι και στο χέρι τους να πουν την αλήθεια. Και είναι συμφέροντα τα οποία είναι εκτός της χώρας μας, από άλλες χώρες, από μεγαλύτερες δυνάμεις. Και το ξέρουν και οι ίδιοι ότι από τη στιγμή που θα βγουν, δεν μπορούν να πουν την αλήθεια, δεν θα τους αφήσουν, κι αν πουν την αλήθεια, σ' ένα βράδυ, ξέρουν πως δεν έχουν μέλλον. Πιστεύω απλά ότι ίσως υπάρξει κάποιος που θα έρθει και θα έχει τη δύναμη να μην ασχοληθεί με αυτές τις δυνάμεις που επηρεάζουν την κατάσταση στη Ελλάδα, και θα μπορέσει να πει την αλήθεια, με κάθε κόστος, που μπορεί να σημαίνει το οτιδήποτε για τον ίδιο.

4^η: θα ήμουν υπέρ του να γίνει αυτό, αν υπήρχε κάποιος που πιστεύω θα μπορούσε να εμπνεύσει τον κόσμο και να πει την αλήθεια, αυτό που είπα και πριν. Κι επειδή θα ήταν

στρατιωτικός ο οποίος δεν θα τον ενδιέφερε τι λένε οι άλλοι, θα είχε πιστεύω το θάρρος και τη δύναμη να το κάνει. Για εμένα και το πρόσφατο παρελθόν στρατιωτικής παρέμβασης είχε ένα θετικό πρόσημο, ναι μεν υπήρχαν και κάποια πράγματα αρνητικά, που μιλάμε και βέβαια για πριν από τόσα χρόνια, αλλά για εμένα ναι, είχε θετικό πρόσημο που κι εκείνη η παρέμβαση «έπεσε» γι' αυτό που είπα πριν, από άλλες δυνάμεις, όταν άρχισαν να μην γίνονται αυτά που ήθελαν οι άλλες δυνάμεις το «έριξαν», μεγάλη κουβέντα! Μπορεί ο στρατός και η πολιτική να είναι τελείως διαφορετικά, αλλά βλέπουμε ότι στη σημερινή εποχή, πάρα πολλοί απόστρατοι έχουν μπει σε κόμματα, αφού ολοκληρώσουν την καριέρα τους, οπότε, γιατί όχι;

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία, τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κ.ο.κ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: κοίτα, ο Τραμπ έχει βγει τώρα, δεν έχουμε προλάβει να δούμε πολλά πράγματα. Για εμένα πιστεύω ο Πούτιν. Έχει κάνει αρκετά πράγματα για τη χώρα του, δεν αντιλέγω βέβαια πως κάποια εξυπηρετούν και το δικό του συμφέρον, κι εννοείται πως και η Ρωσία έχει δικά της εσωτερικά προβλήματα. Έχει όμως καταφέρει να πάρει τη χώρα και να την κάνει μια μεγάλη υπερδύναμη, και κοιτάει το συμφέρον της χώρας του. Είναι ένας καλός ηγέτης για τη χώρα του! Στην Ελλάδα βέβαια, ίσως δεν θα ταίριαζε, γιατί είμαστε διαφορετικός λαός. Δεν πιστεύω ότι θα μπορούσε ποτέ να ταιριάξει στην Ελλάδα και καλό να έκανε επειδή θα έκανε αυτό, δεν θα το δεχόμασταν ως λαός.

Συμπ. Ερ. 1^η: για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή ποια χαρακτηριστικά θα ξεχώριζες ως αναγκαία για έναν ηγέτη και πως κρίνεις τον σημερινό πρωθυπουργό μας ως προς αυτά;

Απάντηση: δεν ξέρω ο Έλληνας τι θα ήθελε από έναν ηγέτη. Εμένα θα με ενέπνεε κάτι σαν τον Πούτιν, βγάζει μια εμπιστοσύνη, τα χαρακτηριστικά που έχει. Ο δικός μας με μια λέξη και δεν χρειάζεται να πω κάτι άλλο, είναι προδότης. Αυτά που έχει κάνει, και οι πράξεις του και όλα για εμένα, τα τελευταία χρόνια, δηλώνουν προδοσία. Δεν ξέρω για ποιον λόγο τα κάνει, αν υποκινούνται από κάποιον, ή, ή, ή... εγώ από αυτά που βλέπω, αυτό μού βγάζει!

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: δεν ξέρω αν είναι καλό, από τη στιγμή όμως που μπήκαμε, όταν μπήκαμε, για τους λόγους που μπήκαμε, τώρα, η δική μου γνώμη είναι πως αν βγαίναμε, θα ήταν μια καταστροφή. Εγώ δεν θα συμφωνούσα να μπούμε καν στην Ε.Ε., τώρα όμως, πρέπει να «χορέψουμε στο ταψί» από τη στιγμή που μπήκαμε. Όταν μπήκαμε, είχαμε κάποια οφέλη, που στο μέλλον όμως «γύρισαν μπουμέρανγκ», είχαμε κάποια οφέλη στην περίοδο εισόδου μας, αλλά εν τέλει δεν είχαμε και γι' αυτό ίσως φταίνε και οι δύο και η Ε.Ε. και η Ελλάδα. Ίσως βέβαια φταίμε και περισσότερο εμείς γιατί εκμεταλλευτήκαμε κάποια πράγματα προς όφελος δικό μας, για να διευκολύνουμε τις ζωές μας και μετά αυτά, τα «βρήκαμε μπροστά» μας στην πορεία.

2^η: κανέναν, μας κάνουν ό,τι θέλουν. Εγώ πιστεύω ότι δεν έχουμε λόγο για τίποτα. Πραγματικά, ειδικά στη σημερινή εποχή, όπως κατάφεραν να μας κάνουν με όλα αυτά, μας κάνουν ό,τι θέλουν, ό,τι και να μας πουν λέμε σε όλα «ναι».

3^η: συμμαχίες; Όπως έχει δείξει και η ιστορία αν δεν «βασίζεσαι» στα «πόδια» σου, δεν πρόκειται κανείς να βοηθήσει, όλοι κοιτάνε το συμφέρον. Και συμμαχίες να κάναμε, το να κάναμε κάποια συμμαχία με την Κίνα ή την Ρωσία, κάτι θα ζητούσαν κι εκείνες δεν θα το έκαναν για την «ψυχή της μάνας τους!», ή επειδή μας αγαπούν, κάτι θα ζητούσαν, άρα δεν πιστεύω ότι θα είχαμε κάποιο όφελος από το να κάναμε κάποια συμμαχία. Ούτε με την Ε.Ε. θα ήθελα, εμένα η άποψη μου, θα ήταν να είμαστε μόνοι μας! Να έχεις κάποιες καλές σχέσεις με κάποιες δυνάμεις, γιατί είσαι ένα μικρό κράτος, αλλά όχι να κάνεις ό,τι σου λένε! Γιατί για να έχεις καλές σχέσεις, πάει να πει ότι δεν «χαλάς» και πολλά «χατίρια». Δεν μπορείς να έχεις αλλιώς καλές σχέσεις μεταξύ κρατών, όπου καλώς ή κακώς, το κάθε κράτος κοιτάει το καλύτερο για τους δικούς του

πολίτες. Άρα για να έχεις καλές σχέσεις με κάποια κράτη, πηγαίνουμε πάρα πάρα πολύ με τα «νερά» τους!

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: έπρεπε να γίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις, αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Τα τελευταία χρόνια έχουμε δει ότι στην Ελλάδα, έχουν γίνει κάποιες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είναι εξοντωτικές για κάποιους ανθρώπους, κυρίως με φορολογίες, με τον ΕΝΦΙΑ. Θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις από τη στιγμή που «μπήκαμε» σε αυτό το «τρυπάκι», αλλά θα μπορούσαν να είναι και λίγο πιο ευνοϊκές για την χώρα μας. Σε αυτό βέβαια φταίνε περισσότερο οι αποφάσεις της δικής μας κυβέρνησης θα μπορούσε από τι στιγμή που ζητούσαν αυτά, να δεχθούμε κάποια πράγματα αλλά να «πατήσουμε» κι εμείς λίγο «πόδι», να προσπαθήσουμε για κάποιες καλύτερες συνθήκες για τους πολίτες αυτής της χώρας.

2^η: δεν πιστεύω ότι θα μπορούσε να τις προωθήσει μόνη της, γιατί πιστεύω πως αν ήταν μόνη της, δεν θα τις δεχόταν ο λαός. Ενώ τώρα στο «φέρνει απ' την απ' έξω» ότι μας υποχρεώνει η Ε.Ε. και δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι κι άρα κι εσύ τις δέχεσαι. Αν από μόνοι τους έλεγαν αυτό το πράγμα, δεν νομίζω ότι θα γινόταν αποδεκτό. Αν από την άλλη έβγαινε κάποιος, όπως είπα πριν, κι έλεγε την αλήθεια, αλλά την αλήθεια,

πραγματικά την αλήθεια, εγώ, θα το αποδεχόμουν αυτό, ό,τι και να σήμαινε αυτό. Σίγουρα δεν μπορείς να ξέρεις ότι κάποιος σου λέει την αλήθεια 100%, αλλά όταν σου λέει κάποια πράγματα με αποδείξεις και στοιχεία, φτάνει τουλάχιστον κοντά στην αλήθεια.

3^η: από τη στιγμή που μπήκαμε στην Ε.Ε., πρέπει να συμφωνήσουμε σε κάποιους κανόνες. Από τη στιγμή που σου λέει η Ε.Ε. ότι για να γίνεις μέλος της πρέπει να συμφωνήσεις σε κάποια πράγματα, δεν μπορείς να κάνεις αλλιώς. Εμένα βέβαια αυτό δεν με βρίσκει σύμφωνο, μπήκαμε στη Ε.Ε. οκ, αλλά δεν θα ήθελα εγώ να μπορεί να αποφασίζει η Ε.Ε. για κάποια θέματα που είναι της χώρας μας, θα ήθελα να αποφασίζαμε μόνοι μας, 100%. Εφόσον όμως μπήκαμε και υπάρχουν κάποιοι κανόνες, πρέπει να ακολουθήσεις αυτούς τους κανόνες.

4^η: η Γερμανία, από αυτά τουλάχιστον που ασχολούμαι εγώ και παρακολουθώ, είχε για εμένα μια πάρα πολύ αρνητική στάση απέναντι στην Ελλάδα, με τις πράξεις της, με όσα έβγαιναν προς τα έξω. Νομίζω πως γι' αυτή τους τη στάση οφείλονται κάποια συμφέροντα, τα οποία τα ξέρουν εκείνοι. Πιστεύω πως ήταν πιο πολύ για το συμφέρον της χώρας τους όλα αυτά και δεν παύει να είχαν μια πάρα πολύ αρνητική στάση ορισ την Ελλάδα.

5^η: όχι, θα μπορούσε από τη στιγμή που η Ελλάδα είναι ένα κράτος μέλος της Ε.Ε. και κρίνει η ίδια ότι υπάρχουν κάποια προβλήματα στη χώρα μας οικονομικά, και πρέπει να πάρει κάποια μέτρα, θα μπορούσε να πρότεινε μέτρα πιο βιώσιμα για την Ελλάδα, για τον κόσμο. Κάποια μέτρα, ειδικά τα πρώτα χρόνια, ήταν κατά τη γνώμη μου υπερβολικά και πολύ «μαχαίρι», ενώ θα μπορούσαν να είναι λίγο πιο ομαλά και σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ώστε να ενταχθούν οι πολίτες σε αυτές τις συνθήκες πιο ομαλά. Οπότε δεν έκανε σωστή διαχείριση, όχι. Από τη στιγμή που πήρε απόφαση ότι θα έπρεπε να γίνει αυτό, θα έπρεπε να υπάρξει πιο ομαλή διαχείριση και δεν νομίζω πως ήταν λάθος υπολογισμός. Θεωρώ ότι δεν τους ενδιαφέρει, λένε από τη στιγμή που πήραμε αυτή την απόφαση για «χ» λόγους, θα την υλοποιήσουμε, και ό,τι γίνει!

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως

λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: δεν πιστεύω ότι μας καθιστά έναν ανώτερο λαό αλλά θα ήθελα ως Έλληνας να έχω λίγο μεγαλύτερο σεβασμό απ' ό,τι έδειξαν στην Ελλάδα, γι' αυτά που έχει προσφέρει ως χώρα στις σημερινές κοινωνίες. Πιστεύω βέβαια ότι έχουμε «αποκοπεί» από αυτόν τον πλούσιο πολιτισμό, δεν τον συνεχίζουμε αλλά παρόλα αυτά οι άλλοι θα πρέπει να σέβονται αυτόν τον πολιτισμό που είχε κάποτε η Ελλάδα, συνεχίζει να τον έχει εννοείται, απλά έχουμε «αποκοπεί» λίγο.

2^η: θα μπορούσαν να φανούν πολύ πιο φιλική σε μια χώρα που έχει προσφέρει τόσο στην Ευρώπη κατά το παρελθόν και δεν το έκαναν, ενώ θα μπορούσαν.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμηση σου;

1^η: η αλήθεια είναι πως κι εγώ, όπως στη σημερινή εποχή όλος ο κόσμος, χρησιμοποιώ το κινητό μου για να μπω και να δω διάφορες ειδήσεις, γιατί είναι πολύ πιο εύκολο, σε κάποιο χρόνο που έχω στη δουλειά, στο σπίτι μου. Πολύ πιο εύκολο, να ανοίξω το κινητό μου, να μπω σε ένα site και να διαβάσω νέα για την Ελλάδα, για τον κόσμο, για οτιδήποτε.

2^η: ναι έχω, εννοείται ακολουθώ, και στο facebook και στο instagram και στα δύο που έχω, ακολουθώ τέτοιες σελίδες. Οπότε οι λογαριασμοί μου ναι, με βοηθούν και για την ενημέρωση μου. Αλλά μπαίνω και σε site που είναι μόνο για ειδήσεις, όπου θα ελέγξω αν ένα άρθρο έχει κάτω κάτω την υπογραφή κάποιου, δεν έχω όμως κάποιον που ψάχνω επειδή τον συμπαθώ ή τον αντιπαθώ.

3^η: όχι, όχι, μόνο το κινητό έχω γιατί το πιάνεις κατευθείαν στο χέρι και μπορείς να δεις οτιδήποτε, σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίζεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνος σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: όχι, δεν μπαίνω σε αυτή τη διαδικασία. Δεν μπαίνω σε αυτή τη διαδικασία για να μιλήσω ειλικρινά, γιατί στο ίντερνετ μπορεί να γράψει ο οποιοσδήποτε, και πιο πολύ θα νευριάσω, θα «χαλαστώ» κι από το να νευριάσω, δεν ασχολούμαι. Διαβάζω για παράδειγμα το άρθρο που θέλω, και δεν μπαίνω καν να διαβάσω από κάτω τι έχουν γράψει άλλοι. Όπως δεν πρόκειται να κάτσω να διαφωνήσω μέσα στο ίντερνετ με σχόλια. Κι αυτό δεν το έκανα ποτέ.

2^η: όχι, μπορεί να ακούσω κάτι, και για να το διασταυρώσω, για να δω αν ισχύει, να πάρω μια δεύτερη γνώμη θα το ψάξω, όχι όμως σε καθημερινή βάση. Αντίστοιχα, όταν βλέπω κάτι στην αρχική και είναι στα ενδιαφέροντα μου, δεν θα μού «φτάσει» ο τίτλος,

θα το «πατήσω» να το διαβάσω ολόκληρο. Αν είναι κάτι που «δεν», μου φτάνει ο τίτλος.

3^η: δεν τα ψάχνω τόσο πολύ η αλήθεια είναι, εκτός αν είναι κάτι το οποίο, είναι κάτι πολύ κοντά στα ενδιαφέροντα μου ή είναι κάτι που με απασχολεί πολύ εκείνη την περίοδο, τότε θα το ψάξω, μπορεί να ψάξω και μια δεύτερη, τρίτη ματιά, για να δω κάτι άλλο. Δεν θα είναι όμως σίγουρα σε καθημερινή βάση.

4^η: όχι, η αλήθεια είναι ότι στον καφέ που πάμε με τους φίλους μου, θα συζητήσω πιο πολύ για κοινωνικοπολιτικά και για τα αθλητικά, αυτά είναι οι δύο τομείς που ασχολούμαστε πιο πολύ με την παρέα μου. Εννοείται πως δεν ταιριάζουν πάντα οι απόψεις μας, ο κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός, έχει διαφορετικό χαρακτήρα, υπάρχουν άτομα που συμφωνούν κι άλλα με τα οποία διαφωνούμε, υπάρχει όμως ο διάλογος, δεν το συζητώ.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένος από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: όχι ότι στο διαδίκτυο τα άρθρα που «ανεβαίνουν» δεν γίνεται να είναι αποτέλεσμα χρηματισμού ή να υποκινούνται από κάπου, ειδικά στη σημερινή εποχή, από τη στιγμή που τα παραδοσιακά μέσα έχουν σταματήσει τόσο πολύ να είναι διαδεδομένα, και ασχολούμαστε όλοι οι άνθρωποι περισσότερο με το ίντερνετ. Είναι αναμενόμενο να πάψουν να υποκινούνται και να χρηματίζονται τα «κλασικά» κι έχουμε περάσει στα αντίστοιχα «ιντερνετικά». Τι θα πούμε; Ότι χρηματίζονται μόνο τα παραδοσιακά και τα «ιντερνετικά» είναι όλα σωστά; Όχι. Ειδήσεις ωστόσο δεν θα καθίσω να παρακολουθήσω, όπως όλοι οι άνθρωποι μπορεί να καθίσω στον καναπέ και να κάνω ένα ζάπινγκ, άμα «πέσω» στις ειδήσεις, μπορεί να τις αφήσω κανένα τεταρτάκι, να τις «χαζέψω», αλλά δεν θα κάτσω οχτώ η ώρα, δεν ξέρω ούτε τι ώρα είναι, να δω ειδήσεις.

Εφημερίδες τώρα πια σε έντυπη μορφή δεν διαβάζω, διάβαζα μόνο στο παρελθόν κι αυτές αθλητικές. Δεν υπήρχε κάποιος λόγος που σταμάτησα, απλά είναι πολύ πιο εύκολο το να πάρεις το κινητό στα χέρια και να «μπεις», να ψάξεις αυτό που θες. Ούτε έπαιξε ρόλο το αντίτιμο, δεν είναι κάτι να πάρεις μια εφημερίδα του ενός ή δύο ευρώ, απλά είναι πιο εύκολο, πιο γρήγορο, όποτε το θέλω εγώ. Ούτε στο διαδίκτυο βέβαια παρακολουθώ κάποια συγκεκριμένη εφημερίδα. Τα site που επιλέγω, είναι απλά διάφορα site για νέα, χωρίς να αποφεύγω τις εφημερίδες, απλά δεν ήμουν ποτέ των εφημερίδων, αν εξαιρέσουμε λίγο τις αθλητικές, δεν θυμάμαι ποτέ να έχω πάρει εφημερίδα. Αυτό δεν σημαίνει όμως πως δεν θα διάβαζα και κάποιον που αρθρογραφεί τόσο στα παραδοσιακά μέσα όσο και στο διαδίκτυο. Δεν πιστεύω πως η τηλεόραση και οι εφημερίδες προσφέρουν κάτι παραπάνω για εμένα, πιστεύω ότι είναι το ίδιο, δεν αλλάζει η αξιοπιστία, μόνο η ευκολία.

2^η: εγώ είμαι ευχαριστημένος, υπάρχουν διάφορα στο ίντερνετ, που κυκλοφορούν και site και δημοσιογράφοι, που ακούγονται πολλά, ότι αυτός είναι από τον έναν, αυτός από τον άλλον, διαβάζεις, παίρνεις και μια δεύτερη γνώμη και μετά κρίνεις από μόνος σου αν αυτό που διαβάζεις είναι αξιόπιστο ή θέλει να σε κατευθύνει κάπου.

3^η: όχι, όχι δεν διαβάζω κάποιο γι' αυτό δεν έχω κάποια άποψη γι' αυτό.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ 10^H

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- ❖ ΦΥΛΟ- ΗΛΙΚΙΑ: ΓΥΝΑΙΚΑ 25 ΕΤΩΝ
- ❖ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΑΝΩΤΑΤΗ, ΑΠΟΦΟΙΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ, ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΟΝ 1ο ΧΡΟΝΟ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ.
- ❖ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ: ΔΕΝ ΕΡΓΑΖΕΤΑΙ, ΠΕΡΣΙ ΕΙΧΕ ΨΑΞΕΙ ΓΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑ ΑΛΛΑ ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΤΗΚΕ.
- ❖ ΚΑΤΟΙΚΙΑ: ΜΕΝΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΘΑ ΣΥΝΕΧΙΣΕΙ ΜΕ ΧΡΗ ΝΑ ΒΡΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΔΟΥΛΕΙΑ.
- ❖ ΣΥΝΟΛΙΚΑ, ΔΗΛΩΝΕΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΤΗΣ.

1. Νέοι, πολιτική συνείδηση και συνείδηση του καλού.

Κατά τα έτη 2014 και 2015 οι Έλληνες κλήθηκαν αρκετές φορές στην κάλπη. Υπενθυμίζω πως το 2014 είχαμε τοπικές εκλογές κι ευρωεκλογές ενώ το 2015 είχαμε δύο φορές βουλευτικές εκλογές κι ένα δημοψήφισμα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συμμετείχες στις διαδικασίες αυτές ή απείχες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Επίσης, στο διάστημα αυτό νιώθεις πως το κόμμα/τα κόμματα που ψήφισες σε αντιπροσωπεύουν αποτελεσματικά;

1^η: Όχι, επειδή ήμουν στο Ρέθυμνο, ποτέ, ήταν λίγο πιο δύσκολο να ανέβω στην Αθήνα να ψηφίσω, αλλιώς θα ψήφιζα, από τη στιγμή όμως που είσαι μακριά, είναι επιπλέον έξοδα, να μπεις στη διαδικασία να ανέβεις για κάποιες μέρες να ψηφίσεις και μετά να ξανακατέβεις. Η συμμετοχή στις εκλογές όμως είναι αρκετά σημαντική για εμένα, για να πω την αλήθεια, εκ των υστέρων το μετάνιωσα που δεν ανέβηκα, απλώς τη δεδομένη στιγμή λίγο προείχε το ότι είμαι στο Ρέθυμνο και πρέπει να πληρώσω ένα αεροπορικό εισιτήριο συν τα ΚΤΕΛ για κάτι το οποίο εκείνη τη στιγμή, δεν το θεωρούσα τόσο σημαντικό, εκ των υστέρων όμως, ναι, το μετάνιωσα, μπορεί τώρα να το έκανα, στις επερχόμενες, σίγουρα θα συμμετέχω κανονικά.

2^η: τότε, θα ψήφιζα Τσίπρα, που είχα ψηφίσει και στα 18 μου. Θεωρώ βέβαια, ότι τελική δεν ήταν ιδιαίτερα σωστή επιλογή εκ του αποτελέσματος. Όταν στις πρώτες για

εμένα εκλογές τον είχα ψηφίσει, και μετά τον υποστήριζα, και «όχι» είχα σκοπό να ψηφίσω, κι ως κατεύθυνση γενικότερα έτεινα προς τα εκεί. Αυτό που είδα όμως είναι ότι στην ουσία πρόκειται για το ίδιο πράγμα, δεν έχει και μεγάλη διαφορά, απλώς αλλάζει το όνομα, αλλά τα άτομα εν μέρει τα ίδια είναι, οπότε στις επόμενες, θα διαλέξω κάτι άλλο, του οποίου βρίσκομαι σε αναζήτηση, αυτή τη στιγμή δεν νιώθω πως με «καλύπτει» κάποιο από τα υπάρχοντα κόμματα.

Στην Ελλάδα αυτή τη περίοδο λαμβάνει χώρα ένας σημαντικός αριθμός δράσεων δημόσιου χαρακτήρα στο πλαίσιο των δήμων, αλλά και άλλων πολιτιστικών συλλόγων και αθλητικών οργανισμών. Ταυτόχρονα, δραστηριοποιούνται και πολλές εθελοντικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις. Ενδεικτικά αναφέρω εκπαιδευτικά και πολιτιστικά σωματεία και συλλόγους, όπως και φοιτητικές παρατάξεις, περιβαλλοντικές, φεμινιστικές και αντιρατσιστικές οργανώσεις. **Ερώτηση πρώτη:** Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο από τα παραπάνω (και αν ναι συστηματικά ή ανά περιόδους); **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση συμμετοχής):** τι σου προσφέρει αυτή τη διαδικασία;

1^η: πέρσι, είχα σκοπό να ξεκινήσω εθελοντισμό, στο πλαίσιο το εργασιακό το δικό μου, επειδή «μετράει» σ' εμάς, αλλά δεν σε παίρνουν ούτε στον εθελοντισμό! Μπορεί οι θέσεις εργασίας, να έχουν καλυφθεί ακόμη κι από εθελοντές, οπότε μπορείς να στείλεις βιογραφικό, ας πούμε σε κάποιες δομές σου κάνουν και training κιόλας, κι από τη στιγμή που είναι καλυμμένες, δεν παίρνουν επιπλέον, οπότε έχω στείλει, αλλά δεν με έχουν δεχτεί, οπότε και μελλοντικά θα το ήθελα. Σε κάτι άλλο ούτε έχω συμμετάσχει, ούτε έχω ψάξει, το κοίταζα συνδυαστικά με το επάγγελμα.

Σε φοιτητικές παρατάξεις δεν συμμετείχα καθόλου. Γενικότερα, ενώ όταν μπήκα στη σχολή, επειδή ήμουν και στη φάση όπου έτεινα λίγο προς την αριστερή κατεύθυνση, αυτό που είδα ήταν ότι τα άτομα ήταν με ένα πολύ συγκεκριμένο υπόβαθρο, δεν έβλεπα να γίνεται κάτι ουσιαστικό για τη σχολή, ενώ έλεγαν πως δεν υπάρχει κομματικό πλαίσιο, τελικά ήταν ξεκάθαρα κομματικό, οπότε, ενώ πήγαινα και στις συνελεύσεις, κάπως απογοητεύτηκα, και σταμάτησα. Εγώ θα ήθελα να είναι πιο εστιασμένη η δράση στα θέματα της σχολής κι ευρύτερα της κοινότητας. Ας πούμε, εμείς στο Ρέθυμνο, για μια περίοδο, είχαμε πολύ θέμα με τα λεωφορεία, είχαν αυξήσει το εισιτήριο. Είχαν δραστηριοποιηθεί κάποιοι, μπορώ να πω ότι οι πιο αριστερές παρατάξεις, είχαν κάνει κάποιες δράσεις, ή αντίστοιχα και με τους πρόσφυγες είχαν κάνει κάτι, αλλά δεν ήταν κάτι που ήταν σύνηθες. Γι' αυτό τον λόγο, είμαι εν μέρει

υπέρ της ύπαρξης των φοιτητικών παρατάξεων στα πανεπιστήμια. Θα ήθελα να μην έχουν τόσο πολύ κομματικό χαρακτήρα και να είναι πιο εστιασμένα σε θέματα που αφορούν τη σχολή. Για παράδειγμα, στις συνελεύσεις μας, καταλήγαμε να τσακωνόμαστε για τον Παπανδρέου, ενώ ήταν άλλα τα βασικά μας θέματα.

2^η: πιστεύω ότι θα κέρδιζα πολλά, αφενός το ότι προσφέρεις, υπάρχουν πολλά προβλήματα που μπορούν να αντιμετωπιστούν από τέτοιες δομές, ή ας πούμε, τα κέντρα ψυχικής υγείας, επειδή έκανα πρακτική σε κέντρο ψυχικής υγείας, προσφέρουν ψυχοθεραπεία σε άτομα, δωρεάν, ενώ για να πας σε κάποιον ιδιώτη, πρέπει να δώσεις χρήματα. Από την άλλη, και ατομικά, σου δίνει δεξιότητες. Ας πούμε είναι κάποιες άλλες δομές που δυο δίνουν και τη δυνατότητα να χορηγήσεις κάποια τεστ, και σου δίνουν μετά συστατική ότι ξέρεις να το κάνεις, οπότε πιστεύω πως και συλλογικά και ατομικά προσφέρει αυτή η διαδικασία.

Η εμφάνιση της κρίσης δημιούργησε ένα έντονο κλίμα δυσαρέσκειας προς τους κυβερνώντες και τις αποφάσεις αυτών με αποτέλεσμα την οργάνωση διαμαρτυριών, απεργιών και ειρηνικών πορειών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ έχεις λάβει μέρος ποτέ σε κάτι αντίστοιχο; **Ερώτηση δεύτερη:** συμμετέχεις ενεργά σε πολιτικά κόμματα και παρατάξεις; Γιατί;

1^η: όχι, δεν έχω συμμετάσχει λόγω του ότι γίνονται επικίνδυνες. Σκέφτεσαι και την προσωπική σου ασφάλεια. Πέρσι σκεφτόμουν, τότε με την Μακεδονία να κατέβω, θα πηγαίναμε κιόλας μαζί με τον μπαμπά μου, οπότε θα είχα και μια ασφάλεια. Τελικά όμως δεν πήγα. Αλλά κάθε φορά, πιο πολύ αυτό σκέφτομαι, το θέμα της ασφάλειας, γι' αυτό δεν ξέρω κι αν στο μέλλον θα πήγαινα. Δεν ξέρω να σου πω την αλήθεια, αν έτσι μπορεί να αλλάξει κάτι. Από τη μία όντως, δεν μπορείς να κάθεται και να μην κάνει τίποτα. Από την άλλη όμως, κάποιες φορές κι αυτές οι κινητοποιήσεις είναι άσκοπες, δεν έχουν κάποιο αποτέλεσμα, πρέπει να είναι κάτι ουσιαστικά μαζικό και πολλές φορές δεν έχουν όλοι την ίδια νοοτροπία σε κάποια πράγματα. Μπορεί εγώ να βγω έξω και να διαμαρτυρηθώ πραγματικά, και μπορεί ο άλλος να βγει για καθαρά δικούς του λόγους, γιατί εμπλέκονται και διάφοροι κατευθυνόμενα για να κάνουν προβλήματα. Θεωρώ ότι αυτοί που δημιουργούν τα προβλήματα είναι άλλες ομάδες, εκτός αυτών που όντως διαμαρτύρονται, αλλά ποτέ δεν ξέρεις ο άνθρωπος που πάει να διαμαρτυρηθεί κι όντως έχει αγανάκτηση, τι μπορεί να κάνει. Σίγουρα υπάρχουν άτομα που «ξεφεύγουν», αλλά επί το πλείστον υπάρχουν άλλες ομάδες.

2^η: όχι, γιατί αφενός δεν με εκφράζει κάτι συγκεκριμένο την δεδομένη στιγμή, είμαι σε φάση «αναζήτησης», αφετέρου, πιστεύω ότι χρειάζεται να έχεις και κάποια «μέσα», να αποσκοπείς κάπου, για να μεις σε ένα τέτοιο πλαίσιο. Γι' αυτό, ούτε μελλοντικά θα συμμετείχα ενεργά σε κάποιο κόμμα, ξεκάθαρα. Δεν μού αρέσει ο τρόπος που έχουν διαμορφωθεί τα κόμματα στην Ελλάδα. Θα ήθελα, στην ουσία, αυτά που λένε ότι θα εφαρμόσουν, να τα εφαρμόζουν. Αυτό πιστεύω ότι είναι το βασικό. Δεν γίνεται το «χ, ψ» κόμμα να υπόσχεται κάποια πράγματα, και στην ουσία να βλέπεις μια πολύ μεγάλη μεταστροφή στην πολιτική γραμμή του ας πούμε.

Ένα άλλο θέμα που συχνά γίνεται αντικείμενο συζήτησης είναι η παρουσία πράξεων βίας σε τέτοιου είδους κινητοποιήσεις, που έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή περιουσιών (καταστημάτων, αυτοκινήτων κοκ). **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις για τον χαρακτήρα των διαδηλώσεων, είναι βίαιος; τέτοιες απώλειες είναι σημαντικές κατά την άποψη σου;

1^η: όχι, γιατί στην ουσία, άλλη είναι η πηγή του προβλήματος και ξεσπάς σε κάτι άλλο, το οποίο δεν «φταίει» σε τίποτα.

Πριν λίγες μέρες πραγματοποιήθηκε μία πράξη που καταδικάστηκε από πολλούς ως μια ενέργεια που πλήττει τη δημοκρατία και τη λειτουργία των μέσων, αναφέρομαι στην βόμβα που τοποθετήθηκε στο ΣΚΑΙ. Από την άλλη πλευρά, άλλοι υποστηρίζουν πως τέτοιες πράξεις αναλογούν στην αναξιόπιστη και λανθασμένη λειτουργία των μέσων. **Ερώτηση πρώτη:** ποια είναι η δική σου άποψη;

1^η: γενικότερα δεν είμαι υπέρ σε τέτοιες κινήσεις, επειδή μπορεί να έχει κάποιος θέμα εν προκειμένω με το ΣΚΑΙ και με το τι προβάλλει, δεν είναι όμως μόνο ο σταθμός. Είναι οι εργαζόμενοι, πόσα άλλα άτομα τα οποία στεγάζονται εκεί. Μπορεί να θέλεις να προκαλέσεις κάπου στοχευμένα πρόβλημα, αλλά στην ουσία, να υπάρχουν πολύ μεγάλες απώλειες, παράπλευρες, και νομίζω πως γενικά ένας τέτοιος εκφοβισμός δεν εξυπηρετεί σε κάτι.

Δύο σοβαρά περιστατικά των τελευταίων μηνών συγκλόνισαν την ελληνική πραγματικότητα και τα δύο αφορούν κοπέλες κοντά στην δική σας ηλικία. Η πρώτη κοπέλα, 22 ετών αυτοκτόνησε όταν διέρρευσε γυμνές τις φωτογραφίες στο διαδίκτυο, ενώ το πιο πρόσφατο περιστατικό είναι αυτό της 21χρονης φοιτήτριας στη Ρόδο η οποία φέρεται πως δολοφονήθηκε από δύο νέους 19 και 21 ετών αφού κακοποιήθηκε από αυτούς. Το πανεπιστήμιο Αιγαίου διοργάνωσε λίγες μέρες μετά μια εκδήλωση

στην μνήμη της τελευταίας με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα έμφυλης βίας. **Ερώτηση πρώτη:** τέτοια περιστατικά πιστεύεις πως μπορούν να αποτελούν αφορμές για οργανωμένη δράση των νέων ανθρώπων, συζήτηση κι ενημέρωση; **Ερώτηση δεύτερη:** θεωρείς πως τα περιστατικά αυτά έχουν κάποια σημασία για την κοινωνία στην οποία λαμβάνουν χώρα ή είναι μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν αφορούν το ευρύτερο σύνολο;

1^η: σίγουρα μπορεί να ευαισθητοποιηθεί κάποιος, όταν παρακολουθεί τέτοιου τύπου εκδηλώσεις, και σίγουρα όταν παίρνουν τέτοια έκταση, πιστεύω ότι δεν μπορεί να αλλάξει κάτι ριζικά σίγουρα, αλλά θεωρώ ότι είναι μια καλή προσπάθεια ώστε να μπορέσουν να ενημερωθούν περισσότερο τα άτομα ή να προβληματιστούν για τους λόγους που έχει γίνει κάτι τέτοιο, κι όχι μόνο στο συγκεκριμένο θέμα, αλλά γενικότερα μπορεί να επεκταθεί και σε άλλου τύπου θέματα. Τέτοια θέματα είναι πιστεύω πολυπαραγοντικά ως προς τις ευθύνες. Σίγουρα η οικογένεια παίζει πρώτο ρόλο, επειδή είναι αυτή που σε αναθρέφει, σε μεγαλώνει, σου διαμορφώνει τις αντιλήψεις, τις στάσεις ζωής σου. Σίγουρα όμως και το σχολείο και ο κοινωνικός περίγυρος είναι σημαντικά. Η οικογένεια μπορεί να παίζει έναν λίγο πιο καταλυτικό ρόλο, αλλά είναι συνήθως πολυπαραγοντικό. Για να φτάσεις στο επίπεδο να αρχίζεις να αποκρύπτεις πράγματα από τους γονείς σου, λογικά πρέπει να σε έχουν ωθήσει κιόλας στο να λειτουργείς έτσι.

2^η: σίγουρα είναι μια ευρύτερη κατάσταση, απλώς βλέπεις μόνο «την κορυφή του παγόβουνου», ενώ υπάρχει άλλο τόσο βάθος. Συμβαίνουν τόσα γεγονότα που δεν μαθαίνουμε, απλώς είναι κάποια που είναι λίγο πιο έντονα, κι έρχονται πιο εύκολα στη δημοσιότητα. Πολλές φορές τα άτομα δεν μιλάνε, ειδικά στην περίπτωση βιασμού, μπορεί να υπάρχει ντροπή και δεν γνωστοποιείται. Πιο πολύ πιστεύω ότι τα άτομα αποκρύπτουν κάποια πράγματα ώστε να μην έχουν δημοσιότητα με αφορμή αυτά λόγω ντροπής και κοινωνικού στιγματισμού.

Ένα αρκετά μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι αναμφισβήτητη η φοροδιαφυγή. Πολλοί υποστηρίζουν πως η φοροδιαφυγή είναι κλοπή προς το κράτος ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως σε ένα κράτος τελείως ανοργάνωτο και για πολλούς διεφθαρμένο, είναι σχεδόν δικαίωμα του πολίτη να μην αποδίδει τους φόρους που του αναλογούν. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ τι πιστεύεις γι' αυτό; Πρέπει να πληρώνουμε φόρους και γιατί;

1^η: κοίτα να δεις, θεωρώ ότι ο μέσος Έλληνας, ο οποίος το ποσό που βγάζει ετησίως δεν είναι τόσο μεγάλο, είναι λογικό ότι μπορεί καταφύγει σε αυτή την πρακτική κάποιες φορές. Και σίγουρα πιο εύκολα μπορεί να απασχολήσει αυτός, πάρα κάποιος ο οποίος βγάζει πολλά χρήματα και μπορεί να φοροδιαφεύγει με μεγαλύτερα ποσά. Η κατάσταση βέβαια τώρα, θεωρώ ότι έχει λίγο εξομαλυνθεί, συγκριτικά με τα προηγούμενα χρόνια αλλά θεωρώ πως οι λόγοι φοροδιαφυγής είναι ίδιοι πριν και μετά την κρίση. Ο λόγος που νιώθω ότι πια είναι λιγότερη η φοροδιαφυγή είναι γιατί ακούω το τελευταίο διάστημα περισσότερα άτομα να ασχολούνται με το τι θα δηλώσουν και τι όχι, γι' αυτό έχω αυτή την αίσθηση.

Ένα αντίστοιχα πολυσυζητημένο θέμα είναι το «μέγεθος» του δημοσίου τομέα καθώς και οι εργασιακές συνθήκες ιδιαίτερα σε σχέση με το καθεστώς του ιδιωτικού τομέα. Πολλοί υποστηρίζουν πως το μέγεθος του είναι δυσανάλογο των αναγκών που εξυπηρετεί και το χαρακτηρίζουν ως πλήρως δυσλειτουργικό, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως αρκετές περιπτώσεις υπαλλήλων που πληρώνονταν από αυτό χωρίς να εργάζονται καν. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως πράγματι ο δημόσιος τομέας κρατάει σε μεγάλο βαθμό πίσω την ανάπτυξη της χώρας και αν ναι ποιες αλλαγές κρίνεις ως πιο αναγκαίες; **Ερώτηση δεύτερη:** τι πιστεύεις για όσους πληρώνονταν χωρίς να εργάζονται σε αυτό, οι ίδιοι φέρουν ευθύνη ή εφόσον τους έδιναν τα χρήματα εκείνοι έκαναν πολύ καλά και τα δέχονταν; **Ερώτηση τρίτη:** εσύ θα ήθελες να εργαστείς στον δημόσιο τομέα και γιατί;

1^η: σίγουρα δεν θεωρώ ότι είναι ας πούμε ο πρώτος παράγοντας, αλλά θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες διαρθρωτικές αλλαγές. Παίζει ρόλο και ο τομέας απασχόλησης, άλλο είναι να είσαι σε ένα γραφείο, σε έναν δήμο, άλλο είναι να είσαι σε ένα δημόσιο σχολείο, ή στον στρατό, οπότε πιστεύω ότι διαφοροποιείται αυτό, ανάλογα με την ομάδα απασχόλησης. Θεωρώ ότι θα έπρεπε σίγουρα να γίνουν κάποιες αλλαγές, αλλά δεν νομίζω πως είναι και το κύριο θέμα που θα έπρεπε να αλλάξει. Σίγουρα θα έκανα αλλαγές στο θέμα της οργάνωσης, να αξιολογήσουν καλύτερα τα προσόντα αυτών που έχουν προσλάβει, και στον αριθμό ατόμων θα έκανα αλλαγές ανάλογα με τις θέσεις που θα έπρεπε να καλυφθούν, καλώς ή κακώς βέβαια υπάρχει και η περίπτωση του «μέσου», καλό θα ήταν να μην υπήρχε κι αυτό, αυτά σε πρώτη φάση. Μετά την αξιολόγηση όμως, δεν θα ήθελα απολύσεις, αλλά αναδιανομή σε άλλα πόστα. Ως προς την οργάνωση, δεν πιστεύω πως είναι τόσο καλή όπως για παράδειγμα: το κέντρο Ψυχικής Υγείας στο Ρέθυμνο, ήταν μια δημόσια δομή, και ήταν αρκετά ανοργάνωτο,

από την άποψη ότι τα ωράρια δεν ήταν σταθερά, εμείς ενώ κάναμε πρακτική δεν είχαμε συγκεκριμένα καθήκοντα και με βάση αυτό το παράδειγμα θεωρώ πως αυτά ήταν θέμα της διεύθυνσης, η οποία θα έπρεπε να αλλάξει με κάποιον τρόπο, ή αν δεν άλλαζε αυτή, να γίνονταν ορισμένες αλλαγές από αυτόν που βρισκόταν αμέσως πιο κάτω από την διεύθυνση ιεραρχικά.

2^η: και οι δύο, είναι σίγουρα αρκετά δελεαστικό κάποιος να σου δίνει χρήματα και να μην δουλεύεις, αλλά από την άλλη δεν είναι σωστό για το κοινωνικό σύνολο. Από την άλλη, σίγουρα κι αυτός που δίνει τα χρήματα ευθύνεται και δεν είναι καθόλου σωστό. Πρώτη ευθύνη έχουν οι προϊστάμενοι, και μετά το κράτος ως κράτος.

3^η: σίγουρα είναι κάτι το οποίο σου δίνει μια ασφάλεια. Δεν μπορώ να πω ότι «θα ήθελα» ή «δεν θα ήθελα», γενικότερα στο επάγγελμα μου θα ήθελα να περάσω από διάφορες καταστάσεις και δομές, οπότε θα ήθελα να δοκιμάσω κι αυτό, μπορώ να σκεφτώ μετά και την ιδιότητα! Είναι σαν να δούλευα για οποιονδήποτε εργοδότη.

Η σημερινή περίοδος είναι αδιαμφισβήτητα μία περίοδος έντονης αβεβαιότητας κι ανασφάλειας κυρίως λόγω των μεγάλων αλλαγών που έχουν συντελεστεί στην οικονομία σε παγκόσμιο επίπεδο όπως φυσικά και στην Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** σ' εσένα με ποιόν τρόπο έχει επιδράσει η κρίση στη ζωή σου; **Ερώτηση δεύτερη:** νιώθεις ασφαλής στις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις τελευταίες κυβερνήσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** είσαι αισιόδοξη για το μέλλον; Πιστεύεις πως σύμφωνα με όσα λαμβάνουν χώρα τώρα το μέλλον της χώρας θα είναι καλύτερο από το παρόν; **Ερώτηση τέταρτη:** σε περίπτωση που το υπάρχον σύστημα με την βουλή και τις εκλογές κρίνεις εσύ πως δεν είναι αποτελεσματικό για τις ανάγκες της χώρας θα ήσουν υπέρ μιας στρατιωτικής παρέμβασης;

1^η: και στο πλαίσιο του οικογενειακού τομέα βλέπω μια μεγαλύτερη ανησυχία, κάποια πράγματα γίνονται πιο «μετρημένα», δεν μπορώ να πω πως είμαστε ας πούμε και τρομοκρατημένοι, είμαστε σε μια καλή κατάσταση με την έννοια ότι μπορούμε να ξοδέψουμε κάποια πράγματα, υπάρχει όμως ταυτόχρονα και μια ανησυχία, ότι πρέπει να κρατάμε και κάποια πράγματα στην άκρη, ότι δεν ξέρουμε ποτέ τι θα γίνει! Σε ποιο ατομικό επίπεδο, και από τις θέσεις εργασίας που κοιτούσα πέρσι, πέρα του ότι ζητούσαν υπερβολικά πράγματα και οι μισθοί δεν ήταν καλοί. Κάποιες φορές, ειδικά στον δικό μου κλάδο, χρειάζεται να δουλεύεις εθελοντικά για να μπορέσεις να προσκομίσεις εμπειρία, το οποίο μπορεί κάποιες φορές να το «αφήσεις στην άκρη» και

να κοιτάξεις να κάνεις κάτι «άσχετο» προκειμένου να έχεις οικονομικές απολαβές. Κι όλα αυτά, σίγουρα οφείλονται στην «δυσκολία της αρχής» αλλά θεωρώ ότι παίζει πολύ σημαντικό ρόλο η κρίση. Από την άλλη βέβαια, ξέρω πολλούς συμφοιτητές μου που τελείωσαν, και δουλεύουν κανονικά ως ψυχολόγοι και λογικά είναι με «μέσο», ενώ εγώ κάθομαι και διαβάζω! Δεν υπάρχει καθόλου αξιοκρατία, στον ιδιωτικό τομέα σίγουρα υπάρχει ένας καλύτερος έλεγχος, αλλά πάντα μετράει το τι «μέσο» έχεις!

2^η: σίγουρα είναι ρευστά τα πράγματα και δεν ξέρεις τι σου «ξημερώνει» αύριο. Επειδή δεν είμαι οικονομικά ανεξάρτητη, θεωρώ ότι έχω μια ασφάλεια, επειδή με «συντηρούν» οι γονείς μου, σίγουρα όμως υπάρχει η ανασφάλεια, ότι δεν ξέρεις τι μισθούς μπορεί να «κόψουν», δεν ξέρω εγώ, που θέλω να βγω να βρω δουλειά, κατά πόσο θα βρω! Θα ήθελα για παράδειγμα να δω πως προκηρύσσονται κι άλλες θέσεις γενικά, το συζητούσα τις προάλλες, νομίζω για καθηγητές, έχεις πόσο καιρό να γίνει κάτι μέσω Α.Σ.Ε.Π., πόσα παιδιά στην ηλικία μας δεν μπορούν να βρουν δουλειά γι' αυτόν τον λόγο, όπως αντίστοιχα και στον δικό μου χώρο, το ίδιο γίνεται. Γενικά, δεν νομίζω πως «το 'χουμε» αυτήν την περίοδο, ότι είναι όλα «υπό έλεγχο»! σίγουρα, επειδή αυτή τη στιγμή δεν έχει προκύψει κάτι πιο έντονο, που να κάνει «μπαμ», φαινομενικά πιστεύω πως έχουμε μια «σταθερή αστάθεια».

3^η: γενικά, μ' αρέσει να βλέπω κάποια πράγματα αισιόδοξα, οπότε δεν είναι ότι θεωρώ πως είναι τόσο δυσοίωνο το μέλλον, σίγουρα σ' ένα πιο ρεαλιστικό πλαίσιο, αλλά πιστεύω πως μπορούν να εξελιχθούν θετικά τα πράγματα. Οι συνθήκες έτσι κι αλλιώς δεν είναι σταθερές, πάντα αλλάζουν, έτσι δεν μπορείς να προδικάζεις ότι σε δέκα χρόνια από τώρα η κατάσταση θα είναι χειρότερη, ούτε καλύτερη, προτιμώ το «βλέποντας και κάνοντας» ας πούμε! Δεν μπορώ να κρίνω με βάση τα σημερινά δεδομένα το πώς θα είναι το μέλλον.

4^η: όχι δεν νομίζω. Βέβαια, και σε καιρούς Χούντας και επί Μεταξά, μιλώντας με όποια ιστορική γνώση μου έχει απομείνει, φαίνεται πως υπάρχει μια ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο, αλλά θεωρώ ότι είναι και ακραία λύση και μπορεί να έχεις αρκετές παράπλευρες απώλειες. Δεν νομίζω ότι μια καλή λύση θα ήταν να πάμε σε κάτι πιο απολυταρχικό.

Παράλληλα, σε όλα τα μεγάλα κράτη εμφανίζονται διαφορετικές μεταξύ τους πολιτικές προσωπικότητες που πρεσβεύει η καθεμία μία διαφορετική αντιμετώπιση στις τρέχουσες συνθήκες, ενδεικτικά αναφέρουμε τους Μακρόν και Λεπέν στη Γαλλία,

τους Κόντε και Σαλβίνι στην Ιταλία, τον Πούτιν στη Ρωσία, τους Τραμπ και Ομπάμα στην Αμερική κοκ. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ σε ποιόν πολιτικό από το εξωτερικό πιστεύεις πως θα έμοιαζε ο ιδανικός ηγέτης για την Ελλάδα αυτή τη στιγμή και γιατί;

1^η: Δεν έχω ξεχωρίσει κάποιον να σου πω την αλήθεια. Ας πούμε ο Μακρόν δεν έχει περάσει και πολύς καιρός ώστε να έχουμε δει κάποια συγκεκριμένα πράγματα. Σίγουρα όμως, είναι άλλες οι συνθήκες σε μια άλλη χώρα, οπότε παίζει σημαντικό ρόλο νομίζω αυτό. Θεωρώ ότι κάθε χώρα έχει τα δικά της στοιχεία. Θα ήθελα ένας ηγέτης να ακολουθεί μια γραμμή που θα εστίαζε σε κοινωνικά προβλήματα που υπάρχουν όπως τη φτώχεια, τη μετανάστευση, να έδιναν πιο αποτελεσματικές λύσεις. Θα ήθελα να υπάρχει δηλαδή, καλή εστίαση στους βασικούς τομείς. Θεωρώ πολύ βασικό, κι αυτό το βλέπεις εκ των υστέρων, αυτά που λέει κάποιος ότι θα κάνει, πρακτικά να γίνονται. Δεν πιστεύω πως οι πρωθυπουργοί μας ως τώρα είχαν ένα κοινωνικό προφίλ. Ο σημερινός μας βέβαια, είναι εντελώς αναξιόπιστος, τον είχα ψηφίσει κιόλας! Όταν είχα μπει στη διαδικασία να σκεφτώ ποιον να ψηφίσω, έλεγα ότι εντάξει, μου φαίνονται λίγο πιο «κομπλέ» αυτά που έλεγε. Συγκριτικά με εκείνο το χρονικό διάστημα, που είχαμε νομίζω Ν.Δ., έλεγα, από τη στιγμή που πολλές πιθανότητες έχει η Ν.Δ. κι ένα αριστερό κόμμα, καλύτερα να κινηθώ προς αυτό, επειδή είναι κάτι που δεν έχει δοκιμαστεί, και σκεφτόμουν ότι θα μπορούσε να είναι κάτι διαφορετικό. Πίστεψα ότι μπορεί να φέρει μια αλλαγή, σκεφτόμουν ότι θα μπορούσα να ψηφίσω κι ένα κόμμα το οποίο δεν θα είχε μεγάλη απήχηση, για να γίνει μια «διασπορά» ας πούμε στις ψήφους, ήταν κι αυτή μια επιλογή, αλλά σε καμία περίπτωση η ψήφος δεν ήταν αντιδραστική. Αντιδραστική θα ήταν ας πούμε να ψηφίσω Χρυσή Αυγή, το οποίο δεν θα το έκανα! Και τη θεωρώ αντιδραστική γιατί έβλεπα και βλέπω ότι αρκετά άτομα καταφεύγουν προς τα εκεί, επειδή «το σύστημα πρέπει να σπάει από τις ρίζες» από τη μια, από την άλλη, επειδή κάποιες ακραίες καταστάσεις, μπορούν να δημιουργήσουν μια ρήξη, γι' αυτό έχει αρχίσει να έχει και περισσότερες ψήφους έτσι κι αλλιώς, ενώ δεν ήταν καν στη βουλή, ενώ ας πούμε το Κ.Κ.Ε. τόσα χρόνια, άκακο είναι!

2. Νέοι και Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεγάλη κρίση την οποία πέρασε και περνά ακόμη η Ελλάδα έθεσε σε αμφισβήτηση πολλές από τις επιλογές των μέχρι τότε κυβερνήσεων, μεταξύ των οποίων ήταν και η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως είναι καλό που βρισκόμαστε στην Ε.Ε. και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η Ελλάδα ως μέλος τι ρόλο πιστεύεις πως παίζει σε αυτή; **Ερώτηση τρίτη:** πιστεύεις πως ίσως θα ήταν καλύτερα να επέλεγε να στηριχθεί περισσότερο σε άλλες συμμαχίες όπως π.χ. στη σχέση της με την Ρωσία ή με την Κίνα και γιατί;

1^η: θεωρητικά, για κάποια πράγματα που θα υπήρχε μια μεγαλύτερη ευκολία από τη στιγμή που είμαστε στην Ε.Ε., δεν θεωρώ ότι εφαρμόζονται τόσο. Σε κάποια πράγματα, για να είμαι ειλικρινής, βρίσκομαι κάπου στη μέση. Από τη μια έχει κάποια οφέλη, από την άλλη μετρούν και τα αρνητικά. Ως θετικά, κρίνω το ότι έχουμε το κοινό νόμισμα, μπορούμε εύκολα να ταξιδέψουμε μέσα στην Ε.Ε., επίσης για εισαγωγές κι εξαγωγές, ως προς τις οποίες βέβαια πιστεύω πως αν φεύγαμε από την Ε.Ε. μπορεί να υπήρχε μια ενίσχυση των τοπικών προϊόντων, που θα ήταν πολύ βοηθητικό για την οικονομία. Γι' αυτό νιώθω κάπου ανάμεσα, το καθένα έχει τα οφέλη του αλλά και τα αρνητικά του, οπότε δεν έχω μια σίγουρη απόφαση, αν έπρεπε να αποφασίσω οπωσδήποτε, απλώς θα επανεξέταζα τα δεδομένα.

2^η: του προβλήματος. Πραγματικά δεν ξέρω τι προσφέρουμε εμείς στην Ε.Ε.. Σίγουρα δημιουργείται αρκετά μεγάλο θέμα, και σίγουρα όταν υπάρχει μια ένωση κι αρχίζουν κι αποχωρούν στοιχεία της, είναι ένα σοβαρό θέμα, όπως είδαμε με το Brexit, μ' όλον εκείνο τον χαμό, που νομίζω ότι ακόμα δεν έχουν αποχωρήσει επίσημα, ακόμη σε διαδικασία είναι. Οπότε, πιστεύω πως θα ήταν αρνητικό και γι' αυτούς να αποχωρήσουμε, γι' αυτό μας επιθυμούν στην ένωση, επειδή θα δημιουργηθεί μια σύγχυση, θα μπορούσε να δημιουργήσει με την έξοδο της μια αντίστοιχη τάση και σε άλλα κράτη. Δεν ξέρω πραγματικά για ποιόν άλλο λόγο μας κρατάνε, τι προσφέρουμε, κάποια οφέλη λογικά θα έχουν!

3^η: όταν μιλάμε για την Ευρώπη, μιλάμε για ευρύτερα κοινά στοιχεία, αυτή ήταν η βάση κιάλας της Ε.Ε.. Ένας πολιτισμός που είναι πιο ανατολικός, δεν μπορεί κάποια πράγματα, να τα καταλάβει. Από την άλλη και μια άλλη λύση, να καταφύγουμε κάπου αλλού, από τη στιγμή που μέχρι τώρα δεν έχουμε βρει την επιθυμητή ασφάλεια, θα

μπορούσε να ήταν αποτελεσματική. Αυτό που δεν ξέρουμε βέβαια, είναι το κατά πόσο θα μπορούσαν να παίξουν ίδιο ρόλο, με το να παραμείνουμε στην Ε.Ε. και να έχουμε αυτόν τον έλεγχο. Μια συμμαχία ας πούμε με την Αμερική, θα μπορούσε να έχει μια ίδια εξέλιξη, να συνεχίζουμε να είμαστε εξαρτώμενοι. Πιστεύω πως είναι καλύτερο να παραμείνουμε στην Ε.Ε. με την έννοια ότι οι λαοί μας είναι πιο κοντά ιδιοσυγκρασιακά.

Ο ρόλος της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια στην χώρα φαίνεται αρκετά ενεργός καθώς προτείνει και προωθεί όσες μεταρρυθμίσεις κρίνει ως αναγκαίες για την εξυγίανση του κράτους αλλά και την ανάπτυξη αυτού. Στο πλαίσιο αυτό λοιπόν, πολλοί αμφισβητούν τον ρόλο της εθνικής μας κυβέρνησης, δηλαδή το κατά πόσο η ίδια λαμβάνει αποφάσεις ή απλώς καλείται αδιακρίτως να εφαρμόσει ό,τι της ζητείται. Αντίστοιχα, υπό το ίδιο πρίσμα ο ρόλος της Γερμανίας έχει κριθεί πολύ αρνητικά ως προς τις απώτερες προθέσεις της προς την Ελλάδα. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ πιστεύεις πως οι μεταρρυθμίσεις που έχουν συντελεστεί ήταν πράγματι αναγκαίες και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Η εθνική κυβέρνηση της χώρας θα μπορούσε πιστεύεις να τις προωθήσει και μόνη της χωρίς καμία ευρωπαϊκή βοήθεια και πώς σου φαίνεται το ενδεχόμενο αυτό; **Ερώτηση τρίτη:** Είναι δεδομένο πια πως η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. έχει εκχωρήσει κάποιες αρμοδιότητες της εθνικής κυβέρνησης σε αυτήν, θεωρείς πως είναι καλύτερα έτσι και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** Πιστεύεις πως η Γερμανία έχει παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο στο ελληνικό ζήτημα και γιατί; **Ερώτηση πέμπτη:** Εν τέλει η Ε.Ε. διαχειρίστηκε αποτελεσματικά κατά την γνώμη σου την κρίση ενός κράτους μέλους της και γιατί;

1^η: σίγουρα μια βελτίωση, θεωρώ ότι υπήρξε, αλλά θεωρώ επίσης ότι κάποια μέτρα είχαν σημαντικό αντίκτυπο στη ζωή των ατόμων, θα μπορούσαν να γίνουν όντως πιστεύω διαφορετικά. Θεωρώ ότι ήταν όντως μεγάλο το πρόβλημα στην Ελλάδα, επειδή υπολείπονταν σημαντικά ποσά, άρα σίγουρα χρειαζόταν να γίνουν αλλαγές οι οποίες θα ήταν όντως σκληρές, αλλά πιστεύω ότι θα μπορούσαν να γίνουν κι αλλιώς, χωρίς να ξέρω το πώς. Και η ευθύνη γι' αυτές βαραίνει και την Ε.Ε. αλλά και την δική μας κυβέρνηση, γιατί όποια αντίδραση κι αν έφερνε η δική μας κυβέρνηση, αν υπήρχε πίεση εξωτερική δεν θα μπορούσε να μείνει σταθερή αυτή η αλλαγή.

2^η: θεωρώ ότι δεν υπάρχει από τη μια η οργάνωση, για να παρθεί μια απόφαση και να εφαρμοστεί. Κι από την άλλη πιστεύω ότι κάποιες φορές θέλουμε λιγάκι να κατηγορούμε και τους άλλους, οπότε αν γινόταν κάτι σε εθνικό πλαίσιο, θα ήταν πολύ

μεγαλύτερη η αντίδραση απ' ότι γίνεται με την παρουσία κάποιου εξωτερικού παράγοντα. Βοήθησε ξεκάθαρα το «όχι εμείς», «οι άλλοι»! Αν μπορούσαμε βέβαια μόνοι μας, θεωρώ ότι ίσως θα ήταν καλύτερα, γιατί παίζουν ρόλο και τα χαρακτηριστικά κάθε λαού, οπότε ίσως αν υπήρχε μια σωστή γραμμή, προσανατολισμένη στα δικά μας χαρακτηριστικά και στις δικές μας ελλείψεις κι ανάγκες, θα ήταν πιο αποτελεσματική, από αυτήν την άποψη ίσως.

3^η: σίγουρα υπάρχει κάποια απόκλιση γιατί η λογική της Ε.Ε. είναι αυτή, ώστε να υπάρχει μια κοινή γραμμή σε κάποια πράγματα. Δεν νιώθω ασφάλεια όμως με αυτό το κοινό. Έχουν αλλάξει και οι συνθήκες από τότε που έγινε η ένταξη, οπότε θεωρώ ότι δεν είναι πάντα τόσο αποτελεσματικό το κοινό σε όλους. Θα προτιμούσα η δική μας κυβέρνηση να λαμβάνει τις αποφάσεις για εμάς, από την άποψη που σου είπα και πριν για τα χαρακτηριστικά και τις ιδιαιτερότητες μας. Απλά το πρόβλημα είναι πως εν τέλει δεν ξέρουμε τις ιδιαιτερότητες μας κι εμείς οπότε οδηγούμαστε λίγο σε φαύλο κύκλο!

4^η: αρνητικό πιστεύω. Η πρώτη μου σκέψη είναι αρνητικό, για τη σκληρότητα των μέτρων που πάρθηκαν. Θεωρώ ότι σε αυτό παίζει ρόλο και η αντίληψη που έχουν για εμάς, ώστε, ας πούμε θέτοντας πιο σκληρά μέτρα, να μπορέσουμε να μπούμε σε έναν «ρυθμό», αυτό κυρίως. Δεν πιστεύω βέβαια πως κάτι τέτοιο ήταν σωστό, θεωρώ ότι θα μπορούσε να είχε γίνει αυτό μ' έναν άλλο, πιο «φιλικό» τρόπο.

5^η: θεωρώ πως όχι, αντίστοιχα και σ' άλλες χώρες που υπάρχει παρόμοια κατάσταση, δεν ήταν τόσο αποτελεσματική. Από τη στιγμή που υποτίθεται πως είμαστε κράτη μέλη ενός συνόλου, θα μπορούσε να υπάρχει σίγουρα μια πιο φιλική προσέγγιση και πιο βοηθητική κι όχι τόσο της μορφής «υπαγορεύω νόμους» και «εφαρμόστε τους»!

Είναι αδιαμφισβήτητο πως η αρχαία Ελλάδα έχει προσφέρει πολλά σε όλο τον κόσμο κυρίως στην φιλοσοφία αλλά κι ευρύτερα στις επιστήμες. **Ερώτηση πρώτη:** πιστεύεις πως λόγω του λαμπρού παρελθόντος της χώρας οι Έλληνες είναι ανώτεροι από τους άλλους λαούς; **Ερώτηση δεύτερη (σε περίπτωση θετικής απάντησης):** Μήπως λοιπόν οι άλλοι λαοί οφείλουν λιγότερο ή περισσότερο να μας πληρώνουν χωρίς αντίκρισμα μόνο και μόνο γι' αυτή μας την πολιτισμική συνεισφορά;

1^η: το παρελθόν μας είναι σίγουρα σημαντικό αλλά καλό είναι να κοιτάμε και τα σημερινά μας επιτεύγματα. Δεν θεωρώ ότι το παρόν και το παρελθόν μας συνδέονται ιδιαίτερα, για πολλούς λόγους, ας πούμε, τώρα τελευταία άκουγα πως σε κάποια σχολεία του εξωτερικού διδάσκονται αρχαία ελληνικά, κι εμείς τόσο εύκολα γυρίσαμε

και είπαμε, «να τα καταργήσουμε»! Δεν θεωρώ αδικαιολόγητο το να «περηφανευόμαστε» για το παρελθόν μας, θεωρώ όμως ότι κάποιες φορές θέλουμε να «περηφανευόμαστε» για κάποια πράγματα, το κακό όμως είναι ότι αυτά έχουν γίνει, καλό είναι να κοιτάμε το πώς θα προοδεύσουμε, όχι να «μένουμε» σε κάτι τόσο παρελθοντικό, σίγουρα είναι στοιχεία του πολιτισμού μας, οι ρίζες μας, αλλά καλό είναι να προχωράμε και σε δικά μας επιτεύγματα.

3. Νέοι και χρήση των Μ.Μ.Ε. για την ενημέρωση και την πολιτική.

Είναι γνωστό πως τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερος κόσμος επιλέγει για την ενημέρωση του πηγές του διαδικτύου ενώ επίσης πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό όσων διατηρούν λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης με αποτέλεσμα να ενημερώνονται μέσω αυτών. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ στην καθημερινότητα σου επιλέγεις κυρίως διαδικτυακές ή παραδοσιακές πηγές (ως παραδοσιακές εννοούμε την εφημερίδα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο) και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** έχεις λογαριασμούς σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης και αν ναι ακολουθείς σε κάποιο από αυτά ενημερωτικές ιστοσελίδες (κοινωνικοπολιτικών ενδιαφερόντων, αθλητικών, πολιτισμικών κοκ); **Ερώτηση τρίτη:** Πιο συχνά στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγεις να μπεις από κινητό, tablet ή ηλεκτρονικό υπολογιστή; Υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος λόγος για την προτίμησή σου;

1^η: επιλέγω λίγο απ' όλα. Και στο διαδίκτυο θα κοιτάξω και ειδήσεις θα δω, οπότε θα ενημερωθώ κι από εκεί. Δεν ξεχωρίζω κάποιο, αλλά αυτό που σου λέω, δεν γίνεται καθημερινά, είναι μόνο όταν «τύχουν» μπροστά μου, κυρίως για την τηλεόραση. Στο ίντερνετ μπορεί σε κάποια φάση που δεν έχω κάτι να κάνω, να κάτσω να χαζέψω λίγο την επικαιρότητα, ή αν δω ας πούμε αρκετές αναρτήσεις πάνω σε κάποιο θέμα, μπορεί να μπω να το κοιτάξω κι από μόνη μου.

2^η: έχω ναι, αλλά δεν ακολουθώ σελίδες, βλέπω μόνο νέα από κοινοποιήσεις φίλων μου. Αλλιώς ακολουθώ σελίδες μόνο σχετικά με το αντικείμενο σπουδών μου, μπορεί βέβαια τώρα που το σκέφτομαι να έχω και καμία εφημερίδα αλλά στην πλειοψηφία, καθαρά του αντικειμένου μου.

3^η: κι από κινητό κι από υπολογιστή, δεν ξεχωρίζω κάποιο από τα δύο. Κι αν είναι κάτι που θα μού προσεγγίσει το ενδιαφέρον ως άρθρο, θα το διαβάσω όλο, αλλιώς θα μείνω μόνο στους τίτλους. Αυτό που πάντα τσεκάρω όμως είναι το αν είναι ενυπόγραφο ή όχι.

Πολλοί χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου ευρύτερα υποστηρίζουν πως αυτό που τους αρέσει περισσότερο στα παραπάνω μέσα είναι πως έχουν την δυνατότητα να συζητήσουν online θέματα της επικαιρότητας και να ανταλλάξουν γνώμες με φίλους τους ή ευρύτερα με χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας. **Ερώτηση πρώτη:** Εσύ συνηθίζεις να ανοίγεις διάλογο κάτω από αναρτήσεις των ενδιαφερόντων σου ή αναρτήσεις φίλων; Μπαίνεις στην διαδικασία να διαφωνήσεις με μια άποψη και να στηρίξεις την δική σου και αν ναι πόσο συχνά και γιατί; **Ερώτηση δεύτερη:** Πες μου δύο λόγια, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναζητάς πληροφορίες από μόνη σου ή όσα εμφανίζονται στην αρχική σου σελίδα σου είναι αρκετά; **Ερώτηση τρίτη:** Η διασταύρωση πληροφοριών από διαφορετικές πηγές θεωρείς πως είναι αναγκαία ή όχι (δεδομένου πως αν υπάρχει κάτι διαφορετικό πιστεύετε πως θα το «πετύχετε» λόγω της πολυφωνίας του μέσου) και γιατί; **Ερώτηση τέταρτη:** όσα διαβάζεις στο διαδίκτυο σε απασχολούν και στις φιλικές σας συζητήσεις εκτός διαδικτύου, μοιράζεσαι με τους φίλους σου κοινά κοινωνικοπολιτικά ενδιαφέροντα κι αναζητήσεις;

1^η: θα σου πω, πιο παλιά έμπαινα σε αυτή τη διαδικασία, απλώς πλέον θεωρώ ότι οδηγείσαι σε μια συζήτηση στην οποία δεν «βγάζεις άκρη», οπότε προτιμώ να μένω απλώς στην ανάγνωση παρά να σχολιάσω. Έχω μπει και σε διαδικασία διαφωνίας, αλλά η κατάληξη ήταν αυτή που σου είπα, οπότε πλέον όχι.

2^η: μπορεί και να αναζητήσω, είναι σχετικό! Μπορεί να αναζητήσω κάτι, μια φορά τη βδομάδα! Παίζει ρόλο το κατά πόσο κάτι θα το ακούσω, ή θα μού γνωστοποιηθεί, ή μπορεί στην αρχική του κινητού μου να εμφανιστεί κάποια είδηση, πιο πολύ από αυτά εξαρτάται, σίγουρα όμως μια φορά τη βδομάδα θα γίνει αυτή η διαδικασία.

3^η: είναι βεβαίως σημαντική η διασταύρωση και γι' αυτό πιστεύω πως παίζει σημαντικό ρόλο και το ποιος υπογράφει από κάτω. Επειδή ποτέ δεν ξέρεις αν μια πηγή είναι αξιόπιστη ή όχι. Αν είναι αξιόπιστη, έχει πολλές πιθανότητες να μην χρειάζεται διασταύρωση. Εγώ κυρίως παρακολουθώ site κι όχι εφημερίδες που έχουν κι αντίστοιχη έντυπη έκδοση, γιατί απλά δεν έχω μπει στη διαδικασία αυτή για να σου πω

την αλήθεια. Παίζει ρόλο ότι δεν παρακολουθώ και τις αντίστοιχες έντυπες, καθώς όλα πλέον «ανεβαίνουν» στο διαδίκτυο, και κάπως θα έρθεις πολύ πιο εύκολα σε επαφή με μια πηγή τέτοια, απ' ό,τι να πας ας πούμε να αγοράσεις την εφημερίδα από το περίπτερο, καθαρά από αυτή την άποψη. Πιστεύω βέβαια πως σε κάθε μέσο βλέπεις διαφορετική προσέγγιση και σ' αυτό παίζουν άλλα πράγματα ρόλο, γι' αυτό επιλέγω και διαδίκτυο και τηλεόραση. Στο διαδίκτυο έχω πιο εύκολη πρόσβαση, στην τηλεόραση θα πρέπει να βρω χρόνο, να καθίσω να παρακολουθήσω, παίζουν ρόλο και τα κανάλια. Μπορεί ας πούμε λίγο πολύ να ακούσεις τα ίδια, αλλά με διαφορετική χροιά στο ένα κανάλι, με διαφορετική στο άλλο, πιο πολύ, από ευκολία όμως καταφεύγω στο ίντερνετ.

4^η: ανάλογα το θέμα. Για το θέμα ας πούμε που αναφέραμε πριν με την κοπέλα στη Ρόδο, το είχαμε συζητήσει εκτενώς, ή ας πούμε αν γίνει κάτι το οποίο όντως πάρει διαστάσεις, θα είναι θέμα συζήτησης. Τώρα γενικά στην καθημερινότητα, με ανθρώπους που είσαι πολλές ώρες μαζί, τα έχεις εξαντλήσει όλα, οπότε κάποια στιγμή θα συζητήσεις και κάτι τέτοιο.

Τα παραδοσιακά μέσα κατηγορούνται συχνά πως δεν λειτουργούν με σωστό τρόπο. Πολλοί πολίτες ισχυρίζονται πως χρηματίζονται με αποτέλεσμα να μην ενημερώνουν πραγματικά το κοινό, εξυπηρετούν πολιτικές σκοπιμότητες ή συνολικά έχουν μια θεματολογία που δεν ενδιαφέρει τον μέσο πολίτη. **Ερώτηση πρώτη:** εσύ παρακολουθείς ειδήσεις, διαβάζεις εφημερίδες κι αν ναι τι πιστεύεις πως σου προσφέρουν παραπάνω σε σχέση με τις διαδικτυακές πηγές; **Ερώτηση δεύτερη:** θα ήθελα να μου πεις το πώς κρίνεις το επίπεδο τους, νιώθεις ευχαριστημένη από όσα σου μεταδίδουν ή πιστεύεις πως εξυπηρετούν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και γιατί; **Ερώτηση τρίτη:** Επιλέγεις για την ενημέρωσή σου και πηγές του εξωτερικού; Αν ναι πώς σου φαίνεται η δική τους λειτουργία σε σχέση με τα ελληνικά μέσα και γιατί;

1^η: πλέον δεν θεωρώ πως προσφέρουν κάτι παραπάνω, η αξία τους έχει πέσει αρκετά.

2^η: σίγουρα είναι αρκετά στοχευμένα κάποια πράγματα, και πολλές φορές, έχει τύχει να έχω πετύχει συνεντεύξεις οι οποίες να «κόβονται», ειδικά τότε θυμάμαι κάποιες ενδεικτικά με το δημοψήφισμα, είχε τύχει να αλλοιωθούν. Δεν θεωρώ ότι είμαι τόσο ευχαριστημένη, βέβαια από την άλλη, αν δε σε «καλύπτει» ένα μέσο, έχεις τα υπόλοιπα και μπορείς να ψάξεις και να αποκτήσεις μια ας πούμε πιο συνολική εικόνα. Θεωρώ πως οι δημοσιογράφοι είναι αρκετά κατευθυνόμενοι, απλώς στα παραδοσιακά μέσα

είναι πιο εύκολο να το καταλάβεις, ενώ στο διαδίκτυο, επειδή στην ουσία διαβάζεις ένα κείμενο, μπορεί να καταλάβεις πως υπάρχει κάποιος «χρωματισμός», αλλά δεν γίνεται κατανοητό τόσο εύκολα.

3^η: σπάνια. Για την αξιοπιστία τους, για να πω την αλήθεια, δεν έχω κάποια συγκεκριμένη εικόνα, σίγουρα φαντάζομαι ότι θα είναι καλύτερα! Είναι ανάλογα βέβαια και για ποιο μιλάμε, ανά διαστήματα μπορεί να παρακολουθήσω λίγη γαλλική τηλεόραση και σίγουρα πιστεύω ότι είναι κάπως καλύτερα, κι εκεί ωστόσο φαντάζομαι θα υπάρχει αντίστοιχη δυσαρέσκεια. Η αλήθεια είναι πως δεν ξέρω.